

जल र जडिवुटी ! शिक्षा, स्वास्थ्य र समृद्धी सम्पूर्ण त्रिवेणी बासीको अभिव्यक्ति !!

त्रिवेणी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना
(आ.व २०७८/०७९ - २०८३/०८४) पहिलो
(अध्याविक २०८२ सहित)

त्रिवेणी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
तोली, वाजुरा
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल
२०८२

आवधिक विकास योजना अध्यावधिक, २०८२

प्रकाशक: त्रिवेणी नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, तोली, वाजुरा

सर्वाधिकार: प्रकाशकमा

प्रकाशन मिति: २०८२

प्राविधिक सहयोग: आकांक्षा ट्रेनिङ्ग एण्ड रिसर्च सेन्टर प्रा.लि., धनगढी —५, कैलाली

सम्पर्कका लागि: नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, तोली, वाजुरा, सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

फोन नं. ९७७ ९८४००५४८८२

ईमेल: info@trivenimunbajura.gov.np

वेबसाइट: www.trivenimunbajura.gov.np

वषयवस्तु

अध्याय एक:परिचय	५
१.१ पृष्ठभूमी	५
१.२ आवधिक योजना तर्जुमाको उद्देश्य	७
१.३ आवधिक विकास योजना तर्जुमाको कार्यक्षेत्र	८
१.४ आवधिक विकास योजना तर्जुमा कानूनी तथा नीतिगत आधारहरु	९
१.५ आवधिक विकास योजना तयारीका मूल्य र मान्यता	१३
१.६ आवधिक विकास योजना पूर्वतयारी क्रियाकलाप तथा चरण.....	१५
१.७ सिमा, जोखिम तथा पूर्वानुमान	२०
अध्याय २ :नगरपालिकाको वस्तुस्थिति	२१
२.१ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण.....	२१
२.२ भू उपयोग सम्बन्धि विवरण	२१
२.३ घरधुरी सम्बन्धि विवरण	२५
२.४ आर्थिक अवस्था.....	२७
२.५ सामाजिक अवस्था.....	२९
२.६ वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	३९
अध्याय तिन :दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति	४२
३.१ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति	४२
३.२ समष्टिगत परिमाणात्मक तालिका	४६
३.३ समष्टिगत रणनीति	४८
अध्याय चार :आर्थिक विकास	५०
४.१ कृषि	५०
४.२ पशुपालन.....	५४
४.३ पर्यटन	५७
४.४ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय.....	५९
४.५ बैंक वित्तिय संस्था तथा सहकारी	६२
अध्याय पाँच :सामाजिक विकास	७१
५.१ शिक्षा.....	७१

५.२ स्वास्थ्य	७४
५.३ खानेपानी सरसफाई	७८
५.४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	८१
५.५ युवा तथा खेलकुद	८४
५.६ कला भाषा, साहित्य तथा सँस्कृति	८७
अध्याय छ :पूर्वाधार विकास.....	९७
६.१ सडक तथा पुल	९७
६.२. आवास तथा वस्ती विकास	१०२
६.३ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	१०५
६.४ सुचना तथा सञ्चार प्रविधि	१०७
६.५ सिंचाई	११०
अध्याय सात :वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन.....	११६
७.१ वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	११६
७.२ जलाधार तथा भूमि संरक्षण	११९
७.३ विपद व्यवस्थापन	१२२
अध्याय आठ :संस्थागत विकास तथा सुशासन	१२७
८.१ संस्थागत विकासका संभावना तथा अवसर	१२७
८.२ संस्थागत विकासका समस्या र चुनौति	१२७
८.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	१२८
८.४ कार्यनीति	१२९
अध्याय नौ :कार्ययोजना तथा श्रोत व्यवस्थापन	१३४
९.१ पृष्ठभूमि	१३४
९.२ स्थानीयवासीको अपेक्षा	१३४
९.३ रणनीति तथा मुख्य कार्यक्रम	१३७
अध्याय दश :अनुगमन तथा मूल्याङ्कन.....	१५१
१०.१ योजना प्राथमिकिकरण तथा कार्यान्वयन	१५२
१०.२ अवसर र चुनौती	१५५
१०.३ उद्देश्य/असर	१५६
१०.४ अनुगमन मूल्याङ्कन खाका	१५७
१०.५ मध्यावधि मूल्याङ्कन	१५७

अध्याय एक:परिचय

१.१ पृष्ठभूमी

आर्थिक समानता, सामाजिक न्याय तथा सहभागितामूलक विकासको जगमा टेकेर समुन्नत समाजको निर्माण गर्ने अभिप्रायबाट निर्देशित वर्तमान संविधानले सार्वजनिक, नीजि र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता तथा विकास मार्फत उपलब्ध साधन र स्रोतको अधिकतम परिचालनद्वारा तिब्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्दै दीर्घ आर्थिक विकास गर्ने तथा प्राप्त उपलब्धिहरूको न्यायोचित वितरण गरी आर्थिक असमानताको अन्त्य गर्दै शोषण रहित समाजको निर्माण गर्न राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर, स्वतन्त्र तथा उन्नतशील बनाउदै समाजवाद उन्मुख समुन्नत र समृद्ध अर्थतन्त्रको विकास गर्ने उद्देश्य लिएको छ।

उक्त उद्देश्यलाई पूरा गर्न देशको मूल कानून मार्फत शासन व्यवस्थालाई सहकार्य, समन्वय र सहअस्तित्वको सिद्धान्तलाई अंगिकार गर्दै संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहमा विभाजन गरेको छ। यी तीन तहले नेपालको स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता, स्वाधिनता, राष्ट्रिय हित, सर्वाङ्गिक विकास बहुदलीय प्रतिस्पर्धात्मक लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संघिय शासन प्रणाली, मानवाधिकार तथा मौलिक हक, कानूनी राज्य, शक्ति पृथकीकरण बहुलवाद र समानतामा आधारित समतामूलक समाज समावेशी प्रतिनिधित्व र पहिचानको संरक्षण गर्ने कुराको प्रत्याभूति गरेको छ।

वर्तमान संविधानले अनुसूची-५ मा संघीय सरकारका ३५ वटा अधिकार सूची, अनुसूची -६ मा प्रदेश सरकारका २१ वटा अधिकार सूची, अनुसूची-७ मा संघ र प्रदेश सरकारका २५ वटा साझा अधिकार सूची, अनुसूची -८ मा स्थानीय तहका २२ वटा अधिकार र अनुसूची -९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका १५ वटा साझा अधिकार सूची निर्धारण गरी तीनै तहमा अधिकार सम्पन्न सरकारको स्थापनाका लागी मार्ग प्रसस्त गरिदिएको छ।

संविधानको अनुसूची ८ र स्थानीय सरकार संचालन ऐनको दफा २४ बमोजिम स्थानीय सरकारहरूले आवश्यक पर्ने वार्षिक, दीर्घकालिन, तथा रणनीतिक योजनाहरू निर्माण गरि लागु गर्न सक्ने कुरा उल्लेख छ। त्यसैगरी अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले सार्वजनिक खर्चको अनुमानित विवरण तयार गर्ने, मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गर्ने, आवश्यकताको प्रक्षेपण गर्ने, राजस्वको प्रक्षेपण तयार गर्ने, तथा वित्तिय अनुशासन कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ। स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ दफा ५.५.३ ले वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा (क) स्थानीय तहको आवधिक विकास योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र (ख) स्थानीय तहको खर्च संरचनालाई आधार बनाउनु पर्ने कुरा उल्लेख छ।

संघिय सरकारले जारी गरेका ऐन तथा दिग्दर्शनहरूले स्थानीय सरकारको बजेट आवधिक विकास योजनासंग र वार्षिक कार्यसम्पादनसंग जोडिनु पर्ने कुरामा जोड दिएको छ भने स्थानीय सरकारले बनाउने वार्षिक योजनाहरू

मध्यमकालिन खर्च संरचना र दीर्घकालिन रूपमा निर्माण गरिएका योजनाहरूको भाग (अंश) को रूपमा रहनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था छ। तसर्थ स्थानीय सरकारले मध्यमकालिन खर्च संरचना लगायतका व्यवस्थाहरूको अन्तरवस्तुलाई सम्बोधन गर्नका लागि आवधिक विकास योजना बनाउन आवश्यक देखिन्छ।

स्थानीय सरकारले अब आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रही कानून बनाउने, नीति तथा योजना तयार गर्ने, वार्षिक बजेट बनाउने, आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतको अनुमान मात्र होईन आफ्नै परिवेश सुहाउँदो शिक्षा नीति, रोजगार नीति, पूर्वाधार नीति लगायतका महत्वपूर्ण नीतिहरू तथा दीर्घकालिन योजनाहरू बनाएर कार्यान्वयनमा लैजान सक्छन, जसले उनीहरूको कामलाई उदाहरणीय बनाउन सक्छ।

वैज्ञानिक र दुरदर्शी योजनाले मात्र सर्वाङ्गिन र दिगो विकासलाई अघि वढाउन सहयोग पु-याउँछ। विना योजना सिमित स्रोत साधनबाट निर्दिष्ट लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू हासिल गर्न सकिदैन। संविधानले स्थानीय सरकारलाई सेवा प्रवाह गर्ने शक्तिशाली सरकारको रूपमा परिकल्पना गरेको छ। तसर्थ, सेवाको प्रभावकारितालाई गुणस्तरीय र चिरस्थायी बनाउन तथा सन्तुलित विकासलाई मूर्तरूप दिन एवं विद्यमान विभिन्न प्रकृतिका समस्याहरूको दिगो र समयानुकूल समाधानको प्रयासलाई अगाडि वढाउन आवधिक विकास योजनाको आवश्यकता अपरिहार्य हुने गर्दछ।

अर्कोतर्फ संयुक्त राष्ट्र संघका दीगो विकासका लक्ष्य, राष्ट्रिय लक्ष्य तथा प्रादेशिक लक्ष्यहरूलाई व्यवहारिक रूपमा सम्बोधन गर्ने प्रमुख जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको हुने भएकाले स्थानीय सरकारले एकीकृत विकास योजना निर्माण गर्नुपर्ने अपरिहार्यता रहेको छ। यसै सन्दर्भमा त्रिवेणी नगरपालिकाले प्रचलित कानून र राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय अभ्यासहरूको आधारमा नगरपालिकाको वस्तुस्थिति तथा साधन स्रोतको विश्लेषण गरी स्थानीय सरकारको मूल्य मान्यता तथा स्थानीय आवश्यकताका आधारमा विकासको खाका कोर्ने उद्देश्यले पाँच बर्षे आवधिक विकास योजना तर्जुमा गरेको छ।

जिल्लाको वस्तुगत अवस्थामा आधारित यो योजनाले राष्ट्रिय स्तरको योजनाको उद्देश्य हासिल गर्न सहयोग पु-याउनुका साथै जिल्लाको आफ्नो विशेषता, सफलताको पहिचान गरी प्राथमिकताका साथ स्थानीय अभाव र आवश्यकता पूर्ति गर्न ठूलो टेवा पुग्ने विश्वास लिइएको छ। जिल्लाको दीर्घकालीन सोच र आवश्यकता अनुसार प्राथमिकताको निर्धारण गरी ५ वर्षमा कार्यान्वयन गरिने योजना र कार्यक्रमहरू यस दस्तावेजमा समाव्श गरिएको हुँदा सबै विषयगत मन्त्रालय तथा राष्ट्रिय योजना आयोगलाई समेत जिल्लाको आवश्यकता र प्राथमिकताको आधारमा केन्द्रियस्तरको आयोजना तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्ने आशा गरिएको छ।

१.१.१ आवधिक विकास योजना तर्जुमाको परिचय

नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा भौतिक विकासका लागि दीर्घकालीन सोचले निर्धारण गरेका लक्ष्य र उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न ५ वर्ष अवधिका लागि तयार गरिएको दस्तावेज नगरपालिकाको आवधिक विकास

योजना हो। यो दस्तावेजमा निर्धारित लक्ष्य र उद्देश्यहरू हासिल गर्न, सिद्धान्त, रणनीति र कार्यनीति तथा प्रमुख क्रियाकलापहरू समेत पहिचान गरी उल्लेख गरिनेछ।

विकास योजना पूर्वनिर्धारित आर्थिक/सामाजिक उद्देश्य र लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न निर्धारित अधिकार प्राप्त निकायले आधिकारिक तथ्यहरूको व्यापक सर्भेक्षणका आधारमा व्यवस्थित रूपमा तयार गर्ने वैधानिक दस्तावेज हो। यसलाई कार्यक्रम वा क्रियाकलापहरूको प्रक्षेपित लक्ष्यहरू प्राप्त गर्ने प्रभावकारी कार्यान्वयनको मार्गदर्शन पनि भन्न सकिन्छ। आवधिक योजनालाई दीर्घकालीन योजना कार्यान्वयनको अल्पकालीन र मध्यमकालीन समयवद्ध खाका, विद्यमान श्रोतको उपयुक्त बाँडफाँड र क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको चरणवद्ध कार्यक्रम भन्न सकिन्छ। स्थानीय निकायको आवधिक योजना भनेको जनताका विकासका चाहना र आकाँक्षाहरूको सर्वेक्षणका आधारमा जनताकै प्रत्यक्ष सहभागिता र संलग्नतामा बनाइने तलबाट उठेको (Bottom up) ढाँचा, श्रोत साधनहरूको समयवद्ध र क्षेत्रगत बाँडफाँडका आधारमा पूर्व निर्धारित उद्देश्य र लक्ष्यहरूको प्राप्तिका लागि बनाइएका सु-स्पष्ट, विशिष्ट कार्यक्रम र कार्य योजनाहरूको खाका र रणनीतिको रूपमा बुझ्न सकिन्छ। यस्तो योजना प्रक्रियामा सम्बद्ध आवधिक योजना जनता र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता र साझेदारी, स्थानीय श्रोतहरू र सम्भावनाहरूको उपयोगबाट स्थानीय आवश्यकताहरूको परिपूर्ति तथा स्थानीय जनताको विकास निर्माणमा प्रत्यक्ष अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको स्थानीय ढाँचा र जिम्मेवारी बाँडफाँड महत्वपूर्ण हुन्छ।

केन्द्रिकृत योजना निर्माणको माथिबाट लादिएको (Top-down) प्रकृयाभन्दा तलबाट उठेको (Bottom-up) योजना निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकनको वैकल्पिक प्रकृया अन्तराष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय/प्रादेशिक योजना र विकासका अनुभवहरूले सिद्ध गरेको जनमुखी प्रकृया हो। यसमा दिगो विकासका आधारभूत मान्यताहरू समेटिनुका साथै आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय र संस्थागत योजनाहरूको उपयुक्त सन्तुलन स्थापित गर्ने प्रयत्न हुन्छ। यस्तो योजनामा योजनाको प्रारम्भ देखि आवश्यकता पहिचान, दीर्घकालिन सोच, ध्येय र उद्देश्य तय गर्ने, योजना, कार्यक्रम र परियोजनाहरूको छनौट र प्राथमिकता निर्धारण, कार्यक्रम र आयोजनाको कार्यान्वयनका साथै स्थानीय मूल्य मान्यता र संस्कृतिको संरक्षण, श्रोत र साधनहरूको व्यवस्थापन, कार्यान्वयन प्रकृयाको अनुगमन र मूल्यांकनमा स्थानीय जनताको सक्रिय सहभागिताको महत्वपूर्ण भूमिका हुने भएकाले यस्ता योजनाहरूमा आम जनसमुदायको अपनत्व र स्वामित्व स्थापित भई योजनावद्ध कार्यक्रमहरूको अधिकतम प्रतिफल प्राप्ति हुने र त्यसबाट समयमै आयोजना तथा कार्यक्रमहरू सम्पन्न हुने कुराको सुनिश्चितता हुन्छ। यस्ता योजनाले आयोजना र कार्यक्रमहरूबाट प्राप्त हुने अपेक्षित प्रतिफलको वितरण समन्यायिक र दीगो समेत हुने विश्वास गरिनेछ।

१.२ आवधिक योजना तर्जुमाको उद्देश्य

- नगरपालिकाको वस्तुस्थिति तथा साधन श्रोतको पहिचान र विश्लेषण गरी स्थानीय सरकारको मूल्य मान्यता तथा स्थानीय आवश्यकताका आधारमा नगरपालिकाको विकासको खाका कोर्ने,

- पन्ध्रौ पञ्चवर्षीय योजनाको आधार पत्र तथा संयुक्त राष्ट्र संघका दीगो विकास लक्ष्यहरू तथा सुदुरपश्चिम प्रदेशका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि योगदान पु-याउने,
- नगरपालिकाको दीर्घकालिन सोच, निर्देशक सिद्धान्त, लक्ष्य, रणनीति र प्राथमिकता निर्धारण गर्ने,
- आवधिक विकास योजनाको कार्यान्वयनका लागी मध्यमकालिन तथा बार्षिक कार्यान्वयन कार्य योजना, अनुगमन र समिक्षा सूचकहरूको खाका तयार पार्ने,
- भविष्यमा विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना (sectoral plan) तथा विकास प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्न मार्गनिर्देशित गर्ने,
- समष्टि र विषय क्षेत्रगत रूपमा प्राथमिकता प्राप्त योजना र क्रियाकलापमा लगानी सुरक्षित गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना (Medium Term Expenditure Framework- MTEF) तयार गर्न र विकास साझेदार तथा नीजी क्षेत्रको लगानी प्रवर्द्धनका लागि मार्ग प्रशस्त गर्ने।
- नगरपालिकाले अंगिकार गरेको नीति तथा कार्यक्रम, दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा क्षेत्रगत उद्देश्यलाई मूर्तरूप दिनसक्ने कार्यनीति तथा प्रमुख कार्यक्रमहरू तय गर्ने।
- विद्यमान पूर्वाधारहरूको अधिकतम उपयोग गर्दै शहरी विस्तारलाई उपयुक्त दिशामा योजनाबद्ध तवरले विकास गर्न निर्देशन गर्ने।

१.३ आवधिक विकास योजना तर्जुमाको कार्यक्षेत्र

त्रिवेणी नगर क्षेत्रको आवधिक विकास योजना प्रतिवेदन दीर्घकालिन सोच लिई यस क्षेत्रको समग्र भौतिक, आर्थिक एवं सामाजिक विकासको निम्ति कम्तिमा ५ वर्षे योजना सहितको एक योजनाबद्ध दस्तावेजको रूपमा लिन सकिन्छ। यस नगरको आवधिक विकास योजनाको अध्ययन क्षेत्र निर्धारण गर्दा नगर भित्रको क्षेत्रलाई मात्र लिइएको छ।

१. नगरपालिकाको वस्तुगत अवस्था (जनसंख्या वितरण, धरातलीय अवस्था, आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन र सुशासन तथा वित्तीय व्यवस्था) को विश्लेषण गर्ने
२. नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वन वातावरण तथा संस्थागत विकासका सम्भावना तथा अवसरको पहिचान गर्ने,
३. नगरपालिकाको क्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, परिणाम तथा कार्यक्रमको विश्लेषण गर्ने,
४. नगरपालिकाको क्षेत्रगत दीर्घकालीन योजनाको खाका तयार गर्ने,
५. संघ, प्रदेश, अन्तरपालिका सम्बन्धका साथै सार्वजनिक, नीजी र सहकारी साझेदारी सम्बन्धको विश्लेषण गर्ने,
६. नगरपालिकाका अन्तरसम्बन्धित विषयहरूको विश्लेषण गर्ने,
७. आवधिक विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, र अनुगमन तथा मूल्यांकनको खाका तयार गर्ने,
८. नगरको भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक विकाससंग सम्बन्धित मध्यमकालिन योजना तर्जुमा गर्ने,

९. वातावरण विकासको लागि पहिरोग्रस्त क्षेत्र लगायत वातावरणीय संवेदनशील क्षेत्रहरू पहिचान गर्ने र सोही अनुरूप विकास रणनीति तयार गर्ने,
१०. कार्ययोजना र रणनीतिक योजनाहरू (पर्यटन, प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन, बालमैत्री योजना, अपाङ्गता) लाई आवद्ध गर्दै लैजाने,
११. विगतमा सफलतापूर्वक सम्पन्न गरिएका उत्कृष्ट प्रयोगहरू (Best Practices) लाई समावेश गर्ने,
१२. नगरको वस्तुस्थिति विवरण अध्यावधिक एवं तयारी गरी आवधिक विकास योजना (Periodic Development Plan) २०७८/०७९-२०८३/०८४ तर्जुमाको लागि आधार तय गर्ने।

१.४ आवधिक विकास योजना तर्जुमा कानूनी तथा नीतिगत आधारहरू

नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनमा आवधिक योजना, वार्षिक योजना तथा बजेट स्वीकृती सम्बन्धी कार्यलाई स्थानीय तहको कार्यसूचीमा सूचीकृत गरेको छ। स्थानीय शासन संचालन सम्बन्धी संघीय कानून, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ६ को दफा २४ को उपदफा १ अनुसार नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि वार्षिक, विषय क्षेत्रगत, मध्यमकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। यस प्रकार योजना बनाउँदा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य उद्देश्य, समयसीमा प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई पनि ध्यान दिन पर्ने व्यवस्था गरेको छ।

यसका अतिरिक्त स्थानीय सरकार संचालन ऐनले नगरपालिकाले योजना बनाउँदा देहाय अनुसार गर्नु पर्ने समेत व्यवस्था गरेको छ।

- योजना बनाउँदा मध्यम तथा दीर्घकालीन प्रकृतिका आयोजनाहरूको सूचीसमेत तयार गर्नु पर्ने,
- योजना तर्जुमा तथा कार्यन्वयन गर्दा स्थानीय बुद्धिजिवी, विषयविज्ञ, अनुभवी, पेशाविद्, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय, महिला, बालबालिका, दलित, युवा, अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक लगायतका सरोकारवालाको अधिकतम सहभागिता गराउनु पर्ने,
- योजना तर्जुमा गर्दा आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययनको आधारमा स्रोत साधनको पूर्वानुमान, आयोजनाको प्राथमिकता निर्धारण, योजना कार्यन्वयन तालिका र अनुगमन तथा मूल्यांकन योजना समेत तयार गर्नुपर्ने,
- नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले विशेष कार्यक्रमका लागि अनुदान प्रदान गरी कार्यन्वयन प्रक्रिया निर्धारण गरेकोमा नगरपालिकाले सोही प्रक्रिया वमोजि सो कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु पर्ने,
- नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको संयुक्त लगानी वा सार्वजनिक निजी साझेदारीमा सम्भाव्य आयोजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने,

- संघीय र प्रदेशस्तरको आयोजना कार्यान्वयनमा समन्वय, सहजिकरण र सहयोग गर्नु पर्ने,
- स्थानीय स्तरका विकास आयोजनाहरूको आवश्यकता अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रभाव मूल्याङ्कनको कार्य गर्ने,
- गैर सरकारी संस्था, उपभोक्ता समिति, सहकारी संस्था र सामुदायिक संस्थाले स्थानीय सरकारसंग समन्वयमा रही कार्य गर्नु पर्ने र आफ्नो बार्षिक योजना, कार्यक्रम तथा बजेट स्थानीय सरकारको बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गराउनु पर्ने एवं स्थानीय तहले तोकेको संयुक्त अनुगमन तथा प्रगति प्रतिवेदन प्रणाली अपनाउनु पर्ने,
- नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र कुनै पनि अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाले स्थानीय तहसंग समन्वयमा कार्य गर्नुपर्ने।

संवैधानिक दायित्व तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्बन्धी संघीय कानूनका अतिरिक्त स्थानीय तहको आवधिक विकास योजना तर्जुमा प्रक्रियामा देहाय अनुसार कानूनी तथा नीतिगत दस्तावेजहरूलाई आधार लिइएको छः

- नेपालको संविधान २०७२
- राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, २०७५
- नेपाल पक्ष भएका सन्धि सम्झौताहरू
- राष्ट्रिय योजना आयोगबाट जारी राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्यांकन निर्देशिका
- राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा जिल्लास्तरिय विषयगत गुरुयोजनाहरू
- खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रगत विकास योजना (२०७३-२०८७)
- १६ औं पञ्चवर्षीय योजना
- पूर्ण सरसफाई मार्गदर्शन, २०७३
- स्वास्थ्य संस्थामा खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी मापदण्ड, २०७५
- राष्ट्रिय यातायात नीति, २०५८
- जलश्रोत नियमावली, २०५०
- सडक क्षेत्रमा वातावरणीय व्यवस्थापनका लागि निर्देशिका, २०५६
- राष्ट्रिय सडक मापदण्ड, २०७०
- वन पैदावर संकलन तथा बिक्री वितरण निर्देशिका, २०७३

१.४.१ राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक सरकारका मार्ग निर्देशनहरू

यस नगरपालिकाको योजना निर्माणका अवधिमा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले योजना तर्जुमा बजेट तर्जुमा तथा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था साथै आयोजनाको कार्यान्वयनका सन्दर्भमा पटक-पटक गर्ने मार्ग निर्देशनलाई समेत आधार मानी यो योजना निर्माण गरिएको छ।

१.४.२ अन्तराष्ट्रिय सन्धी सम्झौता तथा घोषणापत्रहरू

नेपाल सरकार पक्ष राष्ट्र भई अन्तराष्ट्रिय स्तरमा हस्ताक्षर तथा अनुमोदन गरिएका अन्य सान्दर्भिक घोषणा पत्र तथा सन्धी सम्झौताहरूको मर्महरूलाई समेत ध्यानमा राखिएको उदाहरणका लागि मानव अधिकार सम्बन्धि विश्वव्यापी घोषणा पत्र सन् १९४८, बाल अधिकार सम्बन्धी घोषणापत्र, विश्व संरक्षण नीति (World Conservation Strategies) आदि।

१.४.३ स्थानीय तहमा सहभागी राजनैतिक दलहरूको घोषणापत्रहरू

यस आवधिक योजना निर्माणको दौरानमा यस नगरपालिकामा रहेका राजनैतिक दलहरूले विभिन्न तहका चुनाव तथा अन्य समयमा नगरवासीका माझ गरेका विकास निर्माण संग सम्बन्धित राजनैतिक प्रतिवद्धताहरूलाई समेत मध्यनजर गरी ती घोषणापत्रहरूका मर्मलाई एक वा अर्का तरिकाले सम्बोधन गर्ने प्रयत्न गरिएको छ।

दिगो विकास लक्ष्यका संकेतहरू

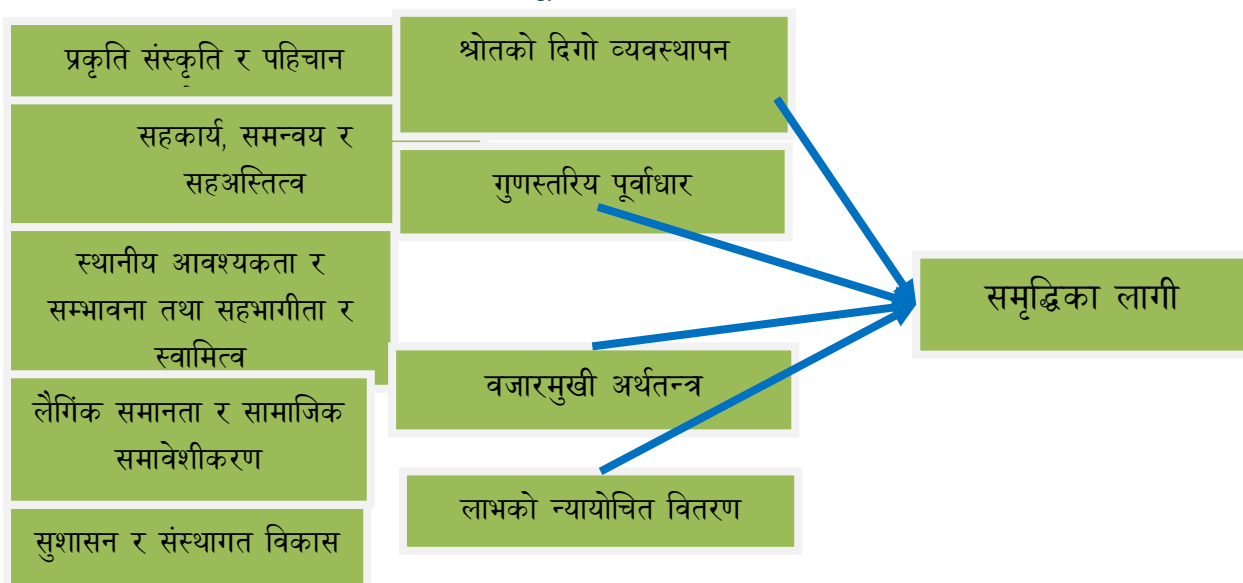
लक्ष्य नं	लक्ष्य
१	हरेक क्षेत्रमा रहेको सबै स्वरूपका विषम गरिबीको अन्त्य गर्ने।
२	भोकमरीको अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा तथा उन्नत पोषण प्राप्ति र दिगो कृषिको प्रवर्द्धन गर्ने।
३	सबै उमेर समूहका व्यक्तिका लागि स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितता गर्दै समृद्ध जीवनस्तर प्रवर्द्धन गर्ने।
४	सबैका लागि समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरिय शिक्षा सुनिश्चित गर्दै जीवनपर्यन्त सिकाईका अवसरहरू प्रवर्द्धन गर्ने।
५	लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने, सबै महिला, किशोरी र बालबालिकाहरूको सशक्तिकरण गर्ने।
६	सबैका लागी खानेपानी र सरसफाइको उपलब्धता तथा यसको दिगो व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्ने।
७	खर्चले धान्न सकिने, भरपर्दो, दिगो र आधुनिक उर्जामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने।
८	स्थिर, समावेशी र दिगो आर्थिक बृद्धि र सबैका लागि पूर्ण तथा उत्पादनशील रोजगारी र मर्यादित श्रम प्रवर्द्धन गर्ने।
९	उत्थानशील पूर्वाधारको निर्माण, समावेशी र दिगो औद्योगीकरणको प्रवर्द्धन र नव प्रवर्तनलाई प्रोत्साहन गर्ने।

१०	मुलुक भित्र र अन्य मुमुलहरुबीचको असमानता न्यून गर्ने।
११	शहर तथा मानव बस्तिहरुलाई समावेशी, सुरक्षित, उत्थानशील र दिगो बनाउने।
१२	दिगो उपभोग र उत्पादनका ढाँचा सुनिश्चित गर्ने।
१३	जलवायु परिवर्तन र त्यसका प्रभावहरूसँग जुध्न तत्काल कार्य अगाडि बढाउने।
१४	प्रदेशका लागि सान्दर्भिक नभएको।
१५	पृथ्वीको भू परिधि स्तरिय पारिस्थितिकीय प्रणालीहरुको दिगो उपयोग, रक्षा र पुनःस्थापन गर्ने, वनको दिगो रुपमा व्यवस्थापन गर्ने, मरुभूमीकरण विरुद्ध लडन र भूक्षय रोक्नुका साथै यसलाई उल्टाउने र जैविक विविधताको हासलाई रोक्ने।
१६	दिगो विकासका लागि शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजहरुको प्रवर्द्धन गर्ने, सबैका लागी न्यायमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने र प्रभावकारी, जवाफदेही तथा समावेशी संस्थाहरुको निर्माण गर्ने।
१७	दिगो विकासका लागी कार्यान्वयनको माध्यम सुदृढ गर्ने र विश्वव्यापी साझेदारीलाई पुनःजीवन्त तुल्याउने।

चित्र १ दिगो विकासका लक्ष्य

१.५ आवधिक विकास योजना तयारीका मूल्य र मान्यता

क) प्रकृति, संस्कृति र पहिचान

प्रकृति प्रदत्त स्रोत तथा साधनको पहिचान र उच्चतम तथा सन्तुलित प्रयोगले दीगो विकासलाई सुनिश्चित गर्छ। त्यसैगरी सामाजिक पूजीको रूपमा स्थापित संस्कृति र पहिचानको उच्चतम प्रयोगले विकासप्रति सम्बन्धित समुदायमा अपनत्व भाव पैदा गराउछ जसले अन्ततः दीगो विकासमा योगदान पुऱ्याउछ। तसर्थ, प्रस्तुत आवधिक विकास योजनाले यस नगरपालिकाको पाँचवटा विकासका मूल्य मान्यता मध्ये प्रकृति, संस्कृति र पहिचानलाई एउटा खम्बाको रूपमा अंगिकार गरेको छ।

ख) सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वय

नेपालको संविधानले तीन तहका सरकारहरूबीच सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वयको सम्बन्ध स्थापित गराएको छ। संविधानको धारा २०६ (१) (ट) मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई संघीय इकाई भनी परिभाषित गरेको छ भने राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा बित्त आयोग ऐन, २०७४ ले राजस्व र अनुदान सिफारिस र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिईने अधिकार र हिस्साको निर्धारण गर्ने व्यवस्था गरेको छ। त्यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रदेश समन्वय परिषदको व्यवस्था गरी प्रदेश र स्थानीय तहले गर्ने काममा नीतिगत सामंजस्यता, योजना व्यवस्थापनमा रणनीतिक साझेदारी, साझा आधारको प्रयोग तथा प्राकृतिक स्रोतको उपयोग तथा बाँडफाँड सम्बन्धि व्यवस्था गरेको छ। यसर्थ यस नगरपालिकाको आवधिक विकास योजनाले विकासको खाका कोर्दा उल्लेखित संवैधानिक व्यवस्थाको मर्मलाई अंगिकार गरेर अघि बढ्नु पर्ने भएकोले संघीय तथा प्रदेश सरकार सहित नीति क्षेत्र, गैर सरकारी संस्था, कृषक समूह, महिला तथा विपन्न वर्ग आदिसँगको सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वयलाई नगरपालिकाको विकासको खम्बाको रूपमा लिईने छ।

ग) स्थानीय आवश्यकता

स्थानीय सरकारको मुख्य जिम्मेवारी समन्यायिक, समतामूलक तथा कल्याणकारी समाजको विकासमा योगदान पुऱ्याउनु हो जसले समाजका सबै तह र तप्काका नागरिकको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न सक्छ। सहभागितामूलक, समावेशी तथा उत्प्रेरणात्मक विकास प्रक्रियाले मात्र महिला, पछाडिपारिएका वर्ग (आदिवासी जनजाती, दलित, मुस्लिम तथा अल्पसंख्यक) लगायतका समुदायको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने भएकाले यस नगरपालिकाले अंगिकार गर्ने विकास प्रक्रियाले ती स्थानीय सम्भावनाहरूको पहिचानमा ध्यान पुऱ्याउनेछ।

घ) लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण

लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थाको सुन्दर पक्ष भनेकै समाजका सबै तह र तप्काका नागरिकको राज्यमा समान र सहज पहुँच सहितको सहभागितामूलक शासकीय व्यवस्थापन गर्नु हो। तसर्थ प्रस्तुत आवधिक विकास योजनाले नगरपालिकाको योजनावद्ध विकासका लागि लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणका सबै आयामलाई समावेश गर्ने छ।

ङ) सुशासन तथा संस्थागत विकास

संघिय लोकतान्त्रिक राज्य प्रणालीमा वर्तमान राजनीतिक व्यवस्था रुपान्तरित भईसकेको अवस्थामा स्थानीय तहको संरचनालाई मजबुत बनाउन आवश्यक छ। तसर्थ प्रस्तुत आवधिक विकास योजनाले नगरपालिकाको संस्थागत संरचनालाई प्रभावकारी र चुस्त बनाउनु पर्ने कार्यनीति तर्फ ध्यान केन्द्रित गर्ने छ।

च) स्रोतको दीगो व्यवस्थापन

संविधानले स्थानीय तहलाई अधिकार सम्पन्न सरकारको रुपमा परिकल्पना गरेको परिपेक्षमा नगरपालिकाले आफ्ना नागरिकहरूलाई सरकारको प्रत्याभूति दिन सक्ने गरी काम गर्नु पर्ने आवश्यकता भएकोले प्रस्तुत आवधिक विकास योजनाले नगरपालिकालाई दीगो स्रोतको व्यवस्थापनको योजनावद्ध खाका प्रस्तुत गर्नेछ।

छ) गुणस्तरिय पूर्वाधार

विकासको आधार नै गुणस्तरिय पूर्वाधार भएकाले प्रस्तुत आवधिक विकास योजनाले गुणस्तरिय पूर्वाधार निर्माणको योजनावद्ध व्यवस्थापनलाई ध्यान दिने छ।

ज) बजारमुखी अर्थतन्त्र

उदारीकरण, नीजिकरण र बजार प्रतिस्पर्धामा आधारित आजको विश्व, अनि त्यसैबाट निर्देशित नेपाल सरकारको नीतिबाट यो नगरपालिका पनि टाढा रहने कुरै भएन तसर्थ, नगरपालिकाको विकास, क्षेत्रीय, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय बजार अर्थतन्त्रको विकास, उत्पादन, उद्यमशिलता, तथा रोजगारीसँग जोडिन सक्नु पर्छ। त्यसका लागि नगरपालिकाको उत्पादित वस्तु तथा सेवामा गुणस्तरियता कायम हुन आवश्यक हुन्छ भने स्थानीय

उद्यमीहरूमा वित्तिय पहुँचको सहजता पनि उत्तिकै आवश्यक हुन्छ। तसर्थ प्रस्तुत आवधिक विकास योजनाले नगरपालिकालाई त्यस दिशा तर्फ उन्मुख गराउने छ।

झ) लाभको न्यायोचित वितरण

स्थानीय सरकारको मुख्य कर्तव्य नागरिकको सन्तुष्टीको स्तरलाई उच्च बनाउनु भएकोले प्रस्तुत आवधिक विकास योजनाले नगरपालिकाका त्यस्ता पक्षहरूको विकास र प्रवर्द्धनमा जोड दिने छ। जसले लाभको न्यायोचित वितरणलाई टेवा पु-याउने छ।

माथि उल्लेखित पाँच खम्बे सैद्धान्तिक अवधारणाका आधारमा यस नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना निर्माण गरिएको छ।

१.६ आवधिक विकास योजना पूर्वतयारी क्रियाकलाप तथा चरण

१.६.१ सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन

आवधिक विकास योजना तर्जुमाका लागि त्रिवेणी नगरपालिकासँग सम्बन्धित अभिलेख तथा उपलब्ध लेख रचना तथा सम्बन्धित साहित्यहरूको डेस्क अध्ययन गरी नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, ऐतिहासिक, साँस्कृतिक, भौगोलिक, प्राकृतिक लगायतका सम्भावनाका विविध पक्षको समीक्षा गरियो। यसका अतिरिक्त यस नगरपालिकाको समग्र सम्भावना तथा चुनौतीका क्षेत्रको विश्लेषणका साथै नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्तिय आयोग अन्तर्गतका ऐन, कानून तथा निर्देशिका, प्रदेश सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, आवधिक जिल्ला विकास योजना वाजुरा २०७२, त्रिवेणी नगरपालिकासँग सिमाना जोडिएका स्थानीय सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, राष्ट्रिय योजना आयोग अन्तर्गतका आवधिक विकास योजना तर्जुमा निर्देशिका तथा अन्य सम्बन्धित स्रोत सामग्री (Far Western Region Urban Development Project (Second Integrated Urban Development Plan-IUDP2): ADB/DUDBC, (2015) को अध्ययन गरियो। उल्लेखित अध्ययनहरूको आधारमा त्रिवेणी नगरपालिकाले अंगिकार गर्नुपर्ने नीति तथा कार्यक्रमहरूको विश्लेषण गरियो।

१.६.२ बहुसरोकारवालाहरूसँगको प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखीकरण

प्रारम्भिक चरणमा नगरपालिका कार्यालयको सहयोगमा नगरपालिका स्थित बहुसरोकारवालाहरूसँग योजना निर्माणको सैद्धान्तिक पक्षलाई समेटेर नगरपालिकाका सरोकारवाला (राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, स्थानीय जानकार, संस्थाका प्रतिनिधि, शिक्षक, कृषक समूह, महिला तथा आमा समुह, लक्षित वर्गका प्रतिनिधि आदि) को सहभागितामा भएको उक्त छलफलमा संघिय संरचना अन्तरगत स्थापीत स्थानीय सरकारहरूले अवलम्बन गर्नुपर्ने योजनाबद्ध विकासको आवश्यकताको बारेमा अन्तरकृया भयो। बहुसरोकारवालाहरूसँगको प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखीकरण मिति २०८२ बैशाख २० मा करीव ३५ जनाको सहभागीतामा भएको थियो।

१.६.३ वडागत छलफल

आवधिक विकास योजना तर्जुमा पूर्व नगरपालिकाको जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार, वन वातावरण तथा संस्थागत विकास सम्बन्धि आधारभूत तथ्याङ्क संकलनका लागि संस्थागत सर्वेक्षण गरियो। तथ्यमा आधारित योजनाले मात्र नगरपालिकाको सोच र लक्ष्यलाई दिशाबोध गर्न सक्ने भएकाले तथ्याङ्कका आधारमा नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषणको कार्यलाई पनि अघि बढाइयो। वस्तुस्थिति विश्लेषणका लागि मिति २०८२ बैशाख २१ देखि २९ गतेसम्म अन्तरक्रिया कार्यक्रम गरियो। यो कार्यक्रम नगर क्षेत्रका करीव १५० भन्दा बढी नगरबासीहरूसँग गरिएको थियो। वस्तुस्थिति विश्लेषणको मुख्य उद्देश्य नगरपालिकाको विविध क्षेत्रको धरातलीय यथार्थको जानकारी लिनु थियो।

१.६.४ तथ्यांक संकलन तथा GIS Mapping

यस नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, नगरपालिकाको क्षेत्रगत अवस्थसँग सम्बन्धित विवरण नगरपालिकाले कार्यान्वयन गर्न चाहेका योजना तथा नगरक्षेत्रलाई दीर्घकालिन रूपमा समृद्ध बनाउन सहयोग गर्ने गौरवका

योजनाहरूको संकलन सूचना प्रविधिको माध्यमबाट गरियो। सूचना संकलनमा नगर कार्यपालिका, विषयगत समिति तथा शाखा प्रमुख तथा बुद्धिजीवीहरूको संलग्नता रहेको थियो।

भू-उपयोग, खुलेका सडकहरू र सो को गुणस्तर तथा वातावरणीय समस्याहरू जस्ता प्राथमिक तथ्यांकहरू, डिजिटल तथ्यांक GIS data, स्थलगत नक्शा, हवाई नक्शा, नापी नक्शा, स्थलगत निरीक्षण तथा अन्तर्वार्ता गरी संकलन गरिनेछ। वडा तहका समस्याहरू र खाँचोहरू वडा बासीहरू बीच सहभागीतामूलक छिटो मूल्यांकन पद्धति Participatory Rapid Appraisal अपनाई जानकारी लिइनेछ। यसका साथै नगरपालिका स्थित विभिन्न सरकारी एवं गैरसरकारी निकायहरूका पदाधिकारीहरू, बुद्धिजीवीहरू उपलब्ध प्रतिष्ठित व्यक्तित्वहरूसँग छलफल एवं अन्तर्वार्ता गरी गाँउका प्रमुख समस्या एवं विकासका सम्भावनाहरू माथि जानकारी लिईएको छ। गाँउका समग्र जस्तै भौतिक, वातावरणीय, सामाजिक, आर्थिक, बित्तिय एवं संस्थागत तथ्यांकहरू नगरपालिकाको कार्यालय लगायत नगरपालिका स्थित सरकारी एवं गैरसरकारी कार्यालयहरूको रेकर्डबाट र केही तथ्यांकहरू विभाग तथा अन्य निकायहरूबाट प्रकाशित प्रतिवेदन एवं पुस्तकहरू अध्ययन गरी संकलन गरिएको छ। विश्लेषणको हकमा मुख्य रूपमा विकासको SWOT विश्लेषण, समस्याहरूको विश्लेषणहरू रहेको छ र यस प्रयोजनका लागी कम्प्युटरमा आधारित GIS पद्धतिहरू प्रयोग गरी नगरपालिकाको वर्तमान अवस्थाको तथ्याङ्किय चित्रण गरियो।

१.६.५ तथ्यांकको प्रशोधन, विश्लेषण तथा मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

पालिकाले निर्धारण गरेको दूरदृष्टी, लक्ष्य लाई दृष्टिगत गरी विषयगत क्षेत्रहरूका अवसर र चुनदतीहरूको विश्लेषणका आधारमा नगरपालिकाबाट आएका विषयगत उद्देश्य, रणनीति र प्रमुख कार्यक्रमहरू, उपलब्ध मापनका सुचकहरूलाई प्लेनरी छलफल गरि अन्तिम रूप दिईयो। यसको अलावा अन्तर पालिका, प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग सरोकार राख्ने योजनाहरू, पालिकाले सेवाग्राहीलाई सेवा प्रदान गर्न आवश्यक पर्नजाने पालिकाको प्रशासनिक, भौतिक पूर्वाधार, संस्थागत विकास र मानव श्रोत संसाधनको विकास र व्यवस्थापनलाई पनि छलफल गरिएको थियो। नगरपालिकाको पार्श्वचित्र तथा कार्यशाला गोष्ठीबाट निर्माण गरिएका दस्तावेजको सहयोगमा नगरपालिकाको पाँच बर्षे (२०७७/०७८-२०८२/०८३) मस्यौदा योजना तयार गरियो।

१.६.५.१ सम्भावित स्रोत मूल्यांकन

प्रतिवेदनमा सामाजिक तथा आर्थिक क्रियाकलासँग सम्बन्धित खानेपानी, जल क्षेत्र, कृषि क्षेत्रका साथै विभिन्न खानीका स्रोतहरूको मूल्यांकन गरिएको छ। त्यसैगरी नगर क्षेत्रको सामाजिक स्थिति जस्तै जनसंख्या (उमेर, लिङ्ग, जातिगत, जलित तथा पिछडीएको वर्ग), शिक्षण अवस्था, प्रमुख आय आर्जनका स्रोत तथा रोजगार, बजारकेन्द्र तथा ग्रामिण बसोबासको अवस्थाको चित्रण गरिएको छ। साथै महिला, अपेक्षित, उत्पीडित, दलित तथा पिछडिएका वर्गहरूको स्वास्थ्य खर्च, रोजगारका अवसरहरू तथा आय आर्जनका अवसरहरूका एवं वर्तमान सीप, आर्थिक अवस्था तथा ईच्छा चाहनाहरूका साथै सो क्षेत्रमा अवस्थित स्थानीय संस्थाहरू, महिला समूहहरूको यकिन गरी स्रोत परिचालन गर्न सकिने व्यवस्था छुट्याउन प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ।

१.६.५.२ आवधिक विकास योजनाको खाका सहित भू-उपयोग तथा विविध शहरीकरण

नगर क्षेत्रको मुख्य पूर्वाधारहरूको अध्ययन गर्दा रणनीतिक विकासका तरिका तथा भू-उपयोगलाई निर्देशित गरी मुख्य भू-उपयोग क्रियाकलापलाई मध्यनजर गरिएको छ। यस्ता योजनाले रणनीतिक विकास आयाम तथा त्रिवेणी नगर क्षेत्रको मुख्य भू-उपयोग क्रियाकलापको विभाजनलाई समेत समेटिएको छ। साथै उक्त रणनीतिक विकास आयामले थग्न सक्ने जनसंख्याको प्रस्ताव समेत गरिएको छ। सो क्षेत्रमा निर्माण गरिनुपर्ने पूर्वाधार सुविधाको किसिम तथा अवधारणा समेत प्रष्ट रूपले खुलाइएको छ।

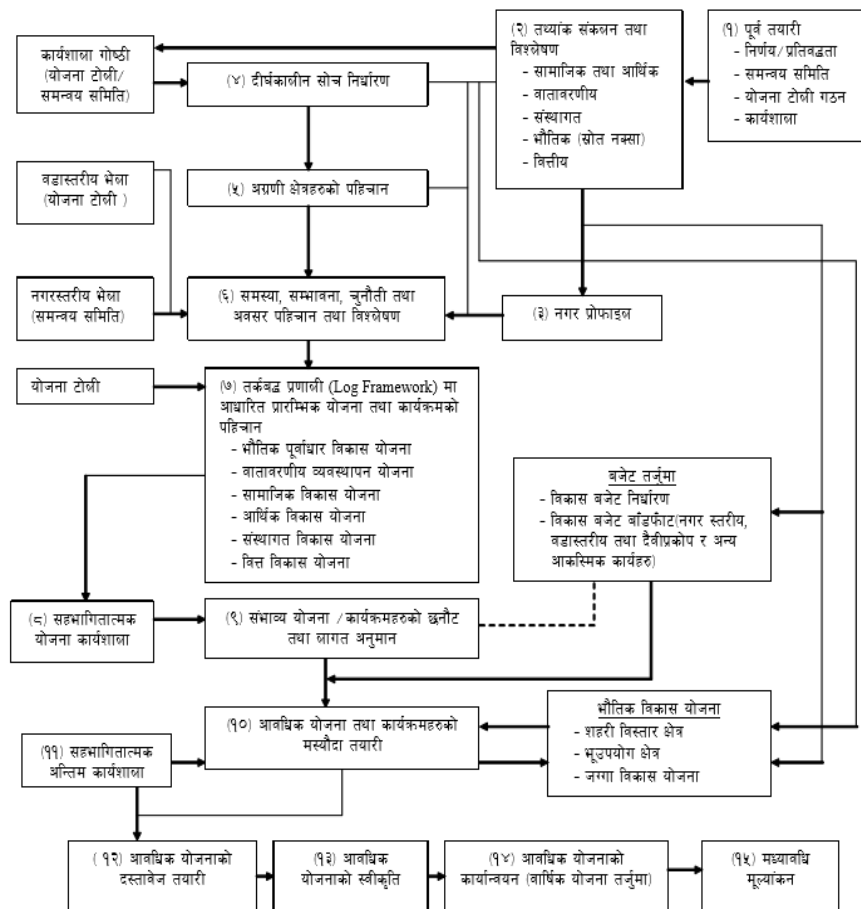
१.६.६ बिषयगत समिति बैठक कार्यशाला

माथि उल्लेखित अध्ययनका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरू पुरा गरी आवधिक विकास योजना सम्बन्धि प्रारम्भिक खाका तयार पारियो। तयार पारिएको प्रारम्भिक खाकाको बिषयगत समितिसंग २०८२ बैशाख ३१ गते त्रिवेणी नगरपालिकाको सभा हलमा सम्बन्धित बिषयका सरोकारहरूको सहभागीतामा गोष्ठीको आयोजना गरियो। उक्त गोष्ठीमा नगरपालिकाको आवधिक विकास योजनामा समावेश हुने सम्पूर्ण बिषयवस्तु तथा अध्ययनको सम्पूर्ण प्रारूप प्रस्तुत गरि सरोकारवालाबाट प्राप्त सुझावलाई संग्रहित गरियो।

१.६.७ प्रमाणीकरण कार्यशाला

माथि उल्लेखित अध्ययनका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरू पुरा गरी आवधिक योजनाको प्रारम्भिक खाका तयार पारिनेछ। तयार पारिएको खाकाको प्रमाणीकरणका लागि त्रिवेणी नगरपालिकाको सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको सहभागीतामा प्रतिवेदन प्रमाणीकरण गोष्ठीको आयोजना गरिनेछ। प्रमाणीकरण गोष्ठीमा नगरपालिकाको आवधिक योजनामा समावेश हुने सम्पूर्ण बिषयवस्तु तथा अध्ययनको सम्पूर्ण प्रारूप प्रस्तुत गरि सरोकारवालाबाट प्राप्त सुझाव संकलन गरिएको छ।

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

चित्र नं. १.१ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया

सम्पन्न भेला तथा गोष्ठीहरू

आवधिक योजना तयार गर्ने शिलशिलामा निम्न भेला तथा गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो:

क्र सं	विषय	स्थान	मिति	उपस्थित संख्या
१	परिचयात्मक कार्यशाखा गोष्ठी	नगरपालिकाको कार्यालय	२०८२/०१/२० गते	३५
२	वडा भेला कार्यक्रम	वडा नं १-९ वडा कार्यालयहरूमा	२०८२/०१/२१ -२९ गते	१५०
३	विषयगत समिति बैठक	नगरपालिकाको कार्यालय	२०८२/०१/३१	२० जना
४	मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल	त्रिवेणी नगरपालिका	२०८२/०२/१८	

१.६.८ अन्तिम प्रतिवेदन पेश

प्रतिवेदनको प्रारम्भिक खाकामा भएको छलफल तथा सुझावहरूको सम्बोधन गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयारी पारी नगरपालिकाको कार्यायमा पेश गरियो।

१.७ सिमा, जोखिम तथा पूर्वानुमान

संघीय शासन प्रणाली नेपालका निम्ती नौलो अभ्यास हो। मुलुक अहिले संघीयता कार्यान्वयनको सङ्क्रमणकालमै छ। सङ्क्रमण कालसँग जोडिएका केही चुनौतीहरू छन्। यसमध्ये एउटा चुनौती अन्तरसरकारी समन्वय र कार्यान्वयनसँग सम्बन्धित छ। संघीय सरकारमै समस्तरका एकाइहरूबीच समन्वयको समस्या छ।

- आवधिक विकास योजना तर्जुमाका क्रममा प्रयोग गरिएका परिमाणात्मक लक्ष्य प्रस्तावित हुन जसले यथार्थ अवस्थाको प्रतिनिधित्व नगर्न पनि सक्छन्।
- नगर पार्श्वचित्रमा प्रस्तुत कतिपय तथ्याङ्क द्वितिय स्रोत (शाखा, नगरपालिका योजना पुस्तिका) बाट लिइएको हुनाले यसले वर्तमान अवस्थाको चित्रण नगर्न पनि सक्छ।
- आवधिक विकास योजनामा प्रस्तुत दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीतिको सहज प्रतिफल संघीय व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, स्थीर सरकार तथा अन्य कुनै प्राकृतिक तथा अकल्पनिय घटना नघटेको अवस्थामा मात्र प्राप्त हुने छ।
- प्रदेश र केन्द्र अन्तर्गत रहेका स्थानीय निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको उपस्थिति नभएको कारणबाट यस आवधिक विकासका कतिपय महत्वपूर्ण पक्षहरूमा बृहत छलफलको कमी महशुस गरिएको छ।

आवधिक विकास योजनाकव सफल कार्यान्वयनका निमित्त देहायका अवस्थाहरूको सहयोग अपरिहार्य हुनेछ:

- संघीयताको मर्म बमोजिम संघ, प्रदेश र स्थानीय तहकव संरचनात्मक विकास भएको हुनेछ।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका आवश्यक कानूनहरूको निर्माण भएको हुनेछ।
- स्थानीय सरकारले संवैधानिक रूपमा प्रदत्त अधिकारको प्रयोग गर्न पाउनेछन।
- स्थानीय आवश्यकताका आधारमा कानून निर्माण भएको हुनेछ।
- सरकारी, सहकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि हुनेछ।
- नगरपालिकाले रणनीतिक कार्यक्रमको कार्यान्वयन लाभ लागत विश्लेषणका आधारमा गर्नेछ।
- जलवायु परिवर्तन वा अन्य कुनै प्रकारले हुने प्राकृतिक विपदको अवस्था सामना गर्नु पर्ने छैन।

अध्याय २: नगरपालिकाको वस्तुस्थिती

२.१ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण

त्रिवेणी नगरपालिका सुदुरपश्चिम प्रदेश, बाजुरा जिल्ला, प्रतिनिधि सभा निर्वाचन क्षेत्र नं १ र प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नं १(ख) अन्तर्गत पर्दछ। कुल ९ वटा वडा र ६४ टोल विकास संस्था रहेको यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल १७०.३२ वर्ग कि.मी. अर्थात १८१५८ हेक्टर रहेको छ। पूर्वमा कालिकोट, पश्चिममा बुढीगंगा नगरपालिका, उत्तरमा बडिमालिका नगरपालिका र दक्षिणमा अछाम जिल्लाले घेरिएको छ। बाजुरा जिल्लाको सदरमुकाम मार्तडी देखी दक्षिण भेकमा रहेको यो नगरपालिकाको नामाकरण यसै क्षेत्रको पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलको नामबाट त्रिवेणी रहन गएको हो। यो नगरपालिका २९ डिग्री ३५ मिनेट ५५ सेकेण्ड देखी ८१ डिग्री ३९ मिनेट ५२ सेकेण्ड अक्षांशमा रहेको छ।

यहाँ औषत न्यूनतम ० देखी ५ डिग्री से. देखी अधिकतम १८ डिग्री से सम्म तापक्रम हुने गर्दछ भने वार्षिक औषत वर्षा २२६७ मि.मि. हुने गर्दछ र यसका साथै यस क्षेत्रमा जाडो र गर्मी औषतमा बराबर जस्तै रहेन समशितोष्ण हावापानी पाइन्छ। यस नगरपालिकाको अधिकांश भू भाग उच्च पहाडी र हिमाली क्षेत्रमा पर्दछ।

२.२ भू उपयोग सम्बन्धि विवरण

भू उपयोग प्राकृतिक तथा मानव सृजित गतिविधि दुवै किसिमबाट भएको हुन्छ। विकासको क्रमसँगै भू उपयोग पनि परिवर्तन भइरहेको हुन्छ। नगर क्षेत्रमा सञ्चालन हुने विभिन्न किसिमका भौतिक, सामाजिक तथा आर्थिक क्रियाकलापहरूले यस क्षेत्रको भू उपयोगलाई असर गर्दछ। भू उपयोगको वर्तमान स्थितिले त्यस क्षेत्रको विकासको स्तरलाई पनि प्रतिबिम्बित गर्दछ। वर्तमान भू उपयोगको स्थितिको विश्लेषणको आधारमा नै भावी भौतिक विकास योजनाको खाका कोर्न सकिन्छ। त्यसैले पनि भौतिक विकास योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा मा वर्तमान भू-उपयोगको अध्ययन तथा विश्लेषण महत्वपूर्ण मानिन्छ।

त्रिवेणी नगरपालिकाको प्रमुख व्यापारि केन्द्र तोली वडा नं ४ मा वढदो जनसंख्या तथा विभिन्न आर्थिक क्रियाकलापहरूले गर्दा यस क्षेत्रको मुख्य-मुख्य ठाँउहरूमा मानि गतिविधिमा समेत वृद्धि तथा परिवर्तन भएको देखिन्छ। यस क्षेत्रमा अहिले विभिन्न किसिमका खासगरी वनजंगल क्षेत्र, कृषि क्षेत्र, आवास क्षेत्र, बजार क्षेत्र, नदी-नाला, पोखरी, सडक, धार्मिक क्षेत्र आदि मुख्य भू-उपयोगहरू विद्यमान छन। योजना क्षेत्र भित्रको वर्तमान भू-उपयोगको अवस्थालाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

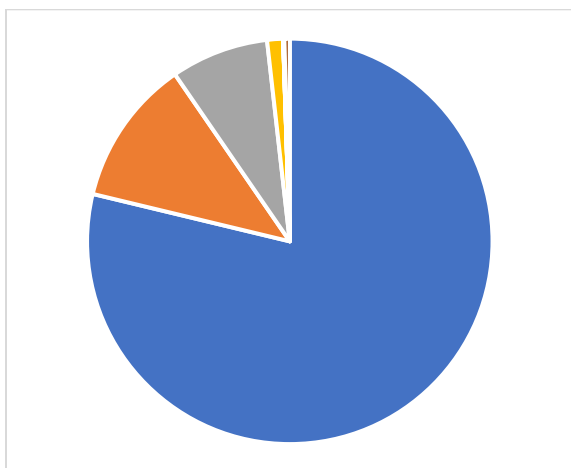
भू उपयोग योजना तथा नीति सहित वस्ती विकास मापदण्ड

तालिका नं १: नगरपालिका भित्रको वर्तमान भू उपयोग सम्बन्धि विवरण

क्र सं	विवरण (क्षेत्र)	क्षेत्रफल (हे.)	प्रतिशत (%)
१	कृषि क्षेत्र	२११७	११।६५
२	बन तथा चरन क्षेत्र	१४१५।९२	७।७९
३	आवास क्षेत्र	२३१	१।२७
४	नदीनालाले ओगटेको क्षेत्र	१।०७	०।००५८९
५	ताल तलैया क्षेत्र	०।०६	०।०००३
६	सडकले ओगटेको क्षेत्र	१७।४०	०।०९५
७	सार्वजनिक जग्गा क्षेत्र	७७।१९	०।४२५
८	पाटन तथा राष्ट्रिय बन	१४२९८।३४	७८।७४
	जम्मा	१८१५८	१००

श्रोत नगर प्रोफाइल, २०७५

विवरण	प्रतिशत
कृषि क्षेत्र	९९.६५
वन तथा चरन क्षेत्र	७.७९
आवास क्षेत्र	१.२७
नदीनालाले ओगटेको क्षेत्र	०.००५८९
तल तलैया क्षेत्र	०.०००३
सडकले ओगटेको क्षेत्र	०.०९५
सार्वजनिक जग्गा क्षेत्र	०.४२५
पाटन तथा राष्ट्रिय वन	७८.७४
जम्मा	१००

यस नगरपालिका भित्र कृषि क्षेत्रले ९९.६५ प्रतिशत, वन तथा चरन क्षेत्रले ७.७९, आवास क्षेत्रले १.२७, नदी नालाले ओगटेको क्षेत्र ०.००५८९, ताल तलैया क्षेत्र ०.०००३, सडकले ओगटेको क्षेत्र ०.००९५ सार्वजनिक जग्गा क्षेत्र ०.४२५ र पाटन तथा राष्ट्रिय वनले ७८.७४ प्रतिशत क्षेत्रफल ओगटेको छ।

चित्र नं. १ भू-उपयोग अन्तर्गत कृषि क्षेत्रको ९ नं. वडा पैसा

२.२.१ स्रोत साधनको उपलब्धता

■ खनिज

वनजंगल र नदीनाला जस्ता प्राकृतिक स्रोत साधनमा यस क्षेत्र धनी मानिन्छ। देशको आर्थिक विकासमा खनिज साधनको अत्यन्त ठूलो महत्व रहेको हुन्छ। खनिज साधनबारे यस क्षेत्रमा मात्र नभई देशभित्र नै खासै अध्ययन, अन्वेषण तथा अनुसन्धान वा खोजमुलक कार्य हुन नसकेकाले यसबारे धेरै थाहा हुन सकेको छैन तर खनिज साधनको रुपमा निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने गरेको बालुवा, ढुङ्गा, गिट्टी, माटो आदिको यस क्षेत्रमा पाईन्छ। बालुवा, ढुङ्गा, गिट्टी, माटो आदिको उत्खनन् कार्य आन्तरिक उपभोग तथा अन्य पालिका तथा छिमेकी जिल्लामा निकासी गरेमा यस क्षेत्रको आर्थिक विकासमा यस क्षेत्रले राम्रो टेवा पु-याउनुका साथै ढुवानी सेवा तथा श्रमिकहरुका लागि रोजगारीको राम्रो अवसर सृजना गरेको हुनेछ। ढुङ्गा, बालुवा र गिट्टी जस्ता बस्तुहरु प्रशस्त पाईने हुँदा नगर क्षेत्रका बासिन्दाको आमदानीको स्रोत रहेको छ। साथै यस नगरमा सिलेट, ढुङ्गा जुन घर छाउन प्रयोग गरिन्छ त्यो पनि हरेक वडामा प्रशस्त मात्रामा पाईने हुँदा उत्खनन् कार्य गरी लाभ लिन सकिन्छ।

■ जलश्रोत

यस कोरिडोर क्षेत्रमा पाइने नदि तथा खोलाहरु प्रायः हिउँद याममा निकै कम बहाव भएका खहर खोलाहरु रहेका छन। प्रमुख नदि तथा खोलाहरुमा बुढीगंगा, मनागाड, मालागाड, काँशेगाढ, घट्टेखोला, तप्सीखोला, र चाउड खोला पर्दछन। बुढीगंगा नदी यस नगरपालिकाको सिमाना भएर बग्ने भएकोले नगरपालिकाको सिमानालाई छुट्याउने काम गरिरहेको छ। त्यसैगरी यस क्षेत्रमा रहेका तालहरुमा बागचडीमाण्डौ, धवलपुरी ताल आदि जलश्रोतको रुपमा रहेका छन।

२.२.२ भू-वनावट

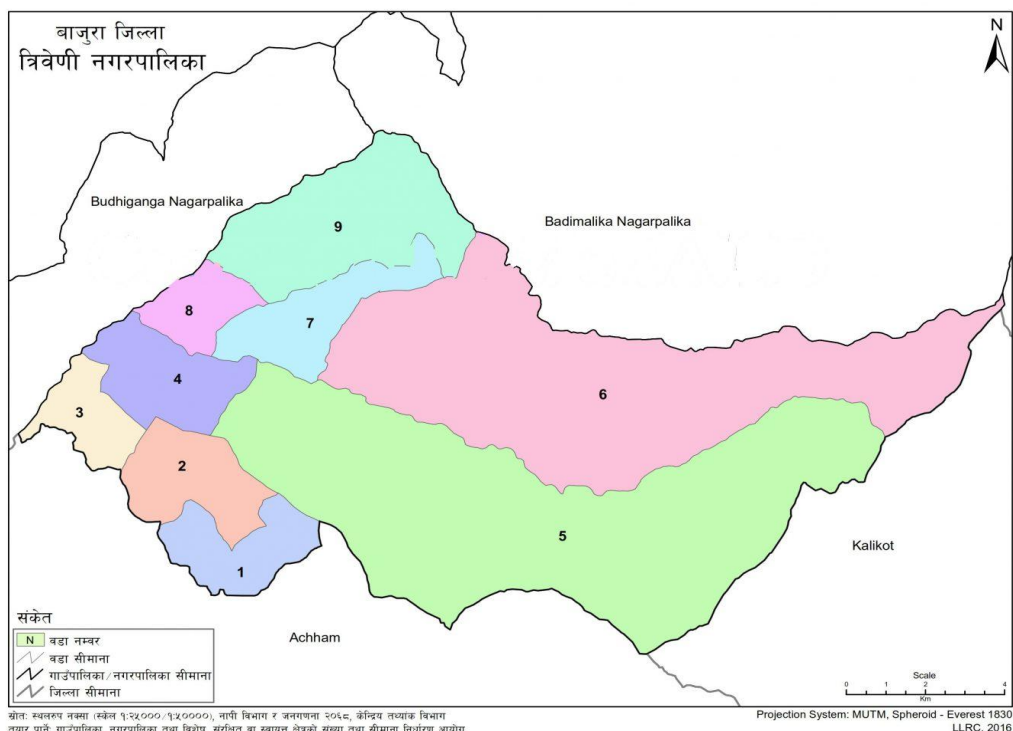
त्रिवेणी नगरपालिकाको भू-वनोट विविधतायुक्त रहेको छ। यस नगरपालिकाको भू-भाग मध्य केही भू-भाग बेसी, केही उच्च पहाडी क्षेत्र रहेका छन। भू-आकृतिमा भएको विविधता अनुसार यस नगरपालिकालाई दुई क्षेत्रमा विभाजन गर्न सकिन्छ।

(क) बेसी

बुढीगंगा नदी र अन्य खोला किनारामा भएका फाँटहरु यस क्षेत्रमा पर्दछन। पहाडको फेदमा रहेको खुल्ला खेतियोग्य जमिन यस क्षेत्र अन्तर्गत पर्दछ। भौगर्भिक इतिहासको पछिल्लो चरणमा निर्मित भू-भाग भएको हुँदा यो क्षेत्र निकै कमजोर र भू-स्खलनशील रहेको छ।

(ख) उच्च पहाडी भू-भाग

अग्लो ठाँउमा रहेको यो भू-भाग पहाडी तथा चट्टानी धरातलीय स्वरुप भएका कारण पहाडी श्रंखलाहरु, खेतियोग्य जमिन र जंगल तथा झाडी बुट्यान र पाटनले यस क्षेत्रलाई ढेको छ।

चित्र नं २ त्रिवेणी नगरपालिकाको नक्सा

२.३ घरधुरी सम्बन्धि विवरण

कुल ३५८५ घरधुरी र २३८३२ जनसंख्या भएको त्रिवेणी नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल १७०.३२ वर्ग कि मि रहेको छ भने २५९७.९९ वर्ग कि.मि. जनघनत्व रहेको छ । क्षेत्रफलका हिसावले सबैभन्दा सानो वडा नं. ८ (४.३७ वर्ग कि मि) र सबैभन्दा ठूलो वडा नं. ५ (६२.२१ वर्ग कि.मि) हो । त्यसैगरी सबै भन्दा वढी जनघनत्व (५६७.९६ वर्ग कि.मि) वडा नं. ८ मा रहेको छ भने सबै भन्दा कम जनघनत्व (२०.३८ वर्ग किमि) वडा नं. ५ मा रहेको छ । तालिका २ मा नगरपालिकाको घरधुरी र जनसंख्याको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २: वडा अनुसार घरधुरी तथा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	घरधुरी	जनसंख्या	क्षेत्रफल कि.मि	जनघनत्व
१	३७६	२५२९	६.४९	३८९.६७
२	३११	१९५४	७.६७	२५४.७५
३	३१९	१९८३	४.७७	४१५.७२
४	४३३	२७३०	८.०१	३४०.८२
५	२१७	१२६८	६२.२१	२०.३८

६	६१४	४९२८	५१.९५	९४.८०
७	३७४	२४४०	८.०१	३०४.६१
८	३६२	२४८२	४.३७	५६७.९६
९	५७९	३५१८	१६.८१	२०९.२८
जम्मा	३५८५	२३८३२	१७०.३२	२५९७.९९

श्रोत: नगर प्रोफाइल घरघुरी तथा जनसंख्या विवरण २०७५

२.३.१ जात जाति र धर्मका आधारमा जनसंख्याको विवरण

त्रिवेणी नगरपालिकामा सामाजिक संरचनामा जातिगत विविधता रहेको छ । यस नगरपालिकामा कुल ९ किसिमका जातजातिको वसोवास रहेको पाईन्छ । यसरी नगरपालिका भित्र विभिन्न जातजाति, समुह अनुसार जनसंख्याको अवस्थालाई हेर्दा सबैभन्दा बढी क्षेत्री जाति १५५२३ जना (६५.१६ प्रतिशत), दोस्रो ल्वार/ वि.क २४०६ (१०.१० प्रतिशत), तेस्रोमा दपाई/नेपाली १४८५ (६.२३ प्रतिशत) र त्यसपछि दमाई, ब्राम्हण, मिजार, चँदारा, सुनार र गिरी (दशनामी/सन्यासी) रहेका छन् ।

तालिका नं. ३: जातजाति अनुसार जनसंख्या विवरण

क्र.स.	जातजाति	जम्मा जनसंख्या	प्रतिशत
१	क्षेत्री	१५५२३	६५.१५
२	ब्राम्हण	९४५	३.९६
३	दमाई/नेपाली	१४८५	६.२३
४	मीजार	८१३	३.४१
५	ल्वार/वि.क.	२४०६	१०.०९
६	सार्की	१०१२	४.२४
७	चँदारा	५३६	२.२४
८	सुनार	४५४	१.९०
९	गीरी, दशनामी, (सन्यासी)	६५५	२.७४
जम्मा		२३८३२	१००

श्रोत: नगर प्रोफाइल २०७५

२.३.२ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सम्बन्धि विवरण

यस नगरपालिकामा सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत २०७६/०७७ सम्म सेवा लिने जेष्ठ नागरिकको संख्या १२४०, एकल महिलाको संख्या २५२, पूर्ण अपाङ्गको संख्या ३२ र आंशिक अपाङ्गको संख्या ७१ रहेको छ र वडागत रुपमा विस्तृत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४: सामाजिक सरक्षा कार्यक्रम विवरण

वडास्तर	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम विवरण							
	जेष्ठ नागरिक		एकल महिला		पूर्ण अपाङ्ग		आंशिक अपाङ्ग	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
वडा नं १	९४	६२	३६		१	१		४
वडा नं २	७०	३६	१७			३		५
वडा नं ३	७२	३०	१८		२	१		७
वडा नं ४	७७	४६	२५		२	२	१	७
वडा नं ५	३८	१७	१४		१	१	१	१
वडा नं ६	१४१	८५	६८		२	४	५	१२
वडा नं ७	१०३	६५	१५		२	५	७	५
वडा नं ८	८०	३५	२१		२		६	३
वडा नं ९	११९	७०	३८		१	२	२	५
जम्मा	७९४	४४६	२५२		१३	१९	६६	४९
कूल जम्मा	१२४०		२५२		३२		७१	

श्रोत घरघुरी सर्वेक्षण २०७७

२.४ आर्थिक अवस्था

त्रिवेणी नगरपालिकाको आर्थिक मेरुदण्ड भनेकै कृषि, कृषिजन्य उद्योग र पशुपालनलाई विशेष रूपमा लिन सकिन्छ। कृषि व्यवसाय तर्फ यस नगरपालिकामा कृषिमा आवद्ध परिवार संख्या ३५३८, पशुपालनमा आवद्ध ३५८५, कुखुरापालनमा आवद्ध ७, व्यापारमा आवद्ध ४५, र वैदेशिक रोजगारमा ७२ परिवार संख्या रहेको छ। हाल यस नगरपालिकामा व्यवसायिक बाख्रा फार्म १४, व्यवसायिक कुखुरा फार्म ७, बंगुर फार्म ३, भैसी फार्म ४ वटा सञ्चालनमा रहेका छन्। यस बाट प्रत्यक्ष रूपमा ५६ जनाले रोजगारी पाएका छन्। यी कृषी व्यवसायहरू मुख्य रूपमा वडा नं २, ३, र ४ मा संचालित रहेका छन्। नगरपालिकाको आर्थिक क्रियाकलापको अर्को विकल्प वैदेशिक रोजगार पनि हो। हालसम्म यहाँका २३२६ जना भारतमा, ७२ जना खाडी मुलुन र ११ जना अमेरिका र क्यानडामा छन्। यस नगरपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा यहाँका बित्तिय संस्था तथा सहकारी संस्थाको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको छ। यस नगरपालिकाको विशेष गरी आर्थिक गतिविधिमा सक्रिय रहने ठाँउ, कैलाशमाण्डौ डाँडा, तोली, घाँसेगडा, खिन्नै सत्यदेवी र चाउडे रहेका छन् जहाँ स्थानीय कृषकका कृष उत्पादन बिक्री गरी आर्थिक गतिविधिलाई चलाएमान बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ।

यस नगरपालिकामा मुख्य रूपमा सुन्दर किम्नी झरना, धवलपुरी दह, त्रिवेणी पाटन जस्ता रमणिय स्थानहरु पर्यटक स्थलका रूपमा आकर्षणका केन्द्र हुन। समग्र रूपमा सुदुरपश्चिम र देशकै पर्यटकीय आर्षणको केन्द्रको रूपमा वडिमालिका क्षेत्रलाई बनाउन सकिन्छ।

यस नगरपालिकामा २५००० भन्दा माथि आम्दानी कसैको पनि छैन भने सबै भन्दा थोरै आम्दानी भनेको ३००१ देखी ५००० हो जुन ३१ प्रतिशत रहेको छ त्यस्तै सबै भन्दा धेरै आम्दानी भनेको १५००० देखी २५००० हो जुन मात्र ४.०४ प्रतिशत रहेको छ।

तालिका ५: औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी विवरण

क्र सं	औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी विवरण (रुपैयाँ)	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	१००० भन्दा कम	-	-
२	१००० देखी २०००	-	-
३	२००१ देखी ३००० सम्म	-	-
४	३००१ देखी ५००० सम्म	११०४	३१
५	५००१ देखी १०००० सम्म	१३७०	३८.२१
६	१०००० देखी १५००० सम्म	९६६	२७
७	१५००० देखी २५००० सम्म	१४५	४.०४
८	२५००० भन्दा माथि	-	-
	जम्मा	३५८५	१००

श्रोत: नगर प्रोफाइल २०७५

तालिका ६ : वडा अनुसार विपन्नताको स्तरिकरण

वडा नं	अति गरिव	गरिव	मध्यम	सम्पन्न	जम्मा
१	२८६	३४	५६	०	३७६
२	१६७	१००	४४	०	३११
३	१०६	१४५	६८	०	३१९

४	२१३	१२३	९७	०	४३३
५	८६	१०२	२९	०	२१७
६	३२०	२१०	८४	०	६१४
७	१७८	११०	८८	०	३७४
८	७६	२२४	६२	०	३६२
९	२३३	२०४	१४२	०	५७९
जम्मा	१६६५	१२५२	६७०	०	३५८५

श्रोत: नगर प्रोफाइल २०७५

२.५ सामाजिक अवस्था

सामाजिक विकासको दृष्टिले त्रिवेणी नगरपालिका सुदुरपश्चिमकै पिछ्छीएको नगरपालिकाको रूपमा रहेको छ। भौगोलिक विकटता र प्रादेशिक राजधानी धनगढीबाट पनि निकै टाढा रहेकोले यस क्षेत्रको सामाजिक विकास अन्तर्गतका उपक्षेत्रहरूको अवस्था खासै सन्तोषजनक रूपमा रहेको छैन।

२.५.१ शिक्षा

यस नगरपालिकामा प्रा.वि., मा. वि. र नीजी विद्यालय गरी कूल ४० वटा विद्यालय संस्थाहरू रहेका छन् जस मध्ये ४ वटा निजी विद्यालय रहेका छन् र ५ वटा उच्च मा वि रहेका छन् र यि +२ हरूमा शिक्षा, व्यवस्थापन र मानविकी संकायको पढाई हुन्छ। यस नगरपालिकामा प्राविधिक शिक्षा तर्फ सिभिल ईन्जिनियरिङ डिप्लोमा तह पार्वति मा वि वडा नं ९ पैमा मा मात्रै पढाई हुने गरेको छ। नगरपालिका भित्रका ३४ वटा विद्यालयहरूमा छुट्टा छुट्टै छात्र-छात्रा शौचालय व्यवस्थापन ८ वटा विद्यालयमा अपाङ्गमैत्री शौचालय र खानेपानी उचित व्यवस्थापन रहेको पाईन्छ ।

यहाँ संचालनार्थ कूल ४० वटा विद्यालयहरूमध्ये ५ वटा विद्यालय अझै पनि सरकारको नीति अनुरूप विद्यालय शान्तिक्षेत्रको रूपमा कार्यान्वयन भएको छैन भने हालसम्म २७ वटा विद्यालयमा बालक्लव गठन गरिएको अवस्था छ ।

नगरका कुल विद्यालय मध्ये २९ वटामा हालसम्म विज्ञान प्रयोगशाला नरहेको र ३३ वटा विद्यालयमा पुस्तकालय तथा अध्ययकेन्द्र पनि नरहेको अवस्था छ ।

चित्र नं. ३ रत्न माध्यामीक विद्यालय वडा नं ९, सेलिफाल

तालिका नं ७: शिक्षाको भौतिक तथा जनशक्ति अवस्था

क्र सं	विद्यालयको नाम	विद्यार्थी संख्या	शिक्षक संख्या	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात	कक्षा कोठा संख्या	विद्यार्थी कक्षा कोठा अनुपात
१	पार्वति मा वि सिम्ला	२९६	९	३२.८८	१०	१९.७३
२	खापरदेवस्थली आधारभूत विद्यालय	२७९	९	३१	१५	२७.९
३	त्रिपुरासुन्दरी आधारभूत विद्यालय	५२	५	१०.४	४	१३
४	त्रिभुवनेश्वरी माध्यामिक विद्यालय	५०५	१७	२९.७०	२६	१९.४२
५	नवज्योती आधारभूत विद्यालय	१७५	८	२१.८७	८	२१.८७
६	जनता आधारभूत विद्यालय	९५	५	१९	७	१३.५७
७	जनज्योति आधारभूत विद्यालय	९३	३	३१	६	१५.५
८	भागेश्वरी आधारभूत विद्यालय	१६०	७	२२.८७	९	१७.७७
९	धौलपुरी माध्यामीक विद्यालय	२६४	१०	२६.४	११	२४
१०	रामेश्वरी माध्यामिक विद्यालय	३३२	११	३०.१८	१४	२३.७१

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

११	तोलीदेवलडाँडा माध्यामिक विद्यालय	७६०	१७	४४.७०	१४	५४.२८
१२	त्रिवेणी आधारभूत विद्यालय	१३९	४	३४.७५	८	१७.३७
१३	जनशक्ति आधारभूत विद्यालय	१८२	५	३६.४	६	३०.३३
१४	मष्टेश्वरी आधारभूत विद्यालय	२०५	५	४१	७	२९.२८
१५	एम आर ई बो आधारभूत विद्यालय	९३	६	१५	७	१३.२८
१६	नाटेश्वरी आधारभूत विद्यालय	१८५	७	२६.४२	७	२६.४२
१७	पुष्पलाल स्मृति आधारभूत विद्यालय	७९	५	१५.८	६	१३.१६
१८	नवदुर्गा भवानी आधारभूत विद्यालय	१७७	८	२२.१२	७	२५.२८
१९	वि पी आधारभूत विद्यालय	८१	३	४२	६	१३.५०
२०	महालक्ष्मी आधारभूत विद्यालय	४८	४	१२	५	९.६
२१	कैलाशेश्वरी माध्यामिक विद्यालय	२९१	११	२६.४५	१४	२०.७८
२२	नरसिंह आधारभूत विद्यालय	२४७	९	२७.४४	११	२२.४५
२३	पार्वती माध्यामिक विद्यालय	३२३	१०	३२.३	१५	२१.५३
२४	खिन्नै सत्यदेवी आधारभूत विद्यालय	२८३	८	३५.३७	१०	२८.३
२५	रत्न माध्यामिक विद्यालय	५७३	१९	३०.१५	२१	२७.२८
२६	मष्टेश्वरी माध्यामिक विद्यालय	५७८	१५	३०.५३	१८	३२.११
२७	वडिमालिका माध्यामिक विद्यालय	३११	८	३८.८७	१३	२३.९२
२८	कालिकेश्वरी आधारभूत विद्यालय	५८	३	१९.३३	४	१४.५
२९	नित्येश्वरी आधारभूत विद्यालय	१००	३	३३.३३	६	१६.६६
३०	ज्ञानज्योति आधारभूत विद्यालय	५४	३	१८	५	१०.८
३१	पुष्पकमल आधारभूत विद्यालय	४९	२	२४.५	५	९.८
३२	जनता आधारभूत विद्यालय	६२	३	२०.६६	५	१२.४

३३	गायत्री आधारभूत विद्यालय	४७	१	४७	५	९.४
३४	बालकल्याण आधारभूत विद्यालय	८४	३	२८	४	२१
३५	नुवाकोट आधारभूत विद्यालय	५३	२	२६.५	५	१०.६
३६	भवानी आधारभूत विद्यालय	५४	२	२७	४	१३.५
३७	सरस्वती आधारभूत विद्यालय	२८	१	२८	४	७
३८	वाजुरा मोडेल ई बो आधारभूत विद्यालय	१७२	१०	१७.२	१६	१०.७५
३९	मष्टामाण्डौ फारवेष्ट एकेडिमी	९५	५	१९	१०	९.५
४०	जोभिअल एकेडिमी आधारभूत विद्यालय	६३	६	१०.६	६	१०.६
	जम्मा	७७२५	२७२	३४३	३६४	६५

श्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०७७

२.५.२ स्वास्थ्य

त्रिवेणी नगरपालिकामा हाल ३ वटा स्वास्थ्य चौकी, ७ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र र १ शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, १ कोभिड अस्पताल रहेका छन् जसमा १ जना मे.अ. सि अहेव/अहेव ६ जना, सि. अनमी ४, स्टाफ नर्स २, अहेव ९, अनमी १६, ३ जना ल्याब असिस्टेन्ट र का.स १५ जना कार्यरत छन्। यहाँ रहेका ११ स्वास्थ्य केन्द्रमा सुरक्षित प्रसुति सेवा उपलब्ध छ।

मानव संसाधन					
पद	स्वीकृत दायन्दी	पदपूर्ति	हाल कार्यरत		कैफियत(करार सेवा अन्तर्गत) श्रोत सहित (गा.पा., न.पा., सामाजिक विकास मन्त्रालय,.....)
			स्थायी	करार	
मेडिकल अधिकृत	०	०	०	१	स्वा.म.
हे.ई. सातौ तह	१	०	०	०	
हे.ई. छैठौ तह	४	३	३	०	
क.न./ब.न. छैठौ तह	१	०	०	०	
हे.ई. पाँचौ तह	३	३	३	०	
क.न. पाँचौ तह	३	४	४	२	स्वा.म.
हे.ई. चौथो तह	३	०	०	९	न.पा.
क.न. चौथो तह	३	२	२	१६	न.पा.
ल्या.टे./ल्या.अ.	०	०	०	३	न.पा.
का.स.	१	१	१	१५	न.पा./स्वा.म.
जम्मा	१९	१३	१३	४६	

न.पा.स्वा.शाखा ,स्वा.चौ. ,आ.स्वा.से.के. ,श.स्वा.के., covid -19
अस्थायी अस्पताल सहित

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७७

चित्र ४: पैमा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र

२.५.३ खानेपानी तथा सरसफाई

NWASH द्वारा गरिएको नमूना घरधुरी सर्वेक्षणमा नगरपालिकाका ९ वटा वडाका कुल ३०८ घरपरिवारको सर्वेक्षण गर्दा ३०७ घरधुरीले पाइप प्रणालीद्वारा खानेपानी उपयोग गर्दै आएका छन् भने मात्र एक घरधुरीले पोखरी/ तालको पानी प्रयोग गरेका छन्।

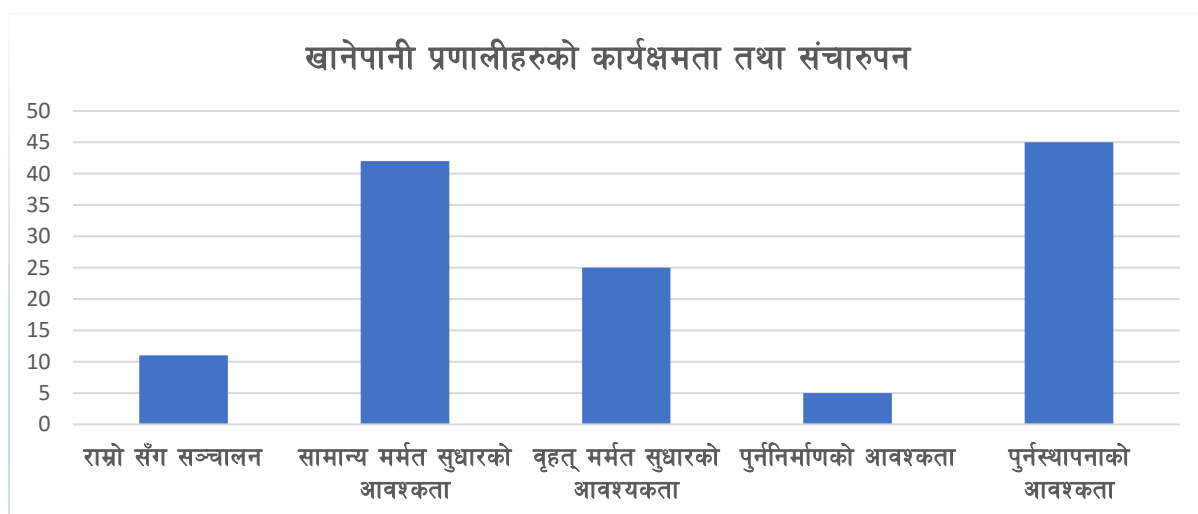
तालिका ९ : वडागत रूपमा खानेपानी सेवा प्राप्त गर्ने घरधुरी तथा जनसंख्याको विवरण

वडा नं	जम्मा घरधुरी	जम्मा जनसंख्या	पाईप प्रणाली धारा		सतही पानी, पोखरी, ताल, खोला, नदी	
			घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या
१	१८	१४७	१८	१४७	०	०
२	३५	२६१	३५	२६१	०	०
३	२६	१७४	२५	१६७	१	७
४	४०	३१९	४०	३१९	०	०
५	२३	१६७	२३	१६७	०	०
६	५४	३६६	५४	३६६	०	०
७	३२	२७१	३२	२७१	०	०
८	२६	१८७	२६	१८७	०	०
९	५४	३६७	५४	३६७	०	०
जम्मा	३०८	२२५९	३०७	२२५२	१	७

श्रोत : NWASH द्वारा नमूना घरधुरी सर्वेक्षण २०७६

मौजुदा खानेपानी प्रणालीहरूको कार्यक्षमता तथा संचालनरूप

त्रिवेणी नगरपालिका भरि संचालनमा रहेका १२८ वटा खानेपानी योजनाहरूको सुचारुपनाको अवस्थाको प्राप्त तथ्यांक विश्लेषणका आधारमा ११ वटा खानेपानी आयोजना राम्रोसँग सञ्चालित छन् भने ४२ वटा खानेपानी आयोजना सामान्य मर्मत गर्नुपर्ने, ३५ वटा खानेपानी आयोजना बृहत् मर्मत गर्नुपर्ने देखिन्छन्। त्यसैगरी ५ वटा आयोजनाहरू पुनःनिर्माण गर्नुपर्ने र ४५ वटा आयोजनाहरू पुनर्थापनाको अवस्थामा रहेका छन्।

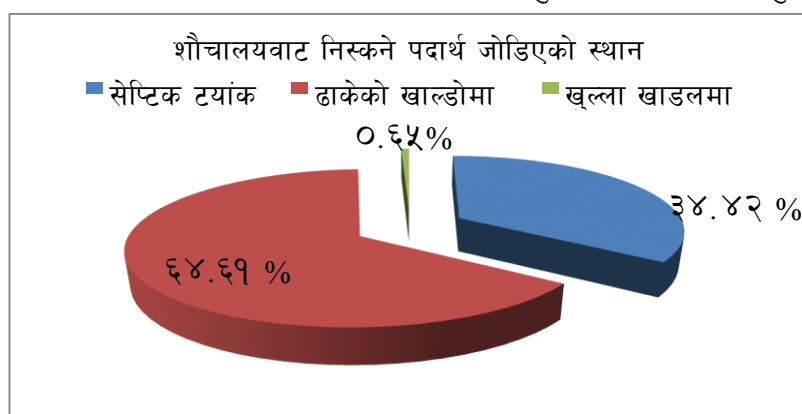
तालिका १०: वडागत खानेपानी प्रणालीहरूको कार्यक्षमता तथा सुचारुपना

वडा नं	संख्या	राम्रोसंग संचालित	सामान्य मर्मत सुधारको आवश्यकता	बृहत मर्मत सुधारको आवश्यकता	पुनःनिर्माणको आवश्यकता	पुर्नस्थापनाको आवश्यकता
१	४	२	१	१	०	०
२	१९	१	७	५	४	२
३	२८	०	५	५	०	१८
४	१३	०	८	१	०	४
५	१२	०	५	६	०	१
६	१४	३	४	१	०	६
७	४	२	०	०	०	२
८	१८	२	६	२	१	७
९	१६	१	६	४	०	५
जम्मा	१२८	११	४२	२५	५	४५

श्रोत: नगर प्रोफाइल २०७५

२.५.४ घरयासी र सार्वजनिक शौचालयको अवस्था

त्रिवेणी नगरपालिकाका शौचालय भएका घरधुरी शतप्रतिशत घरधुरीमा शौचालय रहेका छन्। यस नगरमा

३८.४२ प्रतिशत शौचालयबाट निस्कने पदार्थलाई सेप्टिक ट्यांकमा खसाल्ने व्यवस्था गरिएको छ। त्यसैगरी ६८.६९ प्रतिशत शौचालयलाई ढाकेको खाल्डोमा जोडिएको, ०.६५ प्रतिशत शौचालय खुल्ला खाडलमा जडान गरिएको र ०.३२ प्रतिशत शौचालयबाट निस्कने फोहोरलाई सिधै

खोला वा खुल्ला ठाँउमा बिसर्जन गर्ने गरिएको छ।

तालिका ११: सार्वजनिक शौचालय सम्बन्धि विवरण

क्र सं	सार्वजनिक शौचालय रहेको स्थान	वडा नं
१	नाटेश्वरी मन्दिर क्षेत्र परिसर	वडा नं ७
२	विनी (त्रिवेणी धाम) क्षेत्र	वडा नं ६
३	मौर क्षेत्र	वडा नं ८
४	त्रिवेणी नगरपालिका	वडा नं ४

श्रोत : नगर प्रोफाइल २०७५

२.५.५ पूर्वाधार विकास

पूर्वाधार विकास अन्तर्गत यस नगरपालिकामा आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ सम्म १८ वटा झोलुङ्गे पुल तथा काठेपुल सञ्चालनमा रहेका छन् भने हालसम्म यस नगरपालिकामा कच्ची तथा धुले सडक ६६ कि.मी. मुल सडक १७ कि.मी. खुड्कीला भएको फुट ट्रेल ५०० मि. रहेको छ। भने यस नगरपालिकाको उच्च पहाडी भू-भागमा सडक सञ्जाल विस्तार हुन सकेको छैन र हालसम्म नगर क्षेत्रभरी ५ वटा सडक निर्माणको क्रममा रहेका छन्। हालसम्म यस नगरपालिकामा कालोपत्रे सडक र ग्राभेल सडक छैन। यस नगरपालिकालाई राष्ट्रिय राजमार्गको सडक संजालले छोएको छैन तर साँफेवगर मार्तडी सडक अन्तर्गत सहायक राजमार्गले भने यस नगरपालिकाको सिमानासम्म छोएको छ। यस नगरपालिकामा हाल २६ वटा सिचाइको स्रोत संचालनमा रहेको छ जसमा ९ वटा सिचाई आयोजना मौसमी रुपमा संचालनमा रहेका छन् भने कुल २६ वटा आयोजनाबाट १९२० घरधुरी लाभान्वित भएका छन् र ८६५ हेक्टर जमिन सिचाइ क्षेत्र अन्तर्गत रहेका छन् ।

तालिका १२: पुल तथा पुलेसा

वडा नं	पुलको नाम	पुल भएको खोला वा खोलेसीको नाम	जोडिने बस्तिहरु		झोलुङ्गे/काठे/ट्रष्ट/पपक्की	लम्बाई मि	अवस्था (राम्रो/ठिकै/जिर्ण)
			देखी	सम्म			
१	काँसे गाड पुल	काँसेगाड	भुगातोला	माजगाँउ	झोलुङ्गे	६०	राम्रो
३	ओखडे पुल	बुढीगंगा	बाहविस	पुर्भुता	झोलुङ्गे	४०	राम्रो
३	विरा पुल	बुढीगंगा	बाहविस	पुर्भुता	झोलुङ्गे	५०	ठिकै
३	काँसेगाड पुल	काँसेगाड	अछाम	वाजुरा	झोलुङ्गे	३५	ठिकै

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

४	भाटेभिड	मालागाड	कैलाशमाण्डौ	तोली	काठे	१०	ठिकै
४	मौरै	मालागाड	कैलाशमाण्डौ	तोली	झोलुङ्गे	५०	राम्रो
४	तित्रेसैन	बुढीगंगा	नौविस	तोली	झोलुङ्गे	४५	राम्रो
५	किम्नीखोला ट्रष्ट पुल	किम्नीखोला	किम्नी	पन्धारा	ट्रष्ट	२०	राम्रो
५	मालागाड पुल	मालागाड	किम्नी	कैलाशमाण्डौ	झोलुङ्गे	११५	राम्रो
६	मालागाड पुल	मालागाड	दुर्गाभवानी	किम्नी	झोलुङ्गे	११५	राम्रो
६	जैशीगाँउ पुल	मालागाड	फल्लेतोला	पन्धारा	झोलुङ्गे	९०	ठिकै
६	तिमिले वगर	तिमिले वगर	बुढा टोल	किम्नी	झोलुङ्गे	१००	ठिकै
७	मालागाड पुल	मालागाड	खिरपाटा	किम्नी	झोलुङ्गे	४०	राम्रो
७	घट्टेखोला पुल	घट्टेखोला	खिरपाटा	पन्धारा	काठे	१०	ठिकै
८	फालासैन पुल	बुढीगंगा	गिरीवाडा	फालासैन	झोलुङ्गे	२५०	ठिकै
८	मौरै पुल	बुढीगंगा	त्रिवेणि न पा	बुढीगंगा न पा	झोलुङ्गे	२४०	ठिकै
९	पैमा पुल	बुढीगंगा	ढडेली	शेरावगर	काठ	२०	ठिकै

तालिका १३: सिचाई सुविधाको उपलब्धता

क्र सं	सिचाईको श्रोतको नाम	सिंचित हेक्टर	लाभान्वित घरधुरी
१	घट्टेखोला सिचाई योजना	३०	४२
२	दोगडीमुल सिचाई	२०	२५०
३	छतारी कुलो	२	२३०
४	रिडिसैन सिचाई कूलो	६	२००
५	गेरुगडा सिचाईकूलो	१०	५०
६	अधेरीखोला सिचाई कूलो	१५	१००
७	खाती पधेरा सिचाई आयोजना	२	४५
८	विन्तिखोला सिचाई आयोजना	३	११५
९	तित्रेसैन सिचाई आयोजना	१	४५

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

१०	तोलन सिचाई आयोजना	१	१५
११	भैस्याटा सिचाई आयोजना	१	२१
१२	सुप्याकुना सिचाई कूलो	३	४०
१३	सैनेडी सिचाई कुलो	१	२७
१४	मिगिमुल सिचाई कुलो	०.००९	१५०
१५	सोतामुहान सिचाई कुलो	१	८०
१६	वाडगाँउ सिचाई कूलो	१.५	६०
१७	किन्तिखोला सिचाईकुलो	५००	१५०
१८	सोता सिचाई कुलो	२००	१००
१९	दगडा सिचाई कुलो	१००	६०
२०	धन्छुडि कालढुंगा सिचाई कुलो	५	४५
२१	घट्टेकुलो सिचाई आयोजना	२०	६०
२२	कालापानी सिचाई कुलो आयोजना	२५	३५
२३	कुलिबाँध सिचाई आयोजना		
२४	निलाखालि सिचाई आयोजना		
२५	तप्सिखोला सिचाई आयोजना		
२६	सारखोला सिचाई आयोजना		

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७७

चित्र ५ : बाँगापाटा सडक र खेतीयोग्य जमिन

२.५.६ सूचना प्रविधि

हाल यस नगरपालिकामा ल्याण्डलाइन टेलिफोन सेवा उपलब्ध नभएको तर ईस्काइ जि.एस. एम मोवाइलको एक एक वटा टावर रहेको छ तर यसले पुरै नगर क्षेत्र भित्र राम्रो सँग सेवा दिन नसकिरहेको अवस्था छ। त्यसैले यस नगरपालिका संचार र प्रविधि क्षेत्रबाट पछाडि रहेको छ। यस नगरपालिकामा इन्टरनेट सेवा पनि ज्यादै कम मात्रामा पहुँच रहेको छ भने हालसम्म यस नगर क्षेत्रबाट दैनिक पत्रिका, साप्ताहिक पत्रिका जस्ता पत्र पत्रिकाहरू प्रकाशन भएका छैन। हाल यस नगरपालिकामा कुनै एफ.एम रेडियोहरू नरहेको तर जिल्ला सदरमुकाम तथा काठमाडौँबाट प्रसारण हुने अन्य एफ.एम रेडियोहरू पनि नगरका विभिन्न भागमा सुन्न सकिन्छ। त्यस्तै डिसहोम को माध्यमबाट राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रसारणका टेलिभिजन च्यानल हेर्न सकिन्छ।

२.५.७ वैदेशिक रोजगार

वैदेशिक रोजगारीको सन्दर्भमा यस प्रतिवेदनमा वैदेशिक रोजगारीको लागि गएको देश रोजगारीको लागि विदेश बसेको अवधि तथा विदेश जानुको उद्देश्यलाई आधार मानी विश्लेषण गरिएको छ। जस अनुसार सबैभन्दा बढी भारतमा गएका र सबैभन्दा कम अन्य देशमा गएको पाईन्छ र खुला सिमानाको उपयोग गर्दै निर्बाधरूपले भारत आवतजावत गर्न सकिने र निश्चित रूपमा गणना गर्न नसकिएका भारतमा जाने युवाहरूको संख्या यस नगरपालिकामा निकै ठूलो रहने गरेको छ। भारतको अलावा याँहाका युवाहरू खाडी मुलुकहरूमा समेत जाने गरेका छन्। विदेश जानुको उद्देश्य अनुसार रोजगारीका लागि विदेशको संख्या बढी भएको पाईन्छ। भने नगन्य मात्रामा शिक्षाको लागि विदेश गएको पाईन्छ।

२.५.८ सुरक्षा

बस्ती विस्तार प्रक्रियामा सुरक्षाले पनि निकै महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने गर्दछ। बसोबास गर्नको निम्ती सो क्षेत्र सुरक्षाको दृष्टिकोणले कतिको उपयुक्त रहेको छ छैन बारे जानकारी हासिल गरे पश्चात मात्रै बसोबास गर्ने गरिन्छ। नगरको शान्ति सुरक्षालाई कायम राख्नका लागि त्रिवेणी नगरपालिकाको तोलीमा इलाका प्रहरी कार्यालय वडा नं ४ र पैमा प्रहरी चौकी वडा नं ९ मा स्थापना गरिएका छन्। चोरी, डकैती लगायतका कुनै अप्रिय घटना घटन नदिन र मानसिक रूपले सुरक्षित महशुस गर्न सुरक्षा निकायको लागि थप पूर्वाधार निर्माण गर्न आवश्यक देखिन्छ।

२.६ वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

हालसम्म यस नगरपालिकामा विपद व्यवस्थापन समिति र विपद व्यवस्थापन पूर्व तयारी योजना बनेको छ र यसको साथै विपद व्यवस्थापन कोष पनि बनेको हुँदा यस नगरपालिकामा भईपरि आउने वातावरणीय विपदलाई केही हदसम्म न्यूनीकरण गर्न मद्दत मिलेको छ। यस नगरपालिकामा ३५ वटा सामुदायिक वन रहेका छन् जसले १४१५.९२ हेक्टर जमिन ओगटेको छ। यहाँ सरकारी संरक्षित वन कुनैपनि छैन।

तालिका १४ : वनक्षेत्र सम्बन्धित विवरण

विवरण	संख्या	क्षेत्रफल हे.	प्रतिशत
सामुदायिक वन	३५	१४१५.९२	७.७९
कबुलियति वन	१३	२.६७	
धार्मिक वन	०	०	०
सरकारी संरक्षित वन	०	०	०
	४८		

२.६.१ विपदको ऐतिहासिक समयरेखा:

त्रिवेणी नगरपालिकाको वडास्तरमा सहभागितात्मक अवधारणा अनुरूप जोखिम क्षमता विश्लेषण गरिएको छ। सो विश्लेषणको आधारमा प्रमुख जोखिमको रूपमा भुकम्प, बाढीपहिरो, हावाहुरी, आगलागी, असिना, चट्याङ, खडेरी, महामारी, जंगली जनावरको आतंक आएका छन्। खानेपानी तथा सरसफाई र स्वच्छताका क्षेत्र लगायत अन्य क्षेत्रमा वि.सं. २०४३ साल देखी हालसम्ममा त्यस्ता विपदहरूले गम्भिर असर पार्दै आएका छन्। यस सम्बन्धि विवरणलाई देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १५: विभिन्न समयमा विपदबाट भएको क्षति

प्रकोप	साल महिना र स्थान	क्षतिको विवरण
पहिरो	२०५० साउन, खपर	खतबारी, जडगल
	२०५६ भदौ, घट्टेखोला, जुहार ताल	१० विघा जमिन र जंगल
	२०६० श्रावण र भदौ, फर्चापानी, मष्टेश्वरी देखी मैनाखोलासम्म	बाटो भत्कीएको, जमिन पुरिएको
	२०६४ भदौ, हरियाली	घर, छाना, खेत पुरेको
	२०७१ भदौ, कुल्देवमाडौं	जमिन पुरिएको
	२०४३ श्रावण, पारिघर, छिमेकी, दोधारा	५० घर भत्केको, ५० जना घाइते, १५ विघा खेत

	२०४७ जेठ वडा नं ६	१० घर र खेतबारी
	२०५७ असार २७ नर पछ्यारो	२ जनाको मृत्यु
	२०६३ असार, जोगी लाटेखोला	६ कित्ता जग्गा
	२०४७ जेष्ठ वडा नं ६	१० घर र खेतबारी
	२०६० श्रावण २४ जैशीवाडा	६ घर ४० मुरी फल्ने जमिन
	२०७० भाद्र ५ सल्लिमुडवाट मालागाड	१२ घर, १०० मुरी अन्न उत्पादन हुने जमिन
	२०७० पैमा पारिवन	गोठ र २५ हे जमिन
	२०७२ पैमा, खाटेपाटा, रटुनीपानी	३० हे जमिन
बाढी	२०६२ भाद्र गाजेवन घट्टेखोला	खेतारी, जडगल वगाएको
	२०४३ श्रावण मनागाड	१० छाना, २० घट्ट १ पुल र १०० विघा जमिन
	२०६२ असोज, किम्नीखोला	४ जना मानिसको मृत्यु, १ पुल वगाएको
	२०४६ बैशाख २०, खिरपाटा, मालाकोट	सेरामा रहेको १५ हे खेत, घट्ट र भैसी
	२०४६ श्रावण १३ मौरै मालागाड	१२ पसल र ४०० मुरी उत्पादन हुने खेत
	२०५६ श्रावण १० राताढुंगा	१०० मुरी उत्पादन हुने खेत

श्रोत: त्रिवेणी नगरपालिकाको विपद तथा जलवायु उत्थानशिल योजना

उपरोक्त तालिकालाई विश्लेषण गर्दा जनसंख्या वृद्धि, बस्ति विस्तारका कारण बाढी, पहिरो र आगलागीका घटनाहरू वर्षेनी घटेर ठूलो मात्रामा धनजनको क्षति पु-याएको देखिन्छ। तसर्थ नगरपालिकाले विपद् सम्बन्धि पूर्व तयारी र विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा ध्यान केन्द्रित गर्नका लागि विपद् जोखिम पार्श्व चित्र तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ।

अध्याय तिन: दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति

पृष्ठभूमि

संविधानको धारा २३२ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीचको अन्तर सम्बन्ध सहकारीता, सह अस्तित्व र समन्वय सिद्धान्तमा आधारित हुने व्यवस्था गरेर तीनै तहबीच समान सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति सहितको सहकारिताबाट मात्र राज्यले सोचेको समृद्धिको सपना पुरा हुने कुराको परिकल्पना गरेको छ। तसर्थ स्थानीय सरकारले निर्माण गर्ने योजना संघीय र प्रादेशिक योजनाको आधारस्तम्भमा तय गर्नुपर्ने हुन्छ। त्रिवेणी नगरपालिकाको हकमा पनि दीगो विकास लक्ष्य संघीय सरकारको पन्ध्रौँ पञ्चवर्षीय योजना, र नगरपालिकाको वस्तुस्थिति र स्थानीय आवश्यकताका आधारमा योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने देखिन्छ।

नेपाललाई सन् २१०० सम्ममा उच्च आय भएको मुलुकको रूपमा रूपान्तरित गर्ने दीर्घकालिन सोच तथा संयुक्त राष्ट्र संघको दीगो विकास लक्ष्यलाई सम्बोधन गर्ने गरी नगरपालिकाले आफ्नो सोच निर्धारण गर्नुपर्ने हुन्छ। त्रिवेणी नगरपालिकाले २३ वर्षे सोचको निर्माण गर्नका लागि बहुसरोकारवालाहरूको सहभागितामा सम्पन्न आवधिक नगरविकास योजना तर्जुमा कार्यशालाले त्रिवेणी नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति निम्न अनुसार निर्धारण गरेको छ।

संविधानबाट स्थानीय तहलाई प्राप्त अधिकार र कार्य सूचीलाई मध्यनजर गर्दै स्थानीय तहसंग नागरिकका आवश्यकता र अपेक्षालाई संबोधन गरी यस त्रिवेणी नगरपालिकालाई समृद्ध नगरका रूपमा स्थापित गर्न आवधिक योजना महत्वपूर्ण हुने र यसले सवल, सक्षम, सुशासन, पारदर्शीता, जवाफदेहीता तथा उत्तरदायि स्थानीय सरकारको निर्माणका लागि नगरमा हुने विभिन्न खालको विकसीत निर्णयहरू मार्गदर्शनका रूपमा हुनेछन।

३.१ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति

नागरिकहरूको विकास प्रतिको उच्च चाहना, दीर्घकालिन लक्ष्य, नेपाल सरकारको “समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली” तथा प्रादेशिक सरकारको लक्ष्य तथा त्रिवेणी नगरपालिकाको श्रोत र साधनलाई दृष्टिगत गर्दै संघ र प्रदेश सरकारको आर्थिक सहयोगलाई आधार मानेर बहुसरोकारवालाहरूको सहभागितामा सम्पन्न आवधिक विकास योजना तर्जुमा कार्यशालाले त्रिवेणी नगरपालिकाको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति निम्न अनुसार निर्धारण गरेको छ।

साथै अन्तर नगर समन्वय परिषद र प्रदेशका विच नीतिगत कानून निर्माण, योजना तर्जुमामा र विकास निर्माणका कार्यहरू सहकारीता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तको आधारमा अघि बढाउने दीर्घकालीन सोच र लक्ष्य पनि यस नगरपालिकाको रहेको छ।

३.१.१ दीर्घकालीन सोच (दूरदृष्टि)

जल र जडिवुटी ! शिक्षा, स्वास्थ्य र समृद्धी सम्पूर्ण त्रिवेणी बासीको अभिव्यक्ति !!

दीर्घकालीन सोचका प्रमुख क्षेत्रहरू

तालिका १६: दिर्घकालीन सोचका प्रमुख क्षेत्रहरू

१. सुसंस्कार	२. सुख	३. समृद्धि
१.१ सम्पदाहरूको संरक्षण र विकास	२.१ स्वास्थ्य र सन्तुलित पर्यावरण	३.१ सर्वसुलभ आधुनिक एवं सघन अन्तर आवद्धता
१.२ भाषा, कला, संस्कृति र साहित्यको, संरक्षण र विकास	२.२ सुशासन	३.२ मानव पूँजी तथा सम्भावनाको पूर्ण उपयोग
१.३ परिष्कृत तथा मर्यादित जीवन	२.३ सवल लोकतन्त्र	३.३ उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व
१.४ सुरक्षित, सभ्य र न्यायपूर्ण समाज	२.४ राष्ट्रिय एकता, सुरक्षा र सम्मान	३.४ उच्च समतामूलक राष्ट्रिय आय

३.१.२ समष्टिगत लक्ष्य

नगरको अहिलेको वस्तुस्थितिले दर्शाउने सकारात्मक पक्षहरूलाई सुदृढ गर्दै समाजवाद उन्मुख समृद्धिको दिशातर्फ बढन समष्टिगत र क्षेत्रगत विकासका आधारहरूको निर्माण गर्नु नै यसको प्रमुख उद्देश्य हो। संविधानले निर्दिष्ट गरे अनुसार सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहकार्यद्वारा फराकिलो, समावेशी र उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्दै नागरिकका आर्थिक सामाजिक विकासका आकांक्षा पूरा गर्ने तर्फ नै यो आवधिक योजना केन्द्रित छ।

महिला तथा पछाडि पारिएका वर्ग सहित सबै तह र तप्काका नागरिकको आर्थिक वृद्धि गर्दै दिगो पूर्वाधार, शिक्षा स्वास्थ्य वातावरण जस्ता आधारभूत सेवामा पहुँच बृद्धि गरी सुशासनको अभ्यासबाट समतामूलक समाजको आधारशिला तय भएको हुनेछ।

३.१.३ समष्टिगत उद्देश्य

- अन्तर सरकार र बाह्य सम्बन्ध सुधार गरी पूर्वाधार विकास र व्यवस्थित बसोबासको माध्यमबाट सुरक्षाको प्रत्याभूति, स्वरोजगारको अवसर सृजना गरि समुदायको आर्थिक समृद्धिका लागि सहयोग गर्ने,
- समुदायको बजार र वित्तीय संस्थामा पहुँच बृद्धि गरि यान्त्रीक उपकरणसहितको व्यवसायिक कृषि, पर्यटन र उद्यमशिलताको विकास मार्फत समुदायको दिगो आर्थिक विकासका साथै र आत्मनिर्भर उन्मुख बनाउने,
- व्यवसायिक शिक्षा, गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा, सहभागितामूलक कार्यपद्धति तथा विकासमा लैंगिक र समावेशी अवधारणाको अबलम्बनबाट नागरिकहरू खासगरी महिला, विपन्न र सिमान्तकृत वर्गमा आधारभूत शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूतिका साथै स्थानीय स्तरमा दक्ष जनशक्ति विकास गर्ने,

- मानव विकास सूचांक र भौतिक विकासमा प्रदेशकै पछाडी रहेको बाजुरा जिल्ला र यसमा त्रिवेणी नगरपालिकाको भौगोलिक विकटताको क्षेत्रहरूमा स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगारीलाई विशेष जोड दिईनेछ।
- निर्माण योजनाको प्रभावकारी संचालन तथा व्यवस्थापनका आधारमा उपभोक्ता समितिहरूलाई प्रोत्साहन तथा दण्ड र जरिवाना गर्ने प्रणाली अवलम्बन गर्ने,
- योजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न अनुगमन निर्देशिका तयार गरि सो अनुसार नियमित अनुगमन गर्ने,
- पर्यावरणीय तथा जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन, सार्वजनिक जग्गा र नीजि तथा कृषि वन विकास गरी समुदायको काष्टजन्य बस्तुको मागलाई सम्बोधन गर्दै हरियालीयुक्त नगरपालिका निर्माण गर्ने,
- समुदायलाई दैवी प्रकोप सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि, पूर्वतयारीका साथै जलवायु परिवर्तनका असरलाई न्यूनीकरण गर्न अनुकूलनका उपायहरूको अवलम्बन गर्ने,
- प्राकृतिक विपद् र दुर्घटनाको जोखिम न्यूनीकरण गर्न त्रिवेणी नगरका सम्पूर्ण घरधुरीलाई विमाको दायरामा समेटने,
- नगरपालिकाको भौतिक संरचनाका साथै दक्ष मानव श्रोतको विकास, सूचना, लेख तथा भौतिक सामग्रीको कम्प्यूटरिकृत अभिलेख प्रणाली र पालिकाका सुशासनका सिद्धान्तहरूलाई अवलम्बन गरि सेवाग्राहीलाई सहज, निष्पक्ष र गुणस्तरिय सेवा प्रदान गर्ने।
- यस नगरमा लगानी अभिवृद्धि तथा विस्तार गर्न लगानी मैत्री वातावरण सृजना गरिनेछ।

३.१.४ विकासका मुख्य चालकहरू

नगरको विकासका मुख्य चालकहरू देहाय वमोजिम मानिएको छः

- गुणस्तरीय ग्रामीण तथा शहरी पूर्वाधार (सडक, खानेपानी, बिजुली, विद्युतीय सञ्चार प्रविधि)
- कृषिको व्यवसायिकरण, जैविक कृषिको प्रवर्द्धन र कृषिलाई उद्यमका रूपमा विकास र विस्तार (विशिष्टीकृत)
- विशिष्टीकृत सेवा र मानव पूँजीको विकास
- उद्योग (मझौला, साना, घरेलु र लघु उद्यम)
- सम्पदामैत्री गुणस्तरीय पर्यटन,
- सामाजिक-सांस्कृतिक विकास

यी चालकहरूका सम्बन्धमा संक्षिप्त विवरण तल प्रस्तुत गरिएको छ भने विस्तृत विवरण सम्बन्धि परिच्छेदहरूमा उल्लेख गरिएको छ।

क) गुणस्तरीय ग्रामीण तथा शहरी पूर्वाधार

यस उत्प्रेरकले उत्पादन, बजारीकरण, प्रशोधन र सहज पहुँच, पूर्वाधारयुक्त व्यवस्थित बस्ती विकास र शहरीकरणमा अन्तरसम्बन्ध माध्यामवाट अर्थतन्त्रलाई गतिशिल तुल्याउने छ। कृषिबाट गैरकृषि क्षेत्रमा श्रमको माग बढाउने र उत्पादन र वितरण लागतमा कमी ल्याउने छ। गुणस्तरीय ग्रामीण पूर्वाधारको विकासले ग्रामीण अर्थतन्त्रको विकास, सेवा सुविधामा पहुँच, ग्रामीण पर्यटनको विकास, गाँउ र शहरको

अन्तर सम्बन्धको माध्यमबाट आर्थिक विकासलाई बलियो बनाउँदछ। यसले गाँउबाट शहरतिर हुने बसाईसराईलाई समेत कमी ल्याउन मद्दत गर्न सक्नेछ।

ख) विशिष्टीकृत कृषि

यस उत्प्रेरकले कृषिको विशिष्टीकरण गर्दै उत्पादन र रोजगारीका उपायहरू ग्रामीण क्षेत्रमा विस्तार गर्नुका साथै साना किसान उन्मुख सहकारीका माध्यमबाट गरिवी न्यूनीकरण, ग्रामीण श्रमको आयमूलक उपयोग, खाद्यान्न सुरक्षा र आयात प्रतिस्थापनमा मद्दत गर्दछ। तुलनात्मक लाभ भएका कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य उत्पादनतर्फ युवा वर्गलाई आकर्षित गर्ने र विचौलियाको अन्त्य गरी कृषकलाई बढी लाभ पु-याउन मद्दत गर्दछ।

ग) विशिष्टीकृत सेवा र मानव पूँजीको विकास

यसले विद्यमान विशिष्टीकृत सेवा र उच्चस्तरको मानव संशाधनको तुलनात्मक लाभलाई विस्तारित गर्छ र उत्पादकत्व बढाउँछ। त्रिवेणी नगरपालिकामा मात्र नभई यस सँग जोडिएका छिमेकी पालिकाहरू तथा समग्र बाजुरा जिल्लालाई नै जनशक्ति आपूर्ति गर्छ। तसर्थ, विशिष्टीकृत सेवा र मानव पूँजी विकास गरी उपलब्ध सम्भावनाहरूको अधिकतम उपयोगलाई विकासको चालकको रूपमा लिइएको छ।

घ) उद्योग

उद्योग आर्थिक विकासको इन्जिन हो। तुलनात्मक लाभ भएका कृषि र गैरकृषिजन्य उद्योग र त्यसका माध्यमबाट रोजगारी सिर्जना गर्न सक्दछ। यसका लागि स्थानीय बजारमा वस्तुको माग, स्थानीय स्रोतको उपलब्धता र तुलनात्मक लागू भएका क्षेत्रहरूमा लघु उद्यम, जडिवुटी प्रशोधन, लोत्ता कागज उद्योग, स्थानीय फलफुलको जुस उत्पादन गर्ने उद्योगहरूको स्थापना गर्न सकिन्छ। संगसंगै यस नगरमा सिलेट प्रशस्त मात्रामा रहेकोले सिलेट उद्योग पनि सञ्चालन गर्न सकिन्छ। यसका लागि नीतिगत सुधार र गुणस्तरीय पूर्वाधारहरूको विकासमा जोड दिनुपर्ने हुन्छ। नगरमा उपलब्ध कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरूको प्रवर्द्धनको लागि उत्पादन लागत कम गर्ने पूर्ण क्षमतामा सञ्चालन गर्ने उपाय सहितको एकीकृत प्रोत्साहनका कार्यहरूमा जोड दिदा आर्थिक विकासमा योगदान पुग्ने भएकोले आर्थिक विकासको महत्वपूर्ण चालकको रूपमा यसलाई लिइएको छ।

ङ) सम्पदा-मैत्री गुणस्तरीय पर्यटन

यस उत्प्रेरकले नगरकै तुलनात्मक लाभ भएका प्राकृतिक र गैर प्राकृतिक सम्पदाहरू र ऐतिहासिक धरोहरहरूको संरक्षण र विकासद्वारा पर्यटनको आकर्षण गरी आय र रोजगारी विस्तार गर्ने सम्भावना राख्दछ। भविष्यमा हुनसक्ने वैदेशिक पर्यटन र आन्तरिक पर्यटनको बढ्दो प्रवृत्ति समेतलाघ ध्यानमा राखी उपलब्ध प्राकृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र विकासद्वारा पर्यटन गन्तव्य, वस्तु र सेवाको विस्तार गरी गुणस्तरीय पर्यटन प्रवर्द्धनमा ध्यान दिनु पर्ने देखिन्छ र यसका लागि धार्मिक पर्यटकीय हवको रूपमा विकास गर्न पर्यटकीय क्षेत्रको गुरुयोजना निर्माण तथा पूर्वाधार विकासको निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ। यसले आर्थिक विकास अगाडि बढाउन सहयोग पु-याउँदछ।

च) सामाजिक-सांस्कृतिक विकास

नगरको धरोहरको रूपमा रहेको ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक र पुरातात्विक सम्पदाहरूको संरक्षण, सामाजिक न्यायमा आधारित विकास, समावेशिता, भाषा, कला, संस्कृति र साहित्यको संरक्षण र विकास

मार्फत सामाजिक-सांस्कृतिक सहिष्णुता र बन्धुत्वको वातावरण निर्माण गरी नगरलाई सु-संस्कृत नगरको रूपमा स्थापीत गर्न मद्दत गर्दछ।

यी उत्प्रेरकहरू एक अर्कासंग आवद्ध छुन र विकासका क्रममा एक अर्कालाई परिपूरण गरी सबल पनि बनाउँछन्। शासन प्रणाली परिणाममुखी र सशक्त नभई योजनाका लक्ष्यहरू प्राप्त हुन सक्दैनन्। यसका लागी शासकीय सुधार, क्षमता विकास र वृत्ति विकासका उपायहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन जरूरी छ। त्यसैगरी, विकासका सबै प्रयासहरू वातावरणमैत्री बनाउन सकिने भन्ने तत्काल र भविष्यमा आउन सक्ने चुनौतिहरूको सामना गर्न सकिने। विकासले विनाश निम्त्याउनु हुँदैन भन्ने कुरामा सजक हुन आवश्यक छ। यो नगरमा केही भूभागमा बेसी र केही भू भागमा उच्च पहाडी रहेकोले विविधताका साथै संवेदनशील पनि भएकोले विकास वातावरणमैत्री हुन अनिवार्य छ। संक्षेपमा, यी ६ उत्प्रेरकहरू सुशासन र वातावरणमैत्री विकासको आधारमा मात्र प्रभावकारी हुन सक्छन् भन्ने कुरालाई विर्सन सकिने।

३.२ समष्टिगत परिमाणात्मक तालिका

आवधिक योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठीले तयार पारेको तथा नगरसभाबाट अनुमोदित दीर्घकालीन सोच, समष्टिगत लक्ष्य र उद्देश्यलाई निश्चित समयवधिमा हासिल गर्नु नगरपालिकाको मुख्य जिम्मेवारी हो। तसर्थ नगरपालिकाले आवधिक विकास योजनाले निर्दिष्ट गरेका देहायका समष्टिगत परिमाणात्मक सूचकका आधारमा लक्ष्य तथा उद्देश्यहरूको आवधिक रूपमा मापन गर्नेछ।

प्रस्तुत समष्टिगत परिमाणात्मक लक्ष्यको सम्बन्ध राष्ट्रिय लक्ष्यसंग पनि रहेको छ। तसर्थ नगरपालिकाको तहमा प्राप्त हुन नसकेका तर राष्ट्रिय लक्ष्यसंग तालमेल गरेर अघि बढनु पर्ने परिमाणात्मक लक्ष्य सूचकहरूलाई पनि प्रस्तुत तालिकामा तुलनात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १७: राष्ट्रिय र प्रदेशको परिमाणात्मक लक्ष्यका आधारमा त्रिवेणी नगरपालिकाको परिमाणात्मक लक्ष्य निर्धारण

क्र सं	सूचक	ईकाई	राष्ट्रिय लक्ष्य		प्रादेशिक लक्ष्य		नगरपालिकाको लक्ष्य			
			आधार वर्ष	आ.व.	आधार वर्ष	आ.व.	आधार	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		
			आ.व. ७५/७६	२०८० /०८१	आ.व. ०७५/७६	२०८० /०८१	रेखा आ.व. ०७६/७७ सम्मको अवस्था	०८०/०८१	०८१ /८२	०८२/ ०८३
१	आर्थिक वृद्धिदर	प्रतिशत	६.८	९.६	६.३	११.२	८.३	१२	१४	१६
२	कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	२७	१९.४	०.७	५.५	७.५	९	११.५	१४.५
३	उद्योग क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	१५.२	१६.७	७.४	११.७	५.९	७.४	९.३	११

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

४	सेवा क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	५७.८	६४.२			८.२	९.३	११	१८
५	प्रतिव्यक्ति वार्षिक आय	अमेरिकी डलर	१०४७	१५९५	१०९५	४०५०	५००	८००	११००	१५००
६	सम्पत्तिमा आधारित गिनी गुणक	गुणक	०.३१	०.२९						
७	बहुआयामिक गरिबी	प्रतिशत	२८.६	१३				१०	७	२
८	निरपेक्ष गरिबी	प्रतिशत	१८.७	११	१५.३	७	४२	३२	२१	११
९	साक्षरता (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	५८	९०	७४.८५	९५	८६	९५	१००	१००
१०	माध्यमिक तहमा खुद भर्ना दर	जना			४८.२	५२	७९	८५	९५	१००
११	बाल कुपोषण दर	प्रतिशत	२७	१५			२	१	०	
१२	सिचाई योग्य भूमिमा सिँचाई	प्रतिशत								
१३	मापदण्ड अनुसार बनेका आवास	संख्या			५८	६३	३०	८५	१००	
१४	खानेपानी सुविधा पुगेको जनसंख्या (ट्युवेल)	प्रतिशत					२०	३०	५०	
१५	बाह्र महिना सञ्चालन हुने सडक	प्रतिशत	९४	९९	६७	१००	९०	९५	१००	
१६	रुख विरूपाळे ढाकेको हरियाली क्षेत्र	प्रतिशत					४५	७५	१००	
१७	नगरपालिकाको बेरोजगार	प्रतिशत					६०	६५	७०	
१८	उत्पादनमूलक कार्यमा रेमिट्यान्सको उपयोग	प्रतिशत					४२	१८	८	
१९	बैंक, वित्तिय संस्था र बजार केन्द्रमा पुग्नलाग्ने औषत समय	मिनेट					५	१०	२०	
२०	औषत आयु	वर्ष					४५	२५	१०	५
२१	मानव विकास सूचकांक	सूचकांक	६९.७	७२	६९.७	७५	७२	७५	८०	८५

स्रोत: राष्ट्रिय योजना आयोग, पन्ध्रौं आवधिक योजनाको आधार पत्र, २०७६

३.३ समष्टिगत रणनीति

नगरपालिकाको समष्टिगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा परिमाणात्मक लक्ष्यलाई तोकिएको समयावधिमा पूर्णता दिन आवधिक विकास योजनाले देहायका समष्टिगत रणनीतिहरू अवलम्बन गर्नेछ।

- नगरपालिकालाई कृषि/पर्या पर्यटनको केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने,
- अन्नबालीको विउ उत्पादन, तरकारी खेति, तथा पशुपंछि पालनलाई व्यवसायिक तथा यान्त्रीकरणको माध्यमबाट तुलनात्मक तथा प्रतिस्पर्धात्मक लाभका आधारमा विकास गरिनेछ।
- कृषिमा किटनाशक औषधिको प्रयोगमा कमी ल्याउने तथा कृषि बालीनालीमा प्राङ्गरिक मलको प्रयोगमा कृषकहरूलाई प्रेरित गर्ने,
- प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, सम्बर्द्धन र दीगो तथा उच्चतम व्यवस्थापनको नीतिगत व्यवस्थाबाट समुदायको आर्थिक विकास गर्ने,
- पशुशाखा र जिल्ला पशु विकास कार्यालय मार्फत नश्व सुधार, तालिम तथा प्रचार सेवा, व्यवसायिक फर्म सुधार जस्ता कार्यक्रमहरू बिस्तार गर्दै लैजाने,
- पूर्वाधार विकासको गुणस्तरीयता तथा दीगोपना कायम गर्न नीतिगत व्यवस्था र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने,
- नगरक्षेत्रमा बजारको विकास गरी वरिपरिका बस्तिहरूमा सेवा सुविधा प्रदान गर्ने र जसले गर्दा एकातिर रोजगारीको अवसर सृजना हुन्छ भने अर्कोतिर बजारको विकास भई अन्य भौतिक पूर्वाधारको समेत विकास हुन पुग्दछ।
- गुणस्तरीय तथा व्यवसायिक शिक्षामा महिला, दलित एवं पिछडिएका वर्गहरूको पहुँच बढाउने तथा आधारभूत स्वास्थ्य सुविधामा नगरपालिकाका सबै नागरिकको पहुँच विस्तार गर्दै लगिने,
- सार्वजनिक, नदी उकासमा वन लगाउनुका साथै नीजी तथा कृषि वन विकास गरि समुदायको वन पैदावार सम्बन्धि मागलाई सम्बोधन गर्दै नगरपालिकामा हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने,
- समुदायलाई बातावरण संरक्षण, फोहरमैलाको व्यवस्थापन सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि गरि सरसफाईको उचित व्यवस्थापन गर्ने,
- जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण र दैविप्रकोप व्यवस्थापनका लागि वडा स्तरमा नै सामुदायिक दैविप्रकोप व्यवस्थापन समितिहरू गठन गरि परिचालन गर्ने,
- नागरिकहरूलाई प्रत्यक्ष करको भार नपर्ने गरि आन्तरिक राजश्वका क्षेत्रको खोजि गरि तिनीको दिगो परिचालन गर्ने,
- नगरक्षेत्रमा बन्ने आधुनिक भवनहरूलाई भवन निर्माण संहिता लागु गरिने,
- खानेपानी तथा सरसफाईका कार्यक्रमहरू उपभोक्ता समितिको सहभागिता र संलग्नतामा स्थानीय स्रोत साधनको अधिकतम प्रयोग गरी संचालन गरिनेछ।
- पूर्ण सरसफाई प्रवर्द्धनमा प्रोत्साहन, पुरस्कार र कदरको सिद्धान्तलाई निरन्तरता दिइनेछ।
- दलित एवं सिमान्तकृत वर्गलाई सबै सामाजिक, आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता र प्रतिनिधित्व बढाउँदै लैजाने,

- महिला एवं बाल स्वास्थ्य सम्बन्धि स्वास्थ्य सुविधामा स्वसुलभ बनाउनुको साथै महिला कर्मचारीहरूलाई उचित प्रोत्साहन एवं हौसला बढाउने कार्य सृजना गरी सक्षम र सशक्त बनाउने,
- नगरपालिकाको संस्थागत संरचना (राजनीतिक प्रतिनिधि, कर्मचारी प्रशासन, विषय विज्ञ तथा भौतिक पूर्वाधार) को वर्तमान अवस्थालाई अत्याधुनिक, स्मार्ट, उच्च मनोबलयुक्त, सकारात्मक र परिणाममुखी बनाउन नीतिगत व्यवस्था गरिने।
- जनमुखी असल शासन स्थापित गर्न संङघीय र लोकतान्त्रिक सफल राज्यहरूमा अवलम्बन गरिएका असल अभ्यासहरूलाई हाम्रो विशिष्टकृत परिस्थिति अनुरूप अनुशरण गर्ने।

अध्याय चार: आर्थिक विकास

विकासका प्रमुख आयामहरू मध्ये आर्थिक विकास कुनैपनि स्थानको विकासका लागि एक केन्द्रिय स्तम्भ हो जसको सहयोगमा विकासका अन्य स्तम्भहरू सबल हुन सक्छन्। हुन त कुनै पनि स्थानको समग्र विकासका लागि आर्थिक क्षेत्र पूर्णतः बलियो भएर मात्र पुग्दैन किनकि आर्थिक सम्पन्नताले मानसिक सुख, सामाजिक सौहार्दता वा सांस्कृतिक सम्पन्नता सुनिश्चित हुन्छ भन्न सकिदैन। तथापी आर्थिक सम्पन्नताको जगमा उभिएर मात्र विकासका अन्य आयामहरू जस्तै सामाजिक, सांस्कृतिक, वातावरणीय, जातीय, लैङ्गिक, संस्थागत विकास गर्न सम्भव हुन्छ। आर्थिक विपन्नतामा अन्य विकास गर्न प्रायः असम्भव नै हुन्छ।

आर्थिक सम्पन्नताको सूचकको रूपमा रहेका आम रूपमा प्रयोग गरिने सूचकहरू मध्ये वार्षिक प्रतिव्यक्ति आय (Per Capita Income), कुल ग्राहस्थ्य उत्पादन (GDP) र समग्रता सूचकमा मानव विकास सूचाङ्क (HDI), सम्पन्नता सूचाङ्क (Prosperity Index) आदि हुन्। यी सबै सूचकाङ्कका केन्द्रिय भागमा आर्थिक उपार्जन तथा उत्पादन र जनसाधारणको त्यसमा रहेको पहुँच नै रहेका छन्। आर्थिक उपार्जन र उत्पादन बृद्धिका लागि कृषिको विकास, उद्योग तथा कल-कारखानाको स्थापना, रोजगारी श्रृजना, निर्यात प्रवर्द्धन, पर्यटन विकास र व्यापार तथा वाणिज्यको विकासका साथै मानवीय सेवा क्षेत्रहरूको व्यापक विकास गर्नु अत्यन्त जरुरी छ। आर्थिक विकासका यी सैद्धान्तिक आधारमा रहेर त्रिवेणी नगरपालिकाको समग्र आर्थिक विकास गर्न निम्न क्षेत्रलाई समेटी तत् तत् क्षेत्रको विकास गरी आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने उद्देश्य लिइएको छ।

- कृषि, जडिवुटी, पशुपंक्षि विकास तथा मत्स्यपालन
- पर्यटन
- खानी, खनिज, उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति
- बैङ्क वित्तिय संस्था तथा सहकारी

एक आपसमा फर्केर रहेका अग्ला अग्ला अग्ला पहाड, भिरालो जमिन र खोला किनारमा भएको केहीसम्म भएको यो नगरपालिका भौतिक विकासको दृष्टिले पछाडी पारिएको क्षेत्रको रूपमा पर्दछ। किम्नी झरना, धवलपुरी दह, त्रिवेणी पाटन जस्ता रमणीय स्थलहरू पर्यटन स्थलका रूपमा विकास गरी पर्यटन व्यवसायिक हिसाबले आकर्षक बनाउन नगरपालिका सुरुवात देखि नै अगाडि बढिरहेको छ। आवावस र व्यवसायिक क्षेत्रहरू सडकको छेउछाउ केन्द्रित हुँदा व्यवस्थित सहरीकरणमा थप चुनौति थपिएको छ।

कुनैपनि स्थानीय तहको आफ्नो सिमानासंग जोडिएको अरु स्थानीय तह साथै अरु जिल्लासंग राम्रो सम्बन्ध हुन आवश्यक हुन्छ। कतिपय पालिकाको जनसंख्या, सिमानाहरू अरु जिल्लामा पनि निर्भर हुनसक्छन्। समान र सेवाहरूको आदानप्रदान नजिकैका जिल्लाहरू वा भित्रका बीचमा सामान्य हुन्छन्। तसर्थ, अन्तर-सम्बन्धको अध्ययन र विश्लेषण अत्यन्तै महत्वपूर्ण विषय हो र यसको प्रवाह पालिकाको विकास पक्षसँग जोडीएको हुन्छ।

४.१ कृषि

त्रिवेणी नगरपालिकाको आर्थिक मेरुदण्ड भनेकै कृषि, कृषि जन्य उद्योग र पशुपालनलाई विशेष रूपमा लिन सकिन्छ। कृषि व्यवसाय तर्फ यस नगरपालिकामा कृषिमा आवद्ध परिवार संख्या ३५३८, पशुपालनमा आवद्ध

३५८५, कुखुरा पालनमा आवद्ध ७, व्यापारमा आवद्ध ४५ र वैदेशिक रोजगार मा ७२ परिवार संख्या रहेको छ । हाल यस नगरपालिकामा व्यवसायिक बाखा फार्म १४, व्यवसायिक कुखुरा फार्म ७, बंगुर फार्म ३ र भैसी फार्म ४ वटा सञ्चालनमा रहेका छन् । यस बाट प्रत्यक्ष रूपमा ५६ जनाले रोजगारी पाएका छन् । यी कृषि व्यवसायहरू मुख्य रूपमा वडा नं. २, ३, र ४ मा संचालित रहेका छन् । यस नगरपालिकाको विशेष गरी आर्थिक गतिविधिमा सकृय रहने ठाँउ, डाँडा, तोली, घाँसेडाँडा, खिन्नेसन्त्यदेवी र चाउडे रहेका छन् जहाँ स्थानिय कृषकका कृषि उत्पादन विक्रि गरी आर्थिक गतिविधिलाई चलाएमान बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । नगरपालिकामा सबैभन्दा ठूलो क्षेत्रमा खाद्यान्न, दलहन बाली लगाइने गरेको छ भने तुलनात्मक रूपले सानो क्षेत्रमा फलफुल जस्तै ओखर, सुन्तला आदी लगाइने गरेको छ । खाद्य सुरक्षा तर्फ त्रिवेणी नगरपालिकामा कुल क्षेत्रफल मध्ये कृषियोग्य भूमि ११.६५ प्रतिशत मात्र रहेको छ । यँहा धान, मकै, गहुँ, कोदो, जौ, आलु उत्पादन हुने गर्दछ सबै जसो कृषक परम्परागत खाद्य बाली तथा तरकारी उत्पादनमा संलग्न छन् । उत्पादित वस्तु स्थानीय बजारमा खपत हुने गरेको छ भने पालिका बाट बाह्य बजारमा हुने निर्यातको मात्रा नगन्य छ ।

त्यस्तै कुल खेती योग्य जमिन २११७ हे. मध्ये जम्मा ८६५हे. मात्र सिचाइ हुनु र सिचाइकै अभावले जमिन बाँझो रहने गरेको छ ।

४.१.१ समस्या

हिउँदमा सिचाईको अभाव हुनु, कृषि उत्पादनको बजारीकरणको अभाव, वातावरण अनुकूल उन्नत बिउ विजन सहजरूपमा उपलब्ध नहुनु, कृषिको हकमा सरकारले दिने सेवा, सुविधा र अनुदानमा कृषकको पहुँच र सहजिकरणमा कमी, किटनाशक औषधी तथा मलमा सहज पहुँच र प्रयोग विधिमा कृषकहरूमा आवश्यक ज्ञानको कमी, चिस्यान केन्द्र तथा संकलन केन्द्रको अभाव कृषि क्षेत्रका मुख्य समस्या हुन ।

सिंचाइमा हालसम्म जम्मा २६ वटा सिंचाइ कुलो रहनु र सिंचाइको अभावले गर्दा ज्यादै कम मात्रामा उब्जनी हुने यसक्षेत्रमा कतिपय खेतबारीहरू बाँझै रहनु र माटोको परिक्षण नगरिकन खेति गर्दा अन्नबालिमा हास आउनु यस नगरक्षेत्रको समस्या रहेको छन् भने असिना, बाढी, पहिरो जस्ता प्रकोपबाट खेति पर्याप्त मात्रामा नहुनु पनि यस नगरको विशेष समस्या रहेका छन्।

४.१.२ चुनौती

कृषि क्षेत्रको यान्त्रिकरण र व्यवसायिकरणकालागि पर्याप्त पुँजी जुटाउनु, कृषकले कृषि उत्पादनको सही मुल्य प्राप्त गर्नु, कृषि उत्पादनमा वन्यजन्तुले गर्ने हानी रोक्नु, बालीमा देखिने रोगको पहिचान, परिक्षण तथा उपचारका लागि प्राविधिक र उपकरणको व्यवस्थापन गर्नु कृषि क्षेत्रका मुख्य चुनौती हुन ।

अवसर

कृषि पकेट क्षेत्र अन्तर्गत वडा नं. १, २, ४, ५ र ७ रहेका छन् । चिस्यान केन्द्र, संकलन केन्द्रहरू स्थापना गर्न सकिने, कृषकहरूलाई प्राविधिक सहयोग, कृषि अनुदान तथा प्रविधि हस्तान्तरणका माध्यम बाट कृषकको दक्षता

अभिवृद्धि गर्ने । सार्वजनिक जग्गा तथा सामुदायिक वनलाई घाँस खेती तथा नगदे बालीको उत्पादनका लागि प्रयोग गर्ने, तथा सहूलियत कृषि लगानीमा सहजीकरण र बिमाको व्यवस्था गर्ने कृषि क्षेत्रका अवसरहरू हुन् ।

सरकारी र सामूहिक खेती प्रणालीमा सरकारको प्राथमिकता रहनु, बजारीकरणमा कृषि सहकारीका सम्भावना वृद्धि हुनु, वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका युवाहरू कृषि तर्फ आकर्षित गरिनु, संचार सञ्जालको क्रमिक रूपमा विकासका कारण कृषि सूचना प्रविधिको सहज पहुँच हुन सक्ने अवस्था हुनु, तुलनात्मक लाभ भएका बाली र पशुपन्छी उत्पादन हुनसक्ने वातावरण हुनु, सिंचाइ विकास गरी खेतीयोग्य जमिन विस्तार गर्न सकिने तथा प्रति एकाइ जमिन र प्रतिश्रमिक उत्पादकत्व बढाउन सकिने सम्भावना हुनु यस नगरका निम्ति कृषि विकासका अवसरहरू हुन् ।

४.१.३ दीर्घकालिन लक्ष्य र उद्देश्य

लक्ष्य/असर

व्यवसायिक कृषि, पर्यापर्यटन, उद्यमशिलता, बिमा, वित्तीय क्षेत्र, तथा सहकारीको पहुँचको विस्तारबाट स्थानीय अर्थतन्त्रमा गतिशीलता ल्याई रोजगारी एवं आय आर्जनबाट आम नागरिकको आर्थिक स्थितिमा सुधार गर्ने ।

उद्देश्य/प्रतिफल

- करार तथा सहकारीतामा आधारित कृषि प्रणालीको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रलाई आधुनिकीकरण, यान्त्रिकीकरण, व्यवसायीकरण तथा मुल्य श्रृङ्खलामा आवद्ध गर्दै खाद्यान्न, तरकारी, फलफुलको उत्पादकत्व बृद्धि र उत्पादनहरूको व्यवस्थित बजारीकरणबाट आर्थिक समृद्धि हासिल हुनेछ,
- परम्परागतबाट आधुनिक कृषि प्रणालीमा रूपान्तरण गरी उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउनु ।

रणनीति र कार्यनीति

नगरपालिकाको आर्थिक विकासलाई मुर्तरूप दिन पालिका स्तरीय आर्थिक विकास समितिको मातहतमा “कृषिमा रोजगारी, पर्यटनमा आम्दानी आधारित नगर समृद्ध कार्यक्रम ” सञ्चालन गरिने छ । त्यसका लागि आवश्यक नीति, कार्यक्रम तर्जुमा तथा आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन गरिनेछ ।

प्रतिफल १.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा रणनीति

- वैज्ञानिक भूमि व्यवस्थापनद्वारा उत्पादकत्व बृद्धि गरी आत्म निर्भर कृषि प्रणालीको विकास गर्ने,
- कृषि व्यवसायलाई व्यवस्थित बनाउन दीर्घकालीन कृषि नीति तथा योजना निर्माण गर्ने,
- तुलनात्मक तथा प्रतिस्पर्धात्मक लाभ हुन सक्ने कृषि बालीमा जोड दिने,
- नगर क्षेत्रको विकासले नयाँ बजार केन्द्रहरू विकास हुन्छ भने भएका बजार केन्द्रहरूको आकार तथा क्रियाकलापमा बृद्धि हुनेछ । यसबाट मानिसले रोजगारीको अवसर सिर्जना हुन्छ भने कृषिमा आश्रित जनसमुदायलाई पनि आधुनिक कृषिमा लाग्न मद्दत गर्दछ ।

- भूमिको उत्पादकत्व र उत्पादनशिलता अभिवृद्धिका लागि खण्डिकरण न्यूनीकरण गर्नुका साथै एकिकृत खेति प्रणाली गर्ने नीति अबलम्बन गर्ने
- नगरपालिकाको धरातलीय स्वरूप अनुसार कृषि क्षेत्रको विशिष्टिकरण गर्ने,
- कृषक समूहहरूको संस्थागत विकास गरी कृषि रोजगारी, आम्दानी बढाउन तर्फ जोड दिने,
- स्थानीय कृषि उद्योगबाट उत्पादित सामग्रीको ब्रान्डिङ गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल १.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा कार्यनीति

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
पालिका स्तरीय कृषि ऐन निर्माण गरी दीर्घकालिन कृषि नीति तथा योजना निर्माण गरिने छ,	मुख्य श्रृङ्खलामा आधारित कृषि व्यवसायीकरण कार्यक्रम
आन्तरिक कृषि उत्पादनलाई स्थानीय बजारमा र भान्सामा प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइने छ,	
बजारमुखी कृषि उत्पादन र सोकालागि कृषि मुख्य श्रृङ्खला प्रणालीको अबलम्बन गरिने छ,	
चक्लाबन्दीको माध्यमबाट कृषि उत्पादकत्व बढाउन कृषि सहकारीका माध्यमबाट सामूहिक खेती प्रणालीको विकास गरिने छ	
आर्थिक रूपमा विपन्न कृषकको पहिचान मापदण्ड तयार गरी पालिका भित्रका घरधुरीको पहिचानको आधारमा पालिकाबाट संचालन हुने कार्यक्रममा अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ,	
ऋतु अनुसारको उत्पादन तथा रैथाने बालीलाई प्रोत्साहन दिइने,	
निरन्तर कृषि पेशामा लागि रहने कृषकहरूलाई सम्मानित र पुरस्कृत गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।	
बाँझो जमिन राख्ने प्रवृत्तिलाई नियन्त्रण गर्न स्थानीय तहले दिन सेवा सुविधामा कडाइ गर्न नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।	
वडाको उत्पादकत्वका आधारमा विशेष कृषि पकेट क्षेत्र घोषणा गरी तद्अनुरूपको कार्यक्रम कार्यान्वयनमा जोड दिइने,	

प्राङ्गरिक, जैविक विषादीलाई ग्राह्यता र रायानिक विषादी प्रयोगलाई निरुसहित गरि प्राङ्गरिक नगर निर्माण गरिनेछ,	
कृषि उपज बेच बिखन केन्द्र स्थापना र हाट बजार व्यवस्थित गरिने छ ।	
वडास्तरमा युवा कृषक समूह तयार गर्ने ।	
सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागितामा व्यवसायिक उत्पादनलाई प्रवर्द्धन गरिने छ ।	
कृषिको उत्पादन उत्पादकत्व वढाउन वृहत सिचाई योजना कार्यान्वयन गरिनेछ ।	
हिमाली क्षेत्र तथा न्यून रासायनिक मल प्रयोग भएको क्षेत्रमा जैविक खेती प्रोत्साहित गर्ने र त्यसको प्रविधि, गुणस्तर निर्धारण, जनशक्ति विकास	
कृषि उत्पादनको लागत न्युनीकरणका लागि कृषि अनुदान तथा विमा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गरिने छ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- सम्पूर्ण खेतीयोग्य जमिनको पूर्ण सदुपयोग भएको हुनेछ
- कृषि क्षेत्र व्यवसायिक र वैज्ञानिक भएको हुनेछ
- कृषिमा युवा कृषकहरूको आर्कषण बढेको हुनेछ

४.२ पशुपालन

४.२.१ समस्या

पशुपंछिजन्य उत्पादनको सहज बजार पहुँच नहुनु, पशुका लागि चरन क्षेत्रको अभाव, पशुपालनमा देखिने रोगको पहिचान, परिक्षण र उपचारको लागि प्राविधिक, उपकरण तथा विधिको अभाव, स्थानीय सरकारले दिने सेवा, सुविधा र अनुदानमा कृषकको पहुँच र सहजिकरणमा कमी, पशुपालनमा प्रयोग हुने दाना, चापडको उचित बजार मुल्य नभएकोले खरिद बिक्रिमा समस्या हुनु पशुपालन क्षेत्रका मुख्य समस्या हुन ।

पशु विमा सर्भशुलभ नहुनु, परम्परागत प्रणाली यथावत रहनु, पशु विशेषज्ञता तथा प्राविधिक सेवाको अभाव, पशुजन्य उत्पादनका लागि बजार व्यवस्थापन भरपर्दो नहुनु, गोठ सुधार कार्यक्रम दीगो नहुनु, पूर्वाधारको अभाव, पशुजन्य उत्पादनको मूल्य वैज्ञानिक नहुनु, कृषि तथा पशु अनुदानको (प्रविधि तथा पशु स्वास्थ्यमा) व्यवस्था नहुनु, उन्नत नस्लका पशुपंछिको अभाव, पशु आहारमा गुणस्तरीयताको अभाव, सहूलियत दरमा ऋण व्यवस्थापन नहुनु, नमुना पशुपालन फार्महरूको विकास हुन नसक्नु ।

४.२.२ चुनौती र अवसर

चुनौती

आधुनिक तथा व्यवसायिक तरिकाले पशुपालन गर्न आवश्यक पुजी र प्रविधि सहज रूपमा उपलब्ध गराउनु, पशुपंछिजन्य उत्पादनको मुल्य कायम गर्नु, दक्ष प्राविधिक उपलब्ध गराउनु, उन्नत नस्लका पशुपंछिको व्यवस्था गर्नु, स्थानीय सरकारबाट पर्याप्त मात्रामा अनुदान प्राप्त गर्नु पशुपालन क्षेत्रका चुनौती हुन ।

अवसर

नगरपालिकाका २, ३, ५, ६ र ७ नं. वडालाई पशुपालनको पकेट क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न सकिने जहाँ बाख्रा र भैँसी पालनको पकेट क्षेत्र रहेको छ । त्यस्तै पशुपालनबाट बायोग्याँसको व्यवसायिक उत्पादन गर्न सकिने, पशुपालन व्यवसायमा प्रतिस्पर्धाको आधारमा पुर्जीगत अनुदानको व्यवस्था गर्न सकिने ।

४.२.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

व्यवसायिक पशुपंछिपालन त्रिवेणी वासीको समृद्धिको आधार ।

लक्ष्य

पशुपंछि जन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर भई आयात प्रतिस्थापन गर्ने

उद्देश्य

नगरपालिकाको भौगोलिक वातावरण अनुसारका पशुपंछिपालनको उत्पादन र उपभोगमा आत्मनिर्भर बन्दै निर्यात वढाउनु

रणनीति र कार्यनीति

- पशुपालन व्यवसायलाई आधुनिकीकरण, विविधिकरण तथा व्यवसायीकरण गर्दै कृषकहरूको दीगो आयश्रोतको रूपमा स्थापित भई गरिवी न्यूनीकरण भएको हुनेछ त्यस्तै पशुजन्य पदार्थ र पशु स्वास्थ्यमा उल्लेखनीय सुधार आएको हुनेछ,
- पकेट क्षेत्रको विस्तार संगै पशुपालन व्यवसायमा कृषकहरूको आकर्षण बढेको हुनेछ

प्रतिफल १.२ पशुपंछिपालन रणनीति

- पशुपंछि पालनलाई अत्याधुनिक तथा प्रतिस्पर्धात्मक बनाउने
- सहकारीता, समन्वय तथा सहअस्तित्वका आधारमा संघ, प्रदेश र अन्तरपालिकाका कृषि तथा पशुपंछि पालनको रणनीतिको कार्यान्वयनमा जोड दिने,
- कृषि तथा पशु उत्पादनको बजार पहुच बृद्धि गर्न सार्वजनिक, निजी, सहकारी अवधारणामा आधारित उत्पादन र बजारीकरण नीति अवलम्बन गर्ने

प्रतिफल १.२ सँग सम्बन्धित (पशुपालन)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
पशुपंछि विकासका लागि नीतिगत व्यवस्था गरिने छ,	निजी तथा सहकारी क्षेत्रको सहभागितामा मुल्य शृङ्खलामा आधारित पशुपंछिपालन व्यवसायिकरण कार्यक्रम
व्यवसायिक पशुपालनका लागि पकेट क्षेत्रको विकास गरिने छ	
पशु बिमा कार्यक्रम तथा पशु अस्पतालको व्यवस्था गरिने छ	
पशु स्वास्थ्यमा उल्लेखनीय सुधार आएको हुनेछ,	
सहकारीको माध्यमबाट पशुपंछि पालन व्यवसायलाई एकद्वार प्रणालीमार्फत व्यवस्थित तथा वैज्ञानिक बनाईने छ,	
उन्नत नस्ल युक्त पशुपालन व्यवसायलाई प्राथमिकता दिईने छ	
डालेघाँस प्रवर्द्धन कार्यक्रमको विकास गरिने छ ।	
मोवाइल भेटेरिनरी एम्बुलेन्सको व्यवस्था गरी पशु स्वास्थ्य सेवालाई चुस्त, दुरुस्त र भरपर्दो बनाइनेछ ।	
पशुपंछि पालन व्यवसायलाई आधुनिक प्रविधि मैत्री बनाईनेछ ।	

४.३ पर्यटन

भौगोलिक अवस्थिति तथा बजारको सहज पहुँचका कारण नगरपालिकालाई धार्मिक पर्यटन केन्द्रको रूपमा विकास गर्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ । त्रिवेणी नगरपालिकामा हालसम्म पर्यटनका आधारभूत पूर्वाधारको समेत विकास हुन नसकेपनि यस नगरपालिकामा पर्यटनको सम्भावना बोकेको क्षेत्र हो । विशेष गरी यस नगरपालिकालाई कृषि पर्यटन र धार्मिक तथा सांस्कृतिक पर्यटनका हिसाबले विकास गर्न सकिन्छ । कृषि क्षेत्रका रूपमा कृषि ग्रामको विकास गर्न सके पर्यटक तथा कृषकहरु नमूना कृषिका लागि अवलोकन भ्रमण गर्न आउने स्थल हुन सक्छ ।

४.३.१ समस्या

पर्यटन पूर्वाधार र संरचनाहरुको अभाव, प्रचार प्रसारको अभाव, पर्यटन सम्बन्धी जनचेतनाको कमी, पर्यटन सूचना केन्द्र लगायतका सञ्चारका साधनहरुको पर्याप्त विकास नभएको, पर्यटकको सुरक्षाको उचित प्रबन्ध नभएको पर्यटन विकासका मुख्य समस्या हुन् ।

४.३.२ चुनौती र अवसर

चुनौती

नगर क्षेत्र भित्रका जातजातिको मौलिक साँस्कृतिलाई पर्यटकीय आकर्षणको केन्द्रको रूपमा विकास गर्नु, सामुदायिक वनलाई पर्यटन प्रवर्द्धनमा विकास गर्नु, आन्तरिक र बाह्य पर्यटकलाई आकर्षण गर्न सक्ने पर्यटकीय उत्पादन तयार पार्नु पर्यटन क्षेत्रका चुनौती हुन् । त्यस्तै सिमित पर्यटकिय उत्पादन, पर्यटन सम्बन्धि नविनतम ज्ञान शिप र योजनाको अभाव, सडक पूर्वाधार कमजोर हुनु, पर्यटकको वसाई वढाउन चुनौतीपूर्ण हुनु, पर्यटकको प्रतिदिन खर्च वढाउन चुनौती, कृषि लगायतका अन्य पर्यटकिय उत्पादनको पूर्वाधारमा कमी, गाईडको अभाव, प्राविधिक तथा सुचना केन्द्रको अभाव यस क्षेत्रका थप चुनौती हुन् ।

अवसर

बडिमालिका मन्दिर, त्रिवेणी पाटन, मोरै क्षेत्र धाम, नाटेश्वरी, कैलाशमाण्डौ, नन्दादेवी छतारा, खिन्नैसत्यदेवीलाई धार्मिक पर्यटकीय केन्द्रको रूपमा विकास गर्न सकिने सम्भावना पनि छ भने छतारा मन्दिर देखी बडिमालिका मन्दिर सम्म केवलकारको निर्माण भएमा धार्मिक पर्यटकीय केन्द्रलाई थप आकर्षणको रूपमा विकास गर्न सकिने देखिन्छ भने पदमार्ग क्षेत्रलाई पर्यटकीय रूपमा विकास गरी आम्दानी गर्न सक्ने देखिन्छ । तसर्थ पर्यटनका पूर्वाधारहरुको विकास तथा सम्बर्द्धन गर्दै पर्यटकहरुलाई आकर्षित गर्न सकिएमा पर्यटन विकासको मार्फत आर्थिक रूपले समृद्ध क्षेत्रको रूपमा विकास हुन सक्दछ । यसको निम्ति नगर स्तरीय पर्यटन गुरुयोजना निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ । त्यस्तै नगर क्षेत्रको वडा नं.१, ७, ८ र ९ लाई होमस्टेको रूपमा प्रवर्द्धन गर्न सके यस क्षेत्रका नगरबासीको आर्थिक उन्नतिमा परिवर्तन हुने सम्भावना पनि रहेको देखिन्छ ।

४.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक समृद्धिको आधार पर्यटन विकासको प्रचारप्रसार सहित दिगो विकास ।

लक्ष्य

दिगो पर्यटन विकासबाट रोजगारीमा वृद्धि गरी आर्थिक स्थिति सुदृढ गर्ने र आगामी ५ वर्षमा पर्यटन क्षेत्रलाई एक आधारशिलाको रूपमा विकास गर्ने ।

उद्देश्य

१. पर्यटन पूर्वाधारको विकास गर्नु ।
२. पर्यटनमार्फत् जनताको आय र रोजगारीमा उल्लेखनीय वृद्धि गर्नु ।

प्रतिफल १.३ सँग सम्बन्धित (पर्यटन रणनीति)

- नगरपालिकालाई “पर्यावरणीय, सांस्कृतिक तथा कृषि पर्यटन केन्द्र” को रूपमा विकास गर्ने,
- पर्यटन विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरूको विकास गरी नगरमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन विकासको माध्यमबाट विदेशी मुद्राको आर्जन, रोजगारी वृद्धि, नगरको समग्र आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याउने,
- परिकारका मेनुहरूको निर्माण गरी प्रचार प्रसार गर्ने
- पर्यटन गतिविधि तथा पर्यटक स्थलहरूको विभिन्न संचारको माध्यमहरूद्वारा व्यापक प्रचार प्रसार गर्ने र विशेषगरी नगरपालिकामा आउने पर्यटकहरूको प्रस्थान बिन्दुहरूमा प्रचार प्रसार सामग्री ब्रोसर, लिफलेट, श्रव्यदृष्य सामग्रीको व्यवस्था गर्ने
- नगरपालिकाको आधिकारिक वेबसाइटमा Tourism Section राखी प्रचार प्रसारको व्यवस्था मिलाउन

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल १.३ सँग सम्बन्धित (पर्यटन)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
त्रिवेणी नगरपालिकालाई “धार्मिक पर्यटकीय हब” को रूपमा विकास गर्न पर्यटकीय क्षेत्रको गुरुयोजना निर्माण तथा अन्य आवश्यक पूर्वाधार विकासका लागि अन्तर पालिका प्रदेश र संघसँग पहल गरिने छ,	त्रिवेणी एकीकृत पर्यटन विकास योजना
स्थानीय स्तरमा पर्यटन बस्तु (Tourist products) को पहिचान गरि त्यसको प्रचार प्रसार गरिने छ,	
पर्यटकको औषत बसाई तथा खर्च बढ्ने गर्न जोड दिईने	

छ र त्यसको लागी पर्यटकीय स्थलहरूमा खाना बस्नको राम्रो सुविधा प्राप्त होटलहरू स्थापना गरिने छ,	
पर्यटन विमाको अवधारणा विकास तथा कार्यान्वयन गरिने छ ।	
पर्यटन विकासका लागि नगर पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना गरिने छ ।	
प्राकृतिक, धार्मिक तथा साँस्कृतिक, जैविक सम्पदाहरूको संरक्षण र विकास भई पर्यटकहरूको आवगमन शुरु भएको हुनेछ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- आधारभूत पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास भएको हुनेछ ।
- कृषि तथा धार्मिक पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास हुनेछ ।
- त्रिवेणी नगरपालिका आकर्षक पर्यटन गन्तव्यको रूपमा विकास भएको हुनेछ ।

४.४ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय

व्यापार तथा उद्योग आर्थिक विकासको प्रमुख आधार हो । यस नगरपालिकामा ठूला उद्योगहरू नभए तापनि साना खालका व्यापार व्यवसाय तथा कृषिमा आधारित घरेलु उद्योगहरू सञ्चालनमा रहेको देखिन्छ । यस त्रिवेणी नगरपालिकामा फर्निचर कारखाना, कुटानी पिसानी मिल्सहरू, स्लेट उद्योग, मसला उद्योग लगायतका उद्योगहरू संचालनमा रहेका छन् र भएका उद्योगहरू सबल र विस्तार भएको भने देखिदैन । हालको अवस्थामा यस नगरका अधिकांश बासिन्दाहरू कृषि पेशामा आवद्ध भएका कारण उल्लेखनीय रूपमा औद्योगिक विकासतर्फ लागिसकेका छैनन् । कृषिमा आधारित उद्योगहरूको राम्रो सम्भावना भने भएकोले उद्योग वाणिज्य क्षेत्रको विकासका लागि ठोस कदम चालनुपर्ने देखिन्छ । उद्योग तथा कलकारखाना विकासका लागी सर्वप्रथम औद्योगिक पूर्वाधारहरू जस्तै: सडक यातायात, श्रमशक्ति (सीपयुक्त तालिम सहितको दक्ष जनशक्ति), औद्योगिक कच्चा पदार्थहरू, पूँजी, लगानीमैत्री वातावरण, प्रविधि, उर्जा, औद्योगिक सुरक्षा र उपभोक्ता बजार आदिको विकास गर्नु जरुरी छ ।

४.४.१ समस्या

नगरपालिकाको धेरै भाग पहाडी र उच्च पहाडी क्षेत्रमा परेकोले उद्योग सञ्चालनमा समस्या उत्पन्न हुनु, कुनै पनि वस्तुको बजार मूल्य सामानता नहुनु, बजार प्रतिस्पर्धा कम हुनु, नगरपालिकाको दर्ता प्रकृत्यामा नआएका व्यवसायको संख्या धेरै हुनु, विद्युत सेवाको प्रवाहको कमीका कारण उद्योग व्यवसाय सञ्चालनमा कठिनाई हुनु,

उद्योग सञ्चालनमा दक्ष कामदारको अभाव उद्योग र व्यवसायिक क्षेत्रका समस्या हुन् भने उद्योग तथा व्यवसाय अन्तर्गत सहज रूपमा ऋण प्राप्त गर्न नसक्नु, औद्योगिक कच्चा पर्दाथको अभाव, पूर्वाधारको कमी, औद्योगिक विकासमा स्थानिय निकायको उदाशिनता यस क्षेत्रका थप समस्याहरु हुन् ।

४.४.२ चुनौती र अवसर

चुनौती

- युवा जनशक्ति विदेश पलायन भइरहेका
- औद्योगिक उत्पादनको सीप सिकाउने शिक्षा प्रणाली नभएको
- स्थानीय पूँजी बजारको विकास आशातित रूपमा नभएको

अवसर

कृषि जन्य उद्योगहरुको विकास पनि पालिकाको सम्भावनायुक्त क्षेत्र हो । सगँ सगँ कैलाशमाण्डौ, तोलि र छतारालाई पायक पर्ने गरी जडिबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्न र बजार व्यवस्थान गर्नाले पनि ग्रामिण क्षेत्रको रोजगारी प्रवर्धन गर्न सकिने आधारहरु पनि नगरपालिका सँग रहेका छन् । यसका लागि स्थानीय बजारमा वस्तुको माग, स्थानीय स्रोतको उपलब्धता र तुलनात्मक लाभ भएका क्षेत्रहरुमा लघु उद्यम, जडिबुटी प्रशोधन, लोक्ता कागज उद्योग, स्थानिय फलफुलको जुस उत्पादन गर्ने उद्योगहरुको स्थापना गर्न सकिन्छ । सँगसँगै यस नगरका सबै वडामा सिलेट प्रशस्त मात्रामा रहेकोले सिलेट उद्योग पनि सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।

४.४.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

सोच

वातावरणमैत्री, व्यवस्थित उद्योग र व्यवसायको प्रवर्धन, त्रिवेणीबासीको आर्थिक समृद्धिको शान ।

लक्ष्य

कृषिमा आधारित औद्योगिक उत्पादनको विकास र व्यवसायको पूर्वाधारको विकास गरी त्रिवेणीलाई उत्पादनमुखी बनाउने ।

उद्देश्य

१. स्थानीय कच्चा पर्दाथ, स्रोत, साधन र सीपको प्रयोग गर्दै उद्योग तथा व्यापारको प्रवर्द्धन गरी आय वृद्धि गर्नु
२. उद्योगका लागि आवश्यक आधारभूत पूर्वाधारको क्रमिक विकास गर्नु
३. खानी तथा खनिज क्षेत्रको अन्वेषण गर्नु

प्रतिफल १.४ सँग सम्बन्धित (उद्योग तथा व्यापार विकास तथा प्रवर्द्धनको रणनीति)

- सुदुरपश्चिम प्रदेश तथा अन्तरनगरपालिकाको समन्वयमा औद्योगिक नीति निर्माण गर्ने

- स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको विकास र प्रवर्द्धन गर्ने,
- समग्र उद्योग क्षेत्र लाई वातावरण मैत्री बनाउने,
- स्थानीय व्यापारिक फर्म तथा व्यवसायको दर्ता अनुमति नवीकरण, खारेजी, बजार तथा गुणस्तर अनुगमन र नियमन गर्न संयन्त्र र नियमित कार्यतालिका बनाउने
- उद्योग दर्ता र बहिर्गमन प्रक्रियालाई सरलिकृत गर्न कानुनी र नीतिगत सुधार गर्ने

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल १.४ सँग सम्बन्धित (उद्योग तथा व्यापार विकास तथा प्रवर्द्धन)

उद्योग सञ्चालनका क्रममा हुन सक्ने वातावरणीय क्षतिको न्युनीकरणका लागि नीतिगत व्यवस्था गरिने छ ।	औद्योगिक विकासका लागि नीतिगत सुधार कार्यक्रम
परम्परागत सीपमा आधारित साना तथा घरेलु उद्योगहरूको स्थापनामा प्रोत्साहन गरिने छ जसमा हस्तकला फर्निचर, विभिन्न जडिबुटी संकलन तथा प्रशोधन, सिस्नोको पाउडर बनाउने, माहुरी पालन तथा मह प्रशोधन, पोल्ट्री फर्म संचालन, माछा पालन व्यवसाय संचालन, राडीपाखी उद्योग लाई विशेष सहूलियत प्रदान गरिनेछ ।	
पेय पदार्थ लगायतका आयातित उत्पादनलाई निरुत्साहित गरी स्थानीय उत्पादनले प्रतिस्थापन गरिने छ ।	
व्यवस्थित बजारको विकासका निमित्त निजी क्षेत्रसँग समन्वय गरी पूर्वाधार विकास लगायतका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।	व्यवसायीक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम
प्रविधिमैत्री एकीकृत व्यापारिक केन्द्रको विकासमा जोड दिईने छ	
हाट बजारको स्तरमा वृद्धि तथा व्यवस्थापन गरिने छ ।	
युवा उद्यमशिलता नीति तयार गरी त्यसै अनुरूप संघीय तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा एक वडा एक औद्योगिक ग्राम स्थापनाका लागि आवश्यक व्यवस्थापन गरिने छ ।	उद्यमशिलता प्रवर्द्धन कार्यक्रम
स्वदेशी उत्पादन प्रति व्यापक राष्ट्रिय भावनाको जागरण जागृत गराइनेछ .	

व्यवसाय सिर्जना, उद्यमशिलता विकास, प्रविधि हस्तान्तरण तथा बजारीकरणका लागि युवा लक्षित आवश्यक क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।	
स्थानीय श्रम, सीप र प्रविधिमा आधारित उद्योग व्यवसायको स्थापना एवं सञ्चालनलाई प्राथमिकता र प्रश्रय दिइनेछ ।	
स्थानीयस्तरमा उद्योग व्यवसायको प्रवर्द्धनका लागि व्यवसाय बजार सूचना, पूर्वाधार र संजाल विकास गरिनेछ ।	
उद्योग स्थापनाका निम्ति आवश्यक पर्ने जमिन प्राप्त गर्न तथा पूर्वाधार विकासमा लगानीकर्तालाई सहयोग गरिनेछ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- उद्योगका लागि न्यूनतम आधारभूत पूर्वाधार जस्तै सडक, उर्जा, जमिन, श्रमशक्ति, सुरक्षा तथा लगानी आदिको प्रबन्ध भएको हुने छ ।
- स्थानीय कच्चा पदार्थ विशेषगरी कृषिमा आधारित उद्योगहरूको संख्या वृद्धि भएको हुने छ ।
- उद्योग क्षेत्रको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा १० प्रतिशत भन्दा माथि योगदान हुने छ ।
- स्थानीय बजार तथा आपूर्ति प्रणाली सुदृढ भएको हुने छ ।

४.५ बैंक वित्तिय संस्था तथा सहकारी

त्रिवेणी नगरपालिका भित्र हाल एउटा मात्र बैंक संचालनमा रहेको छ र सो बैंक नगरपालिकाको केन्द्र तोलीमा अवस्थित छ । त्यसैगरी नगर भित्र ६ वटा सहकारी संस्थाहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । बैंक, वित्तिय संस्था तथा सहकारीले कृषि तथा गैर कृषि क्षेत्रमा लगानी गरेका छन् ।

४.५.१ समस्या

ग्रामिण बैंक तथा वित्तिय संस्थाको पहुँच कम हुनु, ऋण प्राप्तिसमा प्रशासनिक झण्डा बढी हुनु, सहकारी संस्थाहरूको लगानी परिचालन व्यवस्थित नहुनु, ग्रामिण क्षेत्रका सेवाग्राहीमा मौद्रिक पहुँच कम हुनु, सहकारी संस्थाको ऋण परिचालन भरपर्दो नहुनु, बचत गर्ने बानी नहुनु, बैंक तथा वित्तिय सेवा प्रभावकारी नहुनु, बैंक प्रतिको विश्वसनीयतामा कमी हुनु, र जनचेतनाको अभाव आदि बैंक, वित्तिय संस्था तथा सहकारीका समस्या हुन् ।

४.५.२ चुनौती र अवसर

चुनौती

ग्रामीण क्षेत्रका कृषकले सहज रुपमा ऋण प्राप्त गर्नु, सहकारीको व्यवस्थापनलाई चुस्त र प्रभावकारी बनाउनु, कृषि क्षेत्रमा लगानी परिचालन वढाउनु, अनौपचारिक क्षेत्रमा हुने मौद्रिक कारोवारलाई व्यवस्थित बनाउनु, ग्रामीण परिवेशका कारण बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरूको स्थापना र पूँजी वृद्धि हुन नसक्नु, बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाको स्थापना हुन नसक्दा स्थानीय लगानीकर्ता तथा पूँजीपतिको पूँजी पलायन भई ग्रामीण अर्थतन्त्र थप कमजोर बन्न सक्ने यस क्षेत्रका चुनौती हुन ।

अवसर

कृषि तथा पशुपंछी पालन तर्फ उन्मुख नगरपालिका भएकाले नगरपालिकामा बैकिङ, वित्तिय तथा सहकारीको पहुँच बिस्तारै बढाउन सकिने सम्भावना रहेको छ र यसले आगामी दिनमा कृषि सहकारीलाई नगरपालिकाले आफ्नो विकासको अवधारणाको रुपमा विकास गर्न सक्ने सम्भावना छ ।

त्यस्तै नगरपालिकासँगको वित्तिय सहकार्यमा कृषि तथा उद्योग क्षेत्रमा सहुलियत ऋण लगानी गर्न सकिने, आमा समुह जस्ता अनौपचारिक क्षेत्रमा मैद्रिक कृयाकलाप गर्ने समुहलाई पालिकाको दायरामा ल्याउन सके रोजगारीका अवसरहरू अभिवृद्धि गर्न सकिने, सहकारीहरूलाई मर्जिडका माध्यम बाट थप शसक्त बनाउन सकिने, सहकारीलाई नगरपालिकाले विकासको साझेदारका रुपमामा विकास गर्न सक्ने ।

४.४.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

सहज वित्तिय पहुँच, स्थानीय विकासको आधार ।

लक्ष्य

बैंक तथा सहकारी क्षेत्रको लगानीलाई उच्च पुजी निर्माण हुने क्षेत्रमा परिचालन गर्ने ।

उद्देश्य

१. कृषि तथा उद्योग क्षेत्रको विकासलाई टेवा पुग्ने गरी वित्तिय लगानी केन्द्रित गर्नु,
२. “एक टोल एक सहकारी, घर-घरमा रोजगारी” अभियानलाई साकार बनाउने,
३. बैङ्किङ सेवालाई प्रत्येक वडामा विस्तार गर्ने ।

प्रतिफल १.५ सँग सम्बन्धित (बैंक, सहकारी, वित्तीय संस्थाको रणनीति)

- सहकारी संस्थालाई नगरपालिकाको प्रमुख विकास साझेदारको रुपमा विकास गर्ने,
- नगरपालिका भित्रहुने गरेका अनौपचारिक आर्थिक गतिविधिलाई बैंक, सहकारी, वित्तीय संस्था र बचत ऋण समुह औपचारिक क्षेत्रमा संग कारोबार गर्न प्रोत्साहन गर्ने,
- हरेक घरधुरीलाई बैङ्कसम्म पहुँच सुनिश्चित गर्न “एक घर कम्तिमा एक बैङ्क खाता” को नीति अवलम्बन गरी त्यसलाई साकार बनाउन नगरपालिकाले अभियान सञ्चालन गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल १.५ सँग सम्बन्धित (वैक तथा वित्तीय संस्था)

कृषि तथा पशुपालन सहकारीलाई नगरपालिकाको विकास साझेदारको रूपमा विकास गर्न नीतिगत व्यवस्था गरिने छ ।	सहकारीतामा आधारित रोजगार प्रवर्द्धन तथा खाद्य सुरक्षा कार्यक्रम
कमजोर क्षमतामा सञ्चालित सहकारीहरूको एकीकरण कार्यमा सहजीकरण गरिने छ ।	वित्तीय क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम
स्थानीय नागरिकको क्रयशक्ति अभिवृद्धि गर्न आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिने छ ।	
सहकारीका माध्यमबाट निरपेक्ष गरीवी घटाउन सहकारीको नीतिगत परिमार्जन सहितको विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।	
सहकारी सदस्यहरूलाई सहकारी शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- “एक टोल एक सहकारी घरघरमा रोजगारी” अभियान साकार हुनेछ ।
- सहकारीलाई आर्थिक क्षेत्रको महत्वपूर्ण खम्बाको रूपमा स्थापित गरिएको हुनेछ ।
- आर्थिक कारोबार वृद्धि भई थप बैङ्कहरूको शाखाहरू विस्तार भएका हुनेछन् ।

पूर्वानुमान

- उपरोक्त कार्यनीति कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले आर्थिक विकास सम्बन्धी ऐन, नीति, मापदण्ड, कार्यविधि, तथा निर्देशिकाहरू निर्माण गरीसकेको हुनुपर्ने छ ।
- संघ, प्रदेश र गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा वृद्धि भएको हुनेछ ।
- स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिवद्धता, सहभागिता समन्वय, सहकार्य एवं साझेदारीमा वृद्धि हुनेछ ।

तालिका १८ आर्थिक विकास तर्कवद्ध खाका

आर्थिक विकासको उद्देश्य /असर	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			पुष्ट्याईका आधार
				०७९/८०	०८२/८३	०८३/८४	

	असर : व्यवसायिक कृषि, पर्यापर्यटन, उद्यमशिलता, बिमा, वित्तीय क्षेत्र, तथा सहकारीको पहुँचको विस्तारबाट स्थानीय अर्थतन्त्रमा गतिशीलता ल्याई रोजगारी एवं आय आर्जनबाट आम नागरिकको आर्थिक स्थितिमा सुधार गर्ने ।						
कृषि उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			पुष्ट्याईका आधार
				०७९/८०	०८२/८३	०८३/८४	
प्रतिफल १.१ करार तथा सहकारीतामा आधारित कृषि प्रणालीको माध्यमबाट कृषि क्षेत्रलाई आधुनिकीकरण, यान्त्रिकीकरण, व्यवसायीकरण तथा मुल्य श्रद्धालामा आवद्ध गर्दै खाद्यान्न, तरकारी, फलफुलको उत्पादकत्व वृद्धि र उत्पादनहरुको व्यवस्थित बजारीकरणबाट आर्थिक समृद्धि हासिल हुनेछ,	व्यवसायिक उत्पादनमा संलग्न कृषक	संख्या	३५३८	३८००	४१००	४३००	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति / अनुगमन प्रतिवेदन
	तरकारी व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	४७८७	४५०	८००	१०००	
	अगुवा वा व्यवसायिक कृषक	संख्या		१५००	२०००	२५००	
	सक्रिय कृषक समुह	संख्या	३५३८	३८००	४०००	४२००	
	स्थानीय व्यवसायिक कृषि फार्म	संख्या	२८	३२	३८	४५	
	खाद्यान्न (धान, मकै, गहुँ र जौ) उत्पादन	क्वीन्टल	३८५५२	४००००	५००००	५५०००	
	तरकारी उत्पादन	क्वीन्टल	८०९	२०००	३०००	३५००	
	फलफुल उत्पादन	क्वीन्टल	१२६	१०००	१२००	१५००	
	दुध उत्पादन	लिटर	३०३००	३२०००	३४०००	३४५००	
	मह उत्पादन	के.जी	२७०	३००	३२०	३४०	
	दाल (मास, सिमी)	क्वीन्टल	१७४	२१५	२५०	२८०	
	तेल	क्वीन्टल	६१	८०	९०	१००	
	कम्पोष्ट र जैविक	मे.ट.		३०००	५०००	६०००	

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

	मल उत्पादन		०				
	व्यवसायिक कृषि नर्सरी	संख्या	०	३	६	९	
	सक्रिय व्यवसायिक कृषक समुह	संख्या	३५३८	६०	१००	१३०	
	कृषि सहकारी संस्था	संख्या	२	४	६	१०	
	सहकारीमा आवद्ध कृषक	संख्या					
	कोल्ड स्टोर/रष्ट्रिक स्टोर क्षमता	टन	०	१	३	५	
	उन्नत विउ, जैविक मल र विषादी प्रयोग गर्ने, आधुनिक कृषि प्रविधि प्रयोग गर्ने	परिवार		७५००	१००००	१२०००	
	बाँझो जमिन	हेक्टर	१७८७	१०००	५००	२००	
	अनुत्पादनशील क्षेत्रमा प्रयोग भएको उब्जाउ भूमि	हेक्टर					
	व्यवसायिक माछा पालन	संख्या	१	५	१०	१५	
	खाद्यान्न आयात	प्रतिशत	६०	५०	३०	१०	
पशु विकास उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			पुष्ट्याईका आधार
				०७९/८०	०८२/८३	०८३/८४	
प्रतिफल १.२ पशुपालन व्यवसायलाई	व्यवसायिक पशुपालनमा संलग्न परिवार	संख्या	३५८५	९३१०	१०२१०	१२०००	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

आधुनिकीकरण, विविधिकरण तथा व्यवसायीकरण गर्दै कृषकहरुको दीगो आयश्रोतको रूपमा स्थापित भई गरिवी न्यूनीकरण भएको हुनेछ,	वार्षिक खरिद विक्री भेडा, खसी, बोका	संख्या		३३०००	३६०००		प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगम न प्रतिवेदन
	व्यवसायिक पशुपालन फर्म	संख्या	२८	४७	५५	६०	
	दुध तथा दुधजन्य उत्पादन	लिट्र	३०३००	२८,०००	३१,०००		
	भैसी फार्म	संख्या	४	१३	१५	१८	
	गाई फार्म	संख्या	०	८	१२	१४	
	सक्रिय पशुपालन समूह	संख्या	४	१८	२१	३०	
	डालेघाँस बोट विरुवा रोपन	संख्या	१ हे.	८ हे.	१४ हे.	२० हे.	
	व्यवस्थित चरन क्षेत्र	हेक्टर	१५ हे	१७ हे	१८ हे	२० हे.	
	नशल सुधार तथा उपचार केन्द्र	संख्या	०	१५००	१८००	२०००	
	क्रियाशिल ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता	संख्या	८	२२	२७	३२	
	पशु सेवा केन्द्र	संख्या	१	३	५	७	
	कृषि सेवा केन्द्र	संख्या	१	२	४	५	
	सुचारु कृत्रिम गर्भाधान केन्द्र	संख्या	०	३	४	५	
	दुग्ध चिस्यान केन्द्र/संकलन केन्द्र	संख्या	०	१९	२३	२५	
	पशुपंक्षी वधशाला	संख्या	०	१	२	३	
	व्यवसायीक कुखुरा फर्म	संख्या	७	१६००	१९००	२१००	
	व्यवसायीक बंगुर फर्म	संख्या	३	१२	१५	२०	

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

	सकृय ग्रामिण कृषि कार्यकर्ता (JTA)	संख्या	५४	७०	९०	१२०	
	सकृय ग्रामीण पशुस्वास्थ्य कार्यकर्ता	संख्या	२४	३०	४०	५०	
पर्यटन उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		०७९/८० ०८२/८३ ०८३/८४	पुस्त्याईका आधार
प्रतिफल १.३ धार्मिक, सांस्कृतिक, पर्या तथा कृषिपर्यटन स्थानीय अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रुपमा विकास भएको हुनेछ,	व्यवस्थित धार्मिक पर्यटकीय स्थान	संख्या	१०	१२	१३	१४	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	व्यवस्थित होमस्टर ग्रामीण पर्यटकीय गाउँ/नगर	संख्या	०	३	५	७	
	औषत दैनिक पर्यटक आगमन (सार्क)	संख्या	१	३०	१००	३००	
	औषत दैनिक आन्तरिक पर्यटक आगमन	संख्या	२०	१५०	३००	५००	
	पर्यटकीयस्तरको होटेल तथा रेष्टुरेण्ट	संख्या	०	५	७	१०	
	पर्यटकको औषत वसाई	दिन	१	३	४	६	
	कृषि पर्यटन संचालन स्थान	संख्या	०	१	४	६	
	व्यवस्थित वनभोज तथा पार्क	संख्या	६	७	१४		
	तालिम प्राप्त कुक तथा वेटर	संख्या	३	७०	१००	१२५	
	संचालित तथा व्यवस्थित	कि.मि.	५०० मि.	५	१०	१५	

	पदमार्गको लम्बाई						
उद्योग, व्यापार, व्यवसाय उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			पुस्त्याईका आधार
				०७९/८०	०८२/८३	०८३/८४	
प्रतिफल १.४ स्थानीय श्रोत, साधन एवं श्रम सीपमा आधारित लघु, घरेलु तथा साना उद्योग व्यवसायको प्रवर्द्धन गरी स्वरोजगारका अवसर सृजना भएको हुनेछ,	चालु घरेलु उद्योग	संख्या	९	२३	३२	३८	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	सुचारु व्यापार व्यवसाय	संख्या	५००	१५००	२५००	३५००	
	निकासीजन्य कच्चा पदार्थको परिमाण	वड्डा	३५ वड्डा कागज	१३००	२०००	३०००	
	उत्पादन र बजारीकरण सहकारी संस्था	संख्या	०	२	४	६	
	उद्यम सृजना र विकास सम्बन्धी तालिम प्राप्त उद्यमी	संख्या	५९५७	३००	४००		
	व्यवसाय उद्योग दर्ता तथा नविकरण	प्रतिशत	०	१०	३०	६०	
	औद्योगिक क्षेत्रको कुल वार्षिक उत्पादन	टन	२०	३०	४०	७५	
	औद्योगिक क्षेत्रमा रोजगारी (घरेलु तथा साना)	संख्या	२३	५०	८०	१२५	
बैंक, वित्तीय तथा सहकारी उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			पुस्त्याईका आधार
				०७९/८०	०८२/८३		
प्रतिफल १.५	सुचारु बैंक	संख्या	१	५	८	१०	➤ नगरपालिका

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

व्यवसायी, उद्यमी, समाजका विभिन्न तह र तप्काका नागरिक, महिला तथा पछाडि पारिएका वर्गको वित्तिय विमा सुरक्षणमा पहुँच बृद्धि भएको हुनेछ,	वित्तीय संस्था	संख्या	०	३	५	७	वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	सहकारी	संख्या	६	१६	२५	३०	
	सहकारीमा पहुँच (घरबाट ३० मिनेट भित्रको पैदल यात्रामा सहकारीमा पहुँच भएका परिवार)	प्रतिशत	१०	५	३	०	
	विमाले समेटेका जनसंख्या	प्रतिशत	०	२०	३०	५०	
	कृषि तथा पशु विमाले समेटेको जनसंख्या	प्रतिशत	०	२०	३०	५०	
	लघु वित्तमा समेटिएका खेतीगर्ने परिवार	प्रतिशत	०	७	१०	१५	
	मैदिक कारोवार गर्ने अनौपचारिक समुह	संख्या	९५	३०	५		
	वैकिड तथा कुनै पनि औपचारिक वित्तिय कारोवारको पहुँचमा आउन नसकेको परिवार	प्रतिशत	१२	७	५	२	
	मोवाइल वैकिड प्रयोग गर्ने संख्या	प्रतिशत	२	३०	५०	७०	
	इ सेवा प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	०.५	१०	२०	३०	

अध्याय पाँच: सामाजिक विकास

सामाजिक विकास तथा सेवाप्रवाह (माध्यामिक तथा आधारभूत शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई सामाजिक सुरक्षा) को सर्वसुलभता तथा गुणस्तरीयता सुनिश्चितता गर्दै र आम नागरिकहरू विशेषगरी युवा, महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, तथा अन्य आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पिछडिएका लक्षित वर्गको पहुँच र उपयोगमा वृद्धिगर्दै समतामुलक समाजको विकास गर्नुनै सामाजिक विकासको मुख्य उद्देश्य हो ।

५.१ शिक्षा

विकासको प्रमुख संवाहक मानव संसाधन हो । दक्ष र विवेकशिल मानव संसाधनको पूर्ण विकास भएको स्थान मरुभूमि भए पनि विकास भएको र मानव संसाधन अदक्ष र कमजोर भएको स्थानमा अपार प्राकृतिक श्रोत र सम्पदाहरू भएपनि चरम गरिबी र विषम राजनैतिक अस्थिरताका बीचमा गुञ्जनु परेको यथार्थ हामी विश्वमा पाउँछौ । प्राकृतिक सम्पदाको हिसावले सम्पन्न भएपनि कमजोर मानव संसाधनका कारण पछि पर्नु परेको अवस्था नेपालको पनि हो । मानव संसाधन विकासको पहिलो आधारभूत शर्त नै वैज्ञानिक र समय सापेक्ष उचित शिक्षा हो । समय, अवस्था र देशको मागअनुसारको जनशक्ति तयार गर्न सोहीअनुरूपको शिक्षा दिनु आवश्यक छ । द्रुत विकासको आजको युगमा नगरपालिकाले निरक्षरता उन्मूलन लगायत दक्ष, जनशक्ति उत्पादन गर्न समयमै अत्यन्त प्रभावकारी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

५.१.१ समस्या

सामाजिक विकास अन्तर्गत शिक्षा क्षेत्रको विकासमा भौतिक पूर्वाधारको आधुनिकिकरण हुन नसक्नु, विषयगत शिक्षकहरूको व्यवस्थापन दरबन्दी अनुसार (पार्वती र त्रिभुवनेश्वरी मा.वि) मा नहुनु, मष्टेश्वरी आधारभूत विद्यालय र भामेश्वरी नि.मा.वि मा कुनै पनि दरबन्दी नहुनु र निजी स्रोतबाट संचालन गरीनु, विद्यालयमा शैक्षिक क्यालेण्डर लागु हुन नसक्नु, परिवर्तित अवस्थामा शिक्षा प्रणाली व्यवसायिक र उत्पादनमुखी हुन नसक्नु, मध्यम तथा निम्न आय भएका र आदिवासी, जनजाति परिवारका बालबालिकाहरूका लागि विद्यालयमा शैक्षिक सामग्री अभावको हुनु, सुचना प्रविधि सम्बन्धि सामग्रीको अभाव हुनु, सामुदायिक विद्यालयमा अनुगमन तथा निरीक्षण प्रभावकारी नहुनु, विद्यालयमा आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था नहुनु, शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धिका लागि आवश्यक तालिमको अभाव शिक्षा क्षेत्रका समस्या तथा चुनौती हुन । त्यसैगरी दृष्टिविहिन, बौद्धिक अपाङ्गता, श्रवण शक्ति कम भएकाको लागि विद्यालय संचालनमा नआउनु र प्रोड शिक्षा जस्ता कार्यक्रमलाई व्यवस्थित रूपमा कार्य गर्न नसक्नु, सबै जसो विद्यालयमा प्रयोगशालाको उचित व्यवस्थापन नहुनु, विद्यालय छाड्ने प्रवृत्ति उच्च हुनु, अभिभावकहरू आफ्नो बाल बच्चाको पढाईमा चनाखो नहुनु, यस नगरक्षेत्रको शिक्षाको थप समस्या हुन् ।

५.१.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

- किशोरी र अपाङ्ग मैत्री पूर्वाधारको निर्माण,
- सामुदायिक विद्यालयको मानोवल उच्च बनाउनु,
- रोजगार उन्मुख शिक्षा प्रणालीको विकास गर्नु,
- विद्यालयमा विषयगत शिक्षकको कमी हुनुकासाथै तल्लो तहमा दरबन्दी भएका शिक्षकले माथिल्ला कक्षामा पढाउनु पर्ने बाध्यता,

- विद्यालयहरूमा स्थानीय आवश्यकता समेट्ने पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागू नगरिएको,
- छोरीहरूले छोराहरूसरह शैक्षिक अवसरहरू प्राप्त गर्न पूर्णरूपमा अझै नसकेको ।

अवसर

प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाको प्रवर्द्धन गर्न सकिने, सुचना प्रविधि मैत्री कक्षा सञ्चालन गर्न सकिने, विद्यालय सुधार कार्यक्रम गर्न सकिने, शिक्षकको मनोबल उच्च राख्न विशेष नीतिगत व्यवस्था गर्न सकिने, आवश्यकताका आधारमा आधारभूत बाट मा विमा स्तरोन्नती गर्न सकिनुको साथै बालमैत्री स्थानिय शासनको स्थापना गरी बालमैत्री शिक्षा प्रदान गरिनु शिक्षा क्षेत्रका अवसर हुन् । .

५.१.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

गुणस्तरीय र प्रविधिमैत्री शिक्षाको विकास, समृद्ध त्रिवेणीको आधार ।

लक्ष्य

रोजगार उन्मुख शिक्षा प्रणालीको विकास गरी शिक्षण संस्थाहरूको क्षमता विकास गरिने छ र निरक्षरता शुन्यमा झारी आधारभूत देखि उच्च तह सम्मको गुणस्तरीय शिक्षा नगरपालिकाभित्र उपलब्ध हुनेछ ।

उद्देश्य

१. शिक्षण संस्थाहरूलाई उत्पादनमुखी, व्यवसायिक र प्रतिस्पर्धात्मक जनशक्ति उत्पादन गर्न क्षमता वृद्धिको लागि भौतिक एवम् अन्य पूर्वाधारको विकास गरिनेछ ।

२. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्नु ।

प्रतिफल २.१ सँग सम्बन्धित (शिक्षा रणनीति)

- गुणस्तरीय तथा व्यवसायिक शिक्षा प्रणाली अवलम्बन गर्ने,
- विद्यालयलाई प्राविधिक शिक्षा केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने,
- उच्च शिक्षामा नगरबासीहरूको पहुँचमा वृद्धि गर्ने,
- स्थानीय आवश्यकता अनुरूप पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागू गर्ने,
- विद्यार्थीहरूको ज्ञानको क्षितिज वृद्धिहुने कृयाकलाप नियमित गर्ने,
- नियमित अनुगमन तथा निरीक्षण गरी शैक्षिक कृयाकलापहरूलाई समय सापेक्ष सुधार गर्ने,
- सबैका लागि आधारभूत शिक्षा सुनिश्चित गर्न स्थानीय नीति तथा कानून निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल २.१ सँग सम्बन्धित (शिक्षा)

कार्यनीति	प्रमुख कार्यक्रम
स्थानीय आवश्यकता सुहाउदो शिक्षा ऐन, नियमावली र कार्यविधि बनाई त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ ।	शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि कार्यक्रम
त्रिवेणी नगरपालिकामा कार्यरत सबै जनप्रतिनिधि, कर्मचारी शिक्षक,	

विद्यालय कर्मचारी बालविकास स.का र विद्यालय व्यवस्थापन समितिका सदस्यका छोराछोरीहरुलाई सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना गराउन नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।	
नगरपालिका अन्तर्गतका विद्यालयहरुको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न व्यवहारिक तथा रोजगारमुलक शिक्षा प्रणालीलाई अवलम्बन गरिने छ ।	
संस्थागत विद्यालयमा रहेको प्राज्ञिक ज्ञान, सिप, कला र क्षमतालाई नगरपालिकाको विकासमा उपयोग गर्न सहकार्य गरीनेछ ।	
विद्यालयलाई व्यवसायिक तथा प्राविधिक शिक्षा केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने नीति लिईने छ ।	
विद्यालयका शिक्षकको मनोबल उच्च राख्न, साथै क्षमता अभिवृद्धि गर्न विशेष कार्यक्रम लागु गरिने छ ।	
अनौपचारिक शिक्षाको कार्यक्रमहरु विस्तार गरी साक्षरता अभिवृद्धि गर्ने र अनौपचारिक शिक्षालाई जीवनोपयोगी बनाउने तर्फ जोड दिइनेछ ।	
विद्यालय शिक्षाको व्यवस्थापनमा स्थानीय अविभावकहरु लाई नै जिम्मेवार बनाइनेछ ।	
नगरपालिका भित्र रहेका सबै विद्यालयहरुलाई सुचना र प्रविधि युक्त बनाईने छ ।	त्रिवेणी शैक्षिक विकास कार्यक्रम
प्रत्येक वडामा नमुना व्यवसायिक विद्यालय सञ्चालन गर्ने नीति लिईने छ ।	
प्रत्येक विद्यालयमा कम्तीमा २५ जना बालबालिका बराबर २ वटा बालविकास शिक्षकको व्यवस्थापन गरी बालविकास कक्षाका विद्यार्थीको ग्रेडिड गरी कक्षा संचालन गर्ने ।	
नगरपालिकालाई “शैक्षिक हब” रूपमा विकास गरिने छ ।	
विद्यार्थीहरुलाई शैक्षिक विमामा आवद्ध गराउने नीति लिइने छ ।	
“एक विद्यालय एक पुष्प उद्यान” कार्यक्रम लागु गरिने छ ।	

विद्यालय सुधार योजना अद्यावधिक गरी योजनालाई विद्यालयको सेवा प्रवर्धन प्रभावकारी बनाईनेछ ।	
सुस्त मन्दस्थिती, दृष्टिविहिन, अपागं तथा असहाय बाल बालिकाहरूकालागि छुट्टै विद्यालयको स्थापना गरी पठनपाठन सञ्चालन गरिनेछ ।	
स्थानीय पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण शिकाई प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।	
अपागं तथा असहाय बालबालिकाहरूका लागि छुट्टै किसिमको छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने छ ।	
प्रत्येक विद्यालयमा सडक संजाल निर्माण गरी विद्यालय बससेवा संचालन गर्ने ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- आधारभूत शैक्षिक पूर्वाधारको प्रबन्ध हुनेछ ।
- आधारभूत शिक्षा सबैका लागि अनिवार्य हुनेछ ।
- माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित हुनेछ ।
- राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने गुणस्तरीय शिक्षा उपलब्ध हुनेछ ।
- नैतिकता, राष्ट्रप्रेम र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षाको विकास हुनेछ ।

५.२ स्वास्थ्य

नेपालको संविधानको धारा ३५ मा स्वास्थ्यसम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरिएको छ । उपधारा १ मा प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गर्ने हक हुने छ र कसैलाई पनि आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाबाट वञ्चित गरिने छैन भनि उल्लेख गरिएको छ । यसै हकको कार्यान्वयन गराउने स्थानीय सरकारहरू भएकोले स्थानीय तहमा आधारभूत स्वास्थ्य पूर्वाधार र सेवाहरूको प्रबन्ध हुन अपरिहार्य छ । हाल त्रिवेणी नगरपालिकामा हाल ३ वटा स्वास्थ्य चौकि, ५ वटा क्लीनिक र ३ वटा सुरक्षित सुत्केरी केन्द्र रहेका छन् । यी संस्थाहरूबाट सीमित मात्रामा मात्र स्वास्थ्यका आधारभूत सेवा सञ्चालन भएतापनि धेरै जसो आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको अपर्याप्तता रहेको छ । नेपाल सरकारको “एक स्थानीय तह एक अस्पताल निर्माण” अभियानअन्तर्गत यस नगरपालिकामा एक १५ शैयाको हस्पिटल निर्माण गरी सो हस्पिटललाई सुविधा सम्पन्न बनाउन सके स्वास्थ्य सेवामा सहजता महसुस गर्ने निश्चित छ ।

५.२.१ समस्या

उपयुक्त हेरचाह र स्वास्थ्य सम्बन्धी चेतनाको कमीको कारण मातृमृत्यु, शिशुमृत्यु र बाल मृत्यु हुने अवस्था रहनु र विपन्न वर्गमा स्वास्थ्य सेवाको सहज पहुँच हुन नसक्नु, स्वास्थ्य सम्बन्धि पूर्वाधारको अभाव, प्राविधिक जनशक्ति पर्याप्त नहुनु, आवश्यकता अनुरूप सबै वडामा स्वास्थ्य उपकरणको अभाव, दक्ष स्वास्थ्य कर्मीको अभाव, वर्थिङ सेन्टरको अभाव सबै वडामा स्वास्थ्य केन्द्र नहुनु, शारीरिक व्यायाम तथा योग केन्द्रको अभाव, स्वस्थ जिवन यापनका उपायहरूको कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाले काम गर्न नसक्नु, आपतकालीन उपचार सेवा र शल्यक्रिया सेवा आदिको अभाव, मुल सडक देखी स्वास्थ्य केन्द्रसम्म जाने सडक निर्माण नहुनु, एक वडा एक एम्बुलेन्स जस्ता अपरिहार्य साधनलाई व्यवस्था गर्न नसक्नु र सामान्य विरामी र सुत्केरी पर्दा एम्बुलेन्सको अभावले अकालमै ज्यान जानु यँहाको स्वास्थ्य सम्बन्धि प्रमुख समस्या रहेको छ भने पानीजन्य रोग लाग्ने, कुपोषण हुने, एच्.आई.भि.पोजेटिभ हुने जस्ता समस्याहरू यस नगरपालिकामा विद्यमान रूपमा रहेका छन् ।

५.२.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

आधारभूत तहबाट नै पूर्वाधारहरूको विकास गर्न ठूलो बजेटको व्यवस्थापन गर्ने चुनौती रहेको, सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्थाहरूमा न्युनतम भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्नु, दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु, स्वास्थ्य संस्था निर्माण गर्न सार्वजनिक जग्गाको अभाव, कतिपय निजी औषधी पसलले बिना प्रेस्क्रिप्सन औषधी बेच्ने प्रचलनमाथि निगरानी गर्नुपर्ने स्वास्थ्य क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन ।

अवसर

एक वडा एक स्वास्थ्य चौकीको व्यवस्था गर्न सकिने, चौबिस घण्टे प्रसुति सेवा सञ्चालन गर्ने सुविधाजनक स्वास्थ्य चौकीको स्थापना गर्न सकिने, खोप कार्यक्रम, परिवार नियोजन कार्यक्रम, शिविरहरू अझ प्रभावकारी र नियमित बनाउन सकिने, स्वास्थ्य विमालाई शुलभ र प्रभावकारी बनाउन सकिने, दिर्घ रोगीलाई निःशुल्क उपचारको व्यवस्था गर्न सकिने, कैलाशमाण्डौ स्वास्थ्य चौकिलाई स्तरउन्नति गरी सेवा विस्तार गर्न सकिने ।

५.२.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा, स्वस्थ र निरोगी नगरपालिका वासी ।

लक्ष्य

गुणस्तरीय सुविधायुक्त स्वास्थ्य संस्थाहरूको निर्माण गरी स्वास्थ्य क्षेत्रमा सबैको पहुँच निश्चित गर्ने ।

उद्देश्य

१. स्वास्थ्य सुविधालाई गुणस्तरीय, प्रभावकारी तथा कम खर्चिलो बनाई गुणस्तरीय सुविधायुक्त स्वास्थ्य संस्थाहरूको निर्माण गर्ने ।

२. Covid -19 जस्ता संक्रामक रोगहरुको पहिचान र निदान तथा उपचार व्यवस्थापन भई प्रकोप न्यूनीकरण कार्य गर्ने ।

३. आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर बृद्धि गर्दै समानताका आधारमा सबै बर्ग, लिंग, जातजाति, भूगोलमा रहेका नागरिकहरुको पहुँच बृद्धी गरि निष्पक्ष रुपमा स्वास्थ्य सेवामा प्राप्त भएको हुनेछ र त्रिवेणी नगरपालिका पूर्ण खोप घोषणा गर्ने ।

प्रतिफल २.२ सँग सम्बन्धित (स्वास्थ्य रणनीति)

- स्वस्थ नागरिक उत्पादनमा जोड दिईने,
- स्वास्थ्य सेवाको पहुँच विस्तारका लागि प्रविधि मैत्री स्वास्थ्य सुविधाको विकास गर्ने,
- “पूर्ण सुरक्षित मातृत्व प्राप्त नगरपालिका” निर्माणका लागि आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन गरिने,
- स्थानीय वैद्य तथा झाँक्रीहरुलाई स्वास्थ्य सम्बन्धी आधारभूत तालिम दिने,
- धुम्रपान र मद्यपान नियन्त्रणका लागि प्रभावकारी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने,
- प्रबद्धनात्मक, निरोधात्मक, उपचारात्मक र पुनस्थापनात्मक स्वास्थ्य सेवालार्ई समानान्तर हिसाबले अगाडि बढाउने,
- खोप भण्डारणको लागि Ice -Lined Refregerator को व्यवस्था गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल २.२ सँग सम्बन्धित (स्वास्थ्य)

कार्य नीति	मुख्य कार्यक्रम
नगरवासीको स्वास्थ्यमा हुने खर्च न्यूनीकरणका लागि नीतिगत व्यवस्था गरिने छ ।	मेरो स्वास्थ्य मेरो जिम्मेवारी कार्यक्रम
टेलिमेडिसिनको अवधारणालार्ई विकास गरिने छ । समय समयमा विभिन्न संघ संस्था वा विशेषज्ञको परार्शमा आवश्यकता अनुसार नगरपालिका क्षेत्रमा निशुल्क स्वास्थ्य शिविर संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।	
खोप कार्यक्रमलाई व्यवस्थित बनाउन, मातृ तथा नवजात शिशु मृत्यु दर घटाउन, तथा ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरु तथा १५ देखि ४९ वर्षका महिलाको पोषण स्वास्थ्य स्थिति सुधार गर्न प्रत्येक वडामा बर्थिङ सेन्टर सहितको स्वास्थ्य चौकीको व्यवस्था गरिने छ ।	
बालबालिका तथा गर्भवती महिलाको पोषण आहारमा पुरुष वर्गको	

जिमेवारी र व्यवहार परिवर्तनका लागि आवश्यक कार्यक्रम अधि सारिने छ ।	
स्वास्थ्य सेवालाई ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा अपाङ्ग मैत्री बनाईने छ	
स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतना फैल्याई मातृ मृत्युदर, बाल मृत्युदर घटाउन तथा स्वास्थ्य संस्थामा आई सेवा लिनेको संख्यामा बृद्धि गर्नको लागि समुदायमा रहेका आमा समूहलाई सक्रिय बनाइने ।	
नगरपालिका भित्र सञ्चालित अस्पताललाई विशिष्टीकृत अस्पतालको रूपमा विकास गरिने छ । त्यसकालागि हाल विद्यमान क्षमतालाई वढाई राष्ट्रिय स्तरको अस्पताल बनाईने छ ।	स्वास्थ्य सेवाको विशिष्टीकरण, आधुनिकीकरण तथा समुदाय साझेदारी कार्यक्रम
महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविकाहरुका लागि आधारभुत तथा रिफ्रेसर तालिमको व्यवस्था गरिनुका साथै स्थानीय स्वास्थ्य सेवा प्रवर्द्धनात्मक र प्रतिकारात्मक कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नकालागि क्षमता अभिवृद्धि गरि प्रोत्साहन गरिनेछ ।	
ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्ग, असहाय र गर्भवती महिलाहरुलाई घर(दैलोमा सेवा दिने कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छ ।	
प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा स्वास्थ्य विमा कार्यक्रमलाई प्रभाकारी बनाईने छ ।	
विद्यालय केन्द्रित स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	
प्रसुती सेवालाई प्रभावकारी तथा जनमैत्री बनाउन नीतिगत तथा संस्थागत सुधारका कार्यक्रम लागु गरिने छ ।	
परिवार नियोजन सेवा कार्यक्रमलाई नीतिगत रूपमा व्यवस्थित बनाईने छ ।	
स्वास्थ्य सेवाबाट वञ्चित रहेका नगरका कतिपय टोलहरुमा स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याउन विशेष प्याकेज कार्यक्रम बनाईनेछ	
विपद व्यवस्थापन गर्न प्राथमिक तथा प्रारम्भिक उपचारका लागि प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थामा किट बक्सको व्यवस्थापन गरिने छ ।	

किशोर किशोरी कार्यक्रम मार्फत स्वास्थ्य संस्था तथा विधालयहरूमा प्रजनन स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ	
गर्भवती, सुत्केरी तथा नवजात शिशुको स्वास्थ्यमा विशेष ध्यान दिइने छ । यसका लागि “पूर्ण सुरक्षित मातृत्व प्राप्त नगरपालिका” निर्माणका लागि आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन गरिनेछ ।	
निजी क्षेत्र र नागरिक समाजलाई स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी गर्न उपयुक्त वातावरण श्रृजना गर्दै लगिनेछ ।	
कम्तीमा १५ बेडको विपद तथा सुरुवा रोग नियन्त्रण आईसोलेसन कक्ष निर्माण गरिने छ ।	
५ वर्ष भित्रमा सुविधा सम्पन्न १५ बेडको अस्पताल निर्माण गर्नु पर्ने,	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- आधारभूत स्वास्थ्य पूर्वाधारको विकास भई नगर क्षेत्र भरी स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुनेछ ।
- आवश्यक मात्रामा दक्ष स्वास्थ्य जनशक्तिको प्रबन्ध हुनेछ ।
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा अति विपन्न नागरिकको पहुँच स्थापित हुनेछ ।
- स्वास्थ्य चेतनामा व्यापक सुधार आउनेछ ।

५.३ खानेपानी सरसफाई

नेपालको संविधानले खानेपानी तथा सरसफाई सुविधालाई नागरिकको मौलिक हकको रूपमा व्याख्या गरेको हुनाले स्वस्थ नागरिक उत्पादनमा योगदान पुऱ्याउन गुणस्तरीय खानेपानी र सरसफाईको क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी थप खानेपानी आयोजनाहरू निर्माण गर्नुपर्ने साथै वैज्ञानिक विधिहरूको प्रयोग गरी फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

हाल त्रिवेणी नगरपालिकामा ३.२७ प्रतिशत घरपरिवारले सुरक्षित तरिकाले व्यवस्थापन गरिएको खानेपानी प्राप्त गरेको, ९६.४१ प्रतिशत घरपरिवारले आधारभूत खानेपानी सेवा प्राप्त गरेको र १.३८ प्रतिशत घरपरिवारले सीमित खानेपानी सेवा प्राप्त गरेको देखिन्छ सेवा नभएको घरपरिवार ०.३२ प्रतिशत रहेको छ । त्यस्तै वडागत रूपमा वडा नं. ३ बाहेकका सबै घरधुरीले पाइप प्रणालीबाट खानेपानी सेवा प्राप्त गरेका छन् । स्वच्छ पानी तथा सरसफाई मानवीय स्वास्थ्यलाई प्रभाव पार्ने प्रमुख तत्वहरू भएको हुनाले स्वस्थ नागरिक उत्पादनमा योगदान पुऱ्याउन गुणस्तरीय खानेपानी र सरसफाईको क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी खानेपानी आयोजनाहरू निर्माण गर्नुपर्ने साथै वैज्ञानिक विधिहरूको प्रयोग गरी फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

५.३.१ समस्या

पानीको प्रशिक्षण नभएको, फिल्टर पानीको पहुँचमा कमी, पानीको पाईपहरूको उचित व्यवस्थापन हुन नसक्नु, डम्पिङ साईटको अभाव, प्रशस्त जलश्रोतको उपयोग गरी पाइप प्रणालीबाट खानेपानी सेवा उपलब्धता भए तापनि पिउने पानी शुद्धीकरण गरी पिउने उचित प्रबन्ध नभएको, फोहोर व्यवस्थापन कमजोर, ढल निकासको समस्या, चौबिसै घन्टा पानीको उपयोगका लागि ट्रयाँकीको व्यवस्था नहुनु, फोहोर जलाइने हुदाँ वातावरण प्रदुषण हुनु खानेपानी तथा सरसफाईका समस्या हुन ।

५.३.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्नु, पानीको स्रोतहरूको संरक्षण गर्नु, खानेपानी पाईपलाईनको व्यवस्थापन गर्नु, खानेपानी ट्याङ्की लाई सुरक्षित गर्नु, ढल प्रशोधनको अभावमा पानी दुशित बन्दै जानु, यस क्षेत्रका चुनौती हुन् ।

अवसर

फोहोर वर्गिकरण तथा व्यवस्थापनको योजना निर्माण गर्न सकिने, प्रांगारिक मल सम्बन्धी तालिम तथा जनचेतनाका कार्यक्रम गर्न सकिने, खानेपानी वितरणलाई आधुनिक प्रविधिमैत्री बनाउन सकिने, सबै वडा लाई पुग्ने गरी फिल्टर ट्याँकीको व्यवस्था गर्न सकिने, सुरक्षित खानेपानीको व्यवस्था मिलाउन सकिने, कृतिम ताल निर्माण गर्न सकिने ।

५.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

सफा, सुरक्षित खानेपानी र स्वच्छ , सफा वातावरण, त्रिवेणीको पहिचान ।

लक्ष्य

पालिका भित्र बसोबास गर्ने सबै नागरिकहरू लाई सफा, स्वच्छ र सुरक्षित खानेपानी उपलब्धता र फोहोर व्यवस्थापनको दिगो व्यवस्था गर्ने ।

उद्देश्य

१. शुद्ध, सफा र सुरक्षित खानेपानीको पहुँच शत प्रतिशत बनाई स्वस्थता सुनिश्चित गर्ने ।
२. फोहोरमैला व्यवस्थापनको दिगो उपायको खोजी गरी समुदायमा जनचेतना फैलाउने ।

प्रतिफल २.३ सँग सम्बन्धित (खानेपानी तथा सरसफाई रणनीति)

- फोहोरमैलाको वैज्ञानिक तथा व्यवसायिक व्यवस्थापनमा जोड दिने,
- पानीका स्रोतहरूको संरक्षण, पुर्नजिवन तथा प्रविधि मैत्री व्यवस्थापनमा जोड दिने,

- स्थानीय जनसहभागितामा गाउँपालिकामा उपलब्ध सम्पूर्ण पानीका मुहानहरू संरक्षण गर्न सामुदायिक स्तरमा संयन्त्रण निर्माण गर्ने,
- खानेपानीका श्रोतहरूको संरक्षण गर्न हरित क्षेत्र संरक्षण तथा विस्तार गर्न समुदाय स्तरमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल २.३ सँग सम्बन्धित (खानेपानी तथा सरसफाई)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कानूनी व्यवस्था गरिने छ ।	सरकारी, नीजि र समुदायको त्रिपक्षीय सहकार्यमा आधारित खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम
नीजिक्षेत्रको सहकार्यमा फोहोर व्यवस्थापनका लागि कम्पोष्ट मल उत्पादनमा जोड दिइनेछ ।	
पूर्ण सरसफाईका सूचकहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरीने छ ।	
पूर्ण सरसफाई सम्बन्धी योजना निर्माण गरी कार्यक्रमिक रूपमा सञ्चालन गर्न विशेष पहल गरिनेछ ।	
नगर क्षेत्रको जैविक फोहोर र दिशाजन्य फोहोरको प्रशोधन गरी जैविक मल बनाउन आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	
फोहोर उत्सर्जन कर्ताले नै फोहोरको उचित व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ भन्ने भावनाको विकास गरि फोहोर उत्सर्जनलाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ ध्यान दिइनेछ ।	
प्लास्टिक झोला र थैलाहरूको उपयोगलाई निरुत्साहित गर्ने र उपयोग भैसकेका झोला थैलाको उचित बिर्सजन गर्ने व्यवस्था गरिने छ ।	
योगदानमा आधारित फोहोर व्यवस्थापन प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ	
स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी सचेतना तथा व्यवहार परिवर्तन वारे कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	

स्वच्छ खानेपानीमा सबैको पहुँचका लागि विशेष कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।	
पुनःनिर्माण गर्नुपर्ने ग्रामिण खानेपानी आयोजनाहरू तथा अधुरा रहेका आयोजनाहरूलाई प्राथमिकता दिई संचालन गरिनेछ ।	
सरसफाईका लागि ढल व्यवस्थापन तथा डस्टविन विस्तार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	
ढलको पानी प्रशोधनपछि मात्र नदीमा मिसाउने व्यवस्था गरिनेछ	
खानेपानी आयोजनाहरूको नयाँ निर्माण तथा मर्मत सुधार र विस्तार गर्दा अनिवार्य रूपमा “एक घर एक धारा” नीति अवलम्बन गरि सबै खानेपानी योजनाहरूमा अनिवार्य रूपले “खानेपानी सुरक्षा योजना तथा सुरक्षित खानेपानी युक्त समुदाय” को अवधारणा लागु गरिनेछ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- नगरपालिकाको सम्पूर्ण घरधुरीमा आधारभूत खानेपानी सुविधा भएको हुनेछ ।
- सार्वजनिक स्थल तथा बजार केन्द्रहरूमा सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था भएको हुनेछ ।
- त्रिवेणी नगरपालिकामा सरसफाईको अवस्थामा उल्लेख्य सुधार भएको हुनेछ ।

५.४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

सामाजिक जागरणको पर्याप्तमा नभएको, राजनैतिक चेतनाको परिपक्वता भैनसकेको र पुरानो सामाजिक, जातिय, लैङ्गिक तथा वर्गिय स्वरूपको समाजमा व्यापक रुपान्तरण समेत भैनसकेकोले नेपालमा लैङ्गिक समानता, जेष्ठ नागरिकको सम्मान र सामाजिक सुरक्षा, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार र कठिनाइहरूको सम्बोधन तथा समग्र सामाजिक समावेशीकरणका मुद्दाहरू सामाजिक विकासका दृष्टिले केन्द्रिय भाग मै रहेका छन् । यसर्थ यस नगरपालिकामा समेत यी सवालहरूको व्यापक सान्द्रभिकता रहेको र विकास योजनाले यी विषयहरूलाई महत्व दिएर समेट्नु पर्ने देखिन्छ । यस नगरपालिकामा सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत २०७७/०७८ सम्म सेवा लिने जेष्ठ नागरिकको संख्या १२४०, एकल महिलाको संख्या २५२, पूर्ण अपाङ्गको संख्या ३२ र आंशिक अपाङ्गको संख्या ७१ रहेको छ । नगरपालिकामा अपाङ्ग, महिला तथा बालबालिका मैत्री संरचना निर्माण नगन्य मात्रामा छन । जात र लिङ्गका आधारमा हुने हिंसाको अवस्था सामान्य छ । दलित जनजाति पिछडिएका वर्ग आय आर्जनको अवस्था सन्तोषजनक देखिदैन । तसर्थ समाजमा सीमान्तकृत जनसंख्यालाई मूलधारमा ल्याई उनीहरूको सम्मानपूर्वक जीवनयापन गर्नपाउने नैसर्गिक अधिकार सुनिश्चित नगर्दा सम्म सभ्य र सौर्हादपूर्ण समाजको परिकल्पना गर्न सकिदैन ।

५.४.१ समस्या

पिछडिएका तथा सिमान्तकृत समुदायको कमजोर आर्थिक अवस्था, शिक्षा, स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित जनचेतनाको कमी, जातिय भेदभावको समस्या, अपाङ्गमैत्री महिलामैत्री संरचनाको अपर्याप्तता, नीति निर्माण तहमा अर्थपूर्ण सहभागिताको कमी रहेको छ । दलितहरू माथि हुने सामाजिक व्यवहार असमान छन् । बजारमुखी उत्पादन नहुनु, सीपमा आधुनिकीकरण नहुनुले बिस्तारै उनीहरूको परम्परागत पेशा समेत संकटमा पर्दै गएको छ । अशिक्षा, चेतनाको कमी, गरिवी जस्ता सामाजिक समस्या दलित समुदायमा अझै बढी छ । जनजातिहरूको सामाजिक आर्थिक तथा राजनीतिक अवस्था दलितहरूको भन्दा माथि भए पनि नेतृत्व तहमा आउन सकेको छैन ।

५.४.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

सिमान्तकृत समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक सवलीकरण, नेतृत्वतहमा अर्थपूर्ण सहभागिता, तथा चेतना स्तरको अभिवृद्धि यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौती हुन । राजनीति तथा सामाजिक सेवाका क्षेत्रहरूमा महिला सहभागिता न्यून हुनु र समान कामको असमान ज्याला दिने चलन कायमै रहनु पनि एक अर्को चुनौतीका रूपमा रहेको छ ।

अवसर

पिछडिएका वर्ग आत्मनिर्भर बनाउनको लागि सिपमुलक तालिमहरू संचालन गर्न सकिने, अपाङ्गमैत्री, महिलामैत्री, बालमैत्री संरचनाको निर्माण गर्न सकिने ।

५.४.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

भेदभाव रहित समाजको विकास, सामाजिक समावेशीकरणको आवाज ।

लक्ष्य

समाजका हरेक तह र तप्काका नागरिकको सम्मानजनक जिवन यापनको प्रत्याभूति गर्ने ।

उद्देश्य

- लैंगिक तथा जातिय समानता कायम गर्दै अपाङ्ग तथा विपन्नमैत्री बनाउने
- जातीय भेदभाव मुक्त समाजको निर्माण गर्ने ।
- अल्पसंख्यक तथा सीमान्तकृत समुदायलाई मूल प्रवाहिकरण गर्ने ।
- सामाजिक न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्ने ।

प्रतिफल २.४ सँग सम्बन्धित (महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग रणनीति)

- जातिय पहिचानमा आधारित विकास मैत्री संस्कार र संस्कृतिलाई नगरपालिकाको विकास नीतिको रूपमा अवलम्बन गर्ने,
- नगरपालिकालाई जेष्ठ नागरिक, अपांग तथा बालमैत्री नगरपालिकाको रूपमा विकास गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल २.४ सँग सम्बन्धित (महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
फरक क्षमता भएका तथा अपांग समुदाय, दलित, उत्पीडित, पिछडावर्ग, विपन्न वर्ग, यौनिक तथा तेश्रो लिंगी सहित वेपत्ता परिवारको संरक्षण तथा आत्मनिर्भरताका ठोस कार्यक्रम संचालन गर्न समुदायको सकलिकरण, सशक्तिकरणमार्फत अल्पकालिन तथा दीर्घकालिन कार्ययोजना निर्माण गरि क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।	सामाजिक समावेशीकरणको नीतिगत व्यवस्था सम्बन्धि कार्यक्रम ।
महिला, बालबालिका तथा अपांग मैत्री संरचनाहरूको निर्माण गर्न नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।	
छुवाछुत प्रथा अन्त्यका लागि नागरिकता सम्बन्धि विशेष योजना अंगिकार गरिनेछ ।	
महिला तथा बालबालिका सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दा एकद्वार प्रणालीलाई प्राथमिकता दिईनेछ ।	
वास्तविक भुमिहिन सुकुम्वासीहरूको पहिचान गरि व्यवस्थापन गरिनेछ ।	
बाल विवाह, बालश्रम, बाल दुरव्यवहार, तथा छुवाछुत प्रथाको अन्त्यका लागि विशेष नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।	
विद्यालय बाहिर रहेका किशोर किशोरीहरूकालागि जिवन उपयोगी सिप र स्वरोजगारकालागि विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।	
अति विपन्न वर्गका बालबालिकालाई उचित संरक्षण सहित आवासिय शिक्षा उपलब्ध गराइनेछ ।	

महिलाहरूको राजनीतिक, आर्थिक तथा सामाजिक अधिकारहरूको संरक्षण र सम्वद्र्धन गरिनेछ ।	
विपद्मा परेका कुनै पनि महिला तथा बालबालिकाले पुनर्स्थापना गर्ने सेवा केन्द्र, मनो समाजिक परामर्श केन्द्रहरूबाट सेवा प्राप्त गरेको हुनेछ । साथै जोखिममा रहेका बालबालिकाको उद्धार तथा पुनर्स्थापनका लागि बालबालिका उद्धार कोष मार्फत व्यवस्था मिलाइनेछ ।	
विपन्न, पिछडिएका तथा एकल महिलाको लागि आयआर्जन, क्षमता विकास र सशक्तिकरण गर्ने कार्यक्रमहरूको पहिचान गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।	
एकल महिला, विधवा र जेष्ठ नागरिक महिला को पहिचान गरि सरकारबाट उपलब्ध गरिने सुविधा प्रदान गरिनेछ ।	
अपाङ्गताको प्रकृती हेरी उपयुक्त सीपमूलक तालिम प्रदान गरी रोजगारी अवसरहरूमा पहुँच विस्तार र स्वरोजगारीको अवसरहरूलाई सिर्जना गरिनेछ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- महिला सचेतनामा वृद्धि हुनेछ ।
- सरकारी सेवा तथा उद्यम व्यवसायमा महिला विपन्न र सीमान्तकृतको उपस्थिति बढ्नेछ ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका कठिनाइहरू न्यूनिकरण हुनेछ ।
- सामाजिक, भेदभाव तथा थिचोमिचोमा कमी आउनेछ ।
- जेष्ठ नागरिकको उचित सुरक्षा र सम्मानको प्रबन्ध हुनेछ ।

५.५ युवा तथा खेलकुद

राष्ट्रिय युवा नीति २०७२ अनुसार १६ देखि ४० वर्ष उमेर समुहको जनसंख्यालाई युवा समूहमा राखिएको छ । देशको प्रमुख श्रम शक्ति, मानव संसाधन र उर्जाको आधार स्तम्भ नै यी युवाहरू हुन् । युवाको सामर्थ्यलाई पूर्णतः सदुपयोग गरेका राष्ट्रहरूले नै ठूलो फड्को मारेका छन् । वि.सं. २०६८ को जनगणना अनुसार नेपालको कुल युवा जनसंख्या ४०.३ प्रतिशत रहेको छ । काम गर्न सक्ने उच्च सक्रिय उमेरको यो जनसंख्या नै जनसांख्यिक लाभांस हो ।

त्रिवेणी नगरपालिकाको अधिकांश युवाहरूको मुख्य आकर्षण वैदेशिक रोजगार रहेको छ भने कृषि तथा उद्योग तथा व्यापारीक क्षेत्रमा पनि आवद्ध छन । त्यसैगरी सरकारी रोजगारीमा पनि युवाको आकर्षण देखिन्छ । औषतमा करीव २७ प्रतिशत युवा स्थानीय स्तरमा रोजगार छन भने करीव ४७ प्रतिशत युवा रोजगारीका क्रममा विभिन्न मुलुक पुगेका छन । खेलकुद तर्फ हाल यस नगरपालिकामा ३ वटा खेलकुद मैदान सहितका न्युनतम पूर्वाधारहरू रहेका छन् र एउटा कवर्डहल रहेको छ । विशेष गरी युवाहरूमा फुटबल, भलिबल, क्रिकेट प्रति आकर्षण रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा राष्ट्रिय स्तर तथा अन्तराष्ट्रिय स्तर खेलाडी रहेका छैनन् ।

५.५.१ समस्या

युवा विकासका लागि संस्थागत, नितीगत व्यवस्था, नेतृत्व तथा समन्वयात्मक सिपको विकास, व्यवसायिक क्षमता अभिवृद्धि जस्ता युवा संग सम्बन्धित कुनै पनि किसिमका कार्यक्रमहरू हाल सम्म नगरिनु र यसको साथै अनुशासित युवा र खेलकुद विकासका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधार जस्तै कवर्ड हल, खेलकुद मैदान आदिको उचित व्यवस्थापन नहुनु, मानविय पूर्वाधार र खेलकुद विकास कोषको समेत व्यवस्था नहुनुले गर्दा नगरक्षेत्र भित्र रहेका विभिन्न खेलका खेलाडीहरूलाई उचित स्वरोजगार गर्न नसकिएको यँहाको युवा तथा खेलकुद संग सम्बन्धित मुल समस्या हुन् भने यसलाई संगठित रुपमा विकास गरी युवा रोजगारीको लागि परिचालन गर्न चुनौती रहेको छ ।

५.५.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

स्थानीय तहमा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्नु, उपलब्ध रोजगारीका अवसरहरूमा युवा आकर्षण वढाउनु, युवा वर्गलाई कुलतबाट जोगाउनु, खेलकुदका लागि न्युनतम पुर्वाधारको व्यवस्था गर्नु, खेलाडीको मनोबल उच्च बनाउनु, पूर्वाधारको समूचित विकास गर्न नसकिएका कारण तोकिएका खेलकुद मैदानहरू, क्लब तथा मनोरञ्जनात्मक स्थलहरू स्तरोन्नती गर्ने कार्य चुनौतीपूर्ण रहनु यस युवा तथा खेलकुद क्षेत्रका चुनौती हुन ।

अवसर

युवावर्गको मनोबल उच्च राख्ने खालका रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न सकिने, युवा रोजगार नीति तर्जुमा गर्न सकिने, खेलकुदका पुर्वाधारहरू निर्माण गर्न तथा अन्तर पालिका खेलकुद कार्यक्रमको आयोजना गर्न सकिने, युवा दुव्र्यशनीलाई कम गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरू ल्याउन सकिने, नगरपालिकामा विभिन्न युवा तथा खेलकुदका प्रतियोगितात्मक कार्यक्रमहरू आयोजना गरी युवालाई प्रतिस्पर्धात्मक तथा जागरुक बनाउन सकिने, उच्च तथा प्राविधिक शिक्षाका अवसरहरू नगरपालिकामै सिर्जना गरी रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न सकिने ।

५.५.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

सिर्जनशील युवा जनशक्तिको विकास तथा खेलकुद पूर्वाधार, दक्ष युवा मानव संसाधन निर्माणको आधार ।

लक्ष्य

प्रतिभाशाली, सिर्जनशील एवम् प्रतिस्पर्धी युवाको उत्पादन गर्ने ।

उद्देश्य

- शिप, दक्षता र क्षमताका आधारमा युवा वर्गको परिचालन ।
- खेलकुद क्षेत्रको विकासका लागि युवा वर्गलाई आकर्षित गर्नु ।

प्रतिफल २.५ सँग सम्बन्धित (युवा तथा खेलकुद रणनीति)

- खेलकुद पर्यटन क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने,
- दक्ष युवाहरूलाई शैक्षिक प्रमाणपत्र वा सीपका आधारमा बिना धितो कम ब्याजदरमा ऋण दिई स्वरोजगार बनाउने,
- विशेष शारीरिक अवस्थाका युवाहरूको शिक्षाको लागि विशेष छात्रवृत्तिको अनिवार्य व्यवस्था गर्ने,
- नैतिकवान, इमान्दार र कर्तव्यनिष्ठ युवा समुदायको निर्माण गर्न नगरपालिका स्तरीय नियमित Motivational Workshop आयोजना गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल २.५ सँग सम्बन्धित (युवा तथा खेलकुद)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
व्यवसायिक खेलाडी विकासको नीति र कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ	युवा जागरण कार्यक्रम
राष्ट्रिय तथा जिल्लास्तरको खेल अयोजना गरिनेछ ।	
खेल मैदानको तथा खेलको स्तरोन्नती गरिनेछ ।	
बालबालिका तथा युवाहरूको शारीरिक तथा मानसिक विकासका लागि विद्यालय तथा वडास्तरमा खेलमैदानको संचालन गरि विद्यालय तथा युवाहरूलाई खेलकुदप्रति उत्प्रेरित गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ	
महिला खेलाडी प्रवर्द्धन तथा विकासको नीति अवलम्बन गरिनेछ	
विभिन्न खेलको खेलाडी पहिचान गरी खेलको उचित प्रवर्द्धन गरी “त्रिवेणी नगरपालिकाको शान खेलको पहिचान” भन्ने नारा लाई सार्थक बनाइने छ ।	

स्थानीय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धी गर्दै राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकारहरुको पूर्ण उपयोगको वातावरण सिर्जना गर्ने, युवाको सशक्तिकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गरिने ।	
युवाहरुलाई जीवन उपयोगी सीप प्रदान गरी स्वरोजगार बनाइनेछ	
प्रतिभावान युवाहरुलाई प्राविधिक शिक्षा जस्तै: मेडिसिन, इन्जिनियरिङ, कम्प्युटर प्रविधि, लगायतका क्षेत्रहरुमा अध्ययन गर्नका लागि निश्चित मापदण्डका आधारमा छात्रवृत्ति, निःशुल्क वृत्ति तथा सुलभ कर्जाको व्यवस्था गर्ने	
वातावरण संरक्षण र सरसफाइ तथा सामाजिक दायित्वमा युवाहरुलाई जागरण बढाउन वडास्तरीय युवा समितिहरु गठन गरी वृक्षारोपण कार्यक्रम, साप्ताहिक सरसफाइ, फोहर प्रशोधन, पुनर्प्रयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने	
युवाहरुलाई लागु पदार्थ तथा दुव्र्यसनबाट सचेत गराइने छ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरु

- सिपयुक्त अर्धदक्ष र दक्ष मानव संसाधनको विकास हुनेछ ।
- बेरोजगार युवाको जनसंख्यामा उल्लेख्य कमी आएको हुनेछ ।

५.६ कला भाषा, साहित्य तथा संस्कृति

कुनै पनि समुदायको आफ्नै विशिष्ट पहिचान, जीवनशैली, भेषभूषा र रहनसहन हुन्छ । सदियों देखि अभ्यास गर्दै आइरहेका रीतिरिवाजले मानिसको दैनिक जीवनलाई नियमित र व्यवस्थित गर्न सहयोग पुर्याई रहेको हुन्छ । अर्कोतर्फ समुदायपिच्छे आफ्ना—आफ्ना धर्म, संस्कृति, रीतिरिवाज र परम्पराहरु हुन्छन् । ती फरक रीतिरिवाज, रहनसहन र परम्पराहरु समुदाय र समाजका विशिष्ट पहिचान साथै बौद्धिक सम्पदा (Intellectual Property) भएकोले तिनीहरुको संरक्षणगर्नु जरुरी छ । यस नगरपालिकामा विभिन्न जाति, धर्म सम्प्रदाय र समुदायका मानिसहरु बसोबास गर्दछन् ।

५.६.१ समस्या

पुरातात्विक, ऐतिहासिक महत्वका मठ, मन्दिरहरूको अवस्था जिर्ण हुनु, विदेशी सस्कृतिको छाप पर्नु, कला पहिचानको कमी, कला, तथा साहित्यसँग सम्बन्धित एउटा पनि संघ सस्था नभएको, साहित्य, कलाका पारखीकालागि प्रोत्साहनको कमी, युवा तथा बालबालिकामा कला, सस्कृति, साहित्य प्रति चासो कम हुनु यस क्षेत्रका समस्या हुन ।

५.६.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

लोपन्मुख अवस्थाका सांस्कृतिक परम्परागत मानी आएका कलाहरु भुवा पर्व, देउडा आदि पर्वहरुको उचित व्यवस्थापन नभएको र यसको मौलिकता आधारमा संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्न चुनौती रहेको, सस्कृति तथा भाषाको संरक्षण गर्नु, कला, सस्कृति, तथा साहित्य संरक्षणमा राज्यको ध्यान आकृष्ट गर्नु, धर्म परिवर्तन व्यापक हुनु, विदेशी प्रभावलाई न्यनीकरण गर्नु यस क्षेत्रका चुनौती हुन् ।

अवसर

विविध समुदायहरूको मानवशास्त्रीय अध्ययनका लागि शैक्षिक पर्यटनको गन्तव्यस्थल बनाउन सकिने, डफ, मादल, मुजुरा, झ्याली, बाँसुरी, खैजडी पञ्चेवाजा जस्ता सांस्कृतिक बाजाहरू प्रचलनमा रहेको र यसको उचित पर्वद्धन गर्न सकिने, साहित्यकार तथा कलाकारको प्रोत्साहनका लागि विशेष योजना बनाउन सकिने, भजन, किर्तनको नियमित व्यवस्था गरी जेष्ठ नागरिकहरूका लागि दिवा सेवा केन्द्र संचालन गर्न सकिने, पर्यटकिय होमस्टे संचालन गर्न सकिने, कलाका पारखीका लागि प्रशिक्षण एवम् कार्यक्रमहरु गराउन सकिने, नगरपालिका क्षेत्रका सर्जक तथा कलाकारको उत्थान र वृत्ति विकास गर्न सकिने ।

५.६.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

सबै खाले कला, भाषा, साहित्यको सम्मान गर्दै लोपन्मुख भाषा, सस्कृतिको संरक्षण गरी त्रिवेणी नगरपालिकालाई एक नमूना मौलिक संस्कृतिको केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने ।

लक्ष्य

नगरपालिका भित्रका भाषा, साहित्य, कला तथा संस्कृतिको संरक्षण तथा विकास गर्ने ।

उद्देश्य

- स्थानीय भाषा, साहित्य तथा कलाको प्रवर्द्धन गर्ने,
- सांस्कृतिक विविधता बीच सामाजिक एकता कायम गर्ने,
- सम्पूर्ण बौद्धिक सम्पदाको संरक्षण गरी मौलिक सम्पदाको राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रचार प्रसार गर्ने,
- नगरपालिकामा रहेका लेखक, कलाकार, गायक, गायिका, वाद्यवादन सामग्री लगायत सबै सांस्कृतिक सम्पत्तिहरूको संरक्षण, प्रवर्द्धन र विकास गर्ने ।

प्रतिफल २.६ सँग सम्बन्धित (कला संस्कृति रणनीति)

- त्रिवेणीको ऐतिहासिकता, धार्मिक तथा जातीय पहिचानसँग जोडिएका कला, भाषा, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनमा जोड दिने । साथै त्यस्ता सामाजिक सम्पत्तिलाई पर्यटकीय आकर्षणको केन्द्रका रूपमा विकास गर्ने ।
- सांस्कृतिक समितिहरूसँग अन्तरक्रिया गरी ती क्षेत्रका सांस्कृतिक समस्या तथा चासोहरूको सम्बोधन गर्ने
- सबै धर्म र समुदायका लोक संस्कृतिहरू तथा अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदा (Intangible Cultural Heritages) ICH को पूर्ण अभिलेख तयार पार्ने र लोक तथा शास्त्रीय नृत्यको उत्थान गर्न आवश्यक सामाग्रीको खरिद गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल २.६ सँग सम्बन्धित (कला संस्कृति)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
सामाजिक,सांस्कृतिक तथा सेवामुलक कार्यमा स्थानिय समुदायको सिर्जनशिलताको प्रवर्द्धन र परिचालन गरी स्थानीय जनसहभागिता अभिवृद्धी,सामुदायिक विकास गर्ने कार्यलाई प्रोत्सहित गर्दै लगिनेछ	स्थानीय कला संस्कृति संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम
विभिन्न भाषाभाषि रीतिरिवाज धर्म संस्कृतिहरूको अध्ययन र अनुसन्धान, संरक्षण विकास र त्यसको जर्गेना गर्ने कार्यलाई विशेष जोड दिइनेछ ।	
परम्परागत धर्म, संस्कृति, कला, लोक संगित, पुरातात्विक सम्पदाहरूको संरक्षण गर्नका लागि विशेष नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।	
कला संस्कृतिको प्रवर्द्धनका लागि आकास्मिक एवं नियमित किसिमका कार्यक्रमहरू लाई प्रोत्साहन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ	
विभिन्न अवसरमा सांस्कृतिक कार्यक्रम तथा झाँकीहरू आयोजना गर्ने	
नगरपालिका तथा देशको सांस्कृतिक विकासमा उल्लेखनीय योगदान पु-याउने लेखक, साहित्यकार, सङ्गीतकर्मी, गायक, कलाकार तथा साँस्कृतिक पत्रकारितमामा विशेष योगदान पु-याउने पत्रकारहरूलाई विभिन्न अवसरमा सम्मान तथा अभिनन्दन गर्ने ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- सभ्य र सुसंस्कृत समाजको निर्माण हुनेछ ।
- स्थानीय पहिचान कायम हुने भाषा कला, संस्कृति, साहित्यको संरक्षण र प्रवर्द्धन हुनेछ ।
- संस्कृति भाषा, कला तथा साहित्यको श्रृजनात्मक विकासमा टेवा पुग्नेछ ।

पूर्वानुमान

- उपरोक्त कार्यनीति कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले सामाजिक विकास सम्बन्धी ऐन, नीति, मापदण्ड, कार्यविधि, तथा निर्देशिकाहरू निर्माण गरीसकेको हुनुपर्नेछ ।
- संघ, प्रदेश र गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि भएको हुनेछ ।
- स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिवद्धता, सहभागिता समन्वय, सहकार्य एवं साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ ।

तालिका १९: सामाजिक विकास तर्कवद्ध

सामाजिक क्षेत्रको उद्देश्य / असर	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य सम्मको अवस्था)			पुष्टयाईका आधार
				०७९/८०	०८०/८१	०८३/८४	
➤	➤ असर – सामाजिक विकास तथा सेवाप्रवाह (माध्यामिक तथा आधारभुत शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई सामाजिक सुरक्षा) को सर्वसुलभता तथा गुणस्तरीयता सुनिश्चितता गर्दै र आम नागरिकहरु विशेषगरी युवा, महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, तथा अन्य आर्थिक तथा सामाजिक रुपमा पिछडिएका लक्षित वर्गको पहुँच र उपयोगमा वृद्धिगर्दै समतामुलक समाजको विकास गर्ने ।						
शिक्षा उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	०७९/८०	०८०/८१	०८३/८४	पुष्टयाईका आधार
प्रतिफल २.१ – शिक्षामा लैंगिक तथा सामाजिक समवेशिताको आधारमा सबै क्षेत्र र वर्गकोको समान पहुच, भौतिक सुविधा एवम् स्रोतसाधन सम्पन्न विद्यालय तथा गुणस्तरीय शिक्षा	विद्यालय बाहिर रहेका (५-१५ वर्ष) बालबालिका	संख्या	१६४३	१२००	५००	१००	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	प्राथमिक तहमा (१ देखि ५ कक्षामा) खुद भर्ना दर	संख्या	३४२३			१००	
	प्रारम्भिक बाल कक्षामा अध्ययनरत ४-५ वर्ष सम्मका बालबालिका	संख्या	१५	३०	५०	६०	
	आधारभुत तह (१ देखि	संख्या	५९६१	९१		९३	

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

सुनिश्चित भएको हुनेछ,	८ कक्षामा) खुद भर्ना दर					
	माध्यमिक तह (९ देखि १२ कक्षामा) खुद भर्ना दर	संख्या	२४८०	८२		८४
	कक्षा ८ सिकाई उपलब्धी दर	प्रतिशत	६४	५९		६२
	कक्षा ८ को निरन्तरता दर	प्रतिशत	३५	८९		९९
	कक्षा १० को निरन्तरता दर	प्रतिशत	१२	८१		८३
	१५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहका महिलाको साक्षरता दर	प्रतिशत	५२	७०	९०	१००
	१५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहका पुरुषको साक्षरता दर	प्रतिशत	४८	९०	१००	१००
	बालमैत्री शिक्षण विधिको प्रयोग भएको विद्यालय	संख्या	३६	३८	४०	४१
	बालमैत्री आधारभूत पूर्वाधार र सुविधा (भवन, खेलकुद मैदान, घेरावार, फर्निचर) उपलब्ध विद्यालय (सामुदायिक र संस्थागत)	प्रतिशत	४०	६०	८०	१००
	शौचालय भएका विद्यालय	प्रतिशत	९७	१००	१००	१००
	महिला मैत्री शौचालय भएका विद्यालय	संख्या	३४	९५		१००
	अपाङ्ग मैत्री शौचालय भएका विद्यालय	संख्या	८	१०	१२	१५
	बाल मैत्री भैतिक संरचना भएका विद्यालय	प्रतिशत	२०	५२		५४
	अपाङ्ग मैत्री भैतिक संरचना भएका विद्यालय	प्रतिशत	७	१०	१२	१५
	शुद्धिकरण सहितको खानेपानी भएका विद्यालय	प्रतिशत	८२	४०		५०

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

	छात्रवृत्ती पाउने विद्यार्थी संख्या	संख्या	४०००	४०००		४४९९	
	बालकलव गठन भएका विद्यालय	प्रतिशत	१५	१००		१००	
	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात (आधारभूत)	अनुपात	१३	३१		३३	
	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात माध्यमिक	अनुपात	४	३४		३३	
	व्यवस्थित विज्ञान र कम्प्युटर प्रयोगशाला भएका	विद्यालय	५	२०	२५	३५	
	प्राविधिक विद्यालय	संख्या	१	-		५	
	उच्च शिक्षा क्याम्पस	संख्या	५			१	
स्वास्थ्य उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक		आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)		लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		
		इकाई		०७९/८०	०८०/८१	०८३/८४	पुष्ट्याईका आधार
प्रतिफल २.२ – आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर वृद्धि गर्दै समानताका आधारमा सबै बर्ग, लिंग, जातजाति, भूगोलमा रहेका नागरिकहरुको पहुच वृद्धि गरि निष्पक्ष रुपमा स्वास्थ्य सेवामा प्राप्त भएको हुनेछ,	विरामीपदा सर्वप्रथम स्वास्थ्य संस्था प्रति दिन	संख्या	८२	५००००		६००००	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	३० मिनेट भित्र स्वास्थ्य संस्था को पहुँचमा भएको जनसंख्या	प्रतिशत	१००				
	२५०० ग्रामभन्दा कम जन्म तौल भएका शिशु	संख्या	५५	१५०		५०	
	स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती गराउने गर्भवती महिला	प्रतिशत	१००	३५०	४५०	५००	
	भाडा पखालाको संक्रमण दर (/१००० प्रतिहजारमा)		९९८	१	०	०	
	स्वाश प्रश्वासको संक्रमण (ARI) दर (/१००० प्रतिहजारमा)		१४९८	१५		५	
	स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी	संख्या	४३	१००		१५०	

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

भिटाविन ए प्राप्तगर्ने बालबालिका	प्रतिशत	९७	१८००	१९००	२३००	
सबै खोप लिएका बालबालिका	प्रतिशत		८०		९०	
परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर	संख्या	५६७८	८०		९५	
स्वास्थ्य विमा गर्ने घर संख्या	प्रतिशत	N/A	१०		३०	
स्वास्थ्य सूचना, शिक्षा र संचार सचेतना कार्यक्रममा सहभागि	जना	३०	३००		५००	
स्वास्थ्य शिविर पटक	जना	१००	२५		४०	
मासिक रुपमा फलोअपमा आएका विरामी	पटक	१:१	३५०		४००	
स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध न्यूनतम सेवा सुविधा	प्रकार					
क्रियाशिल महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	संख्या	२७	८०		९०	
निजी तथा समुदायमा आधारित स्वास्थ्यकर्मी	संख्या	N/A				
आयोडिनयुक्त नून प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	८५	१००		१००	
धुवा रहित चुल्हो वा वैकल्पिक इन्धन प्रयोग गर्ने परिवार	संख्या	१५००				
आधारभुत सुविधा (खानेपानी, शौचालय, बर्थिङ्ग वार्ड र परामर्श केन्द्र आदी) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	संख्या	११	३		७	
सुविधा सम्पन्न अस्पताल	संख्या	०	१		३	
स्वास्थ्य मा हुने औषत वार्षिक प्रति परिवार खर्च	रु	N/A				

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

खानेपानी तथा सरसफाई उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			पुष्ट्याईका आधार
				०७९/८०	०८१/८२	०८३/८४	
प्रतिफल २.३ – पालिका भित्र बसोबास गर्ने सबै नागरिकहरूलाई सफा, स्वच्छ र सुरक्षित खानेपानी उपलब्धता र सरसफाई व्यवस्थित भएको हुनेछ,	निजी धारा उपलब्ध घर परिवार	संख्या	४३१	८००	१८००	१२०००	- नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) - अध्ययन प्रतिवेदन - मूल्याङ्कन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	पाइपलाइनबाट वितरित पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी	घरधुरी	३०७		७०	१००	
	आधारभुत खानेपानीको सेवामा पहुँच पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	९६.४१		८५	१००	
	उपचार गरिएको वा सुरक्षित खानेपानी सुविधा प्राप्त घरधुरी	संख्या	३.२७		७०००	९०००	
	स्वच्छ (प्यान भएको) शौचालय भएका घरधुरी	प्रतिशत	६४.६१		१००	१००	
	सार्वजनिक शौचालय	संख्या	८	९	१०	१२	
	अरुसँग साभेदारी नगरी आफ्नै शौचालय प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	९८		९८	१००	
	जोखिमयुक्त अवस्थामा साबुनपानीले हात धुने	प्रतिशत	३०		६००००	६५०००	
	फोहोर वर्गीकरण गरी विसर्जन गर्ने परिवार	प्रतिशत	१४.६१		२०	५०	
लक्षितवर्ग तथा सामाजिक समावेशीकरण उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			पुष्ट्याईका आधार
				०७९/८०	०८१/८२	०८३/८४	
प्रतिफल २.४ – महिला र पछाडी पारिएका वर्गको क्षमता अभिवृद्धि, आत्मा सम्मान, सार्वजनिक सेवा सुविधामा तथा लाभको न्यायोजित	परिवर्तित स्थानीय संरचना तथा कानून अनुसार समावेशी (महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अन्य पिछडिएको वर्ग) समिति, संयन्त्रतथा संजाल	संख्या		१	२	४	- नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) - अध्ययन प्रतिवेदन - मूल्याङ्कन प्रतिवेदन - प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

वितरण र उनीहरूको नेतृत्व विकास मार्फत निर्णय गर्न सक्ने क्षमता वृद्धि भएको हुने छ	जेष्ठ नागरिक परिचय पत्र	जना	१२५०	१४००	१५००	५०००	
	अपाङ्गता परिचय पत्र	जना	१०३		४००		
	महिला को स्वामित्वम जग्गा	प्रतिशत	N/A	१०	२०	२५	
युवातथा खेलकूद उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			मुष्टयाईका आधार
				०७९/८०	०८२/८३	०८३/८४	
प्रतिफल २.५ – युवाहरूको सर्वाङ्गण विकासकालागि प्राविधिक शिक्षा, उद्यमशीलता, रोजगारी, एवं सिर्जनशीलताको विकास हुनुका साथै खेलकुद क्षेत्रमा प्रतिभाशाली खेलाडीहरू विकासत भएको हुनेछन	वैदेशिक रोजगारीमा गएक युवा	प्रतिशत					➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	युवाक्लव, संजाल तथा संस्था	संख्या					
	युवा संलग्न स्थानीय संरचना वा संयन्त्र	संख्या					
	उद्यम, व्यवसाय र स्वरोजगारीमा संलग्न युवा	प्रतिशत				३०	
	कवर्डहल	संख्या	१	२	३	४	
	खेलकुद मैदान	संख्या	३	९	१२	१६	
	नगरपालिकामा संचालित खेलकुद प्रतियोगिता	संख्या	२	४	८	१०	
	प्रदेश खेलाडी	संख्या	०	१०	२०	४०	
	राष्ट्रियस्तर खेलाडी	संख्या	१	५	१०	१५	
	राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय खेलाडी संख्या	संख्या	०	२	४	६	
कला, भाषा तथा साहित्य उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			मुष्टयाईका आधार
				०७९/८०	०८२/८३	०८३/८४	
प्रतिफल २.६ – स्थानीय भाषा, कला, संस्कृति र	कला, संस्कृति, भाषा र साहित्यमा जिल्ला, प्रदेश र राष्ट्रको प्रतिनिधित्व	संख्या	N/A	१		५	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल)

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

सम्पदाको पहिचान, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन भएको हुने	गर्ने स्रष्टा				३		➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	संरक्षित कला, संस्कृति सम्पदाका प्रकार	संख्या	३	३		५	
	कला, भाषा र साहित्यलाई पेशाको रूपमा अवलम्ब नगर्ने व्यक्ति	संख्या	०			१२	
	स्थानीय संस्कृति, कला, सम्पदा र साहित्य संबन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान	संख्या	०				
	स्थानीय कला, संस्कृति, सम्पदा, भाषा, साहित्यमा आधारित प्रकाशन	संख्या	१	२	४	५	

अध्याय छः पूर्वाधार विकास

जुनसुकै गाँउ तथा शहर/बजारहरु एक अर्कासँग सम्बन्धित भएर रहेका हुन्छन् । गाउँको उत्पादन शहरमा निर्यात गरी कुनै पनि गाउँले आर्थिक आम्दानी गर्न सक्छ र उसलाई चाहिने आवश्यक सामग्रीहरु शहरबाट आयात गर्न सक्छ । त्यसैगरी शहरले उसको जनसंख्यालाई चाहिने उपभोग्य सामग्रीहरु तथा आवश्यक श्रम शक्ति समेत गाउँबाट प्राप्त गर्दछ र शहर र गाउँ बीच एक अर्कामा अन्योन्यासित सम्बन्ध स्थापित हुन्छ । मानिस तथा सामानहरुको प्रवाह एक गतिशील प्रक्रिया हो र यो विभिन्न तत्वहरु जस्तै: जनसंख्या र यसको वितरण, सडक, सुविधा, शहरको कार्यगत संरचना तथा श्रोत आदिमा भर पर्दछ । कार्यगत संरचनाले बजार क्षेत्रमा रहेको पसलहरुको किसिम तथा ती पसलहरुले पु-याएको सुविधाको किसिम भन्ने जनाउँदछ । आवत जावतको मापन भने मागको आकार तथा दूरीमा भर पर्दछ । त्यसैगरी सामान र सुविधाहरु शहरको भौगोलिक वितरण तथा यातायात र सञ्चारको किसिममा भर पर्दछ ।

मालसामान तथा सेवा प्राप्तिको लागि मानिसहरुको आवत जावतबाट बजार केन्द्रहरु कुनै पनि क्षेत्रमा विकसित हुन्छन् । बजार केन्द्रहरुले आफ्ना वरिपरिका जनसंख्यालाई सेवा सुविधा प्रदान गर्दछन् । मानिसहरु मालसामान, सेवा तथा रोजगारीको लागि बजार केन्द्र सम्म आउने गर्दछन् । तसर्थ ग्रामीण तथा शहरी सम्बन्धको प्रगाढता भनेको त्यहाँ हुने सहज यातायातको पहुँच र सामानको किनबेचले त्यस्तो किसिमको प्रगाढ सम्बन्धको संकेत गर्दछ । यस्तो आवतजावतको किसिम र मात्राले ग्रामीण शहरी अन्तरसम्बन्ध तथा बजार केन्द्रहरुको यसको पृष्ठ प्रदेश सँग सँगै जिल्ला सदरमुकाम मार्तडी सँग तुलनात्मक सम्बन्धलाई देखाउँछ । अन्तरसम्बन्ध आर्थिक, सामाजिक, प्राविधिक, प्राकृतिक, सांस्कृतिक, शैक्षिक, राजनैतिक, मानव संसाधन आदिका आधारमा हुने गर्दछ । वस्तु तथा सेवाको प्रवाह प्रणालीलाई विभिन्न कारक तत्वहरु जस्तै: जनसंख्या परिमाण, वितरण र परिवर्तन, सडक प्रणाली, सञ्चार, बजारको कार्य स्वरूप, संसाधनको प्रयोग र उत्पादन आदि तत्वहरुले असर गरिरहेका हुन्छन् ।

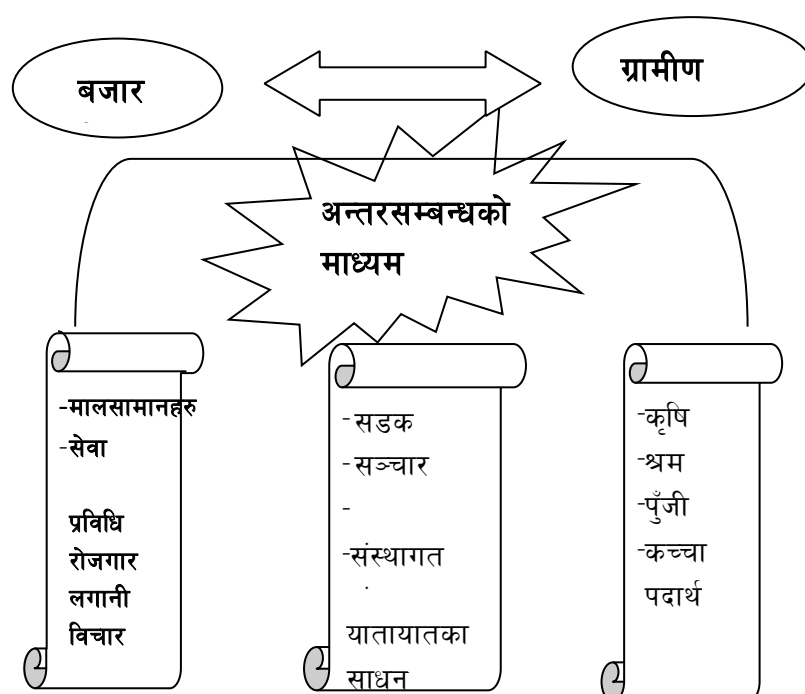
६.१ सडक तथा पुल

यस नगरक्षेत्रमा सडकको पहुँच ज्यादै कम मात्रामा भएको र हालसम्म पिच सडक नरहेको र कच्ची सडक ६६ कि.मि मात्र रहेको हुँदा यातायातको सहज पहुँच र सुविधा नहुनुको साथै भएका कच्ची सडकमा पनि सडकको दाँया बाँया ढलको राम्रो व्यवस्था नहुनु यस नगरक्षेत्रको पूर्वाधार पट्टिको विशेष समस्या रहेका छन् ।

तालिका २०: त्रिवेणी नगरपालिकाको अन्तरसम्बन्ध

क्र.सं.	स्थान	पुग्न लाग्ने समय	जानुपर्ने काम
१	मार्तडी	१.५ घण्टा	जिल्ला सदरमुकाम, प्रशासनिक कार्य

२	साफेबगर	१ घण्टा	एयरपोर्ट, मंगलसेनको संगम केन्द्र र व्यापार व्यवसाय
३	दिपायल/सिलगढी	४.५ घण्टा	शिक्षा र व्यापार व्यवसाय
४	धनगढी	११ घण्टा	प्रादेशिक राजधानी, शिक्षा, व्यापार व्यवसाय
५	काठमान्डू	२५ घण्टा	केन्द्र राजधानी, शिक्षा, व्यापार व्यवसाय, औषधी उपचार

ग्रामीण र शहर अन्तरसम्बन्ध र यसका तत्वहरू

६.१.१ समस्या

पूर्वाधारको विकास भएपनि नगरपालिकाले बदलिदो परिस्थिती तथा बजारको माग अनुसार पूर्वाधार विकासमा ध्यान पुऱ्याएको देखिदैन । सडक निर्माणमा स्थानीय जनताको साथ नमिल्नु, सडकको चौडाई साँघुरो हुनु, पर्यावरणलाई जोगाउने तर्फ ध्यान नपुग्नु, सडक निर्माणसँगसँगै ढल निर्माण नहुँदा असहज परिस्थिती उत्पन्न हुनु, सडकको गुणस्तरीयतामा कमी हुनु, सडक विस्तारमा मुआवजा सम्बन्धि समस्या हुनु, सडक चिन्हको अभावका

कारण दुर्घटनाको वृद्धि हुनु, भएको सडकमा पनि पुलहरू नबन्नु जसले गर्दा यातायात नियमित हुन सकिरहेको छैन ।

उपभोक्ताहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि नहुनु, वैज्ञानिक र व्यवहारिक योजनाहरू छनौट हुन नसक्नु, नगर भित्र पनि केही सुगम ठाउँहरूमा मात्र सेवा प्रवाह केन्द्रित हुनु, योजनाहरूको दीगोपनामा पर्याप्त ध्यान नपुग्नु जस्ता समस्याहरू पूर्वाधार विकाससंग जोडिएका थप समस्या हुन् ।

६.१.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

सडक तथा पुल निर्माणको कानूनी प्रकृयालाई प्रभावकारी बनाउनु, योजनाबद्ध तथा दिगो विकास लक्ष्यका मापदण्ड मुताविक सडक सञ्जाल विस्तार तथा स्तरोन्नति गर्न ठूलो आकारको बजेट आवश्यक पर्ने, सडक निर्माणको गुणस्तरीयताको मापदण्ड तयार पारी लागू गर्न यस क्षेत्रका चुनौती हुन् ।

अवसर

मार्तडी, साँफेबगर र छिमेकी जिल्ला कालिकोट सँग अन्तरसम्बन्ध रहेको यस त्रिवेणी नगरपालिकामा दुत यातायात प्रणालीको विकासको खाँचो र अपरिहार्य रूपमा रहेको छ । दक्षिणी सिमा (भारत) सँग यस त्रिवेणी नगरपालिका मात्र नभई सप्तग जिल्ला र प्रदेश सँगको सम्बन्धले पर्यटकीय विकास गर्न सम्भव रहेको छ । साथै बडिमालिका मन्दिर, नाटेश्वरी मन्दिर जस्ता धार्मिक गन्तव्यले वाणिज्य र व्यापारको आन्तरिक, प्रादेशिक कारोबारलाई वृद्धि गर्नुका साथै संलग्न संरचना र मानवीय संसाधनलाई पनि टेवा पुऱ्याएको छ । यस योजना अवधिमा नगरको प्रमुख व्यापारिक केन्द्र कैलाशमाण्डौ, तोली देबल डाँडा, घाँसे डाँडा, खिन्नैसत्य देवी, चाउडे र अन्य ग्रामीण क्षेत्र बिच यातायात सञ्जालको सुधार र आबद्धताले बहुसङ्ख्यक किसान र तिनका कृषि उपजहरूको विस्तार हुने अपेक्षा रहेको छ भने ट्राफिक युनिटहरू स्थापना गरी सडक यातायातलाई व्यवस्थित बनाउन सकिने छ ।

६.१.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

गुणस्तरीय पक्की पुल तथा सडक पूर्वाधार, त्रिवेणीवासीको दिगो विकासको आधार ।

लक्ष्य

दिगो सडक सञ्जालको विस्तार गरी आर्थिक तथा सामाजिक अवसरहरूमा त्रिवेणी नगरवासीको पहुँच वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

- सडक तथा पुल लगायतका पूर्वाधारलाई दिगो, भरपर्दो तथा गुणस्तरीय बनाउने,
- स्थानीय सडक निर्माण गर्दा वातावरणीय सन्तुलनमा ध्यान दिने,
- स्थानीय सडक निर्माण गर्दा निश्चित प्रतिशत सडकहरू निर्माणमा बायो इन्जिनियरिङ प्रविधि अवलम्बन गर्ने,
- नगरपालिकामा माग भए बमोजिमको यातायात सेवा प्रदान गर्न सार्वजनिक यातायातलाई भरपर्दो र सुविधा सम्पन्न बनाउन आवश्यकता अनुसार नयाँ रुट निर्माण, निजी क्षेत्रसँग साझेदारी साथै आवश्यक परे नगरपालिकाले समेत लगानी गर्ने,
- नगरका ग्रामिण वस्तीहरूलाई जोड्ने गोरेटो-घोरेटो बाटो र झो.पूलहरूको निर्माण भएको हुनेछ ।

प्रतिफल ३.१ (सडक, पुल तथा यातायात सँग सम्बन्धित रणनीति)

- गुणस्तरीय तथा हरित सडक विकासका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने,
- ऐतिहासिक, प्राकृतिक, जातिय तथा सांस्कृतिक पहिचान युक्त पूर्वाधार निर्माणको नीतिगत व्यवस्था गर्ने,
- नगर यातायातको सञ्जालको विकास, संरचना र व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने,
- मुख्य सडकहरूमा सडक संकेत र माइलस्टोनहरूको व्यवस्था गर्ने,
- रुटमा चल्ने सवारी साधनहरूको प्रकार (जस्तै बस, मिनीबस, जीप आदि) अनुसारका रुटहरू तय गर्न यातायात व्यवसायीहरू तथा निजी क्षेत्रसँग अन्तरक्रिया गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल ३.१ (सडक, पुल तथा यातायात सँग सम्बन्धित)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
नगर यातायातको सञ्जालको विकास, संरचना र व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने ।	त्रिवेणी एकीकृत पूर्वाधार विकास कार्यक्रम
न्यूनतम पूर्वाधार जस्तै सडक, विजुली, खानेपानी, संचार, जस्ता पूर्वाधार निर्माण गर्दा निश्चित मापदण्डको आधारमा मात्र संरचनाहरू निर्माण गर्ने परिपाटी बसालिनेछ ।	
नगरपालिकाको विशिष्ट पहिचान दिने अस्तित्वको पहिचान एवं सांकेतिक समृद्धि झल्किने खालका योजनाहरू निर्माणमा प्राथमिकता दिइनेछ ।	
योजनावद्ध विकासमा निर्दिष्ट गरे अनुसार प्राथमिकताका	

आधारमा भौतिक पूर्वाधारमा लगानी गरिनेछ ।	
सडक पूर्वाधारलाई पर्यटन विकासको मेरुदण्डको रूपमा विकास गर्ने नीति लिईने छ ।	
सडक गुरु योजना (MTMP) अनुसार सडकहरूको निर्माण र स्तरीकरण गरिनेछ ।	
स्थानीय नदीहरूमा तटबन्धन निर्माण गरी ट्रेकिङ रुट सहितको हरित सडक निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिईने छ ।	
उपभोक्ता समिति र ठेकेदारलाई कामको गुणस्तरताका आधारमा प्रोत्साहन तथा दण्डित गर्न नीतिगत व्यवस्था गरिने छ ।	
नगरपालिकाको क्षेत्र भित्रका साविकमा नेपाल सरकारका विभिन्न निकायहरूबाट मापदण्ड नतोकिएका सडकहरूको सडक अधिकार क्षेत्र (राईट अप वे) तोकिने छ । सबै वडाहरूमा “एक वडा, एक रणनीतिक सडक” छनौट गरि मर्मत संभार र स्तरोन्नती गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाईने छ ।	
नगरका सबै वडा केन्द्रसम्म पक्की सडक निर्माण गर्न प्रदेश सरकार र संघीय सरकार सँग सहकार्य गरिनेछ ।	
शवदाहस्थल तथा चिहान क्षेत्रसम्म जाने सडकको स्तरोन्नति गर्ने ।	सडक र संरचनाहरूलाई व्यवसायिक सिद्धान्त अपनाई सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने
एक भन्दा बढी वडा समेट्ने गरि निर्माण भएका महत्वपूर्ण सडकहरूलाई क्रमश स्तरोन्नती गर्नका लागि संघिय तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा निर्माण गर्ने कार्य अगाडी बढाउन आवश्यक पर्ने डि.पि.आर (Detailed Project Report) तयार गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिईने छ ।	
सडक संरचना मर्मत सम्भारको निम्ति निश्चित बजेट नगरले नै छुट्याई वा प्रयोगकर्ताबाट नै निर्धारित शुल्क उठाई संरचनाहरूको (डिजाइन) कार्य क्षमता बनाइ राख्ने विधिमा आधारित सक्रिय मर्मत सम्भार व्यवस्था (पर्फमेन्स बेस्ड	

मेन्टेनेन्स) मिलाइनेछ र सोको लागि आवश्यक सहकार्य गरिनेछ	
दिगो तथा वातावरण मैत्री सवारी साधनको प्रयोगका लागि नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।	
सडकको जोखिम क्षेत्रहरू तथा सडकको अवस्था बारे डिजिटल डिस्प्लेको व्यवस्था गर्ने ।	
रुट सुरु हुने र अन्त्य हुने स्थानहरूमा बस टर्मिनलहरू तथा सूचना कक्षहरूको निर्माण गर्ने ।	
कृषि सडकहरूको पहिचान गरी स्तरोन्नती र विस्तार गरी नगरपालिका सडक सञ्जालसँग आवद्ध कृषि सडक सञ्जाल निर्माण गर्ने ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- त्रिवेणी नगरपालिकाको समग्र बस्तीहरू जोड्ने पक्की-कालोपत्रे सडक सञ्जालको विकास भएको हुनेछ ।
- सार्वजनिक यातायातको सहज र नियमित आवागमन हुने अवस्था बन्नेछ ।
- सम्पूर्ण बस्तीलाई सहज हुने गरी सार्वजनिक यातायातको रुट तय भई यातायात सञ्चालन भएको हुनेछ ।
- सवारी साधनहरूको पर्याप्तता हुनेछ । आवश्यक सम्पूर्ण स्थानमा कल्भर्ट तथा पुलहरूको निर्माण हुनेछ ।
- यातायात सुरक्षित र न्युन जोखिमयुक्त हुनेछ ।
- त्रिवेणी नगरपालिकाको सम्पूर्ण सडक सञ्जालमा आवश्यक नाला निर्माण तथा व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

६.२ .आवास तथा वस्ती विकास

आगामी १५ वर्षमा त्रिवेणी नगरपालिकाको जनसंख्यामा उल्लेख वृद्धि हुने देखिँदैँन । आवास योजना निर्माण गर्दा हालको जनसङ्ख्यामा हुने नगण्य वृद्धिलाई ख्याल गरी सो जनसंख्यालाई पर्याप्त हुने आवासको जोहो गर्नुपर्ने देखिन्छ । नगरपालिकाको अधिकांश घरहरू अर्धपक्की, कच्ची तथा विपन्न अवस्थामा रहेका छन् । तसर्थ यी घरहरू भूकम्पीय तथा अन्य प्रकोप सुरक्षाको दृष्टिकोणले अत्यन्त असुरक्षित तथा जोखिमयुक्त अवस्थामा रहेको स्पष्ट हुन्छ । अव्यवस्थित, असुरक्षित तथा जोखिमयुक्त अवस्थामा रहेका घरपरिवारलाई व्यवस्थित, सुविधा सम्पन्न, वातावरण मैत्री तथा सुरक्षित आवास सुनिश्चित गर्नका लागि सुरक्षित आवासका दीर्घकालीन योजना निर्माण गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

त्रिवेणी नगरपालिकाको आवास तथा वस्ती विकासको अवस्था व्यवस्थित छैन । यहाँ भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका सार्वजनिक भवन तथा संरचना जम्मा ४ वटा निर्माण भएका छन् ।

६.२.१ समस्या

व्यवस्थित बस्ति निर्माणमा वडा बासीहरूको सोचाईमा एकरूपता नहुनु, प्राविधिक तथा दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनु । भवन आचारसंहिताको पालना हुन नसक्नु, जमिनको अनियन्त्रित खण्डीकरण हुनु, अव्यवस्थित वस्ती विकास हुनु आवास तथा वस्ती विकासका प्रमुख समस्या हुन् । त्यस्तै नगरपालिकाको वडा नं. १ मा रहेको विशाल बजारका १७० घरधुरी, वडा नं. २ को सिम्ला, सिन्नेकोटको २७२ घरधुरी, वडा नं. ४ को पिपलसैन राउतेलाको १५७ घरधुरी र वडा नं. ५ किम्तीको २१७ घरधुरी पहिरोको उच्च जोखिममा रहेका छन् र यसलाई व्यवस्थित बस्ति बनाउन समस्या रहेको छ ।

६.२.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

शहरी विकासको मापदण्ड तयार गरी त्यसै अनुरूप आवासिय तथा व्यवसायिक क्षेत्रको मार्गचित्र कोर्नु, अव्यवस्थित वसोवास र अतिक्रमणलाई रोक्नु, वृद्धो शहरीकरणलाई व्यवस्थित बनाउनु विच तादाम्यता कायम गर्नु चुनौतीहरू हुन ।

अवसर

व्यवस्थित शहरीकरणका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्न सकिने, भू उपयोग योजना तर्जुमा गरी लागु गर्न सक्ने, सुरक्षित तथा वस्ती विकास योजना तर्जुमा गर्न सक्ने, सार्वजनिक जग्गाको व्यवस्थापन गर्न नीतिगत व्यवस्था गर्न सक्ने । वडा नं. ५ किम्तीको कुखुरे सुपेकुना स्थानमा बस्ति विस्तार गरि नमुना बस्ति निर्माण कार्य गर्न सक्ने ।

६.२.३ दीर्घकालिन सोच लक्ष्य उद्देश्य

दीर्घकालिन सोच

वातावरण मैत्री शहर, त्रिवेणी बासीलाई पूर्ण सुरक्षित आवासको रहर्

लक्ष्य

भू उपयोग योजना बमोजिम सुरक्षित, सभ्य, समावेशी तथा हरियाली वस्ती तथा आवासको निर्माण गर्ने

उद्देश्य

- नगरपालिका क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक निर्माण, आवास तथा शहरी विकासलाई समावेशीतामैत्री, वातावरण अनुकूल तथा सुरक्षित बनाउनु ।
- योजनावद्ध आवास कार्यक्रमलाई मुर्तरूप दिनु
- संविधानको मौलिक हक अन्तर्गत रहेको सुरक्षित आवासको हक सम्पूर्ण जनतालाई सुनिश्चित गर्न नगरपालिकाले स्थानीय श्रोत र साधनमा आधारित आवास योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

प्रतिफल ३.२ सँग सम्बन्धित (आवास, वस्ती, बजार तथा भवन रणनीति)

- एकिकृत वस्ती विकासको प्रारूप तयार पार्ने,
- सार्वजनिक जग्गाको उत्पादनशील प्रयोग गर्ने,
- उत्पादन मुलक र आयमुलक सूक्ष्म योजनाहरू सञ्चालनका शिलशिला नगर स्थित कार्यालयहरू, दातृनिकाय, राष्ट्रिय/अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरू संग समन्वय गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न जोड दिइने,
- शहरी क्षेत्रको आवासिय पूर्वाधारलाई व्यवस्थित र वैज्ञानिक बनाउने,
- वडा कार्यालय भवन नभएका प्रत्येक वडाका लागि भवनको आवश्यक डि.पि.आर. तयार गरी भवन निर्माण सम्पन्न गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल ३.२ सँग सम्बन्धित (आवास, वस्ती, बजार तथा भवन)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
वस्ती विकास योजना तर्जुमा गर्दा खेतीयोग्य जमिन नमासीने, वातावरण प्रदुषण नहुने गरी निर्माण गर्न सम्बन्धित निकायमा आवश्यक पहल गरिनेछ । यसका लागि तत्कालिन रूपमा नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सार्वजनिक तथा पर्ति जग्गाहरूको लगत संकलन गरी नगरपालिकाको सम्पतिको रूपमा अभिलेखिकरण गरिनेछ । साथै वस्ती विकास गुरु योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।	त्रिवेणी स्मार्ट सिटी विकास कार्यक्रम
भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण प्रविधि बारे स्थानीय समुदायलाई जानकारी दिने तथा नक्शा पास अनिवार्य गरिनेछ ।	
नगरपालिका भर नदी कटान, पहिरो, भूकम्प तथा अन्य प्राकृतिक प्रकोपका हिसाबले असुरक्षित र विपदको जोखिममा परेका बस्तीहरूको पहिचान गरी नक्सांकन गर्ने । यस्ता स्थानमा बसोबास गर्ने परिवारहरूलाई स्थायीरूपमा पूर्ण सुरक्षित आवासको प्रत्याभूत गर्न दीर्घकालीन हिसाबले एकीकृत वस्तीको डि.पी.आर. कार्य गर्ने।	
हरित इन्जिनियरिङका माध्यमबाट जोखिममा रहेका बस्ती, पूर्वाधारहरूको संरक्षण र सुरक्षाको व्यवस्था गरिनेछ ।	
ऐलानी जग्गामा बसोबास तथा सुकुम्बासी व्यवस्थापनबारे कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाकोलागि संघीय सरकारसँग पैरवी गरिनेछ । साथै सुकुम्बासी व्यवस्थापनकालागि अन्तरपालिका समन्वयमा आवश्यक	

योजना निर्माण गरिने छ ।	
निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरी व्यवसायिक सभाहल तथा कवर्ड हल निर्माण गरिनेछ ।	
सुरक्षित आवास क्षेत्रको लागि शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागसँग समन्वय गरिनेछ ।	
नगरपालिकालाई स्मार्ट सिटीको अवधारणा अनुसार विकास गरिने छ ।	
गुठी जग्गाको पहिचान तथा व्यवस्थापन गरिने छ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- आधुनिक सुविधा सम्पन्न आवास, वस्ती विकास, व्यवस्थित र गुणस्तरीय सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माणहरू र निजी घरहरू पालिकाले निर्धारण गरेको मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका हुनेछन् ।
- सम्पूर्ण नगरबासीहरूलाई सुरक्षित आवासको सुनिश्चितता हुनेछ ।
- भवन आचार संहिता निर्माण भई कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
- सुकुम्बासी, भूमिहीन तथा आवास विहीन जनता तथा विपन्न परिवारलाई आवासको प्रबन्ध भएको हुनेछ ।

६.३ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

व्यवसाय संचालन तथा औद्योगिकरणका लागि आवश्यक क्षमताको विद्युत् लाईन जडान हुनसकेको छैन । तसर्थ नगरपालिकामा विद्युत् प्रसारण लाईन बिस्तार तथा सुधार गर्नुपर्ने साथै यिध खयतिबनभ हुने स्थानहरूमा ट्रान्सफर्मरको स्तरोन्नती तथा नयाँ ट्रान्सफर्मर जडान गर्नुपर्ने देखिन्छ । विद्युत ऊर्जा साथसाथै सौर्य उर्जा जस्ता अन्य वैकल्पिक ऊर्जाबाट विभिन्न उद्योग तथा व्यवसाय, सिँचाई आयोजना, खानेपानी आयोजना समेत सञ्चालन गर्न सकिन्छ । अतः यस नगरपालिकामा अल्पकालिन रूपमा सौर्य उर्जा र वायो ग्याँसलाई तथा दीर्घकालीन रूपमा जलविद्युत ऊर्जालाई जोड दिनु आवश्यक छ ।

६.३.१ समस्या

पालिकामा विद्युत प्राधिकरण सस्था नभएको, वैकल्पिक ऊर्जाको श्रोत भएको ठाउँ भए पनि प्रयोगमा खासै नआएको, सडकबत्तिहरूको अभाव, अझै २० प्रतिशत घरहरूमा विद्युत पुग्न नसकेको, राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा नजोडिनु र समय समयमा विद्युत कटौती विद्युत र वैकल्पिक उर्जा क्षेत्रका समस्या हुन् ।

६.३.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

वैकल्पिक ऊर्जा सम्बन्धी जानकारी बढाउनु पर्ने, विद्युतका पूर्वाधारको व्यवस्थापन गर्नु पर्ने, विद्युतका बारेमा विज्ञ प्राविधिकको व्यवस्था गर्नु । घरायसी इन्धनको रूपमा अझै पनि मानव स्वास्थ्यमा प्रतिकूल हुने तथा वनजंगल विनासको कारक तत्वको रूपमा रहेको काठदाउराको प्रयोग उच्च रहेको र यसको विस्थापन गरी वैकल्पिक ऊर्जा बढाउन थप चुनौती रहेको छ ।

अवसर

विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा बारे राष्ट्रिय लाईन प्रसारण गरि साना जलविद्युतलाई एकिकरण गरि त्यताका कर्मचारी सहित ठुलो सवस्टेसन गरि त्रिवेणी न.पा भित्रै ठुलो सवस्टेसन निर्माण गर्ने र सवस्टेसन बाट लाईन प्रसारण गर्ने, पशुपालनमा निकै अग्रसर क्षेत्र भएकोले वैकल्पिक ऊर्जा लाई प्रोत्साहन गर्न व्यवसायिक रूपमा अनुदान दिन सकिने, सामुदायिक गोबर ग्याँसको राम्रो सम्भावना भएको, विद्युतीय यातायातको सम्भावना भएको ।

६.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

गुणस्तरीय विद्युत सेवाको पहुँच, समृद्ध त्रिवेणीको विकासको आधार ।

लक्ष्य

वैकल्पिक ऊर्जाको विकास र प्रवर्द्धन गर्दै गुणस्तरीय विद्युत सेवा सुनिश्चित गर्ने ।

उद्देश्य

- वैकल्पिक ऊर्जाको विकास र सत प्रतिशत विद्युतीय पहुँच सँगै कृषि तथा औद्योगिक अभ्यासहरूलाई प्रविधिमैत्री तथा मितव्ययि बनाउने ।
- ऊर्जा व्यवस्थापनलाई दिगो र भरपर्दो बनाउनु ।

प्रतिफल ३.३ सँग सम्बन्धित (विद्युत र वैकल्पिक ऊर्जा रणनीति)

- पूर्वाधार विकासमा निजी तथा सहकारी क्षेत्रको सहकार्य अभिवृद्धि गर्ने,
- नगरपालिकालाई वैकल्पिक ऊर्जा (विशेष गरी सौर्य ऊर्जा)को केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने,
- सम्भावित माइक्रो हाइड्रो आयोजनाहरूको स्तरोन्नतीमा जोड दिइने,
- वैकल्पिक ऊर्जा उत्पादनको सम्भाव्यता हेरी निजी क्षेत्रलाई आर्कषण गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने,
- विद्युत् प्रसारण लाइन सुधार गर्न विद्युत प्राधिकरणसँग समन्वय गर्ने,
- मागअनुसार आवश्यक खयतिबन्धन परिपूर्ति गर्न ट्रान्सफर्मर जडान तथा क्षमता वृद्धि गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल ३.३ सँग सम्बन्धित (विद्युत र वैकल्पिक ऊर्जा)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
सम्भाव्यता अध्ययन मार्फत त्रिवेणीलाई सौर्य उर्जाको केन्द्रको रूपमा विकास गरिने छ ।	विद्युतीय तथा वैकल्पिक उर्जा विकास, प्रवर्द्धन तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम
नविकरणीय उर्जाको प्रयोगमा बृद्धि गर्ने नीति अवलम्बन गरिने छ ।	
केन्द्रीय विद्युत लाईन विस्तार लागि सम्बन्धित निकायमा आवश्यक पहल गरिने छ ।	
नगरपालिकाको कार्यालय, वडा कार्यालय, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, आदि लगायत सार्वजनिक कार्यालयमा सौर्य उर्जा जडान गर्ने ।	
विद्युत ऊर्जा तथा वैकल्पिक ऊर्जा प्रयोग गर्नका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	
नगरपालिकाले परम्परागत उर्जामा निर्भर परिवारलाई अनुदान सहितको वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगमा प्राप्ताहन गर्नेछ र प्रत्येक घरमा सौर्य चुलोको जडान गर्ने ।	
कासाँगउको कोप्रमा लघु तथा साना जलविद्युतको निर्माण गर्नेछ र ठाक्रासैन लघु जलविद्युत योजना निर्माण हुनेछ भने मालागाड दोस्रो लघुजल विद्युतको पावर हाउसको थप क्षमता वृद्धि गर्ने ।	
नगरक्षेत्रको विद्युतीय तथा अन्य केवल तारको वैज्ञानिक व्यवस्थापनका लागि अण्डरग्राउण्ड गरिने छ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

उर्जाका आधारभुत पूर्वाधारहरूको विकास भई हरेक घरधुरीमा न्युनतम उर्जाको सुनिश्चितता भएको हुनेछ ।
उर्जाको मुल प्रवाहमा नसमेटिएका घरधुरीहरूमा वैकल्पिक उर्जाको प्रबन्ध भएको हुनेछ ।

६.४ सुचना तथा सञ्चार प्रविधि

सामान्य हुरी बतास र वर्षा हुँदाको समयमा नेटवर्क कभरेज कमजोर रहेको छ । यस नगरपालिका सञ्चार र प्रविधि क्षेत्रबाट पछाडि रहेको छ । यस नगरपालिकामा इन्टरनेट सेवा पनि ज्यादै कम मात्रामा पहुँच रहेको छ भने हालसम्म यस नगर क्षेत्रबाट दैनिक पत्रिका, साप्ताहिक पत्रिका जस्ता पत्रिका प्रकाशन भएको छैन । आर्थिक

विकासका लागि सूचना तथा संचारको विकास अत्यावश्यक भएका कारण यस नगरपालिकामा सूचना तथा सञ्चारको विकासका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

६.४.१ समस्या

विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरूमा सूचना केन्द्रको व्यवस्था नभएको, विद्यालयहरूमा विद्यार्थीका लागि कम्प्युटर तथा इन्टरनेटको व्यवस्था पर्याप्त नभएको, कमजोर संचार प्रविधि, ल्त्त्र, ल्त्त्रभूीी का टावरहरू अपर्याप्त, अव्यवस्थित संचारको पोलहरू तथा तारहरू हुनु यस क्षेत्रका समस्या हुन् ।

६.४.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

सूचना संचार तथा प्रविधि विकास सम्बन्धी तालीम प्राप्त व्यक्तिको उपलब्धता, सूचना संचार तथा प्रविधि सम्बन्धी संस्था को स्थापना, सूचना प्रविधिलाई सेवा प्रवाहको माध्यम बनाउने काम, सूचना प्रविधिले ल्याउन सक्ने बिकृति रोक्न आवश्यक नीतिगत व्यवस्था र त्यसको व्यवहारिक प्रयोग यसका चुनौती हुन् । ल्याण्डलाईन टेलिफोन तथा अप्टिकल फाइबरबाट इन्टरनेट सेवा विस्तार गर्नुपर्ने आवश्यकता र नगरपालिका वासीमा सञ्चारका सबै प्रविधि सँगको पहुँच स्थापना गरी साइबर सुरक्षा सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्नुपर्ने चुनौती पनि रहेको छ ।

अवसर

नेपालको संविधानले सूचनाको हक, सञ्चारसम्बन्धि हकलाई मौलिक हकको रूपमा समावेश गर्नु, प्रकाशन र प्रसारण स्वतन्त्रताको हक हुनु, राज्यको खुला नीतिका कारण आम सञ्चार माध्यमहरू प्रतिस्पर्धा भई देशभरी प्रकाशन र प्रसारण विस्तार हुँदै जाँदा नागरिकले छिटो र सहज सूचना प्राप्त हुने र सरकारका कामकाजमा पारदर्शिता आउने अवस्था हुनु, सार्वजनिक निकायका काम कारवाहीका बारेमा नागरिकलाई जानकारी गराउने सामाजिक सञ्जालको विकास हुँदै जानु त्यस्तै यस नगरपालिकामा मोबाइल सेवा तथा सञ्चार सेवा मध्येमा टि.भी र रेडियोको पहुँच विस्तारै बढ्नु र आम नागरिक सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा आकर्षित रहनु यस क्षेत्रको अवसरहरू हुन् । इन्टरनेटको पहुँच अझै विस्तार गर्न सकिने, ध्क्ष् ाचभभ शयलभ हरुको स्थापना गर्न सकिने, भण्डिचबचथ को स्थापना गर्न सकिने, सूचना प्रविधिलाई सेवा प्रवाहको माध्यम बनाउन सकिने ।

६.४.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

सूचना तथा सञ्चार, प्रविधिमैत्री त्रिवेणी निर्माणको आधार ।

लक्ष्य

गुणस्तरीय सूचना तथा सञ्चारको सत प्रतिशत पहुँच भई नगरवासीको जिवनयापन सहज र प्रविधिमैत्री बनाउने ।

उद्देश्य

- नगरका कार्यालय तथा सामाजिक संस्थाहरूमा सूचना केन्द्रको स्थापना सगैँ शिक्षा, स्वास्थ्य जस्ता क्षेत्रलाई प्रविधिमैत्री बनाउने ।
- नगरपालिका वासीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँचलाई सहज र सरल बनाउने ।

प्रतिफल ३.४ सँग सम्बन्धित (सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसँग सम्बन्धित रणनीति)

- नगरपालिकालाई प्रविधि मैत्री नगरपालिकाको रूपमा विकास गर्ने,
- इन्टरनेट प्रदायक निजी कम्पनीहरूलाई आकर्षण गरी पूर्वाधार निर्माण गर्ने,
- नगरवासीमा साइबर सुरक्षा सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल ३.४ सँग सम्बन्धित (सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसँग सम्बन्धित)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
सूचना प्रविधि प्रवर्द्धन तथा विस्तार गरी सेवा प्रवाहलाई विद्युतीय प्रणालीमा आधारित तथा चुस्त बनाइनेछ ।	त्रिवेणी डिजिटल सिटी विकास कार्यक्रम
त्रिवेणी नगरपालिका डिजिटल सिटीको रूपमा विकास गरिने छ ।	
सबै वडा कार्यालयमा इन्टरनेटको व्यवस्था गरिने छ ।	
नगरपालिका अन्तर्गतका कार्यालयलाई चुस्त र प्रभावकारी बनाउन सूचना प्रविधिको विकास गरिने छ ।	
विपद व्यवस्थापन पूर्व सूचना प्रणालीको विकास गरिने छ ।	
सामुदायिक एफ.एम, स्थानीय पत्रपत्रिका प्रकाशन तथा वितरणका लागि आवश्यक पहल तथा सहयोग गर्ने र निजी क्षेत्रलाई दर्ता तथा नविकरणमा विशेष आर्थिक सहूलियत दिनुका साथै डोटेगडामा FM रेडियोको स्थापना गर्ने ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

नगरपालिका तथा वडाहरूमा सूचना प्रविधिका पूर्वाधारहरू निर्माण भएको हुनेछ र नगर वासीमा आमसञ्चारको गुणस्तरीय सेवामा पहुँच पुगेको हुनेछ ।

६.५ सिंचाई

खाद्यान्न बाली, नगदेबाली तथा जडिवुटि उत्पादनमा राम्रो सम्भावना रहेको यस त्रिवेणी नगरपालिकामा हाल २६ वटा सिंचाइको स्रोत सञ्चालनमा रहेको छ जसमा ९ वटा सिंचाइ आयोजना मौसमी रूपमा सञ्चालनमा रहेका छन् भने कुल २६ वटा आयोजना बाट १९२० घरधुरी लावान्वित भएका छन् र ८६५ हेक्टर जमिन सिंचित सिंचाइ क्षेत्र अन्तर्गत रहेका छन् । सिंचाई कृषि उत्पादनका लागि अत्यावश्यक पूर्वाधार भएको हुँदा गाउँपालिकाले मुख्य प्राथमिकतामा राखी प्रस्तावित योजनाहरू सफल बनाउन सके कृषि क्षेत्रमा उपलब्धी हाँसिल गर्न सक्ने देखिन्छ ।

६.३.१ समस्या

हिउँदमा सिंचाइको अभावले गर्दा व्यवसायिक कृषिमा असर, नहरहरूको राम्रो व्यवस्थापन हुन नसकेको, सिंचाइका नयाँ प्रविधिहरूको प्रयोग हुन नसकेको, भएको कुलोमा नियमित मर्मत नहुँदा सिंचाई गर्न समस्या ।

६.३.२ चुनौती तथा अवसर

चुनौती

भौगोलिक विविधताका बावजुत सिंचाई आयोजना निर्माण गर्नुपर्ने, सिंचाई को प्राविधिक पक्ष केलाउन विज्ञको आवश्यकता पर्ने, ठुला र व्यवस्था सिंचाई आयोजना निर्माणका लागि लगानी जुटाउनु सिंचाईका मुख्य चुनौती हुन ।

अवसर

प्रशस्त खोला खोल्सी भएकोले डिप बोरिङ, ट्रयुबवेलको राम्रो सम्भावना भएको, वर्षामा आउने पानीलाई संकलन गरेर ड्याम बाँध्न सकिने, नहरलाई ढलान गरी पानी सञ्चालन गर्न सकिने, सिंचाई ताल, पोखरीहरू निर्माण गर्न सकिने, थोपा सिंचाई, फोहोरा सिंचाई तथा प्लास्टिक पोखरी लगायत अन्य वैकल्पिक सिंचाई प्रणालीहरू अवलम्बन गर्न सकिने । सिंचाइ विकास गरी खेतीयोग्य जमिन विस्तार गर्न सकिने तथा प्रति एकाइ जमिन र प्रतिश्रमिक उत्पादकत्व बढाउन सकिने ।

६.३.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

सिंचित त्रिवेणी नगरपालिका, स्वावलम्बी र निर्यातमुखी कृषिको आधार ।

लक्ष्य

सिंचित क्षेत्रको विस्तारसँगै खाद्य पर्याप्तता सुनिश्चित गरि निर्यातमुखी भई आयमा वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

- कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व बृद्धि गर्न भरपर्दो आधुनिक सिँचाई सुविधा उपलब्ध गर्ने ।
- सिँचाई प्रणालीको दिगो तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु ।

प्रतिफल ३.५ सँग सम्बन्धित (सिँचाई रणनीति)

- खेति योग्य जमिनमा सिँचाई सुविधा उपलब्ध गराई उत्पादकत्व र उत्पादनमा बृद्धि गर्ने ।
- उब्जाउ जमीनलाई संरक्षण गर्ने ।
- परम्परागत सिँचाई कुला र नहरहरूको मर्मतसम्भार तथा स्तरोन्नती गरी सुविधायुक्त बनाइने
- हाल सञ्चालित परम्परागत तथा सिँचाई प्रणालीको नक्साङ्कन सहित वस्तुगत विवरण (Profile) तयार पार्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल ३.५ सँग सम्बन्धित (सिँचाई)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
साना सिँचाई, कुलो निर्माण तथा मर्मत, पोखरी निर्माण तथा थोपा सिँचाईका लागि अनुदान उपलब्ध गराइने छ ।	त्रिवेणी सिँचाई पूर्वाधार विकास कार्यक्रम
नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था सुहाउदो सिँचाई प्रविधिको विकास गरिने छ ।	
पर्याप्त सिँचाई नपुगेका कृषि योग्य जमिनमा सिँचाई सुविधा पुर्‍याउन आवश्यक पर्ने पूर्वाधारको विकास गरिने छ ।	
बढी जनसहभागिता जुट्न सक्ने योजनाहरूको निर्माणमा प्राथमिकता दिइनेछ ।	
मुहान तथा जलाधार संरक्षणका लागि प्रत्येक घरपरिवारको सहभागिता सुनिश्चित गर्न “हामी जोगाउँछौ हाम्रो मुहान” कार्यक्रमलाई अभियानको रूपमा बडास्तरमा जागरण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	
सिँचाई आयोजनाको उपभोक्ताहरूको समूह बनाई स्थानीय व्यवस्थापनमा जिम्मेवार बनाइनेछ ।	
विपन्न एवं पिछडिएको क्षेत्रका किसानहरूको आय बृद्धिको लागि स-साना सिँचाई आयोजनाहरू लक्षित कार्यक्रमको रूपमा संचालन गरिनेछ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- खेतीयोग्य जमिनमा १२ महिना पर्याप्त मात्रामा सिंचाई सेवा उपलब्ध भएको हुनेछ र कम्तीमा ५हे. जमीन थोपा सिंचाई प्रणाली र ५हे. जमीन स्प्रिङ्कल सिंचाई प्रणालीबाट सिंचित भएको हुनेछ,
- सम्पूर्ण खेतीयोग्य तथा बाँझो जमिनमा सिंचाई सुविधा पुगेको हुनेछ ।

पूर्वानुमान

- उपरोक्त कार्यनीति कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले पूर्वाधार विकास सम्बन्धी ऐन, नीति, मापदण्ड, कार्यविधि, तथा निर्देशिकाहरू निर्माण गरीसकेको हुनुपर्ने छ ।
- संघ, प्रदेश, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि भएको हुनेछ ।
- वैकल्पिक उर्जाले नगरको उर्जा आवश्यकतालाई धेरै हद सम्म पूरा गरेको हुनेछ ।
- स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिवद्धता, सहभागिता समन्वय, सहकार्य एवं साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ ।
- पूर्वाधार विकास समितिको मातहतमा “त्रिवेणी एकीकृत पूर्वाधार विकास कार्यक्रम” तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरिने छ ।
- पूर्वाधार विकास सम्बन्धित विज्ञको प्रत्यक्ष सहभागितामा नगरपालिकाको पूर्वाधार नीति तथा कार्यक्रम तयार गरिने छ ।

तालिका २१: पूर्वाधार विकास तर्कवद्ध खाका

➤ असर – सडक यातायात, जलश्रोत, ऊर्जा, खानेपानी, भवन, आवास तथा वस्ती विकास, सूचना तथा संचार प्रविधि लगायतका भौतिक एवं सामाजिक पूर्वाधारहरूको गुणस्तरीय निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी सार्वजनिक सेवा सुविधामा विपन्न तथा पछाडि पारिएका वर्ग र समूहको सहज पहुँच बृद्धि हुने							
सडक, पुल तथा यातायात उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			गुष्ट्याईका आधार
				०७९/८०	०८२/८३	०८३/८४	
प्रतिफल ३.१ – नगरपालिकाको सवै वडा केन्द्र, प्रमुख बजार क्षेत्र र पर्यटक स्थलहरू सम्म १२ है महिना सवारी साधन संचालन हुने सडक निर्माण भएको हुनेछ	कालोपत्रे सडक	किमी	NA	२०	५०	७०	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	ग्राभेल सडक	किमी	NA	१८०	२००	२५०	
	धुले सडक	किमी	६६	२५०	२७५	३००	
	पक्की पुल	संख्या	NA	८	१०	१५	
	काठे पुल/ट्रस पुल						

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

	सडक बत्ती	संख्यम	NA	१०	२०	३०	
	कल्भर्ट	संख्या	NA	२०	४५	५०	
	सहायक नदीमा भोलुङ्गे पुल	संख्या	१७	७	१५	२०	
	यातायात सुचारु सडक लम्बाई	किमी	६६	१५०	३५०	५००	
	नगरपालिकामा संचालित ४ पाँचे यातायातका साधन	संख्या	१५	६०	१००	१५०	
	नगर पालिकामा संचालित ३ पाँचे यातायातका साधन	संख्या	०	१०	२०	४०	
	नगरपालिकामा संचालित विद्युतीय यातायातका साधन	संख्या	०	५	१०	२०	
	सडक नालीको लम्बाई	किमी	NA	४०	१००	१५०	
	नियमित मर्मत संभार भएको सडकको लम्बाई	किमी	2	१५०	२००	३००	
	वायोइञ्जिनिरिङ्ग प्रविधी र सडक साइड वृक्षारोपण	किमी	NA	४५	९०	११०	
	व्यवस्थित ढल	मीटर	०	१०००	२०००	४०००	
आवास, वस्ती तथा सार्वजनिक निर्माण उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०७९/८०	०८२/८३	०८३/८४	
प्रतिफल ३.२ सवै प्रकारका आधारभूत सुविधा सम्पन्न आवास, वस्ती विकास, व्यवस्थित र गुणस्तरीय सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माणहरु र निजि घरहरु पालिकाले निर्धारण गरेको मापदण्ड	प्रवर्द्धित तथा सुरक्षित आवास क्षेत्र	संख्या	०	१००	२२०	३५०	
	भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण संबन्धी दक्ष व्यक्ति	संख्या	०	४००	५००	८००	
	भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड	संख्या					

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

अनुसार निर्माण भएक हुनेछन्	अनुसार निर्माण भएका सार्वजनिक भवन तथा संरचना		४				
	भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका आवास घर	संख्या	NA				
विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०७९/८०	०८२/८३		
प्रतिफल ३.३ - नगरपालिकाका सबै घरधुरी लगायत सार्वजनिक क्षेत्र, उद्योग व्यवसाय सञ्चालनमा समेत १२ हे महिना गुणस्तरीय विद्युत सेवा उपलब्ध भएको हुनेछ,							
	विद्युत सेवा पुगेको घरपरिवार	परिवार	३५८५		१००		
	सुधारिएको उर्जा वायोग्यास, एलपि प्रयोग गर्ने	परिवार	१५००	७०००	९०००		
	जडान सौर्य होम प्रणाली र संस्थागत प्रणाली	संख्या	०	६०	८०		
	सुधारिएको वा धुवारहित चुल्हो जडान भएको परिवार	संख्या	०	७०००	९०००		
	खाना पकाउन विद्युत उर्जाको प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	०	१०	३०		
	भूमिगत विद्युतिय तार	मिटर	० %	६	१०		
	नगर क्षेत्रको विद्युतीय क्षमता	कि वा	४५६	१००००	१५०००		
	ग्रामिण क्षेत्रको विद्युतीय क्षमता	कि.वा	४५६	२०००	३०००		
	ट्रांसफर्मर संख्या	संख्या	१७				
सूचना तथा संचार प्रविधि उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		पुष्ट्याईका आधार	
				०७९/८०	०८२/८३		

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

प्रतिफल ३.४ – भरपर्दो, विश्वसनीय एवं गुणस्तरीय सूचना तथा संचार सेवाको विकास र विस्तार भएको हुने	संचारका कुनै एव साधन उपलब्ध परिवार	प्रतिशत	७५	१००	१००	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	इन्टरनेट सेवा प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	२	१५	३०	
	मोबाईल बैंकिङ्क सुविधा लिने जनसंख्या	प्रतिशत	३	२०	४०	
	इ सेवा प्रयोगकर्ता	प्रतिशत	०.५	१०	३०	
	हुलाक सेवा केन्द्र	संख्या	३	२	१	
	पत्रपत्रिका, टेलीभिजन प्रयोग गर्ने	प्रतिशत	५	५०	९९	
	पी.एस.टी.एन टेलिफोन सेवा	संख्या	८९	४०	७०	
सिंचाई उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		मुष्ट्याईका आधार
				०७९/८०	०८२/८३	
प्रतिफल ३.५ कूल खेतीयोग्य जमिनमा १२ महिना पर्याप्त मात्रामा सिंचाई सेवा उपलब्ध भएको हुने	सिंचाई बाट लावान्भित घरपरिवार	परिवार	१९२०	२०००	४०००	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	प्रयोगमा आएका सिंचाई प्रविधि (सतह, पोखरी, ड्रिप, लिफ्ट, थोपा आदी)	संख्या	NA			
	सुचारु सिंचाई आयोजना	संख्या	२६	२	५	
	सिंचाई सुविधा नपुगेको कृषि भूमि	हेक्टर	१७८७	५०००	२०००	
	घट्ट मिल तथा संकलन तथा प्रशोधन केन्द्र	संख्या	११९			
	परमपरागत पानी घट्ट	संख्या	६६			
	सुधारीएको पानी घट्ट	संख्या	३४	४०	५०	
	विद्युतिय मिल	संख्या	१५	२०	२५	

अध्याय सात: वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

सामान्यतया यस खण्डमा वातावरण भन्नाले भौतिक वातावरण भन्ने बुझ्नुपर्दछ । हाम्रो वरपर रहेका प्राकृतिक वस्तुहरू जस्तै वायुमण्डल, भूमि, जल, वनजंगल, जीवजन्तु, वनस्पति, जीवजन्तु र वनस्पतिको प्राकृतिक जीवन चक्र, जलवायु तथा मौसम आदिको अन्तरक्रिया र समग्रताले सृजना गरेको भौतिक अवस्थालाई वातावरण भनिन्छ । मानिसको जीवनचक्र तथा विकासका क्रियाकलापहरू भौतिक वातावरणसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित हुन्छन् । भौतिक वातावरण अनुकूल हुँदा विकासले उपयुक्त गति लिन सक्छ भने भौतिक वातावरण प्रतिकूल र असन्तुलित हुँदा विकास अवरुद्ध हुन्छ । अर्कातर्फ मानिसका क्रियाकलापहरूले प्रत्यक्ष रूपमा भौतिक वातावरणमा असन्तुलन पैदा गर्दछन् । तर दिगो विकासको अवधारणाअनुरूप वातावरणीय सन्तुलनलाई यथेष्ट ध्यान दिइ गरिने विकास निर्माणले वातावरण सन्तुलनमा सहयोग पुऱ्याउनुका साथै त्यो दिगो हुनगई वर्षौवर्षसम्म लाभ लिन सकिने हुन्छ ।

दिगो विकास लक्ष्य सन् २०३० को लक्ष्य नं. १२ मा दिगो उपभोग र उत्पादनको ढाँचा सुनिश्चित गर्ने, लक्ष्य नं. १३ मा जलवायु परिवर्तन तथा यसका प्रभावहरू विरुद्ध लड्न तत्काल कार्य थाल्ने र लक्ष्य नं. १५ मा वनको दिगो व्यवस्थापन गर्ने, मरुभूमिकरण विरुद्ध लड्ने, भूक्षयीकरण रोकेर त्यस्तो प्रक्रियालाई उल्ट्याउने तथा जैविक विविधताको क्षतिलाई रोक्ने उल्लेख गरिएको छ । यी लक्ष्यहरू विश्वव्यापी रूपमा वातावरण सन्तुलनको आवश्यकतालाई टड्कारो रूपमा महशुस गरी तय गरिएका हुन् । स्थानीय स्तरका विकास योजना निर्माण गर्दा दिगो विकास लक्ष्यलाई मध्यनजर गर्नु अनिवार्य भएकोले यी लक्ष्यहरूको प्राप्ति लागि ध्यान दिनु जरुरी छ । गाउँपालिकाको सम्पत्तिको रूपमा रहेका वनजंगल, जलाधार, वनस्पति र वन्यजन्तु, सुरभ्य प्राकृतिक छटा, कृषि योग्य जमिन र उपयुक्त जलवायु यहाँका वातावरणीय आयामहरू हुन् । यी प्राकृतिक सम्पदाहरू नै यस गाउँपालिकाका विकासका आधारहरू भएकोले यिनीहरूको दिगो उपयोग गरी पुस्तौसम्म संरक्षण गर्नु नगरपालिकाको दायित्व भएकाले यस योजनाले वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी निम्न पक्षहरूलाई समेटेछ ।

- वन तथा भू-संरक्षण
- जलाधार व्यवस्थापन
- विपद व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन
- वातावरण संरक्षण

७.१ वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

समस्या र चुनौती

ताल तलैया झरनाहरूको पहिचान र नक्शांकन गर्न नसक्नु, सार्वजनिक जग्गाको उचित व्यवस्थापनमा चुनौती हुनु, पानी मुहान संरक्षण, पोखरीको संरक्षण तथा वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्न नसक्नु, आगलागी, चोरीनिकासी तथा चरीचरण नियन्त्रण हुन नसक्नु, नदि नियन्त्रण, पहिरो नियन्त्रण, गल्छि रोकथाम हुन नसक्नु, खोलाहरूको किनार संरक्षण, सडक किनारमा नालाको व्यवस्थापन, सार्वजनिक जग्गा वृक्षारोपण, नदि उकास गरि जमिनलाई उपयोगमा ल्याउन र जलाधार क्षेत्रको उचित संरक्षण गर्न नसक्नु, भूक्षय तथा खाली जमिनमा वृक्षारोपण नहुनु, नदी किनार

तटवन्धन हुन नसक्नु वन तथा जैविक विविधता क्षेत्रका प्रमुख समस्या तथा चुनौती हुन । त्यसैगरी फोहर मैला विर्सजन स्थल उचित नभएको, फोहोरको वर्गीकरण नगरी व्यवस्थापन हुनु, फोहर मैला प्रशोधन नहुनु वतावरण तथा स्वच्छताका प्रमुख चुनौती हुन ।

अवसर

- सामुदायिक वन कार्यक्रमलाई आय आर्जन तथा गरीबी निवारणमा जोड्न सकिने,
- नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वनहरूलाई थप विकसित र सबल बनाउन सकिने,
- खाली रहेका सार्वजनिक जग्गा, ऐलानी जग्गाहरूलाई वनको रूपमा विस्तार गर्न सकिने,
- जडिबुटीको व्यावसायिक उत्पादन र प्रशोधन गर्न सकिने,
- वैज्ञानिक भू-उपयोग योजना तथा भू-संरक्षण कार्यक्रम लागू गर्न सकिने ।

दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

जल, जमिन, जंगल र जडीबुटीको दिगो संरक्षण तथा सदुपयोग मार्फत दिगो समृद्धि हासिल गर्ने ।

लक्ष्य

नगरपालिकालाई वातावरण सन्तुलित हरित क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने ।

उद्देश्य

- वन क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापन गरी नगरपालिकाको आर्थिक श्रोतको प्रमुख आधार बनाउनु
- वनको दिगो विकास सुनिश्चित गर्नु

रणनीतिहरू

प्रतिफल ४.१ सँग सम्बन्धित (वन/हरियाली तथा जैविक विविधता रणनीति)

- वन पैदावरमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्दै त्यसमा आधारित उद्यमशिलता र रोजगारी बृद्धि गर्ने,
- उत्पादनमुखी व्यवस्थापनका माध्यमबाट नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धिको दिगो स्रोतका रूपमा वन क्षेत्रको विकास गर्ने,
- पानीका मूल सुकाउने प्रजातिका विरुवाहरूको पहिचान गरी तिनीहरूलाई उत्पादनशील फलफूल तथा पानीका मुहान संरक्षणमा सहायक बोट विरुवाले प्रतिस्थापन गर्दै जाने,
- राष्ट्रिय नीति र कानून बमोजिम संरक्षित वनस्पति र वन्यजन्तुको उत्पादन वा सिधै निकासी वा ओसारपसार नियन्त्रण गर्न स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गरी स्थानीय संयन्त्र निर्माण गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल ४.१ सँग सम्बन्धित (वन/हरियाली तथा जैविक विविधता)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
नगर क्षेत्रको वन, जैविक विविधता तथा प्राकृतिक स्रोतहरूको व्यवस्थापन गर्न आवश्यक नीति, मापदण्ड तयार गरिनेछ ।	सहभागितामूलक वन तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम
नगरपालिका क्षेत्रभित्र पर्ने सामुदायिक वनलाई पर्यापर्यटन केन्द्रका रूपमा विकास गरिनेछ ।	
प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा वन तथा जैविक विविधता अध्ययन, सर्वेक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र, संग्राहलय, तथा उद्यान स्थापनाका लागि आवश्यक तयारी गरिनेछ ।	
समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत वन तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण गरिनेछ ।	
प्रत्येक वनजंगल क्षेत्रलाई लक्षित गरी कम्तीमा “एक वन एक नर्सरी” को स्थापना गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ।	
स्थानीय “वन ऐन” जारी गरी वनको प्रभावकारी संरक्षण गर्ने ।	पर्यटन उन्मुख वन संपदा प्रवर्द्धन कार्यक्रम
नगरक्षेत्रका विशेष संरक्षण क्षेत्र छुट्याई महत्वपूर्ण पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण गरिनेछ ।	
गैर काष्ठ वन पैदावरको खेती विस्तार तथा वजारीकरण गरिनेछ ।	
नगरपालिकालाई पुष्पजन्य वनस्पतीको केन्द्र बनाईनेछ ।	
वन्यजन्तुबाट मानव वस्ती र खेतीपातीमा हुने आक्रमण र मानवबाट वन्यजन्तुको वासस्थानमा हुने अतिक्रमण कम गर्ने ।	
वन्य जन्तु पालन, प्रजनन तथा व्यवसायिकरण गर्न नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।	
वन क्षेत्रमा हुने आगलागी तथा अतिक्रमणलाई रोक्न आवश्यक प्राविधिक क्षमताको व्यवस्था गरिनेछ ।	
वन क्षेत्र कम भएका वडाहरूमा कृषि वनको विकासमा जोड दिईनेछ ।	
काठजन्य वस्तुको उत्पादन, प्रशोधन उपभोगमा विविधिकरण र प्रविधि विकास गरी नयाँ रोजगारी तथा उत्पादनका क्षेत्र सिर्जना गर्ने ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

दिगो वन व्यवस्थापन सुनिश्चित हुनेछ । जैविक विविधताको संरक्षण भएको हुनेछ । भू संरक्षणका नमुना क्षेत्रहरूको संख्यामा उल्लेख्य वृद्धि हुनेछ । हरित क्षेत्र विस्तार हुनेछ ।

७.२ जलाधार तथा भूमि संरक्षण

अवसर

- सिमसार क्षेत्रहरूको पहिचान गरी तिनीहरूको संरक्षण र विकास गर्न सकिने,
- पानीका मुहानहरूमा वृक्षारोपण गरी जलसम्पदाको संरक्षण गर्नुपर्ने,
- खोला, नाला, पोखरी संरक्षण तथा वृक्षारोपण, तटबन्ध गरी विपत जोखीम न्यूनीकरण गर्न सकिने,
- वन, जलाधार र भू-संरक्षणका लागि दिगो रूपमा दीर्घकालीन कार्यक्रमहरू निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न सकिने ।

दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

दीर्घकालिन सोच

त्रिवेणी नगरपालिकाको जल सम्पदालाई उच्चतम सदुपयोग गरी दिगो विकास हासिल गर्ने ।

लक्ष्य

नगरपालिकाको जलाधार क्षेत्रको दिगो संरक्षण गरी जलसम्पदामा आत्म निर्भर बन्ने ।

उद्देश्य

जलाधार क्षेत्रको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने ।

प्रतिफल ४.२ सँग सम्बन्धित (जलाधार तथा भूमि संरक्षण रणनीति)

- एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन मार्फत जल, जमिन, जंगलको संरक्षण गर्दै भूमिको उत्पादकत्व वृद्धि गरी त्यसमा आश्रित जनताको जिवनस्तर उकास्ने,
- जलाधार व्यवस्थापन योजना निर्माण गरी भू क्षमता वर्गीकरण अनुसार भू-उपयोग गर्ने,
- सम्पूर्ण पानीका मुहानहरू, जलाधार क्षेत्र तथा सिमसार क्षेत्रको पहिचान तथा नक्साङ्कन गरी विस्तृत प्रोफाइल तयार गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल ४.२ सँग सम्बन्धित (जलाधार तथा भूमि संरक्षण)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
-----------	-----------------

नगरपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने सार्वजनिक पोखरीहरुको चार किल्ला निर्धारण गरि तिनको संरक्षण, सम्बर्द्धन र दीगो उपयोग गरिनेछ ।	त्रिवेणी जलाधार संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम
नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सम्पूर्ण जलाधार क्षेत्रका तथ्याङ्क अद्यावधिक गरिनेछ । साथै जलाधार क्षेत्रमा हुने अतिक्रमण हटाउन आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।	
पर्याप्त मात्रामा जलाधार नभएका वडाहरुलाई दृष्टिगत गर्दै आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।	
निजी क्षेत्रको संलग्नतामा जलाधार क्षेत्र उपयोग गरी आर्थिक दिगो पर्यटन, कृषि र उद्योग क्षेत्रका कार्यक्रम संचालन गर्न अन्तरक्रिया गर्ने ।	
जलाधार तथा सार्वजनिक भूमिलाई पर्यटकीय आकर्षणको केन्द्र बनाईनेछ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरु

- जलाधार प्रतिकूल जंगल प्रतिस्थापन भई जलाधार संरक्षण हुने वनस्पतियुक्त वनमा परिणत हुनेछन् ।
- नगरपालिकामा रहेका सम्पूर्ण जलाधार क्षेत्रको नक्साङ्कन भएको हुनेछ ।
- जलाधार क्षेत्रहरुमा जलाधार संरक्षण विरुद्ध हुने मानवीय क्रियाकलापहरु जस्तै: वनजंगल फँडानी, निर्माण र अतिक्रमणलाई पूर्णत निषेध गरिएको हुनेछ ।
- प्रत्येक जलाधार क्षेत्रमा संरक्षण कार्यक्रमहरु लागू भई नियमित वृक्षारोपण, तार जाली, बाँध निर्माण, पोखरी निर्माण, भू-संरक्षण तथा क्षयीकरण रोक्ने परम्परागत विधिको प्रयोग जस्ता क्रियाकलापहरु संचारु भएका हुनेछन् ।

प्रतिफल ४.३ सँग सम्बन्धित (वातावरणीय स्वच्छता र सुन्दरता रणनीति)

- एक घर एक बिरुवा, तथा एक वडा एक आयुर्वेदिक वनस्पती उद्यान कार्यक्रम लागु गर्ने,
- स्वास्थ्य सफा तथा हरित लाई मुर्त रुप दिने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल ४.३ सँग सम्बन्धित (वातावरणीय स्वच्छता र सुन्दरता)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
नगरपालिकाक्षेत्र भित्र पूर्वाधार निर्माण गर्दा वातावरण संरक्षण र दिगो विकासलाई ध्यानमा राखी वातावरणमैत्री कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका	त्रिवेणी वातावरणीय स्वच्छता र

साथ अगाडी बढाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।	सुन्दरता कार्यक्रम
नगरपालिका क्षेत्र भित्र प्राकृतिक तथा मानवीय कारणले हुन सक्ने क्षतीलाई न्युनिकरण गर्न आवश्यक पर्ने स्रोत, साधन र जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिईनेछ ।	
नगरपालिकामा उत्सर्जित ठोस फोहरलाई गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रसँग साझेदारीमा व्यवसायिकीकरण गर्दै व्यवस्थापन गरिनेछ ।	
नगरपालिका भित्र पुराना गाडीहरु सञ्चालनलाई निरुत्साहित गर्ने नीति लिइने छ भने विद्युतिय गाडी सञ्चालनमा प्राथमिकता दिईनेछ ।	
जमिनको उपयोगिताको आधारमा भु उपयोग नीति निर्माण गरिनेछ ।	
गैसस र अन्य संघ संस्थासँग समन्वय गरी पूर्ण सरसफाई अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।	
प्लाष्टिकजन्य सामग्री लगायत वातावरण प्रदुषित गर्ने दैनिक प्रयोगका सामग्रीको प्रयोगलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।	
नगर क्षेत्रभित्र भएर वग्ने पानीका स्रोतको स्वच्छता कायम राख्न आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।	
गोबर ग्याँस, सुधारिएको चुलो, विद्युतिय चुलो जस्ता कम खर्चिला तथा वातावरणीय रुपमा अनुकुल प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिईनेछ ।	
पालिका स्तरको जलवायु नीति निर्माण गरी कायान्वयनमा ल्याईनेछ ।	
जलवायु अनुकुल रैथाने प्रविधिको पहिचान गरि विकास र विस्तार गरिनेछ ।	
जलवायु परिवर्तनबाट उत्पन्न समस्या निराकरण र जोखिम न्यूनिकरण तथा स्थानीय अनुकुलनको उपायहरु अवलम्बन गरी जनकेन्द्रीत सेवा विकासको अवसरमा वृद्धि गरिनेछ ।	

७.३ विपद व्यवस्थापन

भौगोलिक जटिलताका कारण नेपाल प्राकृतिक प्रकोपको उच्च जोखिम क्षेत्रमा रहेको छ । नेपालमा बर्सेनि प्राकृतिक प्रकोपका कारण ठूलो मात्रामा जनधनको क्षति हुने गरेको छ । नेपालमा २०७२ सालको महाभूकम्पको पीडा अझै ताजा नै छ । त्रिवेणी नगरपालिका पनि प्राकृतिक प्रकोपको दृष्टिकोणले संवेदनशील अवस्थामा रहेको छ । यस नगरपालिकामा विशेषगरी बाढी, नदी कटान, हावाहुरी, असिना, चट्याङ, अनावृष्टि, डढेलो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरू देखापर्दै आइरहेका छन् । हाल कोभिड—१९ ले जीवन थप जटिल बनाएको छ । यस्ता प्रकोपहरू सामान्यतया पूर्ण नियन्त्रण गर्न नसकेपनि प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरी जनधनको क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ । यसका लागि नगरपालिकाले विपद् व्यवस्थापन पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार पारी लागू गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

प्रतिफल ४.४ सँग सम्बन्धित (विपद व्यवस्थापन रणनीति)

- विपद व्यवस्थापनको योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने,
- खुल्ला क्षेत्र पहिचान तथा अभिलेखाङ्कन कार्य गर्ने,
- जोखिमयुक्त क्षेत्रमा अनिवार्य बिमाको व्यवस्था गर्ने ।

निर्दिष्ट कार्यनीति

प्रतिफल ४.४ सँग सम्बन्धित (विपद व्यवस्थापन)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
पालिका र वडा स्तर विपद व्यवस्थापन समिति गठन गरि विपद व्यवस्थापन योजना तयार गरि कार्यान्वयन गरिनेछ ।	त्रिवेणी विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रम
विपद व्यवस्थापन र जोखिम न्यूनीकरण कोष प्रत्येक वडामा खडा गरिनेछ ।	
नगरपालिका क्षेत्रमा जोखिमपूर्ण क्षेत्रहरू पहिचान गरि आश्रय स्थल, पूर्व तयारी, विपद व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम, तथा आपतकालिन सामग्रीहरूको भण्डारण गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।	
तटबन्ध तथा स्पर निर्माण गरिएको क्षेत्रमा वृक्षारोपण कार्यक्रम गरिनेछ ।	
विपद् व्यवस्थापनकालागि विपदपूर्व तथा विपद पश्चातगर्नु पर्ने सचेतना तथा प्रतिकार्य योजना तयार गरिनेछ ।	
विपद तथा उच्च जोखिममा परेका घर परिवारलाई तत्काल राहत	

उद्धार र पुनर्स्थापना सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	
प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम, न्यूनिकरण गर्न पूर्व सूचना तयारी, उद्धार, राहत एवम् पुनर्स्थापना गरिनेछ ।	
समुदायमा आधारित विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा विपद् व्यवस्थापनको योजना तर्जुमा गरिनेछ ।	
भौतिक संरचनाहरूको वृद्धि एवम् कमजोर संरचनाको पुनर्स्थापना गरी समुदायको विपद् प्रतिरोधि क्षमता वृद्धि गरिनेछ ।	
संक्रामक रोग तथा महामारीबाट बच्ने उपायहरूका बारेमा स्थानीय सञ्चार माध्यमहरूबाट जनचेतनामूलक सन्देश नियमित रूपमा प्रवाह गर्ने ।	
सुरक्षा निकाय अन्तर्गत शसस्त्र प्रहरी, नेपाली सेना र नेपाल प्रहरीसँग समन्वय गरी विपद्को समयमा तम्तयार रहने संयन्त्र निर्माण गर्ने ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

विपद् जोखिम नक्साङ्कन भएको हुने । भौतिक संरचनाहरू मापदण्ड बमोजिम विपद् प्रतिरोधी भएको हुने, विपद् पूर्वानुमान तथा पूर्वसूचना प्रणाली प्रभावकारी भएको हुने, विपद्सम्बन्धी नीति तथा योजना बनेको हुने र विपद्बाट हुने क्षतिमा न्यूनिकरण भएको हुनेछ ।

विपद् पश्चात

- विभिन्न रोगव्याध तथा महामारी फैलन सक्ने जोखिमको पूर्वानुमान गरी जनचेतना फैलाउने,
- महामारीको सामना गर्न आवश्यक चिकित्सक, स्वास्थ्यकर्मी तथा औषधीसहितको स्वास्थ्य उपचार टोलीको प्रबन्ध गर्ने,
- सामुहिक भोजनको लागि भण्डारा (Common Mess) सञ्चालन गर्ने,
- सुरक्षित पिउने पानी, खाद्यान्न, औषधी, कम्बल, त्रिपाल, भाँडाकुडा लगायत लत्ताकपडाको आपूर्तिको व्यवस्था मिलाउने,
- मनोसामाजिक परामर्श टोली परिचालन गर्ने,
- आवास पुनर्स्थापना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- भत्केका विद्यालय, अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी लगायत सार्वजनिक संरचनाहरूको पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना गर्ने,

- पोषणयुक्त आहारको प्रबन्ध गरी बालबालिका, सुत्केरी, गर्भवती, वृद्धवृद्धा, अनाथ, अपाङ्गहरूलाई प्राथमिकता दिने,
- अस्थायी प्रकृतिका सेवा केन्द्रहरूको व्यवस्था गर्ने,
- अस्थायी शौचालयहरूको निर्माण गर्ने ।

तालिका २२: वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन तर्कवद्ध खाका

	➤ असर – वन, जैविक विविधता, भू तथा जलाधार क्षेत्र एवं वातावरणको संरक्षण, सम्बर्द्धन एवं प्रवर्द्धन गर्दै त्यसको दीगो उपयोग, र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरी जीविको पार्जनका अवसरहरू वृद्धि गर्दै विपद व्यवस्थापन गर्ने					
वन तथा जैविक विविधता उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		पुष्ट्याईका आधार
				०७९/८०	०८२/८३	
प्रतिफल ४.१ – नदी किनार तथा पर्ती जमिनमा सामुदायिक वन विकास तथा जैविक विविधता संरक्षण र वैज्ञानिक दिगो वन व्यवस्थापनबाट समुदायको वन पैदावार सम्बन्धि माग सम्बोधन भएको हुनेछ	वनको संचिती दर (मि ^२ /हेक्टर)	प्रतिशत	N/A			➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	वन प्रजाती प्रति हेक्टर	संख्या	३५	३	५	
	व्यवस्थित सामुदायिक तथा कबुलियती वन क्षेत्र	हेक्टर	१४१८.५९	१५५०	१६५०	
	निजी वन क्षेत्र	हेक्टर	०	५०	७०	
	वृक्षारोपण क्षेत्र	हेक्टर	३०	३००	५००	
	आयमूलक कार संचालित वन क्षेत्र	हेक्टर	N/A	३०	५०	
भूमी तथा जलाधार उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		पुष्ट्याईका आधार
				०७९/८०	०८२/८३	
प्रतिफल ४.२ – जलाधार क्षेत्र, नदी उकास, सार्वजनिक र एलानी जग्गाको पहिचान गरि सामुदायिक, दलित भूमिहीन						➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन
	संरक्षित खेतवारी क्षेत्रफल	हेक्टर	२११७	९०००	९५०००	

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

समुदायको समुह गठन गरी जलाधार नदी उकास क्षेत्रमा, सार्वजनिक जग्गामा बन तथा गैर कास्थ बन पैदावार खेती, बगर खेती तथा बाटो किनारमा वृक्षा रोपण गरि त्यसको संरक्षण भएको हुनेछ	प्रयोग गरिएको जलस्रोतसँग कुनै जलस्रोतको अनुपात		१:३	२:३	३:३		➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन ➤ विपद जोखिम पार्श्वचित्र
	पुनर्स्थापित क्षतिग्रस्त भूमिको क्षेत्रफल	हेक्टर					
	नदी नियन्त्रण उकासबाट संरक्षित जमीन	हेक्टर	२०० हेक्टर	७००	८००		
	नदी नियन्त्रण लम्बाइ	किमी	१	७०	१००		
	स्पर तथा बाँध चेकड्याम	किमी	२०० मि.	२ किमी	४ किमी	७ किमी	
	संरक्षित भू-क्षय बाढी संवेदनशील क्षेत्र	हेक्टर	९०	६५	५५	२५	
	संरक्षित र व्यवस्थित तालतलैया सिमसार क्षेत्र	संख्या	१	१०	१५	२०	
	वायोइन्जिनियरिङ प्रविधि प्रयोग संरचनाको लम्बाइ	किमी	N/A	५ किमी	१० किमी	१२ किमी	
वातावरण तथा स्वच्छता उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)		०८३/८४ सुप्टयाईका आधार	
				०७९/८०	८१/८२		
प्रतिफल ४.३ - जलवायु अनुकुलतामा अभिवृद्धि गर्दै पर्यावरणीय स्वच्छताकालागि फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन भएको हुने फोहोर मैलाबाट रोजगारी सिर्जना गर्ने	मनोरञ्जनस्थल, पार्क र हरित क्षेत्र	संख्या	६	१०	१२	१३	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	प्रयोग भएको फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रणाली	संख्या	१४.६१	३	५		
	कम्पोस्ट-विन गावेँज-पिट प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	६४.६१	३०००	५०००		
	नियमित सरसफाइको अभ्यास गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	९९	०	०	०	
	हात धुने स्थानमा साबुन पानीको व्यवस्था भएको	प्रतिशत	७४.९२	८५	९५	१००	

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

	घरधुरी						
	घरभित्रको धुवाँमुत्त घरधुरी	प्रतिशत	७०%	९९	१००	१००	
जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन उपक्षेत्रको उद्देश्य	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७७/७८ सम्मको अवस्था)	लक्ष्य (सम्मको अवस्था)			
				०७९/८००८२/८३			
प्रतिफल ४.४ - जलवायु परिवर्तन बाट हुने असर बारे समुदायलाई सचेतना अभिर्द्दी गराई अनुकुलानका उपायहरु कार्यन्वयन क साथै फोहर मैलालाको उचित व्यवस्थापन भएको हुनेछर प्राकृतिक विपदबाट हुने जोखिम तथा क्षति न्यूनीकरणको न्यूनीकरणका लागि विपद व्यवस्थापन योजना निर्माण गरि समुदायस्तरमा कार्यन्वयन गरिनेछ ।	सुरक्षित, एकीकृत व्यवस्थित वस्ती/आवास क्षेत्र	संख्या				➤	➤ नगरपालिका वस्तुगत विवरण(प्रोफाइल) ➤ अध्ययन प्रतिवेदन ➤ मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ➤ प्रगति/अनुगमन प्रतिवेदन
	विपदबाट भएको वार्षिक क्षती (जग्गा संरचना, बाली नाली पशु र अन्य सम्पत्ती)	रु. हजार	१ करोड	५० लाख	२० लाख		
	खुल्ला क्षेत्र र स्थान	संख्या	३	१५	२०		
	तालिम प्राप्त स्वयंसेवक	संख्या	८८९	१३००	१५००		
	विपद् व्यवस्थापन स्थानीय कोष (हजारमा)	रु.					
	विपद् व्यवस्थापनम क्रियाशील संघ/संस्थाहरु	संख्या	१				

अध्याय आठ: संस्थागत विकास तथा सुशासन

सुशासन तथा संस्थागत विकास

वास्तविक रूपमा असल शासनको स्थापना गर्न सकेमात्र जनस्तरमा सेवा प्रवाहको प्रभावकारिता रहन्छ । राज्यले लिएको नीतिअनुरूप असल शासनका प्रमुख आयामहरूमा सार्वजनिक प्रशासनमा पारदर्शिता, निष्पक्षता, भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी, शासन शुलभता र सहजता महत्वपूर्ण आयामहरू हुन् । यी आयामहरूको स्वस्थ विकास र सुनिश्चितता गर्न सकेको खण्डमा सङ्घीय संविधानको मर्मअनुरूप जनताको घरदैलोमा राज्यद्वारा प्रदान गरिने सेवा र सुविधा पु-याउन सकिन्छ ।

नगरपालिकाले कार्यालयहरूमा नागरिक वडापत्रको व्यवस्था, कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम, नागरिक भेला, सार्वजनिक सुनुवाइ, सामाजिक परीक्षण, अनुगमन तथा नियन्त्रण कार्यप्रणालीलाई चुस्त, व्यवस्थित तथा पारदर्शी बनाउनु आवश्यक छ ।

८.१ संस्थागत विकासका संभावना तथा अवसर

संघीय संरचना अनुसार गठीत स्थानीय सरकार आफैँ संवैधानिक रूपमा अधिकार प्राप्त सार्वभौम सरकार भएकाले नगरपालिकाले पनि आफ्नो परिस्थिती अनुसारको संस्थागत संरचनाको निर्माण गरी शासकीय अवस्थालाई चुस्त बनाउन सक्ने देखिन्छ ।

अर्को तर्फ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ अनुसार नगरपालिकाले आन्तरिक राजस्व सुधारकालागि राजस्व सुधार कार्य योजना बनाई कार्यान्वयन गर्न सक्ने, ऋण लिन सक्ने तथा नीजि क्षेत्रसँगको सहकार्यमा लगानी परिचालन गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ । जसले गर्दा नगरपालिकाले आन्तरिक राजस्व बृद्धिका लागि आफैँ पहल गर्न सक्ने अवसर प्राप्त गरेको छ ।

संविधान प्रदत्त अधिकारको प्रयोग गरेर नगरपालिकाले सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वयमा आधारमा अन्तरपालिका, प्रदेश र संघीय सरकारसँग मात्र होईन समावेशी सहभागिताका आधारमा स्थानीय समुदायहरूसँगको सहकार्यमा सामाजिक तथा आर्थिक विकासका कामहरूलाई तिब्रता दिन सक्छ । त्रिवेणी नगरपालिकाका लागि संविधानले धेरै राजनीतिक अवसर दिएको छ । त्यसलाई सहीरूपमा पहिचालन गर्न सकेको खण्डमा सामाजिक तथा आर्थिक परिवर्तनका धेरै कामहरू गर्न सक्ने देखिन्छ ।

८.२ संस्थागत विकासका समस्या र चुनौति

नगरपालिकाले गरेका काम कारवाहीको पारदर्शिता, जवाफदेहिता तथा उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्न सार्वजनिक सुनुवाई तथा परीक्षण हुने गरेको भएपनि सेवा प्रवाहमा त्यस्को प्रभाव कम देखिनु, नगरपालिकामा निरीक्षण, अनुगमन र मूलाङ्कन गर्ने दक्ष संयन्त्र नहुनु, व्यवस्थित र प्रभावकारी सुचना प्रणाली नहुनु जवाफदेहिता तथा पारदर्शितासँग जोडिएका समस्या तथा चुनौती हुन ।

त्यसै गरी दक्ष कर्मचारी तथा विषय विज्ञको अभाव, जनप्रतिनिधिमा पर्याप्त विषयगत ज्ञानको अभाव, पालिकाले योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनमा परिवर्तित राजनीतिक संरचनालाई पूर्ण रूपमा आत्मसाथ गर्न नसक्नु, कर्मचारी

प्रशासन र जनप्रतिनिधि बीचको बुझाईमा एकरूपता हुन नसक्नु मानव संसाधनसँग सम्बन्धित समस्या तथा चुनौती हुन् ।

अर्को तर्फ योजना छनौट तथा कार्यान्वयन प्रभावकारी नहुनु, नियमित अवलोकन, निरीक्षण, अनुगमन संयन्त्रको अभाव, विद्यमान कर प्रणाली व्यवहारिक नहुनु, पेशकी फछ्छौट नहुनु, बरुजु नियमित नहुनु र लेखा समितिबाट आन्तरिक लेखा परीक्षण नहुनु, र एका तर्फ सात तहको योजना निर्माण प्रकृया र अर्को तर्फ ऐनद्वारा निर्देशित आवधिक योजना तथा मध्यकालिन खर्च संरचनाको सैद्धान्तिक आधार पालिकाको वित्तिय श्रोत परिचालन र योजना व्यवस्थापन सम्बन्धि समस्या तथा चुनौती हुन् ।

प्रशस्त सम्भावना तथा अवसर हुदाँ हुदैँ पनि त्रिवेणी नगरपालिकामा केही दीर्घकालीन महत्व राख्ने समस्या तथा चुनौती छन् । संघीय पद्धतिमा रुपान्तरण भै सकेको सन्दर्भमा नगरपालिकाले सरकारको हैसियतमा काम गर्नुपर्ने हुन्छ जुन आफैमा चुनौतीपूर्ण छ । संविधान प्रदत्त २२ वटा एकल अधिकार र संघ प्रदेश र स्थानीय तहका १५ वटा साझा अधिकारलाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकासँग पर्याप्त ऐन तथा नीतिहरू बनिसक्नु पर्ने हुन्छ भने साझा अधिकारका सूचि अन्तर्गतका बिषयस्तुमा ऐन तथा नीतिहरू बनिसक्नु पर्ने हुन्छ । तर ऐन तथा नीति निर्माण तीनै तहका लागि चुनौतीपूर्ण बनेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालनकालागि आवश्यक पर्ने विज्ञ समूहको अभाव, राजनीतिक नेतृत्व र कर्मचारी प्रशासन विच संघीय परिपाटी सम्बन्धि बुझाईको कमी, ठूला र उच्च प्रविधियुक्त परियोजना सञ्चालनका लागि दक्ष जनशक्तिको अभाव आदि त्रिवेणी नगरपालिकाको लागि पनि चुनौतिपूर्ण नै देखिन्छ ।

८.३ दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

सोच

“चुस्त तथ्याङ्क तथा वित्तीय व्यवस्थापन, त्रिवेणी नगरपालिकाको सरोकार जनमुखी सरकार”

लक्ष्य

नगरपालिकाले समावेशी सहभागीता मुलक प्रक्रिया मार्फत विकासका योजनाहरू तर्जुमा एवम् सुशासन र सामाजिक उत्तर दायित्वको अबधारणालाई अबलम्बन गर्दै श्रोतको अधिकतम परिचालनबाट नागरिक तथा सेवाग्राहीहरूलाई सहज रुपमा गुणस्तरीय एवं प्रभावकारी सेवा प्रदान गर्ने ।

उद्देश्य

- संघिय, प्रादेशिक तथा स्थानीय ऐन, कानूनको परिपालनाबाट सेवाप्रवाहमा प्रभावकारीता एवं सुशासन अभिवृद्धि भएको हुनेछ,
- प्रभावकारी सँगठन संरचना निर्माणका साथै संस्थागत क्षमता विकास भई गुणस्तरीय सेवा प्रवाहमा अभिवृद्धि भएको हुनेछ,
- नगरपालिकाको दीगो र नियमित प्राप्त हुने सक्ने वित्तीय श्रोतको पहिचान भई अधिकतम उपलब्धी हुने क्षेत्रहरूमा श्रोत परिचालन भएको हुनेछ,

- स्थानीय योजना तर्जुमा एवं कार्यान्वयनमा व्यापक जनसहभागिता र अनुगमन नतिजामूलक र प्रभावकारी भएको हुनेछ ।

प्रतिफल ५.१ सँग सम्बन्धित (सुशासन)

- प्रशासनिक संयन्त्रको मनोबल उच्च राख्न आवश्यक पर्ने संयन्त्रको नीतिगत व्यवस्था, त्यसको कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने,
- स्थानीय परिप्रेक्ष्य र आवश्यकताका आधारमा कानून निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने,
- “भ्रष्टाचार विरुद्ध शून्य सहनशीलता” को नीति अवलम्बन गरिने ।

प्रतिफल ५.२ सँग सम्बन्धित (संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास)

- “स्मार्ट कर्मचारी प्रशासन”को संरचनात्मक व्यवस्था र जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको क्षमता बृद्धी गर्ने ।

प्रतिफल ५.३ सँग सम्बन्धित (वित्तीयस्रोत परिचालन)

- आन्तरिक राजस्व प्रणालीलाई पारदर्शी र सुदृढीकरण गर्ने,
- सार्वजनिक, निजी तथा स्थानीय समुदायको सहभागितामूलक प्रकृयाबाट स्रोत परिचालनको मोडालिटी बनाउने ।

प्रतिफल ५.४ सँग सम्बन्धित (योजना व्यवस्थापन)

- समावेशी सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया, सामाजिक उत्तरदायित्व तथा जवाफदेहिताका बिधिहरूको कार्यान्वयनलाई संस्थागत गर्ने ।

८.४ कार्यनीति

क) बहुआयामिक कार्यनीति

- नगरपालिकाको संस्थागत सुधारकालागि सुशासन तथा संस्थागत विकास मातहत “संस्थागत विकास कार्यक्रम” सञ्चालन गरिनेछ ।
- नगरपालिकामा विषय क्षेत्रगत विज्ञको स्थाई संरचना निर्माण गरिनेछ ।

ख) निर्दिष्ट कार्यनीति (प्रतिफल ५.१ सँग सम्बन्धित (सुशासन, ऐन नियम, कानून, नीति तथा जवाफदेहिता उपक्षेत्रको उद्देश्य)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
नेपालको संविधान, अनुसूची -८ र स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा उल्लेख भए अनुसार स्थानीय तहको काम, कर्तव्य र अधिकारसँग सम्बन्धित विषयहरूमा आवश्यक पर्ने	संस्थागत विकासका लागि नीतिकार्यक्रम तथा योजना तर्जुमा कार्यक्रम

ऐन, नियम, निर्देशिका र कार्यविधि तर्जुमा गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।	
विगत आर्थिक वर्षमा भएका ऐन, नियम, निर्देशिका, मापदण्ड र कार्यविधिहरूको आवश्यकता अनुसार संशोधन तथा परिमार्जन गर्ने र यसको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।	
नगरपालिकाको न्याय प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन न्यायीक समिति अन्तर्गत सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञको संलग्नतालाई सुनिश्चित गरिनेछ ।	
सुशासन तथा ऐन कानुन जवाफदेहिताको लागी गुनासो सुनवाई योजनाको सुपरीवेक्षण गरिनेछ ।	
सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा र सुशासन स्थापनामा समस्याको रूपमा रहेको “भ्रष्टाचार विरुद्ध शून्य सहनशीलता” को नीति अवलम्बन गरिनेछ । जनप्रतिनिधि, राष्ट्रसेवक कर्मचारी, उपभोक्ता समिति लगायत सबै निकायलाई नागरिक प्रति उत्तरदायी बनाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।	
प्रत्येक वडामा कानुन व्यवसाहीको परामर्शदाताको गरिनेछ ।	
कैलाशमाण्डौ डाँडामा प्रहरी चौकि स्थापना गरिनेछ ।	
नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरूलाई सूचना प्रविधि युक्त बनाइनेछ । सेवा प्रवाहको प्रभावकारीतालाई नियमित रूपमा अनुगमन गर्न सामाजिक सञ्जाललाई जनतासँग स्थानीय सरकार जोड्ने माध्यमको रूपमा प्रयोग गरिनेछ ।	प्रविधिमैत्री सुशासन कार्यक्रम
सामाजिक सुरक्षा भत्ता लगायत स्थानीय सरकारले दिने सम्पूर्ण सेवा सुविधालाई आधुनिक सूचना प्रविधि प्रणालीसँग आवद्ध गरी सेवालाई मितव्ययी बनाइनेछ ।	
नगरपालिकाको निर्णय प्रकृत्यामा स्थानीयको सहभागितालाई	

सुनिश्चित गर्न सुचना प्रणाली तथा सामाजिक सञ्जालको प्रयोग गरिनेछ ।	
वाल, अपाङ्ग तथा महिलामैत्री स्थानीय शासन कायम गर्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।	
नगरपालिकाका मुख्य मुख्य बजार क्षेत्रमा सिसि टि.भि. जडान गरी अपराध नियन्त्रण तथा शान्ति सुरक्षा कायम गर्न सहजिकरण गरिनेछ ।	

प्रतिफल ५.२ सग संबन्धित (संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
नगरपालिकाको जनशक्ति व्यवस्थापनका लागि संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वे गरी तदअनुरूप संस्थागत संरचना निर्माण गरिनेछ ।	संस्थागत संरचना तथा मानव संसाधन विकास
दरबन्दी र आवश्यकतानुसारको कर्मचारी व्यवस्थापनको लागी संघ तथा प्रदेशमा पहल गरिनेछ र क्षमता विकासको लागी तालिम प्राप्त जनशक्तिको व्यवस्था मिलाईनेछ ।	
नगरपालिका सबै वडा कार्यालयलाई भौतिक सुविधा सम्पन्न बनाईनेछ ।	
नगरपालिकाद्वारा तर्जुमा भएका ऐन, नियम, निर्देशिकामा भएको व्यवस्था अनुसारका कोषहरु स्थापना गरी आवश्यकता र आर्थिक श्रोतको आधारमा रकम जम्मा गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।	
नगरपालिकामा नगर प्रमुख मातहत रहने गरी विषय विज्ञताको समुह निर्माण गरिनेछ ।	

प्रतिफल ५.३ सँग संबन्धित (वित्तीयश्रोत परिचालन)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
हाल विद्यमान कर, सेवा शुल्क तथा दस्तुरको दर घटाई दायरा बढाउने रणनीति लिईनेछ । त्यसका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिनेछ ।	आन्तरिक राजस्व सुधार तथा अभिवृद्धि कार्यक्रम
सरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी तथा समुदायको समान सहभागितामा पूजा निर्माणयुक्त आयोजनाहरू निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।	
नगरवासी क्रयशक्ति बढाउने तथा व्यवसायी र उद्योगीको उत्पादन वचत बढ्ने उपायहरूको नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।	
नगरपालिका अर्जतगताका वडाहरूको स्रोत नक्शा तयार गर्ने कार्य अगाडी बढाइनेछ ।	
नगरपालिकामा कार्यरत स्थानीय तह तर्फका स्थायी कर्मचारीहरूका लागि योगदानमा आधारित अवकाश कोषको व्यवस्था मिलाईनेछ ।	वित्तिय स्रोत परिचालन तथा पूजा निर्माण कार्यक्रम
नगरपालिका र वडा कार्यालयबाट संचालन हुने योजनाहरूको अनुगमन र निरीक्षण कार्यमा सम्बन्धीत वडाका निर्वाचित वडा सदस्यहरूलाई जिम्मेवार बनाउने विधि र प्रक्रियाको पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।	
नगरपालिकाको समग्र विकासका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्तिको पहिचान गरी दक्षता अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।	
वेरुजु न्यूनिकरणका लागि नीति तथा कार्यक्रम निर्माण गरिनेछ ।	
लगानी मैत्री वातावरण बनाउन आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।	

प्रतिफल ५.४ सँग संबन्धित (योजना व्यवस्थापन)

कार्यनीति	मुख्य कार्यक्रम
नगरस्तरीय योजना बैंक निर्माण गरीनेछ ।	योजना व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम
लाभलागत विश्लेषणका आधारमा योजनाको छनौट तथा कार्यान्वयन गरिनेछ ।	
संघीय ऐन तथा स्थानीय कार्यविधिअनुसार वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमाको प्रकृया अवलम्बन गरिनेछ ।	
स्थानीय वस्तुगत विवरण, तथ्यांक र आवश्यकताको आधारमा योजना तर्जुमा गरिनेछ ।	
चौमासिक योजना कार्यान्वयन तथा प्रगतिको समिक्षा सम्बन्धी प्रकृया तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।	
विषय क्षेत्रगत योजना तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ ।	
योजना व्यवस्थापनका लागी बनाइएका योजना संरक्षण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।	

अपेक्षित उपलब्धीहरू

- जनचासोमा केन्द्रित जनमुखी सरकार महसुस हुने सेवा प्रणालीको विकास भएको हुनेछ ।
- लक्षित समुदायलाई व्यवसाय दर्तामा छुट तथा अनुदान दिइएको हुने तथा गाउँपालिकाको आय व्यय नियमित प्रकाशन गर्ने प्रणालीको विकास भएको हुनेछ ।

पूर्वानुमान

- उपरोक्त कार्यनीति कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले संस्थागत विकास तथा सुशासन सम्बन्धी ऐन, नीति, मापदण्ड, कार्यविधि, तथा निर्देशिकाहरू निर्माण गरीसकेको हुनुपर्नेछ ।
- संघ, प्रदेश र गैरसरकारी र निजी क्षेत्रको लगानी र कार्यक्रममा बृद्धि भएको हुनेछ ।
- स्थानीय सरोकारवालाको प्रतिबद्धता, सहभागिता समन्वय, सहकार्य एवं साझेदारीमा बृद्धि हुनेछ ।

अध्याय नौ: कार्ययोजना तथा श्रोत व्यवस्थापन

९.१ पृष्ठभूमि

समष्टिगत सोच, लक्ष्य र उद्देश्यको प्रभावकारीताको मापन त्रिवेणी नगरपालिकाले अवलम्बन गर्ने कार्ययोजनाले गर्छ । विषयगत रूपमा नगरपालिकाले तोकेका परिमाणत्मक लक्ष्यहरूलाई एकातर्फ दीगो विकासका लक्ष्यसँग तादात्म्यता कायम गर्दै पुरा गर्नु पर्ने हुन्छ भने अर्को तर्फ राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक लक्ष्यसँग पनि समानजस्यता कायम गर्नु पर्ने हुन्छ । विकासले समाजका भौतिक तथा अभौतिक तत्वहरूमा आएको सकारात्मक परिवर्तनलाई समेट्न सक्नु पर्छ । नगरपालिकाको सन्दर्भमा विद्यमान विषयगत क्षेत्र अन्तर्गतका उपक्षेत्रहरूको अवस्थामा आएको सन्तुलित तथा सकारात्मक परिवर्तनले मात्र नगरपालिकाको सर्वाङ्गीण विकासलाई दर्शाउन सक्छ । यही कुरालाई दृष्टिगत गर्दै त्रिवेणी नगरपालिकाको आवधिक विकास योजनातर्जुमा कार्यशाला गोष्ठिले नगरपालिकाको समृद्धि सपना साकार पार्न तय गरेको कार्ययोजनालाई तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

९.२ स्थानीयवासीको अपेक्षा

९.२.१ आर्थिक विकास

- कृषि भूमिको वर्गीकरण हुनुपर्ने,
- पकेट क्षेत्र निर्धारण गर्नुपर्ने,
- बजार व्यवस्थापन तथा सित भण्डार निर्माण गर्नुपर्ने,
- मेयर कृषि कार्यक्रमको प्रभावकारीता बढाउनु पर्ने,
- कुल खेतियोग्य जमिनको १६ प्रतिशतमा मात्र सतह सिंचाइ भएको,
- आर्थिक रूपमा विपन्न परिवारका लागि विशेष कृषि प्याकेज,
- युवालाई पशुपालन तर्फ प्रोत्साहित गर्न विशेष कार्यक्रम लागु गर्नुपर्ने,
- कृषि पर्यटन, ताल तथा जलाशयको निर्माण, माछा पालन गर्नुपर्ने,
- कृषक, उद्योगी तथा व्यापारीलाई सहज रूपमा वित्तिय सेवा उपलब्ध हुनुपर्ने,
- कर प्रणाली चुस्त हुनुपर्ने,
- हाइटेक टनेल, आधुनिक कृषि औजार, जैविक मल, मलचिह्न तथा विउविजनको व्यवस्था हुनुपर्ने,
- कुलो, थोपा सिंचाइ, डिप बोरिङ, वेताल वरडाँडा तथा खयरमाराखोलामा जलाशय निर्माण,
- दुध डेरी, चिस्यान केन्द्रको निर्माण, कृषि संकलन केन्द्र, जडिबुटी प्रशोधन केन्द्र (चिराइतो, दालचिनी, कोइरालो) को स्थापना गर्ने,
- खाद्यान्न बालिको पकेट क्षेत्र हेरी आवश्यक विउ विजन तथा प्राङ्गारीक मल र किटनाशक औषधीको उचित व्यवस्थापन गरी दिनुपर्ने,
- वडा नं. ६ का जवालगौँउ, सिमाकृष्णनगर, बुढाटोल, नाईवाडा, फल्नेतोला, गडिगाँउ मौरी पालनको प्रबल संभावना भएकोले सो अनुसार कृषकलाई तालिम दिई मौरी पालनमा प्रोत्साहन गर्ने,
- मौसमी बेमौसमी तरकारी खेतिको उचित तालिम दिइनु पर्ने र एक घर एक करेसा बारी बनाउन उत्प्रेरणा गर्ने,

- कृषि सहकारी संस्था स्थापना गरी कृषकलाई ऋण र अनुदान दिइनु पर्ने,
- वडा नं. १ मा लालिगुराँस, धगाँरु धेरै हुने हुँदा सोको प्रशोधन गरी जुस उत्पादन गरी यस वडा क्षेत्रका बासिन्दालाई आत्मनिर्भर बनाउने ।

९.२.२ सामाजिक विकास

- शिक्षा क्षेत्रमा पर्याप्त बजेट विनियोजन हुनुपर्ने,
- समय सुहाउदो शिक्षाको व्यवस्था हुनुपर्ने,
- सामुदायिक विद्यालयलाई आवासिय विद्यालयको रूपमा विकास गर्नुपर्ने,
- सबै विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशालाको निर्माण हुनुपर्ने,
- विद्यालय खाजा कार्यक्रम हुनुपर्ने,
- विद्यालय अनुपात बमोजिम शिक्षक दरबन्दीको व्यवस्था हुनुपर्ने,
- सबै वडामा भौतिक पूर्वाधार, खानेपानी, विज्ञान प्रयोगशाला शैक्षिक सामग्रीको प्रवन्ध हुनुपर्ने,
- सुचना प्रविधिमैत्री विद्यालयको स्थापना हुनुपर्ने,
- शिकाइ केन्द्रका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्ने,
- सबै वडामा न्यूनतम स्वास्थ्य उपकरण, भौतिक पूर्वाधार सहितको स्वास्थ्य चौकी तथा योग अभ्यासका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधार र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था हुनुपर्ने,
- प्रत्येक वडामा अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न बर्थिङ्ग सेन्टरको व्यवस्था हुनुपर्ने,
- शुद्ध खानेपानी व्यवस्थापनका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- ढलको उचित व्यवस्थापन हुनुपर्ने,
- खुल्ला दिशा मुक्त क्षेत्रको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुनुपर्ने,
- मौरे स्थलमा शवदाहा गृहको निर्माण गरी उचित व्यवस्थापन गर्ने,
- लक्षित वर्ग तथा सामाजिक समावेशीकरणको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि ठोस नीतिगत पहल हुनुपर्ने
- प्रत्येक वडामा न्यूनतम खेलकुद पूर्वाधार हुनुपर्ने,
- युवाका लागि राष्ट्रिय, प्रदेश स्तरको खेलकुदमा तालिम गराई राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरका खेलाडीहरू उत्पादन गर्ने,
- जातिय तथा भाषिक संग्राहलयको व्यवस्था हुनुपर्ने,
- स्थानीय कला संस्कृति, भाषा, तथा साहित्य विकासका लागि वडा स्तरमा एक संयन्त्र गठन गरी ठोस योजना निर्माण गर्नु को साथै स्थानिय भाषामा पत्रपत्रिका प्रकाशित गरी संचालनमा ल्याउन उचित व्यवस्थापन गर्ने,
- बडिमालिका र नाटेश्वरी मन्दिर लाई विश्व सम्पदाको सुचीमा दर्ता गर्ने,
- पञ्चेबाजाको संरक्षण र दमाहा, झेली, नरसिं, सिताई आदिको प्रवद्धन गर्न नगरपालिकाबाट उचित सहयोग र व्यवस्थापन गरिनु पर्ने,
- स्थानिय मागल, चाँचरी, झोडा, सगुन आदिलाई लिपिवद्ध गरी भाषा संस्कृति संग्रह पुस्तक प्रकाशन गर्ने,
- युवा रोजगार केन्द्रको स्थापना हुनुपर्ने,

- यस त्रिवेणी नगर क्षेत्र भित्र रहेका भाषा, संस्कृति, चाड पर्व, ऐतिहासिक महत्वका स्थानहरूको संरक्षण गर्ने कार्य गरी एउटा संग्राहलयको निर्माण गर्ने,
- सार्वजनिक विद्यालयमा अंग्रेजी र नेपाली दुवै भाषामा विद्यालय शिक्षा संचालन गर्न चाहने विद्यालयलाई प्रस्तावना माग गरी अनुदान दिने व्यवस्था गर्ने र निजी विद्यालयलाई विस्तारै विस्थापना गर्ने,
- प्रत्येक विद्यालयमा डिजिटल सिस्टमबाट अध्ययन अध्यापन व्यवस्थापन गर्न जनशक्तिलाई तालिमको व्यवस्थापन गरी विद्यालयहरूमा डिजिटल सिस्टमबाट अध्ययन अध्यापन संचालन गर्ने,
- प्रत्येक विद्यालयका लेखा सम्बन्धी कार्य गर्ने व्यक्तिलाई शैक्षिक सुचना प्रणाली र लेखाप्रणाली सम्बन्धी तालिम संचालन गरी सफ्टवेयरबाट लेखा प्रणाली व्यवस्थापन गर्ने,
- आमाबुवा र अभिभावक विहिन बालबालिकाको लागि एउटा माध्यामिक तहको विद्यालय संचालनमा ल्याउने र छात्रवृत्ति सहितको आवासिय सुविधा उपलब्ध गराउने ।

९.२.३ पूर्वाधार विकास

- आवश्यक ठाउँहरूमा झोलुङ्गे पुल तथा पक्की पुल निर्माण गर्ने,
- सडक पुर्वाधारलाई व्यवस्थित बनाउने,
- वडा नं ९ को बडिमालिका भण्डार गृहदेखि खिन्नै सत्य जोड्ने सडक निर्माण गर्नुको साथै वडा नं ९ को कुलीबाददेखि वडा नं ८ को बनघर हुँदै कैलासमाण्डौ डाँडा जोड्ने सडक निर्माणको कार्यगर्ने,
- एकलेसल्ला देखी गहतेमाई विना हुँदै बडिमालिका पर्यटकीय सडक निर्माण गर्नुको साथै त्रिवेणी नगरपालिका केन्द्रबाट दोमिड दामवन हुँदै भेलकुट ठकेनी, ठोगदिना सम्मको सडक निर्माण गर्ने,
- पन्धरा गाउँ सोत्ता बाट मष्टमाण्डौ हुदै ठुलागडा बडिमालिका सम्म सडक निर्माण गर्ने,
- प्रत्येक वडामा विश्राम स्थल र प्रतिकालय निर्माण गर्नुको साथै टुडेगडामा बसपार्क निर्माण गर्ने,
- विधुत तथा वैकल्पिक उर्जा बारे राष्ट्रिय लाईन प्रसारण गरि साना जलविधुतलाई एकिकरण गरि ठुलो सवस्टेसन निर्माण गरि त्रिवेणी नगरपालिका भित्रै सवस्टेसन बाट लाईन प्रसारण गर्ने,
- उपयुक्त स्थान बाट बडिमालिका मन्दिर सम्म केबुलकार संचालन गर्ने,
- ओखली पडा माई भगवती मन्दिर देखि कोटबाडा बस्ति हुँदै मस्टामाण्डौ सम्मको पर्यटकिय पद मार्ग निर्माण गर्ने संगै सँगै मौरे देखी तोलि हुँदै छतारा सम्म अर्को पदमार्ग पनि निर्माण गर्ने,
- स्थानियहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा किम्ती खोलामा हाईड्रोपावर निर्माण गर्ने,
- बम्का देखी त्रिवेणी नगरपालिकाको केन्द्र जोड्ने (बुढीगंगा नदी) पक्की पुल निर्माण गर्ने ।

९.२.४ वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

- माटो सुहाउदो वृक्षारोपण गर्ने,
- वन उपभोक्ता समितिलाई वन डिभिजन कार्यालयबाट अधिकार सुनिश्चित गर्नुपर्ने,
- वन क्षेत्रमा हुने आगलागीबाट वचाउन अग्नी रेखांकन कार्यको योजना बनाउनु पर्ने,
- चरीचरण नियन्त्रणकालागि कान्जी हाउसको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- जडीवुटी प्रशोधनको व्यवस्था हुनुपर्ने,

- खोल्सा खोल्सीमा चेक ड्यामको व्यवस्था गर्ने,
- जोखिम न्यूनीकरण पूर्व योजना निर्माण गर्ने,
- गैरकाष्ठ वन पैदावरको व्यवस्था गर्ने,
- वडा नं. ९ मा रहेका सामुदायिक वन क्षेत्रमा पाइने टिमुर, अल्लो, भाँगो, सतुवा, कुरिल्लो, लगायतका अमूल्य जडिबुटिको संरक्षण गर्दै चोरी निकासी रोकथाम गर्नको लागि उथिच कार्यक्रमहरू ल्याउने,
- नगरक्षेत्रमा रहेका सामुदायिक वन क्षेत्र र राष्ट्रिय वन क्षेत्रमा पाइने वन्यजन्तु र पंक्षीको जातिगत प्रजातिको पहिचान गरी तिनीहरूको संख्यात्मक गणना गरी संरक्षणका लागि वन्यजन्तु चोरी शिकारी निकासी बन्द गर्न आवश्यक सुरक्षा व्यवस्था स्थानिय तथा राष्ट्रिय स्तरबाटै सुनिश्चित गर्ने,
- नाटेश्वरी सामुदायिक वन र पोखरी थापलडाडा सामुदायिक वनको महत्वपूर्ण क्षेत्रहरू लाई समेटेर रैथाने प्रजातिका जनावर र पशुपंक्षिलाई संरक्षण गर्ने गरी चिडिया खाना निर्माण गर्ने,
- राता ढुङ्गा, कोसेडी फाँट, बलुबगर, कागेबगर, मलाना बुढीगंगा नदिको छेउ र बाँझो जमिनमा वृक्षरोपण गर्ने,
- त्रिवेणी नगरपालिका ६ का जोखिम वस्तीलाई सुरक्षित ठाउँमा स्थान्तरण गरी नयाँ वस्ती विकास निर्माण कार्य गर्ने,
- विरुवा उत्पादनका लागि नर्सरी स्थापना गर्ने,
- सामुदायिक वन क्षेत्रमा घेरा वार लगाई वृक्षारोपण गर्ने,
- सामुदायिक वनमा वन हेरालुको व्यवस्थापन हुनुपर्ने,
- चाटा बगर मुहान देखि वडा नं ९ सम्म सबै परिवारमा एक घर एक धारा निर्माण र फोहर पानि तरकारी बारीमा व्यवस्थापन गर्ने,
- फल्नेतोला दलित टोललाई ६ नं. वडा कार्यालय नजिक पर्ने जग्गामा वस्ती विकास गर्ने ।

९.३ रणनीति तथा मुख्य कार्यक्रम

प्रस्तुत तालिकामा आवधिक विकास योजनातर्जुमा गोष्ठीमा सहभागी विषयगत समितिले छलफल र बहसका आधारमा तयार पारेको प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाको खाका प्रस्तुत गरिएको छ । गोष्ठीमा विषयगत समितिहरूले त्रिवेणी नगरपालिकाले आगामी पाँच वर्षमा कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख कार्यक्रम र त्यसको अनुमानित लागतका बारेमा छलफल भएको थियो जसको खाका तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २३: त्रिवेणी न.पा. दीर्घकालीन भूमि व्यवस्थापन योजना

क्षेत्र	वडा नं.
क) कृषि पकेट	
आलु	५ र ७
बेमौसमी खेती	३, ४, ८

माछापालन	४, ८
अदुवा र बेसार	३, ४
मौरी पालन	६, ७
मकै	१, २, ५, ६
ओखर, कागती, सुन्तला	२, ३, ७, ८
ख) पशुपालन	
मौरी पालन	३, ५, ६, ७
बाखा पालन	२, ५, ६, ७, ९
बगुंर पालन	३
कुखुरा फार्म	१, २, ७
ग) उद्योग क्षेत्र	
मसला उद्योग	३, ४
लोक्ता अर्गेली खेती	५, ६, ७
काष्ठ उद्योग	२, ५, ६, ७, ९
घ) पर्यटन क्षेत्र/ जलाशय क्षेत्र	
धर्मिक पर्यटन	वडा नं.१ (नन्दादेवि छुतारा)
	वडा नं. ९ (खिन्नै सत्यदेवि,बडिमालिका गुठी संचालन)
	वडा नं.७ (कैलाशमाण्डौ, नाटेश्वरी)
	वडा नं. ८ (मौर क्षेत्र धाम मौर)
	वडा नं. ४ (गाग्रा शिव मन्दिर)
जलाशय क्षेत्र	किम्पी झरना वडा नं. ५

	धवलपुरी ताल वडा नं. ७
पार्क, बनस्पती तथा उद्यान क्षेत्र	धामी गैरा वडा नं. ७
	त्रिनासैन तोली वडा नं. ४
	हलेनी बिय वडा नं. ७
होम स्टे	वडा नं. १,२,७,८,९
ड) बसपार्क	चाल्नेगडामा नगर स्तरीय बसपार्क बनाउने वडा नं. २

राजस्व प्रक्षेपण

तोकिएको समयसिमा भित्र समष्टिगत लक्ष्य, उद्देश्य र प्रतिफल प्राप्त गर्न त्रिवेणी नगरपालिकाले आफ्नो आन्तरिक राजस्व तथा आयकासाथै संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा भरपर्नुपर्ने हुन्छ । नगरपालिकाले आगामी पाँच वर्षमा प्रक्षेपित राजस्वका आधारमा आवधिक योजनामा उल्लिखित प्रतिफल हासिल गर्न वार्षिक योजना र त्यसको कार्यान्वयनमा ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ । त्यसकालागि पालिकाले आन्तरिक श्रोतको खोजि र त्यसको परिचालन गर्नु पनि त्यतिकै आवश्यक हुन्छ ।

तालिकामा नगरपालिकाको चालु आवको लागि विनियोजित बजेट र त्यसैको आधारमा आगामी ५ वर्षका लागि प्रक्षेपित राजस्व परिचालनको अवस्थालाई प्रस्तुत गरिएको छ । आ.व. २०८२/८३ सम्म नगरपालिकाले परिचालन गर्न सक्ने कुल पुजीगत खर्च २ अर्ब ८० करोड ३५ लाख प्रक्षेपण गरिएको छ । उक्त प्रक्षेपण संघ, प्रदेश, आन्तरिक आम्दानी र अन्य निकायबाट नगरपालिकाले प्राप्त गर्ने राजस्व प्रतिवर्ष न्यूनतम ७ प्रतिशतका दरले बढ्दै जाने अनुमानका साथ तयार पारिएको हो । ७ प्रतिशतको बृद्धि दर यस अधिका राजस्वको बृद्धिदरको प्रवृत्तिका आधारमा तयार पारिएको हो ।

आवधिक विकास योजना (२०७८,०७९-२०८३,०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

आय शिरषक	आ.व.०७८/७९	आ.व.०७९/८०	आ.व.०८०/८१	आ.व.०८१/८२	आ.व.०८२/८३	कूल राजश्व परिचालन
समानिकरण						१,०५६,०९७,५३८.३८
संघ	१४४,६६४,०००	१५४,७९०,४८०	१६५,६२५,८१४	१७७,२१९,६२१	१८९,६२४,९९४	९६७,१२४,९०८
प्रदेश	१३,३०८,६६०	१४,२४०,२६६	१५,२३७,०८५	१६,३०३,६८१	१७,४४४,९३८	८८,९७२,६३०
राजश्व वांडफांड	०	०	०	०	०	८७५,९००,४२२
संघ	९६,८०८,४६४	१०३,५८५,०५६	११०,८३६,०१०	११८,५९४,५३१	१२६,८९६,१४८	६४७,१९५,४१०
पदेश	३४,२१०,०४०	३६,६०४,७४३	३९,१६७,०७५	४१,९०८,७७०	४४,८४२,३८४	२२८,७०५,०१२
शसर्त	०	०	०	०	०	२,४५५,३८१,३५३
संघ	३५१,२२९,६४०	३७५,८१५,७१५	४०२,१२२,८१५	४३०,२७१,४१२	४६०,३९०,४११	२,३४८,०८१,९९२
प्रदेश	१६,०५०,०००	१७,१७३,५००	१८,३७५,६४५	१९,६६१,९४०	२१,०३८,२७६	१०७,२९९,३६१
समपुरक	०	०	०	०	०	१७८,८३२,२६९
समपुरक संघ	२६,७५०,०००	२८,६२२,५००	३०,६२६,०७५	३२,७६९,९००	३५,०६३,७९३	१७८,८३२,२६९
समपुरक प्रदेश	९३१,९७०	९९७,२०८	१,०६७,०१२	१,१४१,७०३	१,२२१,६२३	६,२३०,५१६
विशेष अनुदान संघ	१०,७००,०००	११,४४९,०००	१२,२५०,४३०	१३,१०७,९६०	१४,०२५,५१७	७१,५३२,९०७
आन्तरिक	९८,४४०,०००	१०५,३३०,८००	११२,७०३,९५६	१२०,५९३,२३३	१२९,०३४,७५९	६५८,१०२,७४८
	७९३,०९२,७७४	८४८,६०९,२६८	९०८,०११,९१७	९७१,५७२,७५१	१,०३९,५८२,८४४	५,११७,०१४,९६९
प्रशासनिक खर्च र सामाजिक सुरक्षा भ	३०७,३१५,७७०	३२८,८२७,८७४	३५१,८४५,८२५	३७६,४७५,०३३	४०२,८२८,२८५	२,०५४,५०३,७८७
सशर्त अनुदानको ६० प्रतिसत						९८२,१५२,५४१
कुल लगानी योग्य राजश्व प्रक्षेपण						२,०८०,३५८,६४१

विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षिय अनुमान

विषय क्षेत्र	आ व	बजेट अनुमान				स्रोत								
		कुल बजेट (लाखमा)	चालु (लाखमा)	पूँजीगत (लाखमा)	वित्तिय व्यवस्था	संघ			प्रदेश			आन्तरिक स्रोत	आन्तरिक ऋण	नीजि क्षेत्र
						१	२	३	१	२	३			
आर्थिक विकास	२०७८/७९	८०००	१६००	६४००		०	०	२०००	०	०	२०००	२०००	०	२०००
	२०८०/८१	४०००	८००	३२००		०	०	५००	०	०	१५००	१०००	०	१०००
	२०८३/८४	४१५०	८३०	३३२०		०	०	५००	१५००	०	०	५५०	०	१५००
जम्मा		१६१५०	३२३०	१२९२०		०	०	३०००	१५००	०	३५००	३५५०	०	४५००
सामाजिक विकास	२०७८/७९	८०७०	१६१४	६४५६		०	३०००	०	०	३०००	०	२०७०	०	०
	२०८०/८१	७६००	१५२०	६०८०		०	२०००	५००	०	२५००	५००	१६००	०	५००
	२०८३/८४	४०००	८००	३२००		०	५००	०	०	१०००	५००	२०००	०	०
जम्मा		१९६७०	३९३४	१५७३६		०	५००	५००	०	६५००	१०००	५६७०	०	५००
पुर्वाधार विकास	२०७८/७९	१००००	२०००	८०००		६०००	५०००	०	२०००	०	०	१००००	०	५०००
	२०८०/८१	८०५०	१६१०	६४४०		४०००	५००	५००	२५००	०	०	१००००	०	०
	२०८३/८४	८०००	१६००	६४००		३०००	०	५००	०	२५००	०	१५००	०	५०००
जम्मा		२६०५०	५२१०	२०८४०		१३०००	५५००	१०००	४५००	२५००	०	३५००	०	१००००
वन तथा विपद् व्यवस्थापन	२०७८/७९	४०००	८००	३२००		०	५००	५००	०	१०००	५००	५००	०	१०००
	२०८०/८१	२०००	४००	१६००		०	५००	०	०	५००	०	१०००	०	०
	२०८३/८४	१९५०	३९०	१५६०		०	३००	२००	०	५००	२००	५००	०	२५०
जम्मा		७९५०	१५९०	६३६०		०	१३००	७००	०	२०००	७००	२०००	०	१२५०
संस्थागत विकास	२०७८/७९	४००	८०	३२०		०	०	०	०	०	०	४००	०	०
	२०८०/८१	२००	४०	१६०		०	०	०	०	०	०	२००	०	०
	२०८३/८४	१००	२०	८०		०	०	०	०	०	०	१००	०	०
जम्मा		७००	१४०	५६०		०	०	०	०	०	०	७००	०	०

तालिका २४: नगरका गौरवका आयोजना

नगरका मुख्य आयोजना	सहकार्य					
	नगरपालिका	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीज क्षेत्र	अनुमानित बजेट
बडा नं. १						
चलगडा देखी भुगातोला सम्मको सडक	✓	✓	✓	✓		२ करोड
विशालबजार देखी चौधुण्डा सम्म, वहाडि नगर देखी बजेडि खोला सम्म, चाउराका भाड देखी कदेर सम्म, सिमसेल हुँदै नाउल दुंगा सम्म ढल निकास	✓	✓	✓	✓		१ करोड
चिप्ले खोलामा र रेलिङ बाट सलेडि सम्म भोलुङ्गे पुल निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड
प्रत्येक टोलमा बालमैत्री धारा सहितको खानेपानी निर्माण	✓	✓	✓	✓		७५ लाख
छतारा देवि मन्दिर देखी छड्छडे खोला सम्म, नयाँ वस्ती देखी गलेकोट सम्म ढल निकास	✓	✓	✓	✓		१ करोड
प्रत्येक टोलमा सार्वजनिक शौचालयको निर्माण	✓	✓	✓	✓		५० लाख
छतारी खोला देखि तोला सम्म पक्की कुलो रिड्दी सेन देखि छतारी खोला सम्म पक्की कुलो ठुला खोला देखि सोद सेन सम्म पक्की कुलो छतारी खोला देखि ओखर तोला सम्म पक्की कुलो निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड
छतारा आ वि १० कोठे पक्की भवन निर्माण	✓	✓	✓	✓		
त्रिपुरासुन्दरी आ वि चार कोठे पक्की भवन निर्माण	✓	✓	✓	✓		
सातै बटा टोलमा १घर १ धारा खा पा निर्माण ।	✓	✓	✓	✓		
चाल्नेगडा देखी भुवातोला सडक निर्माण ।	✓	✓	✓	✓		
छतारा देवीको मन्दिर देखी त्रिवेणी सम्म रेलिङग बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
भुवातोला गाँउको पहिरोमा तटबन्धन	✓	✓	✓	✓		
बडा नं. २	✓	✓	✓	✓		
छतारा देवि मन्दिर देखी बडिमालिका सम्मको पर्यटकीय सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ अर्ब
एक्लो सल्ला देखी बडिमालिका सम्म सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		५० लाख
सिम्ला देखी सिन्नेकोट हुँदै भुगातोला सम्म कृषि सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		३० लाख
त्रि.मा.वि हुँदै ठाकासैन जल विद्युत योजना सम्म कृषि सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓	✓	३० लाख
धौलपुरी मा.वि हुँदै ठाकासैन जल विद्युत योजना सम्म कृषि सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓	✓	२० लाख
बुढीगंगा नदिमा मोटरवेल पक्की पुल निर्माण	✓	✓	✓	✓		२ करोड
मलागढ नदिमा पक्की मोटररेवेल पुल निर्माण	✓	✓	✓	✓		२ करोड
चाल्नेगडामा धर्मशाला निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड
आधुनिक मौरीपालन व्यवसाय	✓	✓	✓	✓		
एक्ले सल्ला देखी गेरुगडा ढिमढिमे हुँदै मालिका पर्यटकीय सडक को स्तरउन्नती तथा निर्माण ।	✓	✓	✓	✓		
छतारा वर्ता देवी हाते कागज उद्योग सञ्चालन	✓	✓	✓	✓		
छतारा स्वास्थ्य चौकी एम्बुलेन सेवा ।	✓	✓	✓	✓		
जनता आ वि चार कोठे पक्की भवन निर्माण	✓	✓	✓	✓		
एक्ले सल्ला देखी गेरुगडा ढिमढिमे हुँदै मालिका पर्यटकीय सडक को स्तरउन्नती तथा निर्माण ।	✓	✓	✓	✓		
बाटाखर्क देखी धर्मिकम सम्म रेलिङग बाटो निर्माण	१४२	✓	✓	✓		

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

नगरका मुख्य आयोजना	सहकार्य					
	नगरपालिका	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	अनुमानित वजेट
कुदिकोट रादेरवा देखि कालिका मन्दिर सम्म गोरेटो बाटो निर्माण।	✓	✓	✓	✓		
ठाँप्रसैन विद्युत आयोजना निर्माण	✓	✓	✓	✓		
वडा नं. २ मा 4G सेवा	✓	✓			✓	
घाँसेगडा देखि बुढाटोल सम्मको सडकको जोखिम पूर्ण ठाँउमा ग्याविन सहितको बाल निर्माण	✓	✓			✓	
वडा नं.२ पहिरो वृक्षारोपण ग्याविन सहितको तटबन्ध	✓	✓			✓	
छिडानाउला तटबन्धन आयोजना	✓	✓			✓	
सिम्ला शहरी स्वास्थ्य केन्द्रको बाल निर्माण/घेरवार	✓	✓			✓	
वडा नं.१ र २ को सिमानामा प्रहरी चौकीको स्थापना	✓	✓			✓	
त्रि.मा.वि देखी जुम्ला पाटा सम्म ढल निकास योजना	✓	✓			✓	१ करोड
सेलीवाडा हुँदै छिटाने गडा सम्म ढल निकास योजना	✓	✓			✓	१ करोड
रक्त संचार केन्द्रको निर्माण गर्ने।	✓	✓			✓	३० लाख
सिम्ला, चौसाल र सिन्नेकोट टोलमा आधुनिक बस्ती विस्तार सहित आवास निर्माण	✓	✓			✓	१.५ करोड
छुतारा भवन, स्वास्थ्य चौकि र सिम्ला शहरी स्वास्थ्य केन्द्रको सुविधा सम्पन्न पक्की भवन निर्माण	✓	✓			✓	८० लाख
गेरुगडा, घाँसेगडा, दुल्लेकोटमा वृद्ध मिलन तथा विश्राम केन्द्र निर्माण	✓	✓			✓	२० लाख
घाँसेगडा र चल्नेगडामा पानी सहितको सुविधा सम्पन्न सार्वजनिक शौचालय निर्माण	✓	✓			✓	१५ लाख
भाडेलाया खा.पा , वासतोला खा.पा , गेलाडा खा.पा , सिलेकोट खा.पा , चौसाला खा.पा योजना स्तर उन्नति र मर्मत योजना निर्माण	✓	✓			✓	३० लाख
जडिबुटी प्रशोधन केन्द्र निर्माण	✓	✓			✓	१० लाख
घाँसेगडामा दुग्ध प्रशोधन केन्द्र भवन निर्माण	✓	✓			✓	१ करोड
घाँसेगडा र एक्लेगडामा यात्रु प्रतिकालय निर्माण	✓	✓			✓	१० लाख
बाम्का देखी चिप्लेखोला सडक खण्ड सौर्य उर्जाको व्यवस्था	✓	✓			✓	३५ लाख
वडा नं. ३	✓	✓			✓	
वडा कार्यालय देखी सैमाण्डौ हुँदै बडिमालिका सम्म पर्यटन सडक	✓	✓			✓	३५ लाख
कप्रिमा अख्खाम जोड्ने भोलुङ्गे पुल निर्माण	✓	✓			✓	४० लाख
बुढिगंगा नगरपालिका बाह्रविसे देखी ओखडे हुँदै भागेश्वरी सम्म सडक निर्माण	✓	✓			✓	१० लाख
प्रतिकालय निर्माण र वृद्धा आश्रम भवन निर्माण	✓	✓			✓	१ करोड
बागदुल्ला सिँचाई पोखरी निर्माण	✓	✓			✓	
धौलपुरी मा. व. वज्ञान प्रयोगशाला तथा ICT पुस्तकालय निर्माण	✓	✓			✓	
भागेश्वरी आ. व. को चार कोठे पक्की भवन निर्माण	✓	✓			✓	
भुँवाखाडा खेल मैदान निर्माण	✓	✓			✓	
बिरा दे ख टिम्पुरेसैन हुँदै वडा कार्यालयसम्मको सडक निर्माण	✓	✓			✓	
ढकढके मुटु कल्या सामुदायिक वन वृक्षारोपण	✓	✓			✓	
गैरा तटबन्धन	✓	✓			✓	
नर्सरी स्थापना	✓	✓			✓	
कासांगउको कोप्रमा लघु तथा साना जलविद्युतको निर्माण गर्ने	✓	✓			✓	१ करोड
जडिबुटी प्रशोधन केन्द्र र अल्लो प्रशोधन केन्द्र स्थापना गर्ने	✓	✓			✓	१० लाख

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

नगरका मुख्य आयोजना	सहकार्य					
	नगरपालिका	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	अनुमानित बजेट
पूर्भुता सडक खण्डको कालो पत्रे	✓	✓	✓	✓		१ करोड
वडा नं. ४	✓	✓	✓	✓		
ओखलीपडा माई भगवती मन्दिर देखी कोटबाडा बस्ति हुँदै मस्टामाण्डौ सम्मको रेलिङ, पर्यटकीय पद मार्ग निर्माण	✓	✓			✓	३० लाख
किम्ती खोला मुहान बाट छेडेहाले देउची मारे काहना हुँदै त्रि.न.पा ४ को तोली देवल डाँडा सम्मको वृहत सिचाई (कुलो) नहर निर्माण	✓	✓			✓	२० लाख
त्रि.न.पा ४ को देवल डाँडा स्थानमा वृद्धा आश्रम भवन निर्माण	✓	✓			✓	३० लाख
सिर्गौड देखी तोल्यान पधेरी खोला सम्मको तटबन्धन निर्माण गर्ने	✓	✓			✓	३५ लाख
मौरे तोली छतारा सडक खण्डको माला गाडा नदिमा पक्कि गाडि पुलको निर्माण गर्ने	✓	✓			✓	२ करोड
तोला देवल डाँडामा जिव पार्क सहित विश्राम स्थलको निर्माण गर्ने	✓	✓			✓	१० लाख
मौरे देखी तोली हुँदै छतारा सम्मको रेलिङ सहितको पद मार्ग निर्माण गर्ने	✓	✓			✓	२० लाख
मौरे स्थलमा शवदाह गृहको व्यवस्थापन तथा निर्माण गर्ने	✓	✓			✓	७ लाख
बुढिगंगा नदिबाट त्रिवेणी न.पा ४ को ढोगदिला सम्म लिफटिङ्ग सिचाईको व्यवस्थापन	✓	✓			✓	७० लाख
मसला खेती	✓	✓			✓	
सुविधा सम्पन्न खेलमैदान तोली मा.वि.	✓	✓			✓	
पधेरीखोलादेखी दमना हुँदै भौटिभिसम्म सिचाई आयोजना	✓	✓			✓	
आवासीय बिद्यालय सन्चालन तोली मा.वि.	✓	✓			✓	
ढकेना सडक निर्माण	✓	✓			✓	
पुर्वीवन काँडछाड, घेरवार तथा वृक्षारोपण	✓	✓			✓	
मौरे शिव मन्दिर लाई पर्यटन क्षेत्र बनाउने	✓	✓			✓	५० लाख
गाग्रा शिव मन्दिरलाई पर्यटन क्षेत्र बनाउने	✓	✓			✓	५० लाख
वडा नं. ५	✓	✓			✓	
त्रि.न.पा ५ को किम्तीको बस्ती देखी सुपेकुना, रामढुंगा, खालपडा, निगालपानी, ददुरा हुँदै गैरापाटन, धरमधर गुफा कृषि सडक	✓	✓			✓	२० करोड
किम्ती खोला रबागडा भोलुङ्गे पुल	✓	✓			✓	७५ लाख
किम्ती खोला भितरवन भोलुङ्गे पुल	✓	✓			✓	७५ लाख
दुध चिस्यान केन्द्र , अलैची खेती संचालन तथा बजार व्यवस्थापन गर्नु पर्ने	✓	✓			✓	९० लाख
व्यवसायिक मौरी पालन तथा बजार व्यवस्थापन गर्नु पर्ने	✓	✓			✓	
रामढुंगा देखि सिम सम्मको सिचाईकुलो निर्माण	✓	✓			✓	
किम्ती छडा भरना पार्क निर्माण	✓	✓			✓	
रामेश्वरी मा वि को भवन, घेरवार तथा फर्निचर निर्माण	✓	✓			✓	
वडा कार्यालयको माथिल्लो तला ढलान	✓	✓			✓	
किम्ती भरना भुल्लुङ्गे पुल निर्माण	✓	✓			✓	
त्रिवेणी न.पा देखि वडा नं.५ सम्मका बाटो निर्माण	✓	✓			✓	
किम्ती खोला जलविधुत आयोजना निर्माण	✓	✓			✓	
साविक को वडा नं.८ को ढल निकास निर्माण	✓	✓			✓	
साविक को वडा नं.९ को ढल निकास निर्माण	✓	✓			✓	
किम्ती खोला देखी चौड खेत सम्म सिचाई कुलो	✓	✓			✓	१० लाख
भुवा खोला देखी मुल खेत सम्म सिचाई कुलो	✓	✓			✓	३० लाख

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

नगरका मुख्य आयोजना	सहकार्य					
	नगरपालिका	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	अनुमानित बजेट
गहुँ, कोदो, भटमास र मकै प्रशोधन का लागि उद्योग					✓	१५ लाख
वडा नं ६						
डाँडाबाडा मण्टेश्वरी मा.वि हुँदै त्रिवेणी ५ जोड्ने सडक बाटो	✓	✓	✓	✓		१ करोड
छिडिखोला, बुवाखोलामा पक्की पुल निर्माण माग	✓	✓		✓		१.५ करोड
सोता देखी पाङ्गे खोला सम्म ढल निकास गर्ने	✓	✓		✓		४० लाख
बुढाटोल मण्टेश्वरी मा.वि रोड देखी छिडिखोला देखी बुवाखोला सम्म	✓	✓		✓		१ करोड
मैन पकाउने मुहान देखी दुर्गा भवानी टोलसम्म वृहत खानेपानी निर्माण गर्ने	✓	✓		✓		४० लाख
त्रिवेणी खोला देखी वडा नं. ६ को सम्पूर्ण टोलहरुलाई वृहत खानेपानी निर्माण गरी १ घर १ धारा अवधारण पुरा गर्ने	✓	✓		✓		५० लाख
गडुली देखि जारगाउँ सम्म सिँचाई योजना जारगाउँ	✓	✓		✓		
जैशीबाडा तटबन्धन आयोजना	✓	✓		✓		
फल्नेतोला वस्ती विस्तार	✓	✓		✓		
प्रत्येक टोलमा बालमैत्री धारा निर्माण	✓	✓		✓		२० लाख
धुवलपुरा देवता मन्दिर निर्माण	✓	✓		✓		१० लाख
पन्धारा आमा समुहको कार्यालय भवन निर्माण माग	✓	✓		✓		८५ लाख
गाई गोठ गुफा टिका क्षेत्रलाई पर्यटकीय रुपमा विस्तार	✓	✓		✓		२० लाख
मालागाडा दोस्रो लघु जलविद्युत आयोजनाको नहर मर्मत तथा क्षमता वृद्धि गर्ने	✓	✓		✓		९० लाख
वडा नं. ७	✓	✓		✓		
वडा नं.७ मा स्थित थापारानलाई मनोरञ्जन पार्क निर्माण गर्ने	✓	✓		✓		१० लाख
कैलाशमाण्डौ डाँडा मिलन चोक भूवादुस्ना खिरपाटा सार्वजनिक शौचालय निर्माण	✓	✓		✓		१४ लाख
कैलाशमाण्डौ डाँडा र खिरपाटा भूवादुस्नामा प्रतिकालय निर्माण गर्ने	✓	✓		✓		८ लाख
बालमैत्री खानेपानी निर्माण गर्ने सम्पूर्ण वडामा	✓	✓		✓		५० लाख
कैलाशमाण्डौ देखी चौतारा हुँदै हलेनी विह मालिमा सम्म रेलिङ बाटो निर्माण गर्ने	✓	✓		✓		१ करोड
वेडुपानि रत्न मा वि हुँदै बागापाटा सम्म कृषि सडकको निर्माण	✓	✓		✓		
कैलाशमाण्डौ नाटेश्वरी हुँदै वडिमालीका धार्मिक पर्यटकीय घेषणाका लागि माग	✓	✓		✓		
भेराल देवताको मन्दिर निर्माण डाँडा	✓	✓		✓		
धलपुरी ताल र अनन्ते मेला संरक्षण	✓	✓		✓		
मस्टामान्डु मन्दिर निर्माण केसेडी	✓	✓		✓		
कैलाश्वरी मा वि को खेलमैदान निर्माण	✓	✓		✓		
शिक्षक हरुको दरबन्दि माग विध्यालयमा	✓	✓		✓		
हलेनिविया देखि कोसेडी सम्म खानेपानि निर्माण	✓	✓		✓		
भुस्नापानि देखि नाटेश्वरी हुँदै पनेडी कालिकेश्वरी खानेपानि माग	✓	✓		✓		
नाटेश्वरी देखी वडिमालिका सम्मको सडक स्थर उन्नति	✓	✓		✓		
दलित समुदायलाई सौर्य उर्जा जडान गर्ने	✓	✓		✓		३० लाख
नाटेश्वरी सामुदायिक वन र पोखरी थापलडाडा सामुदायिक वनको महत्वपूर्ण क्षेत्रहरुलाई समेटेर रैथाने प्रजातिका जनावर र	✓	✓		✓		५० लाख

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

नगरका मुख्य आयोजना	सहकार्य					
	नगरपालिका	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	अनुमानित बजेट
पशुपक्षिलाई संरक्षण गर्ने गरी चिडियाखाना निर्माण गर्ने						
धवलपुरी तालको संरक्षण गरी पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा ढुङ्गा, प्याफिटड जस्ता व्यवस्थापन गरी वृहत योजना माग गर्ने,	✓	✓			✓	१ करोड
खोला तथा नदिनालाले क्षेति गरेको र क्षेति पुन्याउन सक्ने संभावना रहेका क्षेत्र, ओखलढुङ्गा, टुडेसेरा, गरागीरि जस्ता क्षेत्रमा वृहत तटबन्धन योजना माग गर्ने,	✓	✓	✓	✓		१ करोड
मौरे देखी कैलाशधाम हुँदै नाटेश्वरी सम्म र नाटेश्वरी देखी बडिमालिका सम्म केवलकारको योजना निर्माण गर्ने	✓	✓	✓	✓		५ करोड
होमस्टे का लागि पनेडी, ओखडे खोला चमेलीसैन, लामागडा	✓	✓	✓	✓		२० लाख
कैलाशश्वरी मा.वि मा अत्याधुनि सेवा सुविधा सहितको रंगशाला निर्माण	✓	✓	✓	✓		५० लाख
मैरे क्षेत्र देखी नाटेश्वरी हुँदै धलपुरी दह सम्म पद मार्ग बाटो	✓	✓	✓	✓		१२ लाख
त्रिवेणी न.पा वडा नं ७ र वडा नं ५मा रहेको मालागाड नदिमा पक्कि पुल निर्माण गर्ने	✓	✓	✓	✓		३ करोड
वडा नं. ८	✓	✓	✓	✓		
वडा नं. ८ मा खेलमैदान, कर्भडहल, प्रशिक्षण, प्रर्वद्धन खेलकुद विकास निर्माण प्रयोगशाला	✓	✓	✓	✓		१ करोड
शारिरिक व्यायम एवमं योग संग्राहलय निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड
मौरे, सेरा वृहत तटबन्धन निर्माण	✓	✓	✓	✓		२ करोड
यात्रु प्रतिकालय निर्माण	✓	✓	✓	✓		१० लाख
कृषि उपज संग्राहलय भवन निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड
सुविधा सम्पन्न शौचालयको निर्माण	✓	✓	✓	✓		१० लाख
बाम्का नाटेश्वरी बडिमालिका केवलकार निर्माण	✓	✓	✓	✓		२ करोड
वेड्पानी देखी पैमा सम्म पक्की सडक	✓	✓	✓	✓		६० लाख
मौरे बमबाडा, गिरी बाडा वडा कार्यालय सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड
पन्तली देखी सेरा मसानघाडी सम्म सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड
नाथवाडा भैरबथान देखी नेपाली टोल, सार्कीटोल हुँदै वडा कार्यालय सम्म सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड
भानासिला तरकारी खेती आधुनिकिकरण योजना ।	✓	✓	✓	✓		
तरकारी खेती आधुनिकीकरण कार्यक्रम	✓	✓	✓	✓		
तरकारी टनेल निर्माण तथा विउविजन वितरण कार्यक्रम	✓	✓	✓	✓		
तरकारी टनेल निर्माण तथा विउविजन वितरण कार्यक्रम	✓	✓	✓	✓		
तरकारी आधुनिकीकरण योजना	✓	✓	✓	✓		
सुन्तला खेती पर्वदन कार्यक्रम	✓	✓	✓	✓		
नगदेवालीको विउविजन वितरण	✓	✓	✓	✓		
तिङ्ग्रेखेत सिचाइकुलो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
सिचाइको लागि आकासे पानी सडकलन टंक निर्माण	✓	✓	✓	✓		
कालापानी लिफ्ट सिचाइ विस्तार योजना	✓	✓	✓	✓		
टिमिलेखेत सिचाइ टंक	✓	✓	✓	✓		
लामाकाण्डा सिचाइ कुलो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
बेताल देवता चौतारा तथा मन्दिर निर्माण	✓	✓	✓	✓		

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

नगरका मुख्य आयोजना	सहकार्य					
	नगरपालिका	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	अनुमानित वजेट
भेराल देवता मन्दिर निर्माण	✓	✓	✓	✓		
क्रियाघर निर्माण	✓	✓	✓	✓		
भगवती मन्दिर निर्माण	✓	✓	✓	✓		
ढडाली सार्वजनिक चौतारा निर्माण	✓	✓	✓	✓		
नवदुर्गा मन्दिर घरबार निर्माण	✓	✓	✓	✓		
भगवती मन्दिर वरिपरी रेलिड	✓	✓	✓	✓		
भगवती मन्दिर भवन पलस्तर र स्तरउन्नती	✓	✓	✓	✓		
त्रिवेणी सहकारी दुना टपरी मेसिन राखे जस्ता टहरा निर्माण	✓	✓	✓	✓		
हिमाल सामुदायिक संस्था कुटानी पिसानी मिल मर्मत योजना ।	✓	✓	✓	✓		
त्रिवेणी महिला विकास सहकारी संस्था व्यवस्थापन	✓	✓	✓	✓		
युवा लक्षित मोबाइल मर्मत तालिम	✓	✓	✓	✓		
हाउस वाइरिड तथा पलम्बिड तालिम ।	✓	✓	✓	✓		
निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर	✓	✓	✓	✓		
महिला स्वास्थ्य जाँच शिविर	✓	✓	✓	✓		
रोग नियन्त्रण तथा न्युनिकरण कार्यक्रम	✓	✓	✓	✓		
निःशुल्क आँखाजाँच शिविर	✓	✓	✓	✓		
पोषण अभिमुखिकरण तथा जनचेतना कार्यक्रम	✓	✓	✓	✓		
नरसिंह मा वि ४ कोठे भवन निर्माण	✓	✓	✓	✓		
नवदुर्गा आवि घेरबार निर्माण	✓	✓	✓	✓		
नवदुर्गा आवि खेल मैदान निर्माण ।	✓	✓	✓	✓		
दलित विपन्न अपाङ्ग तथा जहेन्दार छात्रवृत्ति कार्यक्रम	✓	✓	✓	✓		
गाउँधारा तथा कराला कुवा निर्माण	✓	✓	✓	✓		
पुरानोलाइनको खानेपानी मर्मत	✓	✓	✓	✓		
खानेपानी मर्मत गाडेसिमल	✓	✓	✓	✓		
झालगाउँ खानेपानी खरगा खरिद	✓	✓	✓	✓		
जडेपानी कुवा पुनःनिर्माण योजना ।	✓	✓	✓	✓		
ठानाकोलघर ढल निकास योजना ।	✓	✓	✓	✓		
ढल निकास कराला नाउला देखि बेडुपानी सम्म	✓	✓	✓	✓		
८ नं वडा कार्यालय खानेपानी तथा ढल निकास	✓	✓	✓	✓		
शैनेडी लिफ्ट सिचाइ तथा खानेपानी योजना ।	✓	✓	✓	✓		
एकघर एक महिला सिपमूल तालिम ।	✓	✓	✓	✓		
विपन्न महिला सिलाइकटाइ तालिम र उपकरण वितरण	✓	✓	✓	✓		
विपन्न महिला आर्थिक सहयोग कार्यक्रम	✓	✓	✓	✓		
तरकारी खेति सम्बन्धी सिपमूलक तालिम	✓	✓	✓	✓		
८ नं वडा स्तरीय खेलकुद मैदान निर्माण	✓	✓	✓	✓		
नगर स्तरीय खेलकुद मैदान निर्माण योजना	✓	✓	✓	✓		
८ नं वडा स्तरीय भलिबन प्रतियोगिता	✓	✓	✓	✓		

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

नगरका मुख्य आयोजना	सहकार्य					
	नगरपालिका	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	अनुमानित वजेट
वडा कार्यालय तला थप निर्माण	✓	✓	✓	✓		
वडा कार्यालय र स्वास्थ्य केन्द्र घेरवार योजना ।	✓	✓	✓	✓		
डाडाओखल देखि नवदुर्गा आवि सम्म पक्कि सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		
भैरव थान देखि धनछुडी सम्म सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		
ठाना देखि नेपाली टोल हुदै सार्कीटोल सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
भैरव मन्दिर देखि राक्सीपडा सम्म गोरेटो निर्माण ।	✓	✓	✓	✓		
भैरव मन्दिर देखि लाटेकाफल सम्म गोरेटो निर्माण ।	✓	✓	✓	✓		
गिरीटोल देखि गाडेसिमल सम्म पैदल मार्ग निर्माण	✓	✓	✓	✓		
कोलघर बस्ती बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
दलित टोल बस्ति बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
माल्झुली देखि ढडालीसम्म बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
नवदुर्गा देखि रानतोला सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
साउनेपानी देखि ७ नं वडा सिमाना सम्म गोरेटो बाटो निर्माण ।	✓	✓	✓	✓		
मौरे सल्लेरी पर्यटन पदमार्ग	✓	✓	✓	✓		
तुसारपानी देखि रत्नमावि सम्म सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		
८ नं वडा भित्र फाइबर नेट विस्तार	✓	✓	✓	✓		
खाली जमिनमा वृक्षारोपण कार्यक्रम ।	✓	✓	✓	✓		
बुढीगंगा नदिको धार परिवर्तन ।	✓	✓	✓	✓		
झालगाउँ सामुदायिक वन घेरवार	✓	✓	✓	✓		
मौरे घट्टेबगर तटबन्धन योजना ।	✓	✓	✓	✓		
पुरानो वडा कार्यालय पहिरो नियन्त्रण	✓	✓	✓	✓		
कोसेडीमोड देखि करासैन हुदै कुलीबाद सम्म सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड
पक्की तथा कच्ची सडकमा व्यवस्थित ढल निकास	✓	✓	✓	✓		५० लाख
मलागाड भालगाउँ लिफ्टड सिचाई आयोजना	✓	✓	✓	✓		१ करोड
घट्टेखोला-माझकुली सिचाई कुलो	✓	✓	✓	✓		१० लाख
भालगाउँ दलित टोल, ढडाली हुदै सेरा आर्यघाट सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		२० लाख
वृद्धा विश्राम भवन निर्माण	✓	✓	✓	✓		९० लाख
वडाको केन्द्रमा पशु कृत्रिम गर्भाधान केन्द्र स्थापना	✓	✓	✓	✓		२० लाख
वडा नं. ९	✓	✓	✓	✓		
वनघर कुलीमुल सडक रत्न मा.वि घोडाक पाउने सडक	✓	✓	✓	✓		८० लाख
सेरा सटिके बगर मलाल गाउँ सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		७० लाख
वडा नं ९ को बलुबगड देखि पैमा भण्डार गृह हुदै फूल चढाउना सम्मको सडक निर्माण ।	✓	✓	✓	✓		७० लाख
वडा नं ९ को बडिमालिका भण्डार गृह देखि खिन्नै सत्य जोड्ने सडक निर्माण	✓	✓	✓	✓		९० लाख
बुढीगंगा नदिको मौरे स्थानमा पक्कि मोटरेबल पुल निर्माण ।	✓	✓	✓	✓		१ करोड
बलुबगडामा पक्की मोटरेबल पुल निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड
मलाती देखि सारखोलामा बुढीगंगा तर्ने भोलुङ्गे पुल निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

नगरका मुख्य आयोजना	सहकार्य					
	नगरपालिका	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	अनुमानित बजेट
बडा नं ९ को मलाल गाउँ, बाँगापाटा, पैमा र ताम्सु गाउँको बिचमा पर्ने गरि विश्राम स्थल निर्माण ।	✓	✓	✓	✓		२० लाख
राँजा मलालगाउँ सम्म रेलिङ बाटो र मलालगाउँ देखि रत्न करासैन नाटेशरी सम्म पैदल मार्ग निर्माण	✓	✓	✓	✓		१ करोड
त्रिवेणी न.पा को बडा नं ९ अन्तर्गत पर्ने बागाडाँडा तथा खिन्नै सत्यदेवि मन्दिर नजिक रहेको पुराना पानि भन्ने स्थानमा मनोरञ्जन पार्क निर्माण	✓	✓	✓	✓		२० लाख
घरान रान देखि निगाडा सम्म सिचाई कुलो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
निगाडा देखि फेरेगडा सम्म सिचाई कुलो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
सिचाई टंकि निर्माण	✓	✓	✓	✓		
तल्लो रोलका खोला सिचाई नहर निर्माण	✓	✓	✓	✓		
रानिबुवा नहर निर्माण	✓	✓	✓	✓		
सटिको सिचाई कुलो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
सिचाई पोखरी निर्माण	✓	✓	✓	✓		
सिचाई मर्मत	✓	✓	✓	✓		
पटाउका सिचाई पोखरी निर्माण	✓	✓	✓	✓		
सिचाई ट्याङ्की निर्माण	✓	✓	✓	✓		
सिचाई ट्याङ्की निर्माण	✓	✓	✓	✓		
भेरे भिड देखि मलालगाउँ सम्म खानेपानी निर्माण	✓	✓	✓	✓		
रुन्ने खानेपानी मर्मत	✓	✓	✓	✓		
कोलकागडा एक घर एक धारा सहितको खानेपानी निर्माण	✓	✓	✓	✓		
परम्परागत सम्पदा संरक्षण सहितको कुवा निर्माण	✓	✓	✓	✓		
अछामे ओडार सिचाई कुलो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
पैमा आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्रमा गेट सहितको घेरवार	✓	✓	✓	✓		
महालक्ष्मी आ.वि. ताम्सु भवन निर्माण	✓	✓	✓	✓		
खानेपानी मर्मत	✓	✓	✓	✓		
बडिमालिका भण्डारगृह ढल व्यवस्थापन	✓	✓	✓	✓		
डेलिभरी कक्षमा पानीको धारा निर्माण	✓	✓	✓	✓		
गोतेगाउ खानेपानी निर्माण	✓	✓	✓	✓		
कोलकावाडा एकघर एकधारा खानेपानी निर्माण	✓	✓	✓	✓		
भाडगाउ बस्तिको ढल निकास	✓	✓	✓	✓		
व्यवस्थित ढल निकास निर्माण तथा व्यवस्थापन	✓	✓	✓	✓		
ढोगदिना देखि बेतालमाण्डु सम्म रेलिङ बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
बागाँपाटा देखि खिन्नै जोड्ने गोरेटो बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
नुवाकोट देखि खिन्नै आ वि रोड निर्माण	✓	✓	✓	✓		
पनेरा घर देखि रत्न मा वि सम्मको रेलिङ बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
रोड देखि भाडगाउ सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
टोलको गोरेटो बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		
रेलिङ बाटो निर्माण	✓	✓	✓	✓		

आवधिक विकास योजना (२०७८/०७९-२०८३/०८४), त्रिवेणी नगरपालिका (अध्यावधिका २०८२)

नगरका मुख्य आयोजना	सहकार्य					
	नगरपालिका	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	अनुमानित वजेट
नगरपालिका अध्यक्षको कार्यालय	✓	✓	✓	✓		
नगरका गौरवका आयोजना	सहकार्य					
	नगरपालिका	अन्तरपालिका	संघ	प्रदेश	नीजि क्षेत्र	अनुमानित वजेट
वासुदेव आश्रमको घरमाडको कार्यालय हुदै किम्मी जोडीने सडकको योजना	✓	✓		✓	✓	५ करोड
मसानभण्डौ देखी तत्वारखानी सम्म तडबन्धन निर्माण	✓	✓		✓	✓	
वडा नं. १ किम्मीको कखुर सुपेक्को स्थानमा बास्ते विस्तार गरि नमडा बास्ते निर्माण	✓	✓		✓	✓	१५ करोड
वडा नं. १ कोडपथे टाँडामे टाँडा निर्माण र होमस्टेको संचालन तथा केजुका दुडुगा मधुखुर्खी नं. १ सम्म तडबन्धन निर्माण	✓	✓		✓	✓	२ अर्ब
कासगाउँ खोलामा रहेको हावा सैन विद्युत निर्माण गर्ने वडा नं. २ मसान भण्डौ तट बन्दन निर्माण	✓	✓		✓	✓	३ करोड
श्री रत्न मा.वि. सेलिफाल र श्री खिन्ने सत्य देवि आ.वि. पैमा को चिड्युखाना स्थापना गर्ने खेलमैदान निर्माण	✓	✓		✓	✓	७ लाख
वागडोडी मापडौ ताल संरक्षण गर्ने तथा रागाईन खैरौचा किम्मीको श्री रत्न मा.वि. सेलिफाल र श्री खिन्ने सत्य देवि आ.वि. पैमा को खेलमैदान निर्माण ।	✓	✓		✓	✓	५ करोड
त्रिवेणी न.पा वडा नं ९ को गोते गाउँ भन्ने स्थानमा रंगशाला निर्माण	✓	✓		✓	✓	२५ लाख
बडिमालिका भगवति, चिउरेखोला मन्दिर, मलाल गाउँ भगवति मन्दिर, बागापाटा मस्टा देवता मन्दिर खिन्नै, बाँढपालो देवता मन्दिर, बेतालमाण्डौ मन्दिर निर्माण ।	✓	✓		✓	✓	५० लाख
वडा स्तरमा ऐतिहासिक पुरातात्विक वस्तुहरुको संरक्षणका लागि संग्राहलय स्थापना गर्ने	✓	✓		✓	✓	१५ लाख
वडा स्तरीय व्यवस्थित खेलमैदान र कवर्डहल निर्माण गर्ने	✓	✓		✓	✓	२० लाख
ईभया दुडुगा खिन्नैमा भ्यु टावरको व्यवस्था गर्ने	✓	✓		✓	✓	१ करोड
राँजा बाठापाटा हुँदै खिन्नै सम्म रेलिड बाटो निर्माण	✓	✓		✓	✓	५० लाख
स्थानिय संस्कृति भल्काउने प्रकृतिको स्थानिय स्तरको होमस्टे स्थापना गर्ने	✓	✓		✓	✓	
राँजा ताम्सु हुँदै पैमा गोठतोला भण्डार गृह रेलिड बाटो ।	✓	✓		✓	✓	१० लाख

गर्ने वडा नं. ३						
सबै वडामा एकघर एक बालमैत्री धारा बनाइ नगर क्षेत्रमा खानेपानी पूर्ण रुपमा संचालन गर्ने	✓			✓		१५ करोड
जिरोपोइन्ट देखी मोरै तोली, छतारा वडा नं.१ को कार्यलय सम्म सडक स्तरउन्नती गर्ने	✓					४० करोड
मुल्य श्रृङ्खलामा आधारित कृषि पर्यटन विकास आयोजना	✓					५० करोड
जडीबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र वडा नं. २						१० करोड
वडा स्तरिय मेलमिलाप केन्द्र स्थापना गरि वडामा हुने भगडा मेलेमलाप गराउन सामुदायिक केन्द्र स्थापना गरि भवन निर्माण गर्ने						३ करोड
बहुउद्देशिय प्रशासनिक भवन निर्माण						१ अर्व
स्मार्ट वडा कार्यक्रम (फन पार्क, व्यायामशाला, आर्युवेदिक उद्यान, साँस्कृतिक केन्द्र सहितको)	✓					५० करोड
वन क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम (वृक्षारोपण, तटबन्ध निर्माण)						१ अर्व
एक वडा एक औद्योगिक ग्राम कार्यक्रम	✓			✓		१ अर्व
सौर्य उर्जा विकास कार्यक्रम				✓		३० करोड
त्रिवेणी न.पाको कार्यलय देखि भाटेभिड दाम्मन देखि मेलकट्टी ढकेना हुँदै ढोग दिना सम्मको रिङ्गरोड निर्माण ।				✓		४० करोड
महिला, बालबालिका, दलित, अपाङ्ग लक्षित कार्यक्रम संचालनका लागि सिपमुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने	✓					३ करोड
बुढीगंगा देखी चलाडाँडा सम्म लिफ्टिड सिचाई निर्माण				✓		२ करोड
चाल्नेगडामा नगर स्तरीय बसपार्क बनाउन वडा नं. २						३ करोड
अत्याधुनिक डम्पिङ साइटको स्थापना गर्ने वडा नं. ३	✓	✓				२ करोड
एक वडा एक आपतकालिन प्रतिकार्य संचालन केन्द्रको स्थापना	✓			✓		५ करोड
IT सुचना केन्द्रको स्थापना	✓			✓		४ करोड
जम्मा						६ अरब ५० करोड

अध्याय दश: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय तहको विकासको मेरुदण्डको रूपमा रहेका विकास नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूको सफल कार्यान्वयनका लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । स्थानीय तहले योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा सशक्त स्वःअनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापना गरी आफूले निर्धारण गरेका लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्ने दिशातर्फ योजनाको प्रगति उन्मुख भएको छ वा छैन भन्ने जानकारी प्राप्त गर्नुपर्ने हुन्छ । कार्यान्वयन चरणको समयमा नै आयोजनाहरूमा भएको लगानी तथा साधनको प्रवाह समुचित ढंगले भएको छ वा छैन, कार्यतालिका अनुसार क्रियाकलापहरू सुचारु भएका छन् वा छैनन साथै व्यवस्थापकीय कमजोरीहरू के के छन् भन्ने जानकारी प्राप्त गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यसैले, नगरपालिकाले आवधिक योजनाको आधारमा वार्षिक विकास योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने हुन्छ । वार्षिक योजना कार्यान्वयनका लागि कार्यान्वयन तालिका समेत तयार

गर्नुपर्ने र सो कार्यान्वयन तालिकामा बजेट सहितका अनुगमनका कार्यहरूसमेत निर्दिष्ट गरी तदनुसार अनुगमन गर्ने कार्यप्रणाली स्थापित गरिनु पर्दछ ।

१०.१ योजना प्राथमिकीकरण तथा कार्यान्वयन

विकास योजना प्राथमिकीकरण गर्दा अवलम्बन गर्नु पर्ने आधारहरू

नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोगले तोकेको ढाँचा बमोजिम कुनै पनि गाउँपालिका वा स्थानीय सरकारले विकासका कार्यक्रमहरू तय गर्दा विशेषतः स्थानीय वस्तुगत अवस्थाको आधारमा स्थानीयबासीका आधारभूत आवश्यकताहरू जस्तै भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक वृद्धि, सामाजिक विकास, वातावरणीय सन्तुलन तथा संस्थागत सेवा प्रवाहमा प्रत्यक्षरूपमा सहयोग पुऱ्याई समग्र विकासलाई सन्तुलित र नतिजामुखी ढङ्गले कार्यान्वयन गर्न प्रभावकारी सिद्ध हुनेगरी निम्नानुसार गर्नुपर्दछ ।

सामान्यतया कुनैपनि कार्यक्रमलाई प्राथमिकताको आधारमा चार तहमा राखेर मूल्याङ्कन गर्न सकिन्छ ।

■ “अति उत्तम”— ३ अंक

“अति उत्तम” तह अन्तर्गत कार्यक्रमले तोकिएको लक्ष्य प्राप्त गर्न प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउँछ । अर्थात् कुनैपनि स्थानमा आवागमनमा निकै कठिनता छ र सडकको स्तरोन्नति गर्ने कार्यक्रमले आवागमनलाई प्रत्यक्ष र उल्लेखनीय प्रभाव पार्दछ भने सो कार्यक्रम कार्यान्वयनका हिसाबले पहिलो प्राथमिकता तथा अति उत्तम वर्गमा पर्दछ । यस प्रकारका कार्यक्रममा सो शिर्षक अन्तर्गत विनियोजित बजेटको ५० प्रतिशत भन्दा बढी रकम पर्न आउँछ ।

■ “उत्तम”— २ अंक

“उत्तम” तह अन्तर्गत तोकिएको कार्यक्रमले तोकिएको लक्ष्य प्राप्त गर्न अप्रत्यक्ष तर उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउँछ । अर्थात् कुनैपनि स्थानमा धार्मिक तथा अन्धविश्वासले सामाजिक कुरीति र जटिलता सिर्जना गरेको छ भने विद्यालय खोली शिक्षाको विकास गर्दा सामाजिक जटिलता न्यून गर्न अप्रत्यक्ष तथा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउँछ । यस प्रकारको कार्यक्रम प्राथमिकताको हिसाबले दोस्रो प्राथमिकतामा पर्दछ भने यसलाई उत्तम मानी २ अंक प्रदान गर्नुपर्दछ । यस प्रकारको कार्यक्रममा समेत सम्बन्धित शिर्षक मध्ये ५० प्रतिशत भन्दा बढी बजेट विनियोजन हुन्छ ।

■ “सामान्य”— १ अंक

“सामान्य” तह अन्तर्गत तोकिएको कार्यक्रमले तोकिएको लक्ष्य प्राप्त गर्न सामान्य वा कम मात्र योगदान दिन्छ भने सो कार्यक्रममा विनियोजित रकम मध्ये ५० प्रतिशत भन्दा कम रकम मात्र छुट्याइन्छ । यस प्रकारको कार्यक्रम प्राथमिकताको आधारमा तेस्रो तहमा पर्दछ भने त्यसलाई १ अंक दिनुपर्दछ ।

■ “न्यून”— ० अंक

“न्यून” तह अन्तर्गत तोकिएको कार्यक्रमले तोकिएको लक्ष्य प्राप्त गर्न न्यून वा योगदान नै नपुऱ्याउने हुन्छ । यस प्रकारको कार्यक्रम प्राथमिकतामा पर्दैन तसर्थ यसलाई शुन्य अंक प्रदान गरिन्छ ।

यसरी कार्यक्रम प्राथमिकिकरण गर्दा विषय क्षेत्रगत विकास कार्यक्रम तथा उपक्षेत्रहरूका प्रत्येक कार्यक्रमहरूको मूल्याङ्कन गरी चार तहमा विभाजन गर्न सकिन्छ । अर्थात् उदाहरणको लागि भौतिक पूर्वाधार अन्तर्गत कुनै निश्चित स्थानदेखि अर्को स्थान जोड्न सडकको स्तरोन्नति गर्दा सो सडकले स्थानीयबासीको तत्कालीन वा दीर्घकालीन प्रमुख समस्या वा मागलाई कुन तहबाट सम्बोधन गर्न सक्छ भनी मूल्याङ्कन गर्नुपर्दछ । त्यसो गर्दा सो कार्यक्रम

अति उत्तम भए → पहिलो प्राथमिकता

उत्तम भए → दोस्रो प्राथमिकता

सामान्य भए → तेस्रो प्राथमिकता

न्यून भए → प्राथमिकतामा नपर्ने हुन्छ ।

एवम रीतले प्रत्येक विषयगत क्षेत्र र सो क्षेत्र अन्तर्गतका उपक्षेत्रका सम्पूर्ण कार्यक्रमहरूलाई तोकिएको लक्ष्य हासिल गर्न कस्तो प्रकारको योगदान पुऱ्याउँछ भनी मूल्याङ्कन गर्दा माथि उल्लेखित तहहरूमा विभाजन गरेर प्राथमिकता निर्धारण गर्नुपर्दछ । यसका साथै अन्य आधारमा:

(१) चालु वार्षिक योजनाको फराकिलो आधारको समावेशी आर्थिक उद्देश्य वृद्धिको लक्ष्य प्राप्तिसमा कुन तहको योगदान पुऱ्याउँछ ?

(२) दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न कुन तहको योगदान पुऱ्याउँछ ?

(३) जनसहभागिता सुनिश्चित गर्न कुन तहको योगदान पुऱ्याउँछ ?

(४) समावेशीकरणमा कुन तहको योगदान पुऱ्याउँछ ?

(५) यदि सञ्चालित आयोजनाहरू छन् भने पूर्व कार्य प्रगति, सम्पन्न हुन लाग्ने समय वा कार्यान्वयन तयारीको अवस्था हेरी कुन तहको योगदान पुऱ्याउँछ ?

यसरी यी प्रश्नहरूले गर्दा कस्तो उत्तर आउँछ सोको आधारमा कार्यक्रमलाई माथि उल्लेखित

“अति उत्तम”

“उत्तम”

“सामान्य” र

“न्यून” तहमा विभाजन गरी प्राथमिकता निर्धारण गर्न सकिन्छ साथै स्थानीय विकास गुरुयोजनाको मूल लक्ष्य स्थानीयवासीका आधारभूत आवश्यकता सम्बोधन गरी क्रमशः उच्च विकासतर्फ लम्कनु पर्ने भएकाले कार्यक्रम तय गर्दा वडास्तरमा निम्न बमोजिम गर्नुपर्दछ ।

वडा तहका योजना छनौट तथा प्राथमिकीकरण

बस्ती तथा टोल स्तरमा कार्यक्रम बारे छलफल गर्दा दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न मद्दत गर्ने कार्यक्रमबारे छलफल गर्नु पर्दछ । वडा तहअन्तर्गतका बस्ती र टोल स्तरको आयोजनाहरू छनौट गर्दा निम्नलिखित प्रक्रिया अवलम्बन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

(क) वडा समितिले आफ्नो वडामा प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्यहरूलाई विभिन्न बस्ती/टोलको योजना तर्जुमा गर्न सहजीकरण गर्नेगरी जिम्मेवारी प्रदान गर्नुपर्ने हुन्छ ।

(ख) प्रत्येक वडाले वडा भित्रका बस्ती र टोलहरूमा योजना तर्जुमाको लागि बैठक हुने दिन, मिति र समय कम्तिमा तीन दिन अगावै सार्वजनिक सूचनामार्फत् जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(ग) नगरपालिका अन्तर्गतका वडाअन्तर्गत रहेका बस्ती/टोलको भेलामार्फत् बस्ती/टोलस्तरका आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्ने बस्ती तथा टोलस्तरमा आयोजना छनौट गर्दा समुदायको आवश्यकता पहिचान गरी आयोजना/कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्ने हुन्छ ।

(घ) बस्ती/टोल स्तरका योजना छनौट गर्दा सो बस्ती भित्रका सबै वर्ग र समुदाय, महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, थारु, मुस्लिम, उत्पीडित वर्ग, पिछडा वर्ग, अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत, युवा, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, पिछडिएको वर्ग आदि लगायत सबै समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चित गर्नुपर्ने हुन्छ ।

(ङ) बस्ती/टोल भित्रका क्रियाशील सामुदायिक सस्थाहरू (टोल विकास सस्था, महिला-आमा समुह, बाल क्लव र सञ्जाल, युवा क्लव, स्थानीय गैर सरकारी संस्थाहरू, नागरिक सचेतना केन्द्र, विभिन्न सरकारी कार्यालयबाट गठन भएका समूहजस्ता समूहहरूलाई पनि सहभागी गराउनु पर्ने हुन्छ ।

माथि उल्लेख भए बमोजिमका सरोकारवालाहरूको अधिकाधिक सहभागिता हुने गरी वडा सदस्यको संयोजनमा निर्धारित समय, मिति र स्थानमा उपस्थित भै आयोजना छनौटको सम्बन्धमा अन्तरक्रिया, छलफल, विमर्श गरी आयोजनाहरूको छनौट गर्नुपर्नेछ । यसरी बस्तीस्तरमा छनौट भएका आयोजना-कार्यक्रमहरूको सूची संयोजकले लिखित रूपमा तयार गरि वडा समितिमा पेश गर्नुपर्ने हुन्छ ।

वडा समितिहरूले टोल/बस्तीस्तरबाट प्राप्त आयोजना र कार्यक्रमहरूलाई विषयक्षेत्रअनुसार समूहकृत गरिन्छ । स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिबाट प्राप्त बजेट सीमा र मार्गदर्शनको आधारमा सम्बन्धित वडाहरूले बस्ती टोलबाट प्राप्त योजनाहरू मध्येबाट वडाको लागि प्राप्त बजेट सीमाको अधीनमा रही योजनाहरूको छनौट र प्राथमिकता निर्धारण समेत गरी अनुसूची ४ बमोजिमको ढाँचामा बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिमा पेश गर्नुपर्ने हुन्छ ।

वस्ती/टोलबाट योजना माग गर्दा वडास्तरका महत्वपूर्ण योजनाहरू छुट भएको अवस्थामा वडा समितिले त्यस्ता योजनाहरू वडा समितिको बजेट सीमा भित्र रही औचित्यको आधारमा समावेश गर्न सक्नेछ । वडाको बजेट सीमाभित्र कार्यान्वयन हुन नसक्ने गाउँस्तरीय महत्वपूर्ण आयोजनाहरू भएमा वडा समितिले गाउँपालिकामा छुट्टै सूची पठाउन सक्नेछ ।

वडा समितिले आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण गर्दा स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले तोकेको आधारहरू र दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्ने कार्यक्रमलाई विशेष ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । यसरी छनौट भएका योजनाहरूको प्राथमिकीकरणका साथ गाउँपालिकामा पठाउनुपर्ने हुन्छ ।

१०.२ अवसर र चुनौती

योजनाबद्ध विकासको प्रयासमा अनुगमनलाई योजना चक्रको अभिन्न हिस्सा र प्रगति सिंहावलोकन गर्ने प्रमुख आधार मान्ने गरिन्छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १४ ले उपप्रमुखको र वडाअध्यक्षको काम कर्तव्य र अधिकारमा योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गरी सोको प्रतिवेदन बैठकमा पेस गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था गरेको छ । त्यस्तै उपप्रमुखको अध्यक्षतामा अनुगमन समितिको समेत प्रबन्ध भएको देखिन्छ । जिल्ला समन्वय समितिले पनि अनुगमन र वार्षिक समीक्षा गर्नुपर्ने संस्थागत र कानूनी व्यवस्था भएको छ । त्यस्तै ऐनको दफा ८४ ले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्रमुखको निर्देशनमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने गराउने कानूनी व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले नगरपालिकालाई आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र पर्ने विकास योजनाको अनुगमनसम्बन्धी कानूनी संस्थागत तथा कार्यविधिगत जिम्मेवारी समेत किटानी व्यवस्था हुनुलाई प्रभावकारी अनुगमन प्रणाली स्थापना गर्ने अवसरको रूपमा लिनुपर्ने हुन्छ ।

स्थानीय तहहरूको संस्थागत विकास भइनसकेको वर्तमान अवस्थामा उपरोक्त कानूनी व्यवस्थाको कार्यान्वयन गर्नु चुनौतीपूर्ण रहेको छ । योजना सम्बद्ध प्राविधिक जनशक्तिको अभावले नियमित अनुगमन प्रभावित भइरहेको अवस्था छ । अनुगमन सम्बन्धी संयन्त्रहरू क्रियाशील हुन सकिरहेका छैनन्, अनुगमनका लागि भिन्दै बजेटको विनियोजन समेत हुन सकेको देखिदैन । यसैगरी स्थानीय सरकारका रूपमा विभिन्न विषयगत कार्य जिम्मेवारीहरू प्राप्त भए तापनि ती कार्य जिम्मेवारी अनुसारका अनुगमनका सूचकहरू निर्धारण हुन नसक्नु, तत्तत् विषयगत शाखाबाट आआफ्नो कार्यक्रम अनुसारका क्रियाकलापगत, परिमाणत्मक, नतिजागत, असर वा प्रतिफलगत तहसम्मका सूचकहरू प्राप्त गरी अनुगमन प्रणालीलाई सुव्यवस्थित गर्नु चुनौतीपूर्ण कार्यको रूपमा

रहेको छ । प्रतिनिधिहरूलाई अनुगमनको महत्वबोध गराउन नसकिँदा अनुगमनले उचित प्राथमिकता प्राप्त गर्न सकेको देखिँदैन ।

कार्यक्रम अनुसारका चरणगत अनुगमन गरी पूर्वनिर्धारित समय, गुणस्तर, लागतमा कार्य भए नभएको यकिन गर्न कार्यान्वय चरणदेखि नै प्रभावकारी अनुगमन प्रणाली स्थापित गरी नतिजामुखी अनुगमन प्रणालीको स्थापना हुन झनै जरुरी देखिन्छ ।

१०.३ उद्देश्य/असर

आवधिक विकास योजना र यसबमोजिम तर्जुमा हुने वार्षिक योजनाहरूको नतिजामुखी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति स्थापित भई संस्थागत भएको हुनेछ ।

रणनीति

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन बमोजिमको अनुगमन संयन्त्रलाई संस्थागत गरी क्रियाशील गराइनेछ ।
- आवधिक विकास गयोजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य, उद्देश्य हासिल भए नभएको उपलब्धि र नतिजा सूचकहरूको विकास गरी मध्यावधि मूल्याङ्कन गरिनेछ ।
- आवधिक विकास योजनाका आधारमा वार्षिक योजना तर्जुमा गरी योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्यहरू प्राप्त उन्मुख भए नभएको अनुगमन गरिनेछ ।
- विषयगत कार्यक्रमहरूको कार्यक्रमगत सूचकहरूको निर्माण गरी तदनुसार अनुगमन गरिनेछ ।
- अनुगमनको कार्यतालिका बनाई अनुगमन गर्ने प्रणालीको विकास गरी, तदनुसार क्षमता विकासका साथै बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
- अनुगमन पश्चात अनुगमनकर्ताबाट लिखित रूपमा अनुगमन प्रतिवेदन लिने, यसलाई नियमित बैठकमा छलफल गरी देखिएका बाधा अड्चन फुकाइनेछ ।
- प्राप्त अनुगमन प्रतिवेदन अनुगमन समितिमा र चौमासिक र वार्षिक प्रतिवेदनको चौमासिक र वार्षिक समीक्षा नियमित रूपमा नगरपालिकामा सबै सरोकारवालाहरूको संलग्नतामा गरिनेछ र तत्काल समस्याको समाधान गरी योजना समयमा नै सम्पन्न गर्न तदारुकता लिइनेछ ।
- चौमासिक समीक्षा तथा स्थानीय तहको समस्या समाधान समितिको बैठकमा अनुगमन समितिबाट समष्टिगत अनुगमन प्राप्त गरी छलफल गरी समस्याको समाधान गर्ने प्रणालीको स्थापना गरिनेछ ।
- योजनाको आर्थिक तथा भौतिक प्रगतिको प्रतिवेदन सम्बन्धित तह, निकायमा तोकिएको समयमा पठाइनेछ । यसका लागि संघ र प्रदेशसंग समन्वय गरी कम्प्युटरमा आधारित एकिकृत सूचना प्रणालीका फर्मेटहरू विकास गरी आवद्ध गरिनेछ ।
- आवधिक विकास योजनाको मध्यावधि मूल्याङ्कन तेश्रो वर्षमा र अन्तिम मूल्याङ्कन गुर्योजनाको समाप्ति पछि गरिनेछ ।
- अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रतिवेदन नगरपालिकाको वेबसाइटमा राखिनुका साथै सार्वजनिक समेत गरिनेछ ।

१०.४ अनुगमन मूल्याङ्कन खाका

आवधिक विकास योजनाको प्रभाव, असर, प्रतिफलको नतिजा मापन तथा संचालित कार्यक्रमको प्रक्रिया अनुगमन गरिनेछ । प्रक्रिया अनुगमन तथा प्राप्त नतिजाको मापन गर्ने जिम्मेवारी नगर कार्यपालिकाको हुनेछ भने यस कार्यमा सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई परिचालन गरिनेछ । आवधिक विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी तथा विधि देहाय अनुसार रहेका छन्:

- नगरकार्यपालिका तथा विषयगत समिति
- सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समिति
- जिल्ला समन्वय समिति
- विषयगत शाखा उपशाखा, परियोजना, संघ संस्था
- नागरिक समाज संस्था तथा तेश्रो पक्ष

आवधिक विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका साधन तथा विधि देहाय अनुसार रहनेछन ।

- स्थलगत अनुगमन ।
- कार्ययोजना (लक्ष्य) र प्रगति बीच तुलना ।
- नागरिक अनुगमन ।
- सहभागिता मूलक मध्यावधि समीक्षा ।
- सहभागितामूलक अन्तिम समीक्षा (तेश्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन) ।

१०.५ मध्यावधि मूल्याङ्कन

आवधिक योजना तर्जुमाको सिलसिलामा निर्धारण गरिएका सूचकहरूले निर्धारण गरेका उद्देश्य अनुरूपमा लक्ष्यहरू प्राप्त भए वा नभएकाबारे मध्यावधि मूल्याङ्कन २०७९ सालमा गरिनेछ र सो अगावै सम्पन्न हुने योजनाहरूको मूल्याङ्कन योजना समाप्त भएपछि गरिनेछ । आवधिक योजनाको मध्यावधि मूल्याङ्कनका निमित्त स्थानीय विकास मन्त्रालय वा सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागका राजपत्रांकित द्वितीय तहको कर्मचारीको अध्यक्षतामा एक अनुगमन समन्वय समितिको सिफारिसमा गरिने छ । सो मध्यावधि मूल्याङ्कन समितिमा कम्तिमा एकजना प्राविधिक एवं योजनाविद् समावेश गराइनेछ । उक्त समितिले निम्न कुराहरूलाई ध्यान दिनुपर्ने छ:

क. आवधिक योजनाले निर्धारण गरेको लक्ष्य तथा उद्देश्य कुन हदसम्म प्राप्त भयो र निर्धारित उद्देश्य पूर्ति हुने अवस्था देखिन्छ देखिदैन ?

ख. निर्धारण गरिएका संख्यात्मक एवं गुणात्मक सूचक उपयुक्त छन् छैनन् ?

ग. आवधिक योजना कार्यान्वयनमा जनचासो जनसहभागिता र साझेदारीको अवस्था के कस्तो छ ?

घ. आवधिक योजनाले तय गरेका मुख्य मुख्य क्षेत्रहरूको प्रगति अवस्था कस्तो छ ?

ड. सम्पन्न योजनाहरूको उपयोग र दीगोपना के कस्तो छ ?

च. सम्पन्न योजनाहरूको मर्मत सम्भार अवस्था के कस्तो छ ?

यी र यस्ता अन्य कुराहरूको मूल्याङ्कन एवं अध्ययन गरी बाँकी योजनाहरू र आगामी योजनाहरूमा समेत समय सापेक्ष गरिनुपर्ने सुधारहरूको लागि सिफारिस गर्नेछ ।

आवधिक विकास योजनाको अनुमान तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया देहाय बमोजिम हुनेछ

तलिका २५: आवधिक विकास योजनाको अनुमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया			
के गर्ने ?	कसले गर्ने ?	कहिले गर्ने ?	कसरी गर्ने ?
कार्यक्रम वा प्रक्रिया अनुगमन	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, वडा समिति, सरकारी र गैसस, परियोजना	पटके, मासिक, चौमासिक र बार्षिक	स्थलगत अनुगमन गर्ने,
प्रतिफल अनुगमन	नगरकार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति	चौमासिक, अर्धवार्षिक, बार्षिक र मध्यावधि	चौमासिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति, विवरणको तुलना गर्ने,
असर तह अनुगमन	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेश्रो पक्ष	बार्षिक, मध्यावधि र अन्तिम वर्ष	स्थलगत अनुगमन गर्ने,
प्रभाव तह अनुगमन	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेश्रो पक्ष	मध्यावधि र अन्तिम वर्ष	बार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति, विवरणको तुलना गर्ने,

सन्दर्भ सामग्री

- नेपालको संविधान २०७२
- १६औं पञ्चवर्षीय योजना
- नेपालको दीर्घकालीन सोचपत्र २१००,
- विद्यमान ऐन, नियमहरू,
- राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक सरकारका निति तथा मार्ग निर्देशन,
- दिगो विकासका लक्ष्यहरू तथा तिनले निर्धारण गरेका प्रमुख क्षेत्रहरू,
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४,

- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४,
- नेपाल सरकारका क्षेत्रगत नीतिहरू, विषयगत रणनीतिहरू,
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८,
- सुदुर पश्चिम प्रदेश सरकारको पहिलो आवधिक योजना, वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रमहरू,
- स्थानीय तहमा क्रियाशील प्रमुख राजनीतिक दलका घोषणापत्र,
- स्थानीय राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, बुद्धिजीवी, निजी, गैरसरकारी तथा नागरिक समाजबाट प्राप्त सुझावहरू,
- प्रदेश तथा जिल्लास्तरीय कार्यालयका कार्यक्रम तथा अन्तरक्रियाबाट प्राप्त सुझावहरू,
- सहकारी, वन उपभोक्ता समूह तथा नागरिकबाट प्राप्त सुझावहरू,
- नगरपालिकाका गत विगत वर्षका वार्षिक कार्यक्रम, बजेट, नीति, निर्देशिका तथा कानूनहरू,
- नगरपालिकाबाट अध्ययन गराइएका विभिन्न कार्यक्रम, नीति, बजेट तथा सम्बन्धित दस्तावेजहरू
- त्रिवेणी नगर प्रोफाइल २०७५
- National Population and Housing Census 20२१, Volume -02 (GP/Municipality), NPC (2022), Kathmandu: Central Bureau of Statistics.
- Planning Norms and Standard 2025, GON, Ministry of Urban Development, Department of Urban Development & Building Construction, Babarmahal, Kathmandu.
- त्रिवेणी नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना २०७७ (WASH Plan)